

Istorie

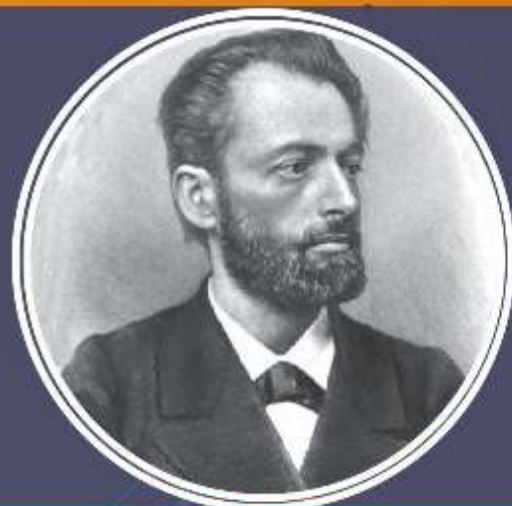
Vol. VI, Nr. 1, 2024

R

evista de istorie

„Vasile Conta”

Târgu-Neamț

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul VI, nr. 1, iunie 2024
Volume VI, issue 1, june 2024
Volume VI, no. 1, juin 2024**

Iași
Editura PIM, 2024

COLECTIVUL ȘTIINȚIFIC/SCIENTIFIC BOARD/LE COLLECTIF SCIENTIFIQUE

Prof. univ. dr. Florin PINTESCU, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Conf. univ. dr. Ioan DĂNILĂ, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Col (r) dr. Tiberiu TĂNASE, secretar Divizia Istoria Științei, Academia Română
Comandor (ret) Gheorghe VARTIC, Comisia Română de Istorie Militară
Cercetător științific II dr. Mircea Gheorghe ABRUDAN, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca
Cercetător științific principal III dr. Corneliu CIUCANU, Academia Română-Filiala Iași
Prof.univ.dr. Virginia POPOVIĆ, Universitatea Novi Sad, Serbia
Conf.univ.dr. Mircea MARAN, Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț, Serbia
Prof. dr. Daniel DIEACONU, Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Integrare Regională al Universității din București
Asist. univ. dr. Ioan FĂRMUȘ, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Prof. Mihaela CHELARU, șef serviciu Arhivele Naționale Bacău

COLECTIVUL DE REDACȚIE/EDITORIAL BOARD/ ÉQUIPE ÉDITORIALE

Editor șef: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Editori: prof. drd. Elena PREDA, dr. Valentin IOAN, prof. Marius- Emanuel SANDU
Secretari de redacție: maior. drd. Marcel IOAN, prof. dr. Emanuel BĂLAN
Tehnoredactare: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Corectura: prof. Oana STOICA, prof. Nicoleta LIPAN, prof. Mihaela PAVĂL
Grafică și Copertă: prof. Radu-Mihail PINTILIE, informatician Ionela -Diana COZMA
Traducere: limba engleză/ limba franceză: prof. drd. Valentin-Cezar TEODORESCU
Responsabil promovare: prof. drd. Traian ANTON

ISSN 2668-6317

ISSN-L 2668-6317 Revistă open access

© Copyright 2024
Liceul „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț

Tiparul- Editura si Tipografia PIM, Iași

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii. Răspunderea asupra conținutului materialelor revine, în exclusivitate, autorilor.

Adresa/Editorial Office: Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț, str. Slt. Radu Teoharie, 3, 615200, Târgu-Neamț, telefon: 0233791172, mobil: 074456206.

www.revistadeistorielvc.ro

e-mail: analelvcistorie@gmail.com

Revistă fondată în 2019, indexată și înscrisă în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL, Index Copernicus Internațional, CiteFactor, Open Library, ISI index, International Institute of Organized Research, ROAD – Directory of Open Access Scholarly Resources, ResearchBib, ResearchGate, Academia.edu, SSRN, ESJI, Google Academic și Digitales Archiv și Internet Archive.

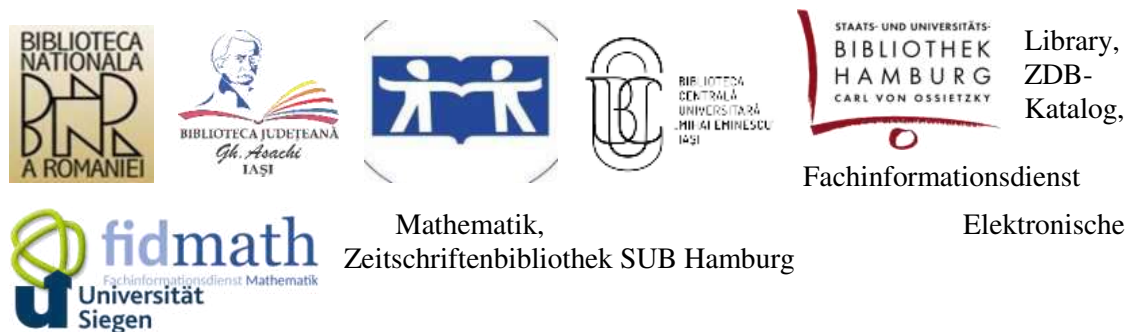

Revistă în curs de indexare în DOAJ, DRJI, JSTOR, ERIH-PLUS, EBSCO și THOMSON ISI

BDI Index Copernicus International. Revistă **evaluată pozitiv** după criteriul citărilor, în **I.C. Journals Master List 2020**, cu un scor ICV (Valoarea Index Copernicus) de **37, 06 puncte**.

SJIF Journal Rank List evaluation process, which resulted in a score given **SJIF 2022 = 3.823** (Scientific Journal Impact Factor Value for 2022).

Revista se regăsește și în bibliotecile publice-Biblioteca Națională a României, Biblioteca Județeană „G.T. Kirileanu”, Piatra Neamț, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași, Biblioteca „Ion Creangă” Târgu Neamț, Siegen University

și digital pe <http://biblioteca-digitala.ro> și www.europeana.eu

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul VI, nr. 1, iunie 2024
Volume VI, issue 1, june 2024
Volume VI, no. 1, juin 2024**

CUPRINS-CONTENTS -CONTENU

STUDII ȘI ARTICOLE STUDIES AND ARTICLES ÉTUDES ET ARTICLES

11

**ASPECTE ALE EROIZĂRII MORTII ÎN TRANȘEE. STUDIU DE CAZ:
MONUMENTE COMEMORATIVE ALE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN
BACĂUL INTERBELIC**

**ASPECTS OF HEROIZING DEATH IN THE TRENCHES: A CASE STUDY
OF WORLD WAR I COMMEMORATIVE MONUMENTS IN INTERWAR
BACĂU**

**ASPECTS DE L'HÉROÏSATION DE LA MORT DANS LES TRANCHÉES :
ÉTUDE DE CAS DES MONUMENTS COMMÉMORATIFS DE LA
PREMIÈRE GUERRE MONDIALE DANS LE BACĂU DE L'ENTRE-DEUX-
GUERRES**

Claudia-Andreea JALBĂ

13

**MEMORIU DESCRIPTIV AL MAIORULUI FLORIAN MEDREA LA
ORDINUL NR. 1.139 DIN 7 NOIEMBRIE 1919 AL CORPULUI VI
TERITORIAL DE ARMATĂ DIN CLUJ**

**DESCRIPTIVE MEMOIR OF MAJOR FLORIAN MEDREA TO ORDER NO.
1,139 OF NOVEMBER 7, 1919 OF VI TERRITORIAL ARMY CORPS FROM
CLUJ**

**MÉMOIRE DESCRIPTIVE DU MAJEUR FLORIAN MEDREA POUR
COMMANDER NO. 1 139 DU 7 NOVEMBRE 1919 AL DU VI CORPS
D'ARMÉE TERRITORIALE DE CLUJ**

Prof. dr. Dragoș CURELEA

Cezar VASU

27

**SERBĂRILE „RESTAURAȚIEI”– SĂRBĂTOAREA UNUI REGE
„RESTORATION” CELEBRATIONS – THE FEAST OF A KING**

**LA CÉLÉBRATION DE LA « RESTAURATION » – LA CÉLÉBRATION D'UN
ROI**

prof. dr. Daniel DIEACONU

43

**INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST. STUDIU DE CAZ: PRIMARI
SATULUI ROMOS DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN PERIOADA 1945-1950**
**THE ESTABLISHMENT OF COMMUNIST REGIME.CASE STUDY:
MAYORS OF ROMOS VILLAGE IN HUNEDOARA COUNTY DURING THE
PERIOD 1945-1950**

**L'INSTALLATION DU RÉGIME COMMUNISTE. ÉTUDE DE CAS: MAIRES
DU VILLAGE DE ROMOS DANS LE COMTÉ DE HUNEDOARA PENDANT
LA PÉRIODE 1945-1950**

prof. dr. Adela Emanuela ORDEAN

61

ARHIVISTICĂ

ARCHIVE

ARCHIVER

**CÂTEVA MĂRTURII DOCUMENTARE DIN SECOLELE XVII-XVIII
PRIVITOARE LA SATUL IUCAȘUL, ȚINUTUL NEAMȚ, MOȘIA
MĂNĂSTIRII BALICA DIN IAȘI**

**SOME DOCUMENTARY TESTIMONY FROM THE PREVIOUS 17TH-18TH
CENTURIES AT THE VILLAGE OF IUCAȘUL, NEAMȚ COUNTY, THE
ESTATE OF THE BALICA MONASTERY IN IAȘI**

**QUELQUES TÉMOIGNAGES DOCUMENTAIRES DES 17E-18E SIÈCLES
PRÉCÉDENTS AU VILLAGE D'IUCAȘUL, REGION DE NEAMȚ, DOMAINE
DU MONASTÈRE DE BALICA À IAȘI**

Costin CLIT

71

**ASPECTE PRIVIND PLANUL DE APĂRARE A LEGIUNII DE JANDARMI
TECUCI ÎMPOTRIVA PARAȘUTIȘTILOR ÎN ANUL 1943**

**ASPECTS REGARDING THE DEFENSE PLAN OF THE TECUCI
GENDARMERIE LEGION AGAINST PARATROOPERS IN 1943**

**ASPECTS CONCERNANT LE PLAN DE DÉFENSE DE LA LÉGION DE
GENDARMERIE DE TECUCI CONTRE LES PARACHUTISTES EN 1943**

mr. drd. Marcel IOAN

87

FILE DIN ARHIVA UNIVERSITĂȚII „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
ARCHIVE FILES OF "ȘTEFAN CEL MARE" UNIVERSITY OF SUCEAVA
**DOSSIERS DES ARHCHIVES DE L' UNIVÉRSITÉ «ȘTEFAN CEL MARE»
DE SUCEAVA**

drd. Roxana-Melania CORNILĂ (LEUCIUC)

97

ISTORIE LOCALĂ

LOCAL HISTORY

HISTOIRE LOCALE

147

COMEMORAREA LUI ION CREANGĂ ÎN PRESA VREMII

THE COMMEMORATION OF ION CREANGĂ IN THE PRESS OF THE TIME

LA COMMÉMORATION D'ION CREANGĂ DANS LA PRESSE DE L'ÉPOQUE

prof. dr. Emanuel BĂLAN

149

ARHEOLOGIE

ARCHEOLOGY

ARCHÉOLOGIE

161

UNELE CONSIDERAȚII GENERALE REFERITOARE LA CERAMICA ASPECTELOR CUCUTENI, FAZA A/TRYPILLIA, FAZA BI

SOME GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING CUCUTENI ASPECTS CERAMICS, PHASE A/TRYPILLIA, PHASE BI

QUELQUES CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES CONCERNANT LES ASPECTS CÉRAMIQUES CUCUTENI, PHASE A/TRYPILLIE, PHASE BI

drd. Alexandru Pascariu

163

ABREVIERI

ABBREVIATIONS

ABRÉVIATIONS

185

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

190

STUDII ȘI ARTICOLE
*
STUDIES AND ARTICLES
*
ÉTUDES ET ARTICLES

**ASPECTE ALE EROIZĂRII MORȚII ÎN TRANȘEE.
STUDIU DE CAZ: MONUMENTE COMEMORATIVE ALE
PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN BACĂUL INTERBELIC**

*

**ASPECTS OF HEROIZING DEATH IN THE TRENCHES: A CASE
STUDY OF WORLD WAR I COMMEMORATIVE MONUMENTS
IN INTERWAR BACĂU**

*

**ASPECTS DE L'HÉROÏSATION DE LA MORT DANS LES
TRANCHÉES : ÉTUDE DE CAS DES MONUMENTS
COMMÉMORATIFS DE LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE
DANS LE BACĂU DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES**

Claudia-Andreea JALBĂ¹

Rezumat: *Simbolistica operelor comemorative de război este una duală, în timp ce ele sunt dedicate în totalitate Primului Război Mondial, se disting două direcții comemorative aflate în strânsă legătură cu interpretarea morții de război. În discursul oficial, moartea soldatului este transformată într-un act eroic de sacrificiu pentru binele comun, subliniindu-se rolul acestuia în apărarea națională și glorificarea armatei. În contrast, în rândul populației, moartea soldatului este resimțită ca o pierdere personală și comunitară, unde militarii defuncți sunt văzuți nu doar ca eroi anonimi, ci și ca membri ai familiei și comunității. Această diferență în percepția morții de război reflectă nu doar complexitatea memoriei colective a războiului, ci și modul în care societatea și statul își construiesc și își gestionează istoria și identitatea națională prin intermediul monumentelor comemorative.*

Această lucrare își propune să evidențieze cele două direcții comemorative, ale doliului privat și ale celui public, prin prezentarea unui număr de monumente dedicate Primului Război Mondial, construite în județul Bacău în perioada interbelică.

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, Bacău, monumente comemorative, perioada interbelică, Oituz.*

*

Abstract: *The symbolism of war commemorative works is dual, while they are entirely dedicated to the First World War, two commemorative directions can be distinguished, which are closely related to the interpretation of the war death. In official discourse, the soldier's death is transformed into a heroic act of sacrifice for the common good, emphasizing his role in national defence and glorifying the army. In contrast, among the general population, the soldier's death is perceived as a personal and communal loss, where the deceased soldiers are seen not only as anonymous heroes, but also as members of the family and the community. This difference in the perception of the war dead reflects not only the complexity of the collective memory of war, but also the*

¹ Consilier II Muzeograf la Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București; email: claudiaandreeajalba@gmail.com

ways in which society and the state construct and manage their history and national identity through memorials.

This study aims to highlight the two commemorative directions, private mourning and public mourning, by presenting a number of monuments dedicated to World War I built in Bacău County during the interwar period

Keywords: World War I, Bacău, commemorative monuments, interwar period, Oituz.

*

Résumé: La symbolique des œuvres commémoratives de la guerre est double. Bien qu'elles soient entièrement consacrées à la Première Guerre mondiale, on peut distinguer deux orientations commémoratives, qui sont étroitement liées à l'interprétation de la mort au combat. Dans le discours officiel, la mort du soldat est transformée en un acte héroïque de sacrifice pour le bien commun, soulignant son rôle dans la défense nationale et glorifiant l'armée. En revanche, au sein de la population, la mort du soldat est perçue comme une perte personnelle et communautaire, les soldats décédés étant considérés non seulement comme des héros anonymes, mais aussi comme des membres de la famille et de la communauté. Cette différence dans la perception des morts de guerre reflète non seulement la complexité de la mémoire collective de la guerre, mais aussi la manière dont la société et l'État construisent et gèrent leur histoire et leur identité nationale à travers les monuments commémoratifs.

Cette étude vise à mettre en évidence les deux directions commémoratives, le deuil privé et le deuil public, en présentant plusieurs monuments dédiés à la Première Guerre mondiale construits dans le comté de Bacău pendant l'entre-deux-guerres.

Mots-clés: Première Guerre mondiale, Bacău, monuments commémoratifs, période de l'entre-deux-guerres, Oituz.

Aspecte ale eroizării morții în tranșee

Tendința eroizării morții nu este specifică perioadei imediat următoare Primului Război Mondial, ideea de *pro patria mori* era puternic folosită în discursurile patriotice din noile state naționale formate în secolul XIX². În această perioadă s-a dus o intensă politică de propagandă patriotică în rândurile indivizilor care au căpătat atunci statutul de cetățeni³. Tocmai de aceea, statele au promovat ideea de jertfă în numele națiunii, considerată jertfa supremă și cea mai demnă⁴. Rezultatul educației patriotice s-a reflectat în atitudinea tinerilor față de războiul iminent. Țările europene au fost cuprinse de un val de entuziasm, care s-a văzut în interesul tinerilor animați de ideea gloriei pe care urmau să o capete după servirea patriei și îndeplinirii idealurilor naționale⁵. Însă realitățile de pe front nu corespundeau cu discursul oficial din perioada antebelică (același discurs a fost menținut și anii de după război), „câmpul de onoare” era un spațiu al morții și nu al gloriei, așa cum era descris la începutul ostilităților⁶. Vorbind despre spațiul românesc, în campania din 1916 au devenit evidente carențele

² Toader, Nicoară, *Oamenii și moartea în marele război. Atitudini și comportamente în „Caiete de Antropologie Istorică”*, anul XV, nr.2(31), iulie-decembrie 2017, p.13.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p.12.

⁵ *Ibidem*, p.13

⁶ *Ibidem*, p.16.

armatei române atât la nivel administrativ cât și în ceea ce privește dotarea cu armament și aprovizionarea cu alimente. Astfel, armata română nu s-a confruntat doar cu diviziile inamice, ci și cu lipsurile și molimele ce bântuiau tranșeele.

Brutalitatea morții în tranșee este descrisă în memorialistica foștilor combatanți fără a fi romanțată: „*Trupuri schilodite la fiecare pas, capete zdrobite din cari curgeau creierii terciuiți. Unii fără mâini, fără picioare să văietau, se târau pe brânci; alții în spasmele morții să dădeau de-a rostogolul, hărcătind în sânge*”⁷. Imaginea morții nu era glorioasă sub nici un aspect, ci tragică, feroce și mizeră⁸.

În mod firesc, pe acest fundament eroizarea morții de război se produce și ca o manifestare a obligației morale și patriotice față de generația care s-a sacrificat pentru realizarea Marii Uniri. Memoria soldaților „*din ale căror trupuri ciuruite de gloanțe, mușcate de obuze, martirizate de chinurile captivității s-a ridicat pedestalul biruințelor noastre!*”⁹ trebuia omagiată sub toate formele iar noile generații trebuiau să mențină vie amintirea anilor de luptă. Formulări precum „*Spuneți generațiilor viitoare că noi ne-am făcut datoria!*” (Inscripție redată de frontispiciul Muzeului Măgura Ocnei din Tg. Ocna) întăresc acest argument.

În această perioadă, cultura românească adoptă pe filieră franceză „Cultul Eroului anonim”¹⁰. Până în perioada antebelică manifestările comemorative vizau îndeosebi figurile reprezentative ale armatei. Însă, ca urmare a morții în masă care a caracterizat anii Primului Război Mondial, națiunea nu mai putea omagia doar o „elită militară”, ci s-a concentrat pe comemorările „celor mulți”¹¹. Soldatul necunoscut este un simbol pentru fiecare corp de ostaș uitat în tranșee, el era un individ din rândurile armatei, în aparență neimportant, dar care prin multiplicare întruchipa forța națiunii¹². Prin simbioza sa simbolică cu națiunea, victoria și sacrificiul său militar se atribuie întregii națiunii¹³. Imaginarul românesc asupra conceptului de erou se concentra în jurul valorilor și sacrificiului celor care deveneau eroi. Aceștia trebuiau să fie un model de moralitate și învingători prin lupta până la moarte pentru atingerea țelului propus¹⁴. Odată cu transformarea individului din soldat în erou, acesta reprezintă patria, care, îi oferă în schimbul vieții glorie și recunoștință eternă¹⁵.

⁷ Vasile, Bianu, *Însemnări din Răsboiul României Mari*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926, p.235.

⁸ Toader, Nicoară, *op.cit.*, p.16.

⁹ „Ziua eroilor” în *România eroică*, Editura Redacția și Administrația, anul IX, nr.6 din iunie 1928, București, 1928, p.17.

¹⁰ Andi, Mihalache, *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzollern*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2007, p.251-252.

¹¹ Victor, Teodor Roșu, *Eroii-conceptualizare, legiferare și instituționalizare în România interbelică*, în „Caiete de Antropologie Istorică”, p.62.

¹² *Ibidem*, p.62-62.

¹³ *Ibidem*, p. 63.

¹⁴ *Ibidem*, p. 54.

¹⁵ *Ibidem*.

Victoria Armatei Române care a dus la „îndeplinirea idealului național” de unire a tuturor teritoriilor locuite de români a fost un moment definitoriu în consolidarea identității și conștiinței naționale românești. Participarea României la război a fost susținută nu doar de clasa politică, ci și de opinia publică din țară¹⁶, astfel că apariția monumentelor de for public dedicate conflagrației mondiale au venit ca o urmare firească la finalul Războiului. Nevoia comemorării în această perioadă a morții în masă se naște și pe fondul traumei colective prin care a trecut atât populația civilă cât și soldații rămași în viață. Memoria hecatombelor de morți trebuia cinstită și faptele lor trebuiau transmise generațiilor următoare. În cadrul conflagrației au murit la nivel național 335,706 soldați, pe lângă aceștia 120,000 au fost răniți iar alți 80.000 au căzut în prizonierat¹⁷.

Simbolistica operelor comemorative de război este una duală, în timp ce ele sunt dedicate în totalitate Primului Război Mondial, se disting două direcții comemorative aflate în strânsă legătură cu interpretarea morții de război. Moartea soldatului a fost interpretată și omagiată în mod diferit de stat și de populație. Dacă discursul oficial viza transformarea individului în erou care s-a sacrificat pentru binele comun și glorificarea armatei, populația plângea moartea celor care au plecat din rândurilor lor pe front¹⁸.

Iconografie, simbolistică, arhitectură

În județul Bacău cea mai mare pondere o au monumentele dedicate comemorării colective a morților de război. Adesea, deasupra listelor de morți sunt gravate diferite inscripții ce evocă sacrificiul comun și etosul militar: „*Făuritorilor României Mari și eroilor morți pentru întregirea neamului în Războiul de la 1916-19*” (Pe monumentul din comuna Doftana); „*Eroii morți în 1877-1878, 1913 și 1916-1918 pentru neatârarea patriei, întregirea neamului și îndeplinirea idealului național*” (Pe monumentul din comuna Asău), ș.a.

Memorialele sunt întâlnite în special în mediul rural, în localitățile care au înregistrat morți și mai puțin în orașe. Acestea au un caracter nonfigurativ, fără pretenții artistice, și, în general au fost construite sub forma unor diferite tipuri de obeliscuri și cruci. Inițiativa ridicării primelor monumente a aparținut văduvelor, orfanilor și veteranilor de război. În acest mod se explică lipsa calității artistice și simplitatea monumentelor. Cei care își plângeau morții nu doreau să construiască monumente impunătoare care să reflecte gloria armatei sau victoria militară, memorialele ridicate la inițiativa lor serveau drept *altare* pe care erau înscrise numele celor care și-au dat viața pe front. În lipsa trupului și a mormântului individual, aceste

¹⁶ Teodor, Frunzeti, *Interesele naționale ale României în perioada premergătoare și în timpul Primului Război Mondial*, în „Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale”, Editată de Academia de Științe ale Securității Naționale, nr.2(05), anul III, București, 2018, p.27.

¹⁷ <https://www.britannica.com/event/World-War-I/Killed-wounded-and-missing> accesat la 20.06.2022

¹⁸ Andi, Mihalache, *op.cit.*, p. 234.

monumente serveau drept cenotafuri unde familiile se puteau aduna să își plângă morții. Ritualul comemorării era foarte important pentru cei rămași în viață întrucât oferea o însemnătate morții¹⁹.

Chemările de „Ziua Eroilor” publicate în presă reflectă și ele efortul de a recupera memoria morților a căror trup nu s-a recuperat niciodată: „Unii au murit în spitale, alții au putut fi îngropați cu grije chiar pe câmpul de luptă, cei mulți și-au lăsat însă leșurile lor fără nume sub o mână de țărână aruncată în grabă”²⁰. În același timp, se apela și la conștiința morală de a omagia eroii de război: „Gândii-vă! Că tot temeiul vieții voastre de azi-așezată pe temelii trainice-se datorește, în primul rând, acelora, cari zac dea lungul munților, plaiurilor și drumurilor noastre fără un semn de căpătâi!”²¹. Monumentele au și prin amplasament un loc central în viața urbei, de regulă sunt situate în proximitatea primăriilor sau bisericilor.

Monumentele eroilor ridicate în perioada interbelică în județul Bacău prezintă o serie de semne, simboluri și elemente arhitecturale și artistice comune. După cum am menționat anterior, majoritatea memorialelor au fost concepute sub formă de obelisc. În antichitate obeliscul avea diferite mărci simbolice, în funcție de cultura civilizației care îl adopta. Pentru egipteni era un simbol al puterii, un *axis mundi* între cer și pământ²². Folosit nu doar în comunicarea dintre sacru și profan, dar și pentru a celebra victorii și a preaslăvi faraonul²³. Observăm deci că obeliscul a fost unul dintre primele elemente unificatoare între ideea sacrului și a războiului²⁴.

De aceea, în vârful majorității obeliscurilor au fost așezate cruci. Crucea din vârful obeliscului oferea și legitimate religioasă morții de război fie că vorbim despre moartea eroică sau despre actul de ucidere a semenilor, și evoca caracterul de „război sfânt” purtat pentru împlinirea idealului național. În discursurile comemorative din perioada interbelică întâlnim foarte des formulări precum *împlinirea idealului românesc este o opera providenței și armata noastră a fost numai brațul care a îndeplinit ceea ce Dumnezeu o rânduit din ceruri, iar Unirea românilor are, prin natura ei caracterul statornic al Eternității ca orice operă care poartă în ea, Voința lui Dumnezeu*²⁵. care întăresc aspectul religios al războiului. Importanța Bisericii și a motivelor religioase prezente atât în operele comemorative cât și în cimitirele de onoare este evidențiată și de sărbătorirea Zilei Eroilor în Ziua Înălțării Domnului²⁶.

Sunt și situații în care întreg monumentul era conceput sub formă de cruce. De regulă acestea sunt întâlnite în incinta sau proximitatea bisericilor, concluzionând că în

¹⁹ *Ibidem*, p. 232.

²⁰ *Chemare de Ziua Eroilor* în „Bacăul”, seria II, anul VI, nr. 63 din 06.05.1929.

²¹ *Ibidem*

²² Emily Elizabeth Head (coord.) *Signs and Symbols*, Editura Saraband Inc., Rowayton USA, 1996, p. 31.

²³ Alan Borg, *War Memorials: From Antiquity to the Present*, Editura Shoe String Press, United Kingdom, 1991, p. 67.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ DJAN Bacău, *Fond Primăria Tg. Ocna*, d.48/1935, f.56.

²⁶ Andi Mihalache, *op.cit.*, p.237.

acest caz simbolistica nu lasă loc pentru interpretări, ci este pur creștină. De cele mai multe ori crucea depășea dimensiunea religioasă și era reprezentată în diferite variații a ordinului militar „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1918” și montată pe corpul monumentului.

Cel mai des întâlnit simbol în partea superioară a obeliscurilor este acvila, portretizată cu aripile desfăcute ori ținând în cioc simboluri ale puterii regale și militare (sceptrul regal și drapelul de luptă). Acvila este o figură prezentă în mitologia multor culturi și poartă o puternică încărcătură simbolică. Popoarele antichității i-au atribuit o serie de reprezentări, însă în esență era un simbol al puterii suveranului, a personificării unei zeități, sau un *axis mundi* între cele două lumi, devenind ulterior un totem militar²⁷. Dimensiunea militară a acvilei este dată de perși și de romani. Pentru perși vulturul simboliza victoria, în timp ce în heraldica militară a Imperiului Roman, acvila apare ca simbol al legiunilor romane²⁸. În eterna Romă acvila este oficializată ca însemn militar de reforma generalului Gaius Marius²⁹. În spațiul românesc a continuat să fie folosită ca însemn heraldic, fie că vorbim de stemele familiare ale unor domnitori, peceti sigilare sau de stemele de stat ale principatelor medievale³⁰.

Simbolul acvilin a păstrat valențele date de antichitate, iar în monumentele comemorative de război portretează atât gloria militară cât și puterea monarhului, dar și vitejia soldatului. Din acest motiv, acvila este adesea reprezentată protejând sceptrul regal ori drapelul de luptă.

În segmentul de mijloc al monumentelor sunt montate plăci din marmură sau piatră pe care sunt gravate elogiile dedicate eroilor, lista cu morții de război și rareori basoreliefuli care redau în bronz scene de pe front. Cu toate că nu există monumente dedicate unei singure figuri militare, majoritatea fiind ridicate pentru memoria colectivă a soldaților, pe unele dintre memoriale se regăsesc elemente menite să omagieze un anume individ. Este cazul monumentului din comuna Pârgărești. Acesta prezintă pe placa din piatră dedicată în totalitate memoriei generalului Eremia Grigorescu, cuvintele spuse de regele Ferdinand către general: „*Generale dumneata întrupezi gloria*”. În ciuda faptului că nu au existat un set de reguli și reglementări oficiale în ceea ce privesc inscripțiile de pe monumente înainte de 1929, elogiile dedicate eroilor urmau totuși o anume tipologie. Chiar și cele ridicate înainte de înființarea Comisiei Monumentelor Istorice în noiembrie 1929³¹ evitau adresările individualiste, observăm că inscripțiile nu au un caracter lugubru, nu plâng moartea ci mai degrabă o celebrează și îi oferă o justificare prin formulări precum: „*Cu arma muriră acești români; Fii României nu dau arma lor/ Fără să se bată/Ei cu dânsa*

²⁷ Mădălina Strechie, *The Eagle – A military brand of antiquity*, în (coord) Claudiu Marian Bunăiașu, Xenia Negrea, Alina Țenescu, „Actele Conferinței Internaționale de Științe Umaniste și sociale. Creativitate. Imaginar, Limbaj”, Editura Aius PrintEd, Craiova, 2014, p.102.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p.104.

³¹ Andi, Mihalache, *op.cit.*, p.240.

mor”; „Morți pentru patrie”; „Morți pentru întregirea neamului și înfăptuirea idealului național”.

Comisia a avut un rol important în estetica monumentelor comemorative, înființarea ei în 1929 a venit ca o încercare de a controla valoarea artistică a monumentelor și mesajul transmis prin intermediul statuarului³². În cazul județului Bacău monumentul din comuna Pârjol construit în 1921 nu respectă exigențele Comisiei însă acesta nu a fost dărâmat după înființarea ei. În general decorația corpului monumentului era simplă și cuprindea simboluri din heraldica militară, amintim aici frunzele de stejar, armele de foc și săbiile.

În general în componența monumentelor se află placa fondatoare care vorbește despre cei care au contribuit la ridicarea monumentelor. Sunt menționați aici inițiatorii proiectelor, contribuitorii financiari și cei care au luat parte la lucrările de construcție. Pe majoritatea memorialelor este fixat „semnul aducerii aminte”. Acesta a fost creat de Societatea „Cultul eroilor” pentru a marca casele în care au trăit și din care au plecat la război soldații și surorile de caritate³³. Conform instrucțiunilor date de Societate, însemnul trebuia „așezat la o înălțime convenabilă și la loc mai deschis pentru ca orice trecător [să îl] poată vedea”³⁴. Însemnul reprezintă o placă din bronz sau teracotă bronzată³⁵ pe care sunt prezentate în basorelief casca militară străpunsă de sabie, așezată pe frunze de stejar, de care este prinsă „Crucea comemorativă a Războiului 1916-1918”. În județul Bacău nu există sate a căror case să păstreze însemnul, însă acesta este prezent pe majoritatea operelor comemorative de război și în cimitirele de onoare.

Au existat și monumente cu un caracter triumfalist³⁶ dedicate exclusiv victoriei militare. Vorbim aici despre *Monumentul Ostașului* din orașul Buhuși, *Monumentul Diviziei I Cavalerie* din Oituz și *Monumentul-muzeu de pe Dealul Măgura*. Atât monumentul din Buhuși cât și cel din Oituz au ca punct central statuia *rode-bosse* a unui soldat, dar și în aceste reprezentări statuia soldatului reflectă imaginea *soldatului generic*³⁷, de rând, portretizat fără ordine sau grade militare.

Comparativ cu monumentele comemorative ale Războiului de Independență, în Bacăul interbelic nu au fost ridicate busturi dedicate unor anume figuri militare, cu excepția *Bustului lui Gheorghe Donici* din Valea Mare, fiind singurul de acest fel construit în această perioadă. Însă existența lui nu se leagă în mod necesar de faptele sale de arme ci mai degrabă servește drept element identificator pentru comunitatea din care făcea parte.

³² *Ibidem*

³³ *Semnul aducerii aminte* în „România eroică”, anul IX, nr.8 din august 1928, Redacția și Administrația Soc. „Cultul Eroilor”, București, 1928, p.7.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Andi, Mihalache, *op.cit.*, p.234.

³⁷ *Ibidem*, p.236.

Finalmente, în segmentul inferior, monumentele erau așezate pe socluri cu decorație minimală. Printre elementele cu rol decorativ întâlnim coloane grecești cu sau fără capitel, care încadrau plăcile din marmură sau piatră. La monumentele dedicate unui anume regiment, cum este cazul *Crucii comemorative de pe Vârful Cireșoaia*, *Monumentul Diviziei I Cavalerie* din Oituz și *Monumentul Ostașului* din Buhuși, soclul purta și numele localităților unde regimentele în cauză au purtat victorii însemnate. Laitmotivul fiind Mărăști, Mărășești și Oituz. În unele cazuri, „artistul”, fie că vorbim despre sculptori consacrați sau pietrari și cioplitori locali, își nielau numele pe soclu, într-un loc mai puțin vizibil, de regulă într-un colț aproape de sol.

Doliul privat transpus în statuar

Monumentul eroilor din comuna Pârjol. Conform plăcii fondatoare, monumentul a fost ridicat în luna septembrie a anului 1921 la inițiativa Căminului Cultural „Mântuitorul” și a locuitorilor comunei Băsești. Acesta este compus dintr-un obelisc în vârful căruia străjuiește o acvilă pe o sferă din bronz, așezate pe un soclu. Corpul obeliscului este ornat cu diferite motive militare: crucea, drapelul și frunza de stejar. Pe plăcile din marmură găsim inscripțiile: „*Cu arma muriră acești români; Fii României nu dau arma lor/ Fără să se bată/Ei cu dânsa mor*”, urmate de numele a 58 de eroi din comună. Unicitatea monumentului din Pârjol constă în altoreliefurile de la baza soclului, pe lângă „semnul aducerii aminte” (prezent la o bună parte din monumentele comemorative Băcăuane), sculptorul a adăugat și elementul ce amintește de latinitatea românilor - Lupoica cu Romulus și Remus.

Toate aceste elemente decorative îi oferă monumentului un aspect supraîncărcat și deviază de la scopul inițial de a omagia memoria soldaților morți din comună. Existența acestei aglomerări de semne și simboluri este justificată de lipsa unei autorități care să reglementeze regimul în care erau ridicate monumentele. Societatea „Mormintele Eroilor” s-a ocupat în primii ani de activitate de îngrijirea și amenajare a mormintelor și cimitirelor de eroi, monumentele comemorative ocupând un loc secundar. Abia în noiembrie 1929 Ministerul Cultelor și Artelor institua Comisia Monumentelor Istorice care reglementa regimul în care erau construite monumentele³⁸.

Monumentul eroilor din comuna Valea Mare. În curtea Bisericii Sf. Mihail se înălță o cruce din piatră construită în 1924³⁹. La momentul construcției crucea era simplă, fără inscripții. Mai târziu, în 1994, reprezentanții bisericii au restaurat monumentul. Tot atunci, Comitetul Județean Bacău pentru Restaurarea monumentelor și Cimitirelor Eroilor a adăugat o placă comemorativă pe fața principală a crucii⁴⁰.

³⁸ Andi, Mihalache, *op.cit.*, p.240.

³⁹ Colonel (r) Corneliu Chirieș, *op.cit.*, p.135.

⁴⁰ *Ibidem*.

Monumentul eroilor din comuna Berești-Tazlău. A fost ridicat în 1930 în satul Tescani la inițiativa locuitorilor satului. Sculptura de pe cele patru fețe ale soclului amintește de templele Greciei Antice. Prezintă fronton susținut de două coloane cu capitel doric, așezate pe stilobat, frontoanele și coloanele sunt unite. Pe soclu se găsesc versuri ale poezilor români, evocatoare ale vitejiei soldaților, iar pe frontispiciu sunt înscrise numele a 18 eroi, 6 căzuți în Cel de al Doilea Război Mondial, iar 12 în Războiul de Independență.

Pe fața dreaptă a soclului este gravată inscripția: „*Din stejar, stejar răsare*”- vers extras din *Oda ostașilor români* a lui Vasile Alecsandri⁴¹. Pe fața stângă au fost trecute versuri extrase din poezia *Stema Țării* a lui George Coșbuc:

„Zimbru și vultur și leu
Fui când mi-a călcat păgânul
Patria și dreptul meu.
Și va fi românul
și de-acum român mereu,
Zimbru și vultur și leu
și viteazul lumii.”⁴².

Finalmente, pe latura din spate, a fost inscripționat textul „*Pentru neam și pentru țară/ Azi de-un sânge și de-o lege-1913*”. Soclul susține un obelisc ce are în partea superioară o acvilă cu cruce în cioc, așezată pe o sferă. Obeliscul păstrează memoria a 12 soldați căzuți pe fronturile Războiul de Independență, 42 în Primul Război Mondial și 21 în Cel de al Doilea Război Mondial. În urma unor lucrări de restaurare, în jurul memorialului a fost amenajat un spațiu verde de mici dimensiuni unde au fost adăugate și două tunuri Krupp.

Crucea comemorativă de pe vârful Cireșoaia. Crucea, lucrată în gresie de pietrarul M. Culici, a fost ridicată de către soldații Regimentului 27 Bacău în memoria soldaților căzuți pe Valea Oituzului⁴³. Supraviețuitorii Reg. 27 i-au omagiat pe cei 1580 de camarazi de arme prin inscripțiile ce au fost sculptate pe soclu: „*La 1 septembrie 1935 luptătorii rămași în viață ridicat-au această cruce ca simbol de jertfă și biruință; La Cireșoaia în 1917 Regimentul nr. 27 Bacău a jertfit 30 de ofițeri și 1570 soldați și gradați*” ; „*Cireșoaia ca o redută a veacului de întregire națională a străjuit poarta de apărare a Moldovei în 1917*”; „*Admirație, recunoștință și eternă amintire a eroilor din Reg. 27 Bacău, căzuți pentru apărarea patriei și întregirea neamului.*” Ulterior, în 1971, Unitatea Militară 01671 a adăugat o nouă inscripție: „*U.M. 01671 recunoștință veșnică roilor neamului 25 mai 1971*”.

⁴¹ https://www.vasilealecsandri.eu/opere/poezii/oda_ostasilor_romani.html#.YqsmFnZBxPY

⁴² George Coșbuc, *Cântece de vitejie*, Editura Institutului de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1914, p.40.

⁴³ DJAN Bacău, fond *Primăria Tg. Ocna*, dosar 8/1935, f.4.

Doliul public transpus în statuar

Monumentul dedicat Diviziei I Cavalerie, Oituz. Pentru a eterniza memoria cavaleriștilor ce și-au dat viața apărând culmile Coșnei, ofițerii Diviziei I-a Cavalerie iau inițiativa ridicării unui monument pe fostul teatru de operațiuni. S-a luat hotărârea ca monumentul să fie ridicat pe un teren donat de familia generalului Eremia Grigorescu⁴⁴, la cota 383 a Dealului Coșna, într-un punct strategic al fostului front⁴⁵. Fondurile necesare construcției edificiului au fost adunate prin contribuția benevolă a ofițerilor cavaleriști activi⁴⁶, familiile ofițerilor morți și Societatea „Mormintele Eroilor”⁴⁷. Pentru proiectarea monumentului a fost comisionat sculptorul Ionescu Varo Vasile, care finalizează lucrarea monumentală în 1925⁴⁸. Cu toate astea, ceremonia de inaugurare a fost amânată timp de șase ani.

Din ordinul Majestății Sale Regale, regele Carol al II-lea, dezvelirea monumentului a fost realizată pe 19 septembrie 1931⁴⁹. Ceremonialul de inaugurare s-a desfășurat în prezența familiei regale, Regele Carol al II-lea, Regina Maria și principele Mihai fiind întâmpinați de primul-ministru Nicolae Iorga și mareșalul Alexandru Averescu⁵⁰. După întâmpinarea familiei regale a urmat procesiunea religioasă de sfințire a monumentului oficiată de P.S.S. Episcopul Lucian Triteanu al Romanului⁵¹.

Memorialul cavaleriștilor constă într-un grup statuar realizat din bronz și piatră, format din trei compoziții. În partea stânga se află calul, simbol al cavaleriei, reprezentat nechezând și privind tragic spre călăreț. În mijloc, separând cele două statui, se înalță un obelisc din piatră ce prezintă în partea superioară o acvilă cu aripile deschise. Iar în partea dreapta se află statuia călărețului pedestrit, surprins în poziție de atac, cu arma în mână. La baza obeliscului este încrustat un basorelief cu Stema României interbelice. La inaugurare obeliscul era ornamentat cu diferite elemente care nu mai există astăzi. Pe frontispiciul obeliscului exista un medalion din bronz înfățișându-i pe regele Ferdinand I și regina Maria, și o placă din marmură ce avea gravată cu litere de aur inscripția: „În amintirea eroilor din Divizia 1 Cavalerie, Regimentelor 1, 4, 5, 9, 10 Roșiori, 3 Călărași și 1 Cavalerie pe jos, compania 1 și compania 2 cicliști, Divizionul artilerie călăreață. Brigada II-a Călărași, Reg. 7 și 9 Călărași căzuți în timpul războiului pentru întregirea neamului 1916-1918”⁵².

⁴⁴ DJAN Bacău, Fond Prefectura Jud. Bacău, dosar 33/1925, f.9.

⁴⁵ Valeria, Bălescu, „Monumentul cavaleriștilor” în *România eroică*, nr. 3-4 (40-41), anul XIII, 2010, p. 10.

⁴⁶ DJAN Bacău, Fond Prefectura Jud. Bacău, dosar 33/1925, f.9.

⁴⁷ Valeria, Bălescu, *op.cit.*, p.10.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ DJAN Bacău, Fond Pretura Plășii Tg. Ocna, dosar 11/1935, f.116.

⁵⁰ Valeria, Bălescu, *op.cit.*, p.12.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, p.12.

În partea stângă se afla o altă placă din marmură pe care erau gravate, cu litere de aur principalele localități în care a luptat Divizia I⁵³. Memorialul a fost restaurat în 2010 cu ocazia comemorării a 600 de ani de atestare documentară a comunei Oituz, tot atunci au fost construite 106 trepte care facilitează accesul spre monument.

Monumentul Cavaleriei de la Oituz este prin semnificație și amplasament un simbol al memoriei, demonstrat și de locul pe care a fost ridicat, care încă păstrează osemintele celor care și-au dat viața apărând culmile Munților Nemira. Ansamblul este important și pentru memoria unei arme dispărute astăzi. Curând după cel de al Doilea Război Mondial, cavaleria a fost desființată sub regimul comunist. La 1 noiembrie 1954 Regimentul 119 Cavalerie este preluat de către Regimentul 248 Motomecanizat, prin Ordinul Ministrului Forțelor Armate numărul 0010100/1954 și actul de predare-primire numărul 01921/25.11.1954⁵⁴.

Concluzii

Transformarea din soldat în erou în perioada interbelică presupunea metamorfoza acestuia cu ideea de națiune. Soldatul nu mai era doar un individ din rândurile armatei, ci se confunda cu ideea de națiune pe care o reprezenta pe front și pentru care își dădea viața în schimbul gloriei eternizatoare⁵⁵. Pregnantă a fost tendința de a prioritiza gloria și nu suferința morții⁵⁶. Direcțiile comemorative a morții de război au fost supuse manifestărilor doliului public și a celui privat⁵⁷, iar imaginarul, datoria morală și recunoștința față de memoria hecatombelor de morți *pro patria* au luat forma obeliscurilor, statuilor, și cimitirelor militare.

Cele două direcții comemorative s-au evidențiat în deosebi în arhitectura monumentelor. În timp ce statul ridica monumente triumfaliste și edificatoare, publicul construia monumente simple, care serveau drept cenotaf al soldaților căzuți pe front.

Dorința fondatorilor de a materializa memoria morților în *monumentum aere perennius* este evocată și de inscripțiile gravate pe frontispiciile monumentelor, prin cuvinte precum „etern” și „veșnic”. Putem considera că în perioada interbelică operele comemorative de război au depășit, în mod simbolic, dimensiunea fizică și au fost mentori ai educației civice, patriotice și morale.

*

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Infanteria Română-180 de ani*, (coord.) Col.dr. Adrian Stroea, Col. Nicolae Dragomir, Lt.col. Nicolae Ivan, Valentin Condruz, editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010, p.184.

⁵⁵ Victor, Teodor Roșu, *op.cit.*, p.62.

⁵⁶ Andi, Mihalache, *op.cit.*, p.237.

⁵⁷ *Ibidem*, p.234.

Bibliografie selectivă

I. Izvoare inedite

Arhivele Naționale. Direcția Județeană Bacău:

fond *Prefectura Jud. Bacău*, dosar 33/1925;

fond *Pretura Plășii Tg. Ocna*, dosar 11/1935;

fond *Primăria orașului Bacău*, dosar nr. 42/1934;

fond *Primăria Tg. Ocna*, d.48/1935.

II. Publicații periodice

„Bacăul”, seria II, anul VI, nr. 63 din 06.05.1929.

„România eroică”, anul IX, nr.8 din august 1928, Redacția și Administrația Soc. „Cultul Eroilor”, București, 1928.

„România eroică”, Editura Redacția și Administrația, anul IX, nr.6 din iunie 1928, București, 1928.

III. Lucrări Specifice

Bălescu, Valeria *Monumentul cavaleriștilor în „România eroică”*, nr. 3-4 (40-41), anul XIII, 2010.

Borg, Alan, *War Memorials: From Antiquity to the Present*, Editura Shoe String Press, United Kingdom, 1991.

Chiries, Corneliu, *Județul Bacău. Altar de jertfă și eroism*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Babel, Bacău, 2009.

Coșbuc, George, *Cântece de vitejie*, Editura Institutului de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1914.

Emily Elizabeth Head (coord.) *Signs and Symbols*, Editura Saraband Inc., Rowayton USA, 1996.

Frunzeti, Teodor, *Interesele naționale ale României în perioada premergătoare și în timpul Primului Război Mondial*, în „Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale”, Editată de Academia de Științe ale Securității Naționale, nr.2(05), anul III, București, 2018.

Ichim, Dorel, Florica Ichim, *Comuna Plopana-Județul Bacău (Monografie etno-istorică)*, Editura Magic Print, Bacău, 2012.

Infanteria Română-180 de ani, (coord.) Col.dr. Adrian Stroe, Col. Nicolae Dragomir, Lt.col. Nicolae Ivan, Valentin Condruz, editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010.

Mihalache, Andi, *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzolern*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007.

Nicoară, Toader, „Oamenii și moartea în marile războaie. Atitudini și comportamente”, în *Caiete de Antropologie Istorică*, anul XV, nr.2(31), iulie-decembrie 2017.

Planul de Dezvoltare GAL Colinele Tutovei, 2012.

Roșu, Victor, Teodor „Eroii-conceptualizare, legiferare și instituționalizare în România interbelică”, în *Caiete de Antropologie Istorică*.

Strechie, Mădălina, „The Eagle – A military brand of antiquity”, în (coord.) Claudiu Marian Bunăiașu, Xenia Negrea, Alina Țenescu, *Actele Conferinței Internaționale de Științe Umaniste și sociale „Creativitate. Imaginar, Limbaj”*, Editura Aius PrintEd, Craiova, 2014.

IV. Memorialistică

Bianu, Vasile, *Însemnări din Războiul României Mari*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926.

V. Surse online

<https://www.britannica.com/event/World-War-I/Killed-wounded-and-missing> accesat la 20.06.2022.

https://www.vasilealecsandri.eu/opere/poezii/oda_ostasilor_romani.html#.YqsmFnZBxPY.

**MEMORIU DESCRIPTIV AL MAIORULUI FLORIAN MEDREA
LA ORDINUL NR. 1.139 DIN 7 NOIEMBRIE 1919 AL CORPULUI
VI TERITORIAL DE ARMATĂ DIN CLUJ**

*

**DESCRIPTIVE MEMOIR OF MAJOR FLORIAN MEDREA TO
ORDER NO. 1,139 OF NOVEMBER 7, 1919 OF VI TERRITORIAL
ARMY CORPS FROM CLUJ**

*

**MÉMOIRE DESCRIPTIVE DU MAJEUR FLORIAN MEDREA
POUR COMMANDER NO. 1 139 DU 7 NOVEMBRE 1919 AL DU
VI CORPS D'ARMÉE TERRITORIALE DE CLUJ**

**Prof. dr. Dragoș CURELEA¹
Cezar VASU²,**

Rezumat: *Prezentul articol l-am elaborat pentru a prezenta cititorului, atât cititorului interesat, cât și publicului, în general, unele elemente notabile dintr-un document-memoriu semnat de către maior Florian Medrea. Documentul de față reprezintă memoriul ofițerului român, întocmit, ca urmare a unui ordin emis în acea perioadă de către Comandamentul Corpului VI Teritorial de Armată din România în 7 noiembrie 1919. Din datele oferite de către Fl. Medrea desprindem informații din parcursul său de carieră în Armata Austro-Ungariei între 1900-1918. De asemenea, aflăm date despre implicarea sa în activitatea Senatului militar din Alba Iulia, organizarea Regimentului Horia în zona Munților Apuseni în februarie 1919, respectiv participarea sa la campania din vest a Armatei Române între aprilie-noiembrie 1919. Data întocmirii memoriului a fost 2 decembrie același an. De altfel, acesta este olograf, semnat, datat și asumat, atât de locotenent-colonel N. Florea șeful de stat major al Regimentului 86 Infanterie Oradea, cât și de maior Florian Medrea, iar pe acesta remarcăm și locul în care a fost acesta întocmit: Oradea Mare.*

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, armata austro-ungară, Alba-Iulia, armata română, maior Florian Medrea*

*

Abstract: *I have prepared this article to present to the reader, both the interested reader and the general public, some notable elements from a memorandum document signed by Major Florian Medrea. The present document represents the memorandum of the Romanian officer, drawn up as a result of an order issued at that time by the Command of the VI Territorial Army Corps in Romania on November 7, 1919. From the data provided by Fl. Medrea is extracting information from his career in the Austro-Hungarian Army between 1900-1918. We also find data about his involvement in the activity*

¹ Colegiul Tehnic Energetic Sibiu; email: c_drg@yahoo.com.

² elev, Colegiul Tehnic Energetic Sibiu, clasa a X-a A.

of the Military Senate in Alba Iulia, the organization of the Horia Regiment in the Apuseni Mountains area in February 1919, and his participation in the western campaign of the Romanian Army between April and November 1919. The date of the memorandum was December 2 the same year. In fact, this is a holograph, signed, dated and assumed, both by Lieutenant-Colonel N. Florea, Chief of Staff of the 86th Oradea Infantry Regiment, and by Major Florian Medrea, and we also note the place where it was drawn up : Oradea Mare.

Keywords: First World War, austro-hungarian army, Alba-Iulia, romanian army, major Florian Medrea

*

Résumé: J'ai préparé cet article pour présenter au lecteur, tant au lecteur intéressé qu'au grand public, quelques éléments notables d'un document mémorandum signé par le major Florian Medrea. Le présent document représente le mémorandum de l'officier roumain, rédigé à la suite d'un ordre émis à cette époque par le commandement du VIe Corps d'armée territorial en Roumanie, le 7 novembre 1919. Des données fournies par Fl. Medrea, nous déduisons des informations sur sa carrière dans l'armée austro-hongroise entre 1900 et 1918. Nous trouvons également des données sur son implication dans l'activité du Sénat militaire à Alba Iulia, l'organisation du régiment Horia dans la région des Monts Apuseni en février 1919 et sa participation à la campagne occidentale de l'armée roumaine entre avril et novembre 1919. La date du mémorandum était le 2 décembre de la même année. En fait, il s'agit d'un olographe, signé, daté et pris en charge, à la fois par le lieutenant-colonel N. Florea, chef d'état-major du 86e régiment d'infanterie d'Oradea, et par le major Florian Medrea, et on note également l'endroit où il a été rédigé. : Oradea Jument.

Mots-clés : Première Guerre mondiale, armée austro-hongroise, Alba-Iulia, armée roumaine, major Florian Medrea

*

Primind un ordin din partea comandamentului Corpului VI Teritorial de Armată din Cluj, maiorul Florian Medrea, la acea dată șeful Biroului de Informații al Regimentului nr. 86 Infanterie Beiuș din Garnizoana Oradea și în egală măsură șeful oficiului de informații militare din Divizia 17 Infanterie din aceeași așeare aflată în partea de nord-vest a Regatului României, a menționat următorul Memoriu descriptiv pe care l-a întocmit pe puncte, l-a datat și semnat în 2 decembrie 1919³.

Înainte războiului

³ Arhivele Militare Naționale ale României. Depozitul Central de Arhivă din Pitești (în continuare se va cita prescurtat: A.M.N.R.-Dp.C.A.), Fond Memorii Colonei Bătrâni, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946, Copie după Memoriul original al Locotenent-colonelului de rezervă Medrea Florian, f. 4-5 f.-v. Documentul ofițerului Florian Medrea poartă antetul Corpului VI Armată din Cluj, Divizia nr. 17 Infanterie Oradea, Brigada 43 Infanterie din respectiva divizie și Regimentul nr. 86 Infanterie din compunerea eșalonată a mai sus-menționatei Brigăzi.

Starea civilă la începutul carierei: în care ofițerul menționat preciza că s-a născut pe data de 30 iulie 1884, în comuna Țelna, plasa administrativ-teritorială Ighiu din Comitatul Alba Inferioară, Imperiul Austro-Ungarei. A notat că la data în care a semnat Memoriul acesta, comuna și plasa administrativă erau pe teritoriul județului Alba, la acea dată cu reședința administrativă în Aiud, Regatul României. A menționat că era fiul lui Ioan Medrea, născut în Țelna, econom de profesiune și al Mariei Nestor, care era de origine din Bucurdeea-vinoasă, ambii părinți fiind având domiciliul în comuna Țelna. A menționat și că la dat întocmirii prezentului memoriu el era burlac, adică necăsătorit.

Schimbări în cursul carierei:

Era menționat în document că până la data de 2 decembrie 1919 nu a fost înregistrată nicio schimbare în starea sa civilă⁴. Aceasta va veni, dar mai târziu în anul 1921. Notăm în trecere, că Florian Medrea se va căsători mai târziu, primind din partea Secretariatului General al Ministerului de Război un concediu în acest sens, ca urmare a solicitării făcute de ofițerul Medrea. Solicitarea i-a fost avizată favorabil prin *Decizia nr. 350 din 7 mai 1921* a generalului comandant al Diviziei 17 Infanterie general Marcel Olteanu. Documentul mai sus-menționat a fost aprobat de către Ministerul de Război prin Secretariatul general.

Maior Fl. Medrea, șeful biroului informații din Divizia 17 Oradea și-a efectuat concediul solicitat în intervalul 13 septembrie-13 octombrie 1921. A efectuat o călătorie în Germania unde și-a oficializat relația pe care o avea cu dr. Hedwige Buchruker fiica proprietarului exploatării miniere din Brad. Evenimentul propriu-zis a avut loc în 16 septembrie același an și s-a desfășurat în orașul turingian Zeulenroda.

Din acest mariaj s-au născut în familia sa două fete: Ileana și Irina Medrea⁵.

Școlile și cursurile civile și militare absolvite:

La data respectivă maiorul Medrea, a remarcat că a absolvit 4 clase elementare și 4 clase gimnaziale, ca școli civile. Ca școli și cursuri militare, urmate și absolvite a menționat: cursul de pregătire pentru Școala militară în Marburg, apoi amintește Școala militară pentru cadeții de infanterie pe care o urmează și a finalizat-o la Sibiu (Hermannstadt Infanterie Kadettenschule) în anul 1904⁶. Curs de specializare pentru ofițerii de Pioneri (o subspecializare militară a Armei Geniu) la Batalionul de specialitate 4 Pioneri din Osjer/Osijek în Slavonia, cursurile de tragere cu arme mici și mari la Școala specială din Bruck a armatei imperiale Austro-Ungare, cursul speciale pentru comandanții și unitățile pionerilor de asalt ale armatei imperiale germane

⁴ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. - 19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 4.

⁵ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 1/1919-1924, f. 3-v., 6 f.-v; Traian Mager, *Contribuțiuni la istoria Unirii. Jurnal 1918-1919*, volumul IV, Arad, Tipografia Diecezană, 1939, p. 237. Virgil Lazăr, *Florian Medrea-un apărător al Marii Uniri*, prefață Doru Radosav, postfață Alexandra Medrea, p. 59.

⁶ *De la Școala de Cadeți din Sibiu*, în „Foaia Poporului”, anul VIII, nr. 39, 7 octombrie 1900, p. 465; *Înaintare în grad de ziua monarhului Franz Ioseph*, în „Tribuna”, anul VIII, nr. 153, 14 august 1904, p. 6.

„General Graf von Bothmer”, cursul special de Asalt al Armatei a 2-a Imperială Austro-Ungară „General Böhm-Ermolli”, curs special pentru Serviciul de Explozivi al Armatei imperiale Germane „General Graf von Bothmer”, curs de informații pentru comandanții de unități și mari unități de la Regiment la Brigadă organizate de Comandamentul imperial al Grupării de Armate imperiale germane Prinț de Bavaria în Rohatyn (Galiția). De asemenea, notăm că a urmat în perioada anilor 1917-1918 curs de informații pentru comandanții de batalion organizat de comandamentul informațiilor din Armata a VI-a Austro-Ungară în Sacile-Italia⁷.

Toate serviciile făcute în timp de pace:

În perioada 1904-1908 activități specifice ca ofițer subaltern în gradele de stegar, sublocotenent și locotenent în Regimentul nr. 1 Infanterie Bosniac-herțegovinean din Garnizoana Viena. Între 1908-1909 a frecventat Batalionul nr. 4 de Pioneri din Osjer/Osijek în Slavonia pentru a se califica și supraspecializa în Arma Pioneri de asalt. În urma calificărilor dobândite și pe fondul cursurilor urmate, a inventat și brevetat o nouă metodă prin care unitățile militare puteau trece mult mai repede peste cursurile de ape întâlnite în calea lor într-o campanie sau în situație reală de front. Notăm că în perioada 1909-1914 locotenent-major, iar din 1914 căpitanul Fl. Medrea a fost comandantul subunității de pioneri din organica de luptă a Regimentului 1 Infanterie Bosniaci. De asemenea, pe fondul calificării și a competențelor deținute acesta a fost numit ofițer instructor la Școala de Ofițeri și Subofițeri de Rezervă pentru Pioneri din Viena. Totodată, în memoriul său, maiorul Fl. Medrea a notat că a îndeplinit funcția de comandant al unității specializate a Pionerilor pe întreaga Divizie nr. 25 Infanterie Austro-Ungară⁸.

Recompense:

Ofițerul Fl. Medrea notează că fost citat de 2 ori în Ordinul de Zi pe Divizia nr. 25 Infanterie imperială, respectiv amintește că a fost citat în două rânduri și de

⁷ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 1/1919-1924, *Memoriu descriptiv al Maiorului Florian Medrea, la Ordinul nr. 1139 din 7 noiembrie 1919 al Comandamentului Corpului VI Teritorial de Armată din Cluj*, f. 7; *Avansament militar*, în „Familia”, anul XLI, nr. 44, 30 octombrie 1905, p. 527; *Înaintări în armata comună*, în „Tribuna”, anul XV, nr. 234, 25 octombrie 1911, p. 7.

⁸ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946, *Copie după Memoriul original al Locotenent-colonelului de rezervă Medrea Florian*, f. 4-v. A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. - 19, *Memoriu original al Maiorului Medrea Florian la Ordinul nr. 1139 din 7 noiembrie 1919 al Comandamentului Corpului VI Teritorial de Armată din Cluj*, f. 1 v.; *Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine für 1910*, Amtliche Ausgabe, Wien, Druck und Verlag der K.K. Hof-und Staatsdruckerei, Dezember 1909, p. 334, 696; *Ofițer român distins*, în „Gazeta Transilvaniei”, anul LXXV, nr. 277, 16 decembrie 1912, p. 3; *Ofițer român distins*, în „Românul”, anul II, nr. 278, 17 decembrie 1912, p. 7; *Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine für 1914*, Amtliche Ausgabe, Wien, Druck und Verlag der K. K. Hof-und Staatsdruckerei, Februar 1914, p. 253, 620.

Comandamentul Corpului II Imperial Austro-Ungar de Armată pentru merite pe teren tehnic și instrucție⁹.

În Campanie:

a. Unitatea ce am comandat și serviciile ce am îndeplinit:

Pe front a participat, observă acesta, 39 luni jumătate în Armata Austro-Ungară îndeplinind următoarele servicii pe front: comandant de pluton tehnic, comandant de companie tehnică, comandant de companie și batalion de infanterie comandant al unui detașament mixt-interarme (2 batalioane de infanterie și două divizioane de artilerie) pe Muntele Spinuccia în nordul Italiei, comandant și ofițer instructor al cursului pionerilor de asalt pe Corpul IX Imperial Austro-Ungar de Armată, pentru o scurtă perioadă de timp referent tehnic la Divizia a 19-a Infanterie și Adjutant de Regiment. Comandant al grupeii specializate de instrucție – Regimentsausbildungsgruppe. De asemenea, a observat că după ce a fost rănit în noiembrie 1914 și evacuat într-un spital interior, a îndeplinit pe întreaga perioadă a convalescenței funcția de comandant al unei companii de întregire (Ersatzkomanie) și comandant al cursului de pioneri pentru trupe, subofițeri și ofițerii din specializările militare Infanterie și Cavalerie ale Corpului IV Armată imperial Austro-Ungar – Militärkommando. În aceeași perioadă a fost distins, atât cu decorația Crucea pentru Merite militare, clasa a III-a, cât și cu Medalia pentru răniți¹⁰.

b. Luptele la care am luat parte:

În anul 1914, s-a aflat cu Regimentul 1 Bosnieci în Galiția și Polonia la Zamosć, Kumarow, Dub, a doua bătălie de la Lemberg-Grodek, în luptele de retragere și repliere de la Lemberg A făcut parte din ariergarda armatei imperiale aflate în repliere între Lemberg și cursul râului Dunajec, un afluent al Vistulei. A comandat trupe mixte care au avut ca sarcina fortificarea și electrificarea pozițiilor deținute de imperialii austro-ungari pe malul râului Sann din sudul Poloniei. Zona aceasta fortificată aflându-se în imediata apropiere a granițelor cu Ucraina între localitățile Jaroslav și Landschut. A părăsit din ordin superior poziția fortificată și s-a repleat în fruntea detașamentului comandat între râul Sann și localitatea Tarnow din sudul Poloniei. Participă în fruntea unei unități mixte la acțiunea ofensivă comandată de Mareșalul german Paul von Hindenburg împotriva armatelor ruse din zona vest-poloneză. În cadrul acțiunii militare ofensive la care a luat parte a fost rănit de un brand în 19 noiembrie 1914.

⁹ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. - 19, dosar nr. 2/1919-1946, *Copie după Memoriul original al Locotenent-colonelului de rezervă Medrea Florian*, f. 4-v.

¹⁰ *Ibidem*, f. 4-v; *Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine für 1914*, Amtliche Ausgabe, Wien, Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Februar 1914, p. 253, 620; *Ofițeri din Armata K. u. K. distinși*, în „Olteanul”, anul VI, nr. 48, 30 noiembrie 1914, p. 4.

În 1915 revenit din convalescență, a participat cu unitatea militară din care făcea parte la conflictele de poziție și tranșee din Galiția orientală între localitățile Zabka și Kozlow și Jezierna (astăzi în Ucraina)¹¹. Reținem că a participat în anul 1916 la acțiunile militare ale imperialilor austro-ungari, care au vizat oprirea ofensivei ruse comandate de generalul Brussilow, în zona fortificată Kozlow-Jerzierna-Zborow.

În cursul anului 1917 unitatea din care a făcut parte a fost redislocată pe frontul nord-italian, iar căpitanul de pioneri Fl. Medrea a participat, printre altele în a 11- și a 12 ofensivă majoră de la Isonzo pe platoul nord italian până la râul Piave și localitățile (comune) St. Giovanni di Polcenigo, Monte Ragogna, Segusino și Valdobbiadene, dar și în alte localități. Participă la luptele din nordul Italiei până în luna iulie 1918, cu deosebire la ciocnirile din zona Qerra Monte Spinuccia, respectiv i-a parte la ofensiva austriacă din zona Lacului Piave din iunie 1918, respectiv conduce o unitate de pioneri care s-a confruntat cu forele aliate, în zona Monte Spinuccia și pe zona fortificată din apropierea malului râului Tagliamento, respectiv la luptele de poziție de pe muntele Tomba¹². Notează că în aprilie 1919 a intrat în acțiunea ofensivă a Armatei Române, Corpul de Voluntari „Horia” devenit apoi Regimentul de Infanterie 86 „Beiuș” pe care l-a comandat inițial și cu care a acționat în Campania de la Tisa a Armatei Române în perioada 1919-1920 între Hălmaj și Szolnok, respectiv în acoperirea frontului, care a revenit în sarcina unităților militare române din Corpului VI Teritorial de Armată¹³.

c. *Recompense:*

Amintește că a fost citat de două ori cu Ordin de Zi a comandantului Diviziei a 19-a Infanterie Austro-Ungară pentru coordonarea și realizarea operațiunilor de fortificare pe front. Totodată, reține că în două rânduri a fost citat cu Ordin de Zi a comandantului Corpului IX Armată pentru merite în organizarea și instruirea trupelor pionerilor de asalt care aparțineau de corpul de armată imperial mai sus-menționat. De asemenea, a observat că pentru merite deosebite în fața inamicului pe linia frontului a fost distins de către superiorii ierarhici cu Ordinul „Coroanei de Fier”, clasa a III-a, cu decorația de război și spade pe panglică. Remarcă faptul că în două rânduri a fost decorat cu Crucea jubiliară pentru Mertie militare, clasa a III-a, iar în trei rânduri a fost distins cu Medalia „Signum Laudis”/Semnul de Laudă, în bronz, argin și aur. Reținem și decorarea sa în numele Kaiserului Wilhelm I al Germaniei cu Ordinul „Crucea de Fier” în grad de Ofițer, clasa a II-a, cu Însemnul Onorific al „Crucii Roșii”, clasa a II-a, respectiv cu Medalia pentru răniți și Crucea de trupă „Carol”¹⁴.

¹¹ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. - 19, dosar nr. 2/1919-1946, *Copie după Memoriul original al Locotenent-colonelului de rezervă Medrea Florian*, f. 4-v.

¹² *Ibidem*, f. 5 f.-v.

¹³ *Ibidem*, f. 5-v; Florian Medrea, *Comanda Legiunii române din Alba Iulia*, în *Alba Iulia*, anul I, nr. 1-2, 7 ianuarie 1919, p. 5; Iuliu Maniu, *Unirea Ardealului. Conferința ținută la Radio București în 24 ianuarie 1934*, Cluj, Tipografia Națională S.A., 1934, p. 38; Traian Mager, *Ținutul Hălmagiului. Monografie*, prefată de Lavinia Betea, București, Editura Corint Books, 2017, p. 179, 214.

¹⁴ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946, *Copie după Memoriul original al Locotenent-colonelului de rezervă Medrea Florian*, f. 5f.

d. Rănit:

Amintește că a fost rănit de un proiectil de infanterie care i-a străpuns cotul stâng în momentul când a trecut la asaltul poziției fortificate rusești de la Kattowicze în 19 noiembrie 1914 pe frontul est imperial din Polonia. Totodată, a observat în atenția superiorilor săi, că prizonier nu a fost¹⁵.

După dizolvarea Armatei Austro-Ungare (1918)

La izbucnirea Revoluției din Transilvania căpitanul Fl. Medrea s-a aflat în concediu de recreație/permisie în comuna albaiuliană Țelna. Apoi reține cronologia evenimentelor la care a luat parte punctându-le numeric, astfel:

În ziua de 3 noiembrie 1918 cu încă șase ofițeri români, care în acele momente se găseau în Alba Iulia s-au înfățișat comandantului Garnizoanei Alba și a Cetății fortificate Alba Iulia și au menționat în fața acestuia că sunt liberi de jurământul depus în fața monarhului Imperiului Austro-Ungar. Astfel, procedând, aceștia, observă Medrea s-au declarat și constituite în Sfat militar român pentru Alba Iulia și jur liber de orice obligații față de fostul stat austro-ungar¹⁶. Scopul înființării acestui Sfat militar a fost acela de a servi intențiilor Comitetului Național Român Central și a împiedica slăbirea elementului românesc din Transilvania printr-o organizație militară. Ofițerul Medrea a precizat că în baza adreselor primite din partea mai sus-menționatului Sfat, a fost însărcinat cu exercitarea comenzii militare. Astfel, reține militarul Medrea, a organizat în județul Alba Inferioară Gărzile naționale românești, atât în orașe, cât și în comunele mai apropiate de Alba Iulia. A remarcat implicarea sa în demersuri organizatorice specifice și în comitatele vecine Albei* și a precizat că a fost preocupat de asigurarea cu armament și oameni în numele Resortului de Organizare a gărzilor naționale din Arad, Blaj și Brașov.

Ca urmare a investirii sale în funcția de comandant militar al județului Alba, acesta și-a exercitat funcția între 8 noiembrie 1918-7 februarie 1919, având grad de căpitan. De altfel, același grad l-a deținut ofițerul Fl. Medrea încă din 1 mai 1915, când activa în Armata imperială Austro-Ungară¹⁷.

¹⁵ *Ibidem*, f. 5 f.-v.

¹⁶ *Ibidem*; Mihai-Octavian Groza, *În slujba Consiliului Național Român Central: Aspecte privind activitatea gărzilor naționale române (noiembrie 1918-martie 1919)*, în Emilian M. Dobrescu; Iosif Marin Balog (Coordonatori), *Marea Unire: Fundamente economice și istorico-sociale. Lucrările Școlii Academice „Dr. Teodor Mihali”-SATM*, ediția 2018, Dej, Editura Astra-Dej, 2018, p. 403-404, 410; Ioana Rustoiu; Tudor Roșu; Marius Cristea; Liviu Zgârciu, *Garda națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2019, p. 18, 51-52; Valer Moga, *Garda națională de la Alba Iulia*, în Laura Stanciu (Coordonator), *Alba Iulia. Memoria Urbis*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, p. 291-292.

* Menționăm că numai din ianuarie 1919 Consiliul Dirigent al Transilvaniei a introdus ca formă de organizare a teritoriului județul.

¹⁷ A.M.N.R.-Dp.C.A., *Fond Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 5-v.; Cornel Țucă; Laurențiu Batin, *Ofițeri ardeleni și bucovineni din fosta armată Austro-ungară*, Baia Mare,

A observat în continuarea *Memoriului* pe care l-a elaborat că în calitate pe care a deținut-o de comandant militar a trecut la organizarea Legiunii române din Alba Iulia, care a avut în componența sa 3 batalioane și o companie de jandarmi, forță care a format temeiul pentru înlăturarea autorității de stat austro-ungară și preluarea puterii în teritoriu în numele Regatului României în județele Alba, Târnava Mare și Târnava Mică. Totodată, a precizat că forța aceasta pe care a comandat-o a asigurat ordinea și paza Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918¹⁸. Remarcăm că în 18 decembrie același an comandantul Legiunii române albauliene căpitan Fl. Medrea a comandat compania de onoare care ieșit în întâmpinarea Regimentului 5 Vânători și a salutat pe comandantul acestei importante unități militare comandată de către locotenent-colonelul Vasile Găgiu¹⁹.

Menționează informații privitoare la implicarea Legiunii române din Alba Iulia în dezarmarea unităților militare maghiare și a structurilor locale de jandarmerie, preluarea controlului în Alba Iulia și menținerea acestuia până la sosirea trupelor române, controlând următoarele servicii și instituții: magazinele de alimente, pături, paturi, praf de pușcă, echipamente, depozitul de armament al Corpului XII Armată imperial din Transilvania cu peste 30.000 puști, material tehnic, Spitalul militar Alba Iulia.

Reține în memoriul său descriptiv și captura de la unitățile germane care s-au predat a 4 tunuri, 4 chesoane, 400 lovituri de tun, 3 camioane, 3 mașini mobile de persoane/ofițeri superiori.

A apreciat că în urma intrării Armatei Române în Alba Iulia Legiunea română din Alba Iulia s-a autodesființat, iar el a fost trimis, de către Secția Organizării VI-VII care era deja constituită în Sibiu ca principal sfetnic militar în Brad alături de șeful Resortului Organizării din Consiliul Dirigent dr. Ioan Suciu. S-a vizat prin aceasta constituirea Corpului de Voluntari Horia în subordinea susmenționatului resort. Unitate militară care trebuia să fie operațională până la data de 20 februarie 1919 în regiunea Brad. Acest corp de voluntari a avut în compunerea sa eșalonată: 104 ofițeri, 2.800 soldați, 28 mitraliere de companie, 1 baterie artilerie de câmp, 1 companie de pioneri, 1 pluton de telefonie, mai multe trăsuri și altele necesare²⁰.

Editura Ethnologica, 2018, p. 269; Tudor Roșu; Ioana Rustoiu; Liviu Zgârciu; Marius Cristea, *Zece personalități ale Unirii*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2019, p. 20.

¹⁸ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 5-v.; Florian Medrea, *Comanda Legiunii române din Alba Iulia*, în *Alba Iulia*, anul I, nr. 1-2, 7 ianuarie 1919, p. 5; Coriolan Băran, *Reprivire asupra vieții. Memorii*, prefată de Aurel Ardelean, rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, ediție îngrijită de Vasile Popeangă: note și indice, studii introductive, Eugen Criste, Vasile Popeangă, Raul Ionuț Rus, Arad, 2008, p. 193- 199; Ioana Rustoiu; Tudor Roșu; Marius Cristea; Liviu Zgârciu, *Garda națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2019, p. 17, 25-26, 30-32.

¹⁹ Valer Moga, *Intrarea Armatei Române în Alba Iulia la 18 decembrie 1918*, în Laura Stanciu (Coordonator), *Alba Iulia Memoria Urbis*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, p. 307.

²⁰ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”.-19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 5-v.; Traian Mager, *Ținutul Hălmeagului. Monografie*, prefată de Lavinia Betea, București, Editura Corint Books,

La început de martie 1919 Corpul de Voluntari Horia a fost recunoscut de către Ministerul de Război ca Regimentul nr. 86 Infanterie Beiuș. Florian Medrea a predat comanda acestei unități colonelului Popa Gramm, care la 1 martie 1919 a fost numit comandant al acestui regiment. Maiorul Fl. Medrea a remarcat că a rămas în conducerea acestei mari unități de infanterie, ocupând funcțiile de ajutor al comandantului de regiment și comandant de batalion.

Specifică în Memoriul pe care l-a semnat în 2 decembrie 1919 că martorii activității sale sunt: pe deoparte Arhiva Legiunii Române Alba Iulia, iar pe de altă parte Secția Organizării VI-VII de la Sibiu, dr. Ioan Suciu, fostul șef al Resortului Organizării în Consiliul Dirigent, comandantul Brigăzii 4 Vânători colonel D. Dimitriu își colonelul Popa Grama comandantul Regimentului 86 Infanterie Beiuș în Garnizoana Oradea Mare²¹. De altfel, toți cei menționați popuneau organismelor decidente avansarea în gradul de Locotenent-colonel a maiorului Fl. Medrea, șeful Biroului Informații din Divizia 17 Infanterie Oradea²². Decorat pentru meritele sale cu Ordinul „Coroana României” în grad de comandor cu Panglica de „Virtutea Militară” cu Spade pentru organizarea Regimentului de Voluntari „Horia” și pentru felul cum a comandat diferitele unități ale acestei structuri militare în Campania de la Tisa și din Ungaria a Armatei Române²³. De asemenea, menționăm că în decadele interbelice a fost decorat de Cancelaria Ordinilor în numele suveranului român Carol al II-lea, atât cu Ordinul „Ferdinand I” în Grad de Comandor în anul 1931, respectiv cu Medalia „Ferdinand I” în 1940²⁴.

2017, p. 179; Virgil Lazăr, *Florian Medrea-un apărător al Marii Uniri*, prefață Doru Radosav, postfață Alexandra Medrea, p. 11-15, 29-32; Sebastian-Dragoș Bunghez, *Traian Mager, martor al evenimentelor din noiembrie-decembrie 1918 din județul Arad*, în *Astra Sabesiensis*, 6, 2020, Cluj-Napoca, editura Argonaut, 2020, p. 128-129, 132.

²¹ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”.-19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 5-v. Memoriul a fost semnat de Locotenent-colonelul N. Florescu și de Maior Fl. Medrea, este semnat de către cei doi ofițeri, datat în 2 decembrie 1919 în Oradea Mare și poartă ștampila respectivei unități militare.

²² A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”.-19, dosar nr. 2/1919-1946, *Foaie calificativă a Maiorului Medrea Florian pentru perioada 1 martie 1919-31 octombrie 1919*, f. 6 f.-v.; Viorel Ciubotă; Gheorghe Nicolescu; Cornel Țucă (Editori), *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918-1921)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1998, p. 114.

²³ A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”.-19, f. 4; *Decret regal nr. 4.298 din 1919*, în *Monitorul Oficial*, Partea a II-a, nr. 272, 24 noiembrie 1937, p. 11.210; *Un popas jubiliar*, în *Alba Iulia*, anul XXI, nr. 18, 1 decembrie 1938, p. 7.

²⁴ *Decret regal nr. 1.142 din 3 aprilie 1931*, în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 90, 19 aprilie 1931, p. 3.802; *Decret regal nr. 2.422 din 18 iulie 1940*, în *Monitorul Oficial*, Partea I, anul CVIII, nr. 169, 24 iulie 1940, p. 3.727.

Bibliografie selectivă

I. Izvoare

A.M.N.R.-Dp.C.A.,

Fond *Memorii Colonei Bătrâni*, „M”. -19, dosar nr. 1/1919-1924; dosar nr. 2/1919-1946

II. Lucrări generale și speciale:

Băran, Coriolan, *Reprivity asupra vieții. Memorii*, prefață de Aurel Ardelean, rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, ediție îngrijită de Vasile Popeangă: note și indice, studii introductive, Eugen Criste, Vasile Popeangă, Raul Ionuț Rus, Arad, 2008.

Ciubotă, Viorel; Nicolescu, Gheorghe; Țucă, Cornel (Editori), *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918-1921)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1998.

Lazăr, Virgil, *Florian Medrea-un apărător al Marii Uniri*, prefață Doru Radosav, postfață Alexandra Medrea, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2012.

Mager, Traian, *Contribuțiuni la istoria Unirii. Jurnal 1918-1919*, volumul IV, Arad, Tipografia Diecezană, 1939.

Idem, *Ținutul Hălmagiului. Monografie*, prefață de Lavinia Betea, București, Editura Corint Books, 2017.

Roșu, Tudor; Rustoiu, Ioana; Zgârciu, Liviu; Cristea, Marius, *Zece personalități ale Unirii*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2019.

Rustoiu, Ioana; Roșu, Tudor; Cristea, Marius; Zgârciu, Liviu, *Garda națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2019.

Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine für 1910, Amtliche Ausgabe, Wien, Druck und Verlag der K.K. Hof- und Staatsdruckerei, Dezember 1909.

Schematismus für das Kaiserliche und Königliche Heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine für 1914, Amtliche Ausgabe, Wien, Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Februar 1914.

Țucă, Cornel; Batin, Laurențiu, *Ofițeri ardeleni și bucovineni din fosta armată Austro-ungară*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2018.

III. Studii și articole de specialitate:

Avansament militar, în *Familia*, anul XLI, nr. 44, 30 octombrie 1905.

Bunghiez, Sebastian-Dragoș, *Traian Mager, martor al evenimentelor din noiembrie-decembrie 1918 din județul Arad*, în *Astra Sabesiensis*, 6, 2020, Cluj-Napoca, editura Argonaut, 2020.

De la Școala de Cadeți din Sibiu, în „Foaia Poporului”, anul VIII, nr. 39, 7 octombrie 1900.

Groza, Mihai-Octavian, *În slujba Consiliului Național Român Central: Aspecte privind activitatea gărzilor naționale române (noiembrie 1918-martie 1919)*, în Emilian M. Dobrescu; Iosif Marin Balog (Coordonatori), *Marea Unire: Fundamente economice și istorico-sociale. Lucrările Școlii Academice „Dr. Teodor Mihali”- SATM*, ediția 2018, Dej, Editura Astra-Dej, 2018.

Idem, *Intrarea Armatei Române în Alba Iulia la 18 decembrie 1918*, în Laura Stanciu (Coordonator), *Alba Iulia Memoria Urbis*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018.

Înaintare în grad de ziua monarhului Franz Ioseph, în *Tribuna*, anul VIII, nr. 153, 14 august 1904.

Înaintări în armata comună, în *Tribuna*, anul XV, nr. 234, 25 octombrie 1911

Maniu, Iuliu, *Unirea Ardealului. Conferință ținută la Radio București în 24 ianuarie 1934*, Cluj, Tipografia Națională S.A., 1934.

Medrea, Florian, *Comanda Legiunii române din Alba Iulia*, în *Alba Iulia*, anul I, nr. 1-2, 7 ianuarie 1919.

Moga, Valer, *Garda națională de la Alba Iulia*, în Laura Stanciu (Coordonator), *Alba Iulia. Memoria Urbis*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018.

Ofițer român distins, în *Gazeta Transilvaniei*, anul LXXV, nr. 277, 16 decembrie 1912.

Ofițer român distins, în *Românul*, anul II, nr. 278, 17 decembrie 1912.

Ofițeri din Armata K. u. K. distinși, în *Olteanul*, anul VI, nr. 48, 30 noiembrie 1914

Un popas jubiliar, în *Alba Iulia*, anul XXI, nr. 18, 1 decembrie 1938.

IV. Legislație

Decret regal nr. 1.142 din 3 aprilie 1931, în „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 90, 19 aprilie 1931.

Decret regal nr. 2.422 din 18 iulie 1940, în „Monitorul Oficial”, Partea I, anul CVIII, nr. 169, 24 iulie 1940.

Decret regal nr. 4.298 din 1919, în „Monitorul Oficial”, Partea a II-a, nr. 272, 24 noiembrie 1937.

ANEXE

Fig. 1 -Căpitan Florian Medrea în uniforma militară Austro-Ungară (1915) decorat cu Ordinul „Crucea pentru Merit”, clasa a III-a.

Fig. 2-Maior Florian Medrea, comandant de Batalion în Regimentul de Infanterie nr. 86 în Garnizoana Oradea, (A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond Memoriei Colonei Bătrâni, „M”. -19, dosar nr. 2/1919-1946).

Fig. 3- Dr. Florian Medrea, absolvent al Studiilor de Doctorat la Universitatea Daciei Superioare din Cluj (1925)

Fig. 4

Dr. Florian Medrea Chestor șef al Regionalei Poliției de Siguranță în Cluj cu însemnele Ordinului „Ferdinand I” în Grad de Comandor (1932).

(*Sursa*: Tudor Roșu; Ioan Rustoiu; Liviu Zgârciu; Marius Cristea, *Zece personalități ale Unirii*, Alba Iulia, Editura Cognitiv, 2018, p. 96)

Maier Medrea Florian

Memoriu descriptiv.

la ordinul N. 1139 din 7. XI. 1919 a Corpului M. G. G. G.

A) Trăirea războiului

a) Starea civilă la începutul carierei:

Născut în 30. VII. 1884 în Tâlna, plasa Tighiu, județul Alba-Influșară; - tatăl lui Ioan Medrea, născut în Tâlna, econom de ocupație, și Mariei Nistor născută în Bucureștea-vinoasă, domiciliată în Tâlna, Buzău.

b) Schimbare în starea civilă în cursul carierei nici o schimbare

c) Scolile și cursurile civile și militare absolvite

I. civile: 4 clase elementare, 4 clase gimnaziale.

II. militare: 1) Cursul de pregătire pentru școala militară în Marburg.

2) Școala de Cadeti în Sibiu.

3) Un an curs de pregătire la batalion 4 de rezervă în Aszék (Slavonia).

4) Cursul de călărie pentru ofițeri în școala de ofițeri în Viena.

5) Cursul de tragere în școala armatei în Treuek.

6) Cursul de asalt al armatei germane General Bothmer.

7) Cursul de asalt al armatei a 2^a Austro-ungare General Bothmer-Emmoli.

8) Curs pentru serviciu cu explozive în Arz, al armatei germane General Bothmer.

9) Curs de informație pentru comandanți de unități de la regiment în ons al Comandamentului grupului de Armate Printrul de Bavaria în Rohatyn (Galicia).

10) Curs de informație pentru comandanți de batalion (divizion) al armatei a 6^a Austro-ungare în Lucile (Italia).

d) Toate serviciile făcute în timp de pace

1904-1908 la companie ca ofițer ombatman în regi. lada Boșnicu
1908-1909 Scurventant la batalionul 4 de pioneri
1909-1914 Comandantul pionerilor de regiment, instructor la
școala de ombofiteri și ofițeri de rezervă, comandant
pionerilor Diviziei 25^a J.

e) Recompense:

Ordnul de 2 ori în ordin de zi al Diviziei 25^a
" " 2 ori " " " " Corpului II de Armată pentru
merite de tehnice și instructive.

B) În campanie.

a) Unitatea de am comandat și serviciile de am îndeplinit:

La front 39½ luni în armata Austro-Ungară ca: Comandant de
pluton tehnic, companie tehnică, companie și batalion de
infanterie, detașamentul de al. Binuciu (2 batalioane și actiuni);
comandantul cursului de asalt al Corpului II Armată,
sunt timp refect tehnic la Divizia 11^a și dispoziție de regiment
și comandant a grupe de instrucție (Regimentsausbildungs-
gruppe)

În țară (Austria) după război ca colon valescent și comandantul
unei companii de intrajerie (Vorteilskomps) și comandantul cursului
de pioneri al trupelor de infanterie și Cavalerie al Corpului
II Armată (II. Militärkommando)

b) Luptele la cari am luat parte:

1914 În Galizia și Polonia la Zamoș, Kumanów, Dub,
lupta a 2^a de la Lemberg Grodek, luptele de retragere
de la Lemberg la râul Dniștr, contraofensiva din
Octonovie spre Jaroslau și luptele de poziție de pe malul
râului Sann între Jaroslau și Lanschütz, luptele de
retragere din Kienovie de la Sann la Jarnov, ofensiva
din Kienovie a Marsalului Hindenburg în Polonia de
vest

1915 Luptele de poziție din Galizia de est între Zabojki-Koslow
și Jecierna

1916 Ofensiva generală rusă Petrosilow cu luptele de la Koslow,
Zabojki, Jecierna, la râul Smila-Lipa, Medea, Koniuchy, Ryki
și Horow, luptele de poziție Mogila, Koslow, Koniuchy.

1917 În Italia: lupta 11^a de la Sonco pe platoul Lora, ofensiva
a 12^a de la Sonco cu bataliile de la Mreli Val. Sclisje,

Sanfreit, St. Valerio in rasul Natiere, Monte Alia, Mte. S. Giovanni
in Monte Carnizza, Mte. Ragogna pe malul râului Tagliamento,
Seguals, Vittorio, St. Giovanni di Tolcinigo, St. Peter, Baldobradene
Seguino pe malul Piave, - toatele de poartă de pe Mte. Tomba.
1918. Luptele de poartă in regiunea Quera - Mte. Spinnuccia, ofensiva Austro-
Ungară din Tanie (Havofenove) și contraofensiva Stativilor in June
și Iulie pe Mte. Spinnuccia.
1919. Ofensiva Armatei Române in April dela Kalmar până la Bolnok.

K.) Recompense

- De două ori citat cu ordin de zi al Diviziei 19^a Infanterie pentru
putăgani pe teren fortificatoriu
- De două ori cu ordin de zi al Corpului 11. Armată pentru merite
in organizarea și motivarea trupelor de asalt al Corpului
11. Armată
- Decret pentru fapte merite deosebite cu:
Ordinul Coroanei de fer al II. cu decorați de război și epave;
Crucea Militară de merite etc.
Crucea Medalia, signum laudis
Crucea de fer al II. germană
Semnul de onoare al crucii etc.
Medalia războiului
Crucea de război Carol.

L.) Rănit de un proiectil de Infanterie prin cotul stâng la
asaltul poziției rusești dela Kottovics în Polonia in
19. II. 1914.

Prisioner nu am fost.

M.) După dizolvarea armatei Austro-Ungare.

La izbucnirea revoluției noastre în concediu de recreație în comuna
mea natală.

- 1) În ziua de 3. martie 1918 am mers împreună cu domeni ce se aflau
atunci în Alba Iulia am rămas în fața comandantului
garărilor și a cetății Alba Iulia de a se înțelegă cu
impresul de război român și ne-am declarat și constituit
în Afat militar național român pentru Alba Iulia și
jur cu scopul de a scoate intențiușilor, Comitetului
Național central de pe atunci și de impedarea războiului
elementului românesc prin o organizație militară.
- 2) Încercat de către acel ofat cu Comanda militară, am
organizat în întreaga județ Alba inf(a) de alora (Blaj)
gardile naționale românești și asemenea în comunele mai
apropiate

a comitatelor vecine și am provocat cu arme Gardele din Brad, Brașov și Blaj.

3) Denumit de Comandant militar Comitatens pentru Alba Iulia din partea Comitatului central, am organizat Legiunea Română „Alba Iulia” cu 3 batalioane (în Alba Iulia, Blaj și Blaj) și o companie de pandurimi, care forțe militare informal baza pentru răsturnarea regimului maghiar și înlocuirea lui cu cel românesc în județele Alba Inferioară, Fărnava mică, și Fărnava mare.

4) Negocierea și asigurarea militară a adunării naționale din Alba Iulia.

5) Quartermaster Maghiarilor, luarea în stăpânire a cetății Alba Iulia și asigurarea și până la sosirea trupelor din vechiul regat, astfel armatoarele servicii și instituții, ca: Magazine de alimente, Magazine de scuturi, c) Grevemenaje și Păzirea, d) Păzirea, e) Magazine de echipament, f) depozitul de armament al corpului, g) Armata cu peste 30000 austrieci (cele de la gardă și Legiuni nu sunt socotite în această sumă), h) Magazine de provizii, muniții, h) de material tehnic, i) Unitățile militare Alba Iulia, absolut și complet.

6) Am capturat, afară de austrieci și mitraliere, de la unități germane 4 tunuri, 4 cheșane și 40000 muniții, 3 camioane, 3 autoturisme și 3 autoturisme.

7) După intrarea trupelor române în cetatea Alba Iulia, Alba Iulia a liquidat, iar eu am fost trimis din partea S.O. 11 la Brad ca ofțiter militar ne lăungă N. D. Ioan Suciu, șeful resortului organizării a Cons. dirig., pentru organizarea refugiaților de ex. vala. Căpitanul Alb pentru legătură. Denumit ca căpitan comisar Cons. dirig., N. Suciu de Comandant militar al ex. vala Căpitanul contribuă la organizarea Corpului 11. la finea lunii Februarie da gata la luptă în regiunea Brașov. 11. ofțiteri, 2000 soldați, 20 mitraliere, 10000 de muniții, 10000 de provizii, 1 pluton de telefon și 10000 de muniții. La începutul lunii Martie, Corpul 11. a fost oficial recunoscut de Regimentul 11. și ca atare încadrat în armata română. Pe lângă comanda Corpului 11. Colonelul Popa Grama, care a fost cu ocazia de 11. denumit de la al Regimentului 11., am rămas în acest Regiment până prezent, având până în finea funcției de ajutor, pe de altă parte, Comandant de batalion.

8) Activitatea mea: Arhiva Legiunii Alba Iulia, S.O. 11, N. D. Suciu, Comanda brig. 4 vânători și N. Colonel Popa Grama.

Notă: Brașov în 2. III. 1919
 Corpul 11. 86. Inf.
 Colonel A. F. Conesca

Maro Murea

(Sursa: A.M.N.R.-Dp.C.A., Fond Memorii Colonei Bătrâni, „M”.-19, dosar nr. 2/1919-1946, f. 4-5 f.-v.)

SERBĂRILE „RESTAURAȚIEI” – SĂRBĂTOAREA UNUI REGE

*

„RESTORATION” CELEBRATIONS – THE FEAST OF A KING

*

LA CÉLÉBRATION DE LA « RESTAURATION » – LA CÉLÉBRATION D'UN ROI

prof. dr. Daniel DIEACONU¹

Rezumat: Carol al II-lea a fost singurul membru al unei familii domnitoare europene care a renunțat de trei ori la moștenirea coroanei pentru motive care nu au fost politice. În 1927, pe tronul lui Ferdinand I urca Mihai I, minor, sprijinit de o Regență. În 1930, tatăl său, Carol, revenea spectaculos în țară și se înfăptuia „restaurația”, în momente de instabilitate politică și criză economică, care au creat condițiile venirii unui „salvator”. A fost acceptat astfel de o mare parte a populației. Dar noul rege dorea o legitimare printr-o mare sărbătoare, el fiind un mare iubitor de fast și de ceremonii.

O sărbătoare națională, dar nu a regalității, precum „10 mai”, ci o sărbătoare carlistă, care va împrumuta din felul caracterului regelui. Participarea devenea de la an la an tot mai mare și ritualurile tot mai elaborate, cu intervenția unor instituții create de rege, precum „Straja Țării”, „Frontul Renașterii Naționale”, sau Ministerul Propagandei Naționale și alte instituții ale statului. Un efort grandios pentru crearea și susținerea unui mit. Se crea o imagine, care, mai ales după instaurarea dictaturii carliste, devenea singura oferită maselor populare. Apogeul manifestărilor a fost în 1939, dar participarea devenea tot mai puțin sinceră, sărbătoarea mai rece și mai formală. Sărbătoarea a dispărut odată cu domnia inițiatorului ei, dar modelul a rămas, căci regele a fost un adevărat pionier în promovarea cultului personalității, și folosit și în epocile ce-au urmat.

Cuvinte cheie: restaurație, Regență, serbări naționale, dictatură, mit.

*

Abstract: Carol II was the sole member of a European ruling family who has renounced, three times, to the inheritance of the crown for reasons that were not political. In 1927, on the throne of Ferdinand I ascended Mihai I, a minor, supported by a Regency. In 1930, his father, Carol, returned spectacularly to the country and the "restoration" was taking place, in moments of political instability and economic crisis, which created the conditions for the arrival of a "savior". Thus, he was accepted by a large part of the population. But the new king wanted a legitimation through a great celebration, being a great lover of sumptuousness and ceremonies. A national celebration, but not of royalty, such as "May 10", but a Carlist celebration, which will borrow from the character of the king. The participation was becoming more and more numerous from year to year and the rituals more elaborated, with the intervention of institutions created by the king, such as "the Sentinel of the Motherland", "the Front of the National Revival", or the Ministry of National Propaganda and other state institutions. A grandiose effort to create and sustain a myth. An image was created, which, especially after the establishment of the Carlist dictatorship, became the only one offered to the popular masses. The culmination of the manifestations was in 1939, but the participation became less and less sincere, the celebration colder and more formal. The celebration disappeared with the reign of its initiator, but the model remained,

¹ Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Integrare Regională al Universității din București; Școala Gimnazială Grințieș, Neamț. email: danieldieaconu@gmail.com

because the King was a true pioneer in promoting the cult of personality, and used in the times that followed.

Keywords: „restoration”, Regency, national celebration, dictatorship, myth

*

Résumé: *Charles II fut le seul membre d'une famille dirigeante européenne à renoncer à la couronne à trois reprises pour des raisons non politiques. En 1927, Michel Ier, mineur, monte sur le trône de Ferdinand Ier, soutenu par une régence. En 1930, son père, Carol, revient spectaculairement au pays et la « restauration » a lieu, dans des moments d'instabilité politique et de crise économique, qui crée les conditions pour l'arrivée d'un « sauveur ». Elle a donc été acceptée par une grande partie de la population. Mais le nouveau roi souhaitait une légitimation à travers une grande fête, étant un grand amateur de faste et de cérémonie.*

Une fête nationale, mais pas de royauté, comme le « 10 mai », mais une fête carliste, qui empruntera au caractère du roi. La participation augmentait d'année en année et les rituels devenaient plus élaborés, avec l'intervention d'institutions créées par le roi, comme la « Garde de campagne », le « Front national de la Renaissance », ou le ministère de la Propagande nationale et d'autres institutions de l'État. effort grandiose pour créer et entretenir un mythe. Une image fut créée qui, surtout après l'instauration de la dictature carliste, devint la seule offerte aux masses populaires. L'apogée des manifestations se situe en 1939, mais la participation devient de moins en moins sincère, la célébration plus froide et formelle. La fête disparut sous le règne de son initiateur, mais le modèle resta, car le roi fut un véritable pionnier dans la promotion du culte de la personnalité, et fut utilisé dans les époques qui suivirent.

Mots clés: restauration, Régence, fêtes nationales, dictature, mythe.

*

Regele Carol al II-lea a încercat să-și creeze imaginea unui conducător apropiat de popor, sprijinit de popor, și acest fapt s-a legat de dragostea sa pentru festivități, pentru paradă, și astfel a organizat numeroase sărbători la care participau mulți oameni, folosind pentru aceasta stadioanele și piețele publice, fiind din acest punct de vedere un pionier în spațiul românesc. În organizarea acestor activități erau implicate „Straja Țării”, „Frontul Renașterii Naționale”, instituții create de el, dar și instituțiile statului. Ritualul din cadrul ceremoniilor din timpul domniei lui Carol al II-lea nu avea doar rolul de a oferi un spectacol pentru cetățeni, ci el oferea un cadru formal care îndreptățea schimbarea prilejuită de revenirea în țară sau, mai curând, o lipsește de nevoia de a se legitima. A ritualiza înseamnă a adevăra, a transforma în autentic. Ceremonialul regal din timpul lui Carol al II-lea a fost dominat de către „Serbările Restaurației”, un model reprezentativ pentru tipul de ceremonii din timpul celui de-al treilea rege al României, o manifestare cu o importantă notă de specificitate dată de trăsăturile de caracter ale regelui, adaptate mediului autohton.

Pentru acest studiu s-a folosit presa vremii, bogată în prezentări ale manifestărilor și a regelui², scrieri memorialistice³, lucrări generale⁴, lucrări speciale și

²„Universul”, 1930-1940; „Adevărul”, 1930-1940, „Dimineața”, 1930-1940, „Grănicerul”, 1938-1940; „Realitatea ilustrată”, 1935-1940; România, 1940 etc.

³Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, vol. I, Ediție îngrijită, note, glosar și indice de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, Cuvânt înainte de Ioan Scurtu, București, Editura Scripta,

aici menționăm studiul doamnei Diana Mihaela Păunoiu și cel al profesorului nemțean Mihai Andrei Nica, care a realizat un studiu de caz pentru județul Neamț⁵ și fonduri de arhivă centrale sau județene.

Sărbătorirea anilor trecuți de la înscăunare era un model lansat de Napoleon Bonaparte și perpetuat de Napoleon al III-lea. Prin decretul din 19 februarie 1806, împăratul hotăra ca ziua lui de naștere și data încoronării sale să devină sărbători naționale⁶. Atât regele Carol I, cât și Ferdinand I au preluat acest obicei de a celebra aniversarea venirii pe tron sau a încoronării, însă în timpul lui Carol al II-lea a căpătat o semnificație aparte. Căci regele conștientiza faptul că festivitățile istoricizau discursul politic și se constituiau aburii mitici pentru o aură providențială⁷. Se crea o legătură alegorică între eroii trecuți și eroii prezenți. Actul urcării pe tron de către Carol a fost unul neconstituțional și regele și partizanii săi și-au dorit ca această sărbătoare să fie transformată într-un moment fondator al neamului, primordial, astfel să-i dea legitimitate și popularitate. A fost introdus în calendarul sărbătorilor statului român.

Revenirea în țară a lui Carol la 6 iunie 1930 și proclamarea sa ca rege al României la 8 iunie 1930 în Parlament a stârnit confuzie în rândul unei importante părți a populației, în condițiile în care România avea deja un rege în persoana lui Mihai, fiul lui Carol. Acest gest al lui Carol era destul de riscant în acest context, cu toate că regele Mihai era minor. Deși erau multe voci ce susțineau încă de la moartea regelui Ferdinand din 1927 că principele Carol era moștenitorul legitim al tronului, fără eșecul tot mai evident al Regenței și incapacitatea guvernului național-țărănist de a gestiona situația dificilă prin care trecea țara, „restaurația” ar fi fost greu de împlinit și de acceptat de români. Momentul critic prin care trecea țara, coroborat cu criza

1995; Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. II, reeditare, Ediție îngrijită, note, glosar și indice de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, cuvânt înainte de Ioan Scurtu, București, Ed. Scripta, 2003; M. Manoilescu, *Memorii*, vol. II, Ediție îngrijită, prefață, note și indice de Valeriu Dinu, București, Ed. Enciclopedică, 1993; C. Argetoianu, *Însemnări zilnice (2 februarie 1935-31 decembrie 1936)*, vol. I, Ediție îngrijită și prefață de Stelian Neagoe, București, Ed. Machiavelli, 1998; A. Călinescu, *Însemnări politice. 1916-1939*, Ed. Humanitas, București, 1990; I. Hudiță, *Jurnal politic*, Ed. Fundației Pro, București, 2002 etc.

⁴Simona Nicoară, *Istoria și miturile. Mituri și mitologii politice moderne*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2009; I. Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1867-1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Ed. Enciclopedică, București, 2001.

⁵A. Mihalache, *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzollern*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2007; P. Țurlea, *Partidul unui rege, F.R.N.*, Ed. Enciclopedică, București, 2006; Diana Mihaela Păunoiu, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea- 1938-1940*, Editura Academiei Române, București, 2013; M.A. Nica, *Serbările Restaurației în județul Neamț*, în „Carol al II-lea și sfârșitul democrației”, coord. D. Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2017, pp. 366-380.

⁶A. Mihalache, *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzollern*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2007, p.13.

⁷ B. Moșneagu, „Ceremoniile publice. Biserica Ortodoxă și regimul carlist”, *Caietele de Antropologie Istorică*, an IV, nr. 1 (7), ianuarie-iunie 2007, p. 20.

instituțională și modul spectaculos prin care a revenit în țară, au făcut din Carol al II-lea pentru mare parte din populația României un adevărat erou, ce venise să salveze țara.

Termenul „restaurație” se pare că a fost folosit prima dată de Pamfil Șeicaru în ziarul „Curentul”⁸, o denumire care a plăcut lui Carol, potrivită pentru ideea legitimării sosirii sale pe tron și detronarea fiului său, rege recunoscut de parlament în 1927. Căci „Serbările Restaurației” au apărut în principal pentru această legitimare. Prin participarea populației la manifestații, suveranul căpăta aprobarea tacită a românilor pentru actul „restaurației”. Mai mult, prin splendoarea manifestațiilor se înregistra și un efect psihologic pentru populație, care prin participarea an de an la festivități, ajungea nu numai să accepte „restaurația”, ci și să o vadă drept un moment esențial pentru istoria românilor. În cadrul „Zilelor Restaurației”, Carol al II-lea își făcea apariția doar alături de principele Mihai, iar acest lucru dorea să ilustreze în primul rând continuitatea dinastiei regale. Însă mai mult decât atât, prezența lui Mihai la „Serbările Restaurației” avea scopul de a-i oferi lui Carol al II-lea legitimitatea pentru actul „restaurației”, această apariție alături de Mihai venind în sprijinul declarației făcute la revenirea în țară, conform căreia a venit pentru a-l ajuta pe fiul său.

Așteptările mesianice ale venirii unui salvator, inspirate de creștinism, mai ales de cel popular, alimentau speranțele colective⁹, astfel că venirea lui Carol în țară a fost primită cu entuziasm de populație. Românii așteptau un salvator întotdeauna când le era greu și cum le-a fost de multe, multe ori au așteptat și au primit salvatori, fie ei haiduci, voievozi sau regi. Organizarea unor manifestații publice fastuoase care să marcheze acest moment, coroborate cu participarea în masă a populației, i-au dovedit lui Carol al II-lea că românii aprobă actul „restaurației”, iar mai mult decât atât, arătau că sunt dispuși să se adune în jurul regelui. Pentru ca aniversarea „restaurației” să capete înțâietate în detrimentul ceremoniilor publice deja tradiționale, organizatorii trebuiau să aducă elemente inovatoare, care să stârnească interesul populației, iar în acest scop au fost organizate anual între 6-8 iunie „Serbările Restaurației”. Dar regele a intervenit și pentru a răpi din măreția și importanța zilei de „Zece Mai”, sărbătoare națională și sărbătoare a monarhiei în România. Monarhia și membrii familiei regale treceau în plan secund, drept dovadă că spre deosebire de 10 mai, când erau prezenți toți membrii familiei regale, la 6-8 iunie venea însoțit doar de fiul său. În special reginei Maria i s-a interzis să ia parte la aceste manifestații din teama de a nu îl eclipsa, popularitatea reginei fiind încă foarte mare în rândul populației. Se dorea o altfel de sărbătoare a regalității, cu o delimitare de domniile precedente, insistându-se pe ritmul nou, ritmul modernizării. Este ceea ce evidențiază Gheorghe Tătărescu, care transmitea mesajul domniei pentru tineri, un mesaj de înnoire, care să facă legătura între trecut și idealurile noi ale regimului¹⁰.

⁸G. Stanca, *Șantajul și etajul. Pamfil Șeicaru, între legendă și adevăr*, Ed. Adevărul, București, 2012, p. 78.

⁹ Simona Nicoară, *Istoria și miturile. Mituri și mitologii politice moderne*, p. 165.

¹⁰ „Universul”, 10 iunie 1937.

„Serbările Restaurației” își aveau originea și în pasiunea pe care Carol al II-lea o avea pentru fastul ceremoniilor publice și pentru ținutele de ceremonie. Și de-a lungul domniei, regele s-a folosit de orice prilej pentru a organiza manifestații publice, unde era mereu în centrul atenției, așa cum am prezentat într-un capitol anterior. Regele devenea în acele zile elementul central al societății și cu atât mai mult la „Serbările Restaurației”, care erau sărbătoarea sa, nu a monarhiei. Suveranul dorea, de asemenea, ca „Serbările Restaurației” să fie celebrate în fiecare localitate. În acest mod, Carol al II-lea era prezent simbolic în mijlocul românilor.

Să remarcăm că pentru perioada interbelică strada nu oferea destul divertisment pentru lumea urbană care avea nevoie de tot mai mult spectacol. Serbările erau de la an la an tot mai fastuoase, căci fastul era o dovadă a bunei guvernări. Serbările ofereau posibilitatea omului de rând să se situeze în proximitatea unui personaj celebru, o ocazie deosebită ce era apoi îndelung povestită. Sărbătorile deveneau un pretext de socializare, și de asemenea, de autoetalară pentru protipendadă, dar nu numai.

Dincolo de motivele ce le-am invocat, „Serbările Restaurației” erau pietre mari pentru soclul pe care trebuia așezat mitul regelui Carol al II-lea, regele renașterii și totodată al desăvârșirii naționale românești. O operă de mitizare începuse înainte de a deveni rege, iar în timpul domniei sale dezvoltându-se tenace și metodic cu sprijinul instituțiilor statului. Se închea un cult al personalității ce cunoștea paroxismul în 1938-1940.

Delimitarea temporală nu era întâmplătoare, perioada aleasă având rolul de a reitera cât mai fidel momentul „restaurației”, începându-se cu comemorarea aterizării de la Băneasa din seara de 6 iunie și terminându-se cu 8 iunie, ziua în care Parlamentul l-a proclamat pe Carol al II-lea rege al României. Desfășurarea „Serbărilor Restaurației” pe o perioadă de trei zile îi conferea o tentă mistică tradițională, în legendele populare românești eroii pozitivi petrecând trei zile și trei nopți în urma victoriilor, iar Carol al II-lea se identifica perfect cu tipul eroului pozitiv din aceste legende. Asemeni eroilor din basmele populare, Carol al II-lea a avut de înfruntat multe obstacole și dușmani în tentativa sa de a reveni în mijlocul poporului său, după cum el însuși a declarat la revenirea în țară, dar în cele din urmă, binele, în persoana regelui, a învins.

Alegerea desfășurării „Serbărilor Restaurației” în decursul a trei zile dovedește în aceeași măsură și faptul că pentru Carol al II-lea nu era important doar momentul încoronării, ci și ceilalți pași făcuți până atunci, începând cu aterizarea pe aeroportul Băneasa în seara de 6 iunie 1930. Pentru a ilustra acest lucru, startul „Serbărilor Restaurației” se dădea la aeroportul Băneasa, unde s-a organizat anual pe data de 6 iunie „Ziua Aviației”, nume ales cu referire la revenirea triumfală a lui Carol pe calea aerului. Această manifestație de la Băneasa nu a fost aleasă pentru a da startul „Serbărilor Restaurației” doar din considerente cronologice. În primul rând, momentul aterizării fusese unul dintre cei mai importanți pași pe care i-a făcut Carol al II-lea pentru a realiza „restaurația”, astfel că pe lângă caracterul comemorativ, această

ceremonie a căpătat o încărcătură simbolică deosebită pentru Carol al II-lea. Pentru a marca acest eveniment, încă de la prima ediție a „Zilei Aviației” din 1931 a fost inaugurată o placă comemorativă, opera arhitectului român de origine olandeză Edmond Van Saanen-Algi, cu următoarea inscripție: „6 iunie 1930. Aici a coborât în zbor, în fapt de seară, așteptat de țara întreagă, Regele Carol al II-lea”¹¹. A avut loc și o demonstrație de acrobații aeriene, la care au participat atât ofițeri români cât și străini, vedeta fiind avionul englez Firelly Rolls-Royce, care atingea viteza de 350 de kilometri pe oră la o altitudine de 4000 de metri, un record la acea vreme¹².

Prima ediție a „Zilelor Restaurației” a avut loc între 6-8 iunie 1931 la București, cu ocazia aniversării unui an de la „restaurație”. A fost una în care entuziasmul popular era sincer. Evenimentul a avut un succes deosebit în rândul populației, care l-a aclamat minute în șir pe rege¹³, reacție ce dovedea faptul că scopul manifestațiilor fusese atins. La Ateneul Român, la 7 iunie 1931, au participat reprezentanți ai armatei și asociațiilor cetățenești cu discursuri entuziaste, cu apeluri pentru unire în jurul Tronului. În ziua următoare, într-o capitală pregătită de sărbătoare cu drapele, flori, covoare, regele Carol al II-lea a așteptat mulțimea la Palatul Regal, în uniformă albă, de amiral, și la poartă, nu la balcon, arătând respect pentru armată, pentru ofițerii ce au luptat în războiul reîntregirii. Mulțimea a rupt cordoanele pentru a se apropia și aclama pe rege cu ovații frenetice¹⁴.

Ziua de 6 iunie, Carol al II-lea ținea să o celebreze și într-un cadru intim cu Elena Lupescu acest moment atât de important pentru el. Cu toate că Elena Lupescu nu a revenit în România odată cu Carol al II-lea, ea i-a oferit viitorului rege al României sprijinul moral pentru a pune în practică planul „restaurației”. Influența pe care o avea Elena Lupescu asupra viitorului rege a fost determinantă atât atunci, cât și mai târziu, când a stat mereu în spatele deciziilor luate de Carol al II-lea, astfel că o celebrare intimă doar cu cei doi a momentului aterizării nu este surprinzătoare, mai ales că Elena Lupescu nu își făcea apariția alături de Carol al II-lea la „Serbările Restaurației”, deoarece opinia publică dezaproba relația dintre cei doi. Dar, întotdeauna, el aștepta și conta pentru el părerea „Duduiei” despre manifestări și asta o surprindem din însemnările sale. Această ceremonie era un prilej pentru rege de a acorda decorații¹⁵, un obicei devenit tradițional în timpul lui Carol al II-lea, care nu pierdea nicio ocazie de a acorda medalii, în acest fel arătându-și recunoștința atât pentru cei cu merite reale, cât și pentru apropiați săi, ce îi făcuseră diferite servicii.

Cu ocazia „Zilelor Restaurației” a fost lansat un disc comemorativ, numit „His Masters’ Voice”, care conținea cuvântarea de la 8 iunie 1930 a regelui Carol al II-lea în Parlament, urmat de imnul regal. Discurile se găseau în toată țara în varianta mare la

¹¹ „Universul”, 10 iunie 1931.

¹² *Ibidem*, 6 iunie 1931.

¹³ „Adevărul”, 10 iunie 1931; „Universul”, 10 iunie 1931.

¹⁴ „Universul”, 11 iunie 1931.

¹⁵ *Ibidem*, 6 iunie 1931.

prețul de 300 de lei și în varianta mică la prețul de 200 de lei, ambele variante având fotografia regelui împreună cu Mihai¹⁶.

Pentru a ilustra importanța „Zilei Restaurației”, 8 iunie a devenit sărbătoare națională, toată populația țării luând parte la această sărbătoare într-o formă sau alta, fiind organizate manifestații similare cu cele din București în toate satele și orașele din țară. Pentru un mai mare aflux de populație, pe 8 iunie erau închise toate instituțiile publice, magazinele și fabricile, astfel că întreaga atenție era centrată pe imaginea regelui Carol al II-lea¹⁷. În toate școlile din țară s-au ținut și în acest an cuvântări elogioase la adresa lui Carol al II-lea, directorii și profesorii le vorbeau elevilor în termeni elogioși despre importanța zilei de 8 iunie și despre personalitatea extraordinară a regelui Carol al II-lea, oferindu-l ca exemplu, la clasa principelui Mihai însuși ministrul Instrucțiunii Publice, Dimitrie Gusti a ținut un discurs despre importanța regelui și a dinastiei regale. De asemenea, cu prilejul „Serbărilor Restaurației” erau iertați toți elevii care fuseseră pedepsiți pe parcursul semestrului curent prin eliminarea din școli sau din examene¹⁸. Carol al II-lea căpăta imaginea unui rege bun și înțelept, dispus să acorde tuturor celor care greșesc o a doua șansă.

Carol al II-lea a dat dispoziția ca în acest an să fie anulate și pedepsele disciplinare din armată, iar mai mult decât atât, regele a hotărât să grațieze pe cei care fuseseră condamnați la mai puțin de trei luni de arest, iar în alte situații durata detențiilor a fost scăzută, în funcție de gravitatea faptelor. Astfel se promova ideea că modelul iertării pornește de la stăpân, care dovedea bunătate și înțelegere chiar și față de cei care comiseseră fapte infracționale, iar oamenii erau îndemnați să urmeze acest model al iertării. În toată țara erau ținute servicii divine pentru rege, iar preoții țineau discursuri despre însemnătatea zilei, astfel că toți oamenii auzeau vorbindu-se în cei mai frumoși termeni despre Carol al II-lea. La Te-Deum-ul oficiat la Patriarhie nu aveau acces decât persoanele importante, foarte mulți bucureșteni mergeau la celelalte biserici din capitală, unde se făceau, de asemenea, servicii religioase. În acest mod, în rândul celor din mediul rural mai ales, regele căpătase o imagine mistică, din moment ce foarte mulți dintre ei nu îl văzuseră niciodată pe suveran. Aceste servicii religioase îi confereau regelui legitimitatea divină, accentuându-se ideea că a ajuns rege prin grația divină, mai ales că prin statutul de prim-născut era succesorul de drept al tronului. Când la festivități au fost implicați străjerii, conform regulamentelor se intonau rugăciuni, în special „Tatăl Nostru”. În iunie 1939, P.S.S. Partenie Ciopron, episcop al Străzii Țării, împreună cu grup de preoți a ținut o liturghie, sprijinită de corul străjerilor, iar textul biblic a fost explicat cu aplicare la viața străjerească¹⁹.

Cei care au resimțit cel mai bine atmosfera de sărbătoare a „Zilelor Restaurației” au fost bucureștenii, care aveau ocazia cu prilejul acestor manifestații de a-l vedea pe rege în carne și oase, lucru de care nu se putea bucura majoritatea

¹⁶*Ibidem*, 8 iunie 1931.

¹⁷*Ibidem*.

¹⁸„Adevărul”, 6 iunie 1933.

¹⁹„Universul”, 10 iunie 1939; „Grănicerul”, anul VIII, aprilie 1939, p. 87.

românilor, mai ales cei aflați în mediul rural. Pentru bucureșteni, sărbătoarea începea de la primele ore ale dimineții, când erau trase 101 de salve de tun ce anunțau marea sărbătoare. Cei care nu mergeau la biserică, aveau varianta de a participa la diferite congrese organizate special de către numeroase asociații și comunități, în cadrul cărora se țineau discursuri omagiale la adresa regelui, iar eventual se trimiteau și telegrame de felicitare sau anumite cadouri. Foarte mulți dintre ei însă mergeau încă de la primele ore ale dimineții în piața Palatului Regal, care era de fiecare dată împodobită cu drapele, flori, verdeață și covoare, cum de altfel era întreaga capitală de „Zilele Restaurației”²⁰.

Faptul că 8 iunie a coincis cu ziua de luni a fost un motiv de bucurie pentru bucureșteni, care au profitat de prelungirea sfârșitului de săptămână. Vremea bună a fost încă un argument pentru oameni să iasă pe străzi în această zi de sărbătoare, iar odată cu venirea serii au putut face o plimbare prin orașul frumos iluminat și să asculte muzica ce răsună în toate piețele publice.

Începând cu 1932, odată cu prima ediție a „Zilei Sporturilor” și mai apoi din 1935 cu „Ziua Străjerului”, stadionul a devenit locul unde mii de oameni se adunau la un loc în jurul lui Carol al II-lea. Organizarea unei astfel de manifestări grandioase a necesitat mobilizarea unor resurse umane deosebite, numai la defilarea din 8 iunie 1932 de pe stadionul O.N.E.F. participând aproximativ 2.000 de persoane²¹.

Asocierea „Zilei Restaurației” și a „Zilei Sporturilor” nu a fost întâmplătoare, astfel accentuându-se ideea că regele era promotorul sportului românesc și „sufletul conducător al tineretului românesc”. În aceeași măsură se aducea și un omagiu lui Carol al II-lea, care în 1912, a fost fondatorul mișcării sportive din România, iar acum, la 20 de ani distanță se voia o comemorare a acestui moment printr-o manifestare sportivă la care să nu existe învingători și învinși, singurul câștigător pe termen lung fiind sportul românesc²².

În ciuda impresiei lui Mihail Manoilescu, fost membru al guvernului până cu câteva zile înainte de „Zilele Restaurației”, care a descris evenimentul în culori închise, spunând că a fost o „atmosferă înghețată”, iar „unii miniștri au fost huiduiți”²³, reacția entuziastă a publicului la manifestările sportive și aflurul de oameni de pe străzile capitalei au dovedit că oamenii au savurat din plin această zi de sărbătoare, spre deosebire de anul precedent fiind organizate demonstrații la care a avut acces și publicul larg, lucru ce a dat senzația oamenilor că această zi este a întregului popor, nu numai a regelui și a apropiaților săi.

În 1933, spectacolul a fost din nou pe stadion. Printre cei aclamați de public a fost echipa Venus, dovadă că fotbalul era un sport apreciat în acea perioadă²⁴. A fost premiată echipa de bob a României, câștigătoarea Campionatului Mondial, care a

²⁰*Ibidem*, 10 iunie 1931.

²¹*Ibidem*, 10 iunie 1932.

²²*Ibidem*, 28 mai 1932

²³ M. Manoilescu, *Memorii*, vol. II, p. 322.

²⁴ „Dimineața”, 10 iunie 1933.

primit o plachetă rotundă pe care era gravată o echipă de bob. Pe lângă acest premiu oferit campionilor mondiali la bob, a fost oferită „Cupa Carol al II-lea”, special înființată pentru a răsplăti performanțele naționale și internaționale ale sportivilor, fiindu-le oferite și decorații „Meritul Cultural”. A început să plouă, iar mai multe demonstrații sportive, printre care și cursa de motociclism au fost anulate, în schimb s-a jucat meciul de fotbal dintre România și Grecia, din cadrul Balcaniadei, meci câștigat de români cu scorul de 1-0, regele părăsind stadionul la pauză, nu înainte de a vedea golul²⁵. „Serbările Restaurației” din 1933 au fost marcate de vremea ploioasă, însă acest lucru nu i-a împiedicat pe bucureșteni să iasă din casă pentru a sărbători „restaurația”, dovadă că populația aprecia instituția monarhiei și implicit pe regele Carol al II-lea. Cu toate acestea, nu toți românii aveau aceleași sentimente pentru Carol al II-lea și monarhie: la Brașov a fost organizată o demonstrație antiregalistă de către comuniști chiar pe 8 iunie, ajungându-se până la schimburi de focuri între manifestanți și forțele de ordine, unul dintre comuniști fiind rănit. „Zilele Restaurației” din 1934 aveau să constituie o sărbătoare nu numai pentru bucureșteni. Pe lângă manifestațiile din fiecare oraș cu prilejul „Serbărilor Restaurației”, în acest an întreaga țară a fost reprezentată la București în fața regelui Carol al II-lea prin intermediul primarilor, care au pregătit pentru 8 iunie o mare demonstrație.

Discursul regelui a fost aplaudat minute în șir de către primarii prezenți, iar când în sfârșit mulțimea se potolise un primar a strigat puternic: „Să trăiască Măria Sa Regele tuturor românilor”, moment în care mulțimea a izbucnit din nou în urale și aplauze. Majoritatea primarilor veneau din mediul rural, mulți dintre ei nu ieșiseră niciodată din granițele satelor lor și cu atât mai puțini dintre ei avuseseră vreodată privilegiul de a-l vedea pe rege. Astfel și pentru ei Bucureștiul și mai ales regele căpătau un caracter mitologic. Erau crescuți cu frică de Dumnezeu, obișnuiți să fie prezenți în fiecare duminică la biserică, unde preotul le vorbea în cadrul cuvântărilor despre Împărăția divină și Împăratul Ceres. Asemeni lui Dumnezeu, regele avea în lumea satului o aură mitologică, astfel că la apariția lui Carol al II-lea, unul dintre primari a exclamat: „Vine împăratul!”²⁶.

În 1935, revenirea lui Carol al II-lea în țară a fost sărbătorită și la Someșeni, județul Cluj. Pe locul unde a aterizat Carol în țară în urmă cu cinci ani a fost construit din donațiile cetățenilor pe un postament din beton armat un monument comemorativ din bronz, de aproximativ 500 de kilograme, înalt de 1,5 metri și lat de 2,5 metri. Se voia astfel organizarea unui moment similar cu cel din 1931 de la Băneasa, când a fost inaugurată placa comemorativă pe locul unde a aterizat regele în București. Până și inscripția de pe monument era asemănătoare: „Aici a coborât din sbor în 6 iunie 1930 aducătorul de viață nouă în România. Pe veci uniți, Regele Carol al II-lea”²⁷. Acest monument din bronz întreținea eficacitatea magnificenței monarhice, fiind palpabilă,

²⁵„Universul”, 10 iunie 1933.

²⁶„Universul”, 10 iunie 1934.

²⁷*Ibidem*, 8 iunie 1935.

verificabilă și credibilă. Datorită durității și durabilității bronzului, această placă comemorativă fundamentează o permanență transistorică a memoriei unui monarh, transformând strălucirea trecătoare a acestei zile de 8 iunie într-o glorie veșnică²⁸.

Ziua de 8 iunie a fost redenumită în „Ziua Tineretului”, iar principalul punct de atracție din acest an îl reprezentau cei aproximativ 25.000 de străjeri din toată țara²⁹. Pentru că stadionul de la ONEF nu era destul de încăpător pentru desfășurarea activităților, în 1935, s-a organizat o manifestație a străjerilor pe Platoul de la Cotroceni, mult mai încăpător³⁰, cu 25.000 de tineri, băieți și fete. Era o imensă expoziție națională de chipuri și cusături³¹.

Străjerii au făcut impresie bună. Au format un cor admirabil, intonând imnul regal, rugăciunea „Tatăl nostru”, urmată de rostirea în cor a devizei străjerilor: „Muncă și credință pentru țară și pentru rege”, completată de imnul străjeresc: „Trei culori”, compus de Ciprian Porumbescu. Carol al II-lea, aflat în mijlocul străjerilor, a ținut un discurs transmis în toată țara la radio despre importanța Străjii Țării³². Au existat și incidente din cauză că legionarii nu au fost lăsați să defileze, deși era „Ziua Tineretului”. În momentul în care străjerii strigau „Trăiască regele”, legionarii, conduși de Zizi Cantacuzino, îi acopereau strigând „Trăiască Zelea Codreanu!”³³. De altfel, mai mulți oameni politici au ales să nu vină la această manifestație, Dinu Brătianu fiind unul dintre ei, în timpul ceremoniei, acesta s-a dus ostentativ să facă o plimbare pe Dunăre³⁴.

Și în 1936, cei 25.000 de străjeri formau o priveliște impresionantă. Solemnitatea momentului a fost marcată de Carol al II-lea, care a ascultat în genunchi „Tatăl nostru”, dovadă că regele era conducătorul unui stat creștin, cu oameni credincioși, în frunte cu suveranul. După ce a ținut o cuvântare despre importanța tineretului și a Străjii Țării, regele s-a îndreptat spre loja regală, moment în care a căzut o tribună mică, cu câteva zeci de oameni, o singură femeie alegându-se cu piciorul rupt, astfel că momentul a trecut aproape neobservat, mai ales că tribuna era amplasată undeva în lateral³⁵.

Ceremonia a continuat cu exercițiile de ansamblu ale străjerilor, după care din megafoane s-au auzit noi ordine pentru exercițiile ce urmau. Vocea speakerului a fost însă acoperită de un zgomot puternic. Una dintre tribunele mari, de 5.000 de oameni, s-a prăbușit ca un castel de cărți. Uriașa schelă s-a rupt în două, înghițind toată mulțimea de oameni. Tribuna era imensă, având 100 de metri lungime, 40 de metri lățime și 15 metri înălțime, iar numărul de persoane indicate era cu mult depășit. Pe

²⁸ A. Mihalache, *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzollern*, p. 18.

²⁹ „Universul”, 10 iunie 1935.

³⁰ *Ibidem*

³¹ „Adevărul”, 11 iunie 1935.

³² „Dimineața”, 10 iunie 1935.

³³ C. Argetoianu, *Însemnări zilnice (2 februarie 1935-31 decembrie 1936)*, vol. I, pp. 73-74.

³⁴ A. Călinescu, *Însemnări politice. 1916-1939*, p. 266.

³⁵ „Universul”, 10 iunie 1936.

lângă cei din tribună au mai fost surprinși și străjeri care se retrăgeau de pe teren. Carol al II-lea, însoțit de prințul Nicolae, s-a îndreptat spre tribune pentru a se interesa de soarta oamenilor. Cei 60 de medici făceau cu greu față solicitărilor, fiind ajutați și de străjeri, care îi încărcau pe cei răniți în ambulanțele chemate din tot Bucureștiul. Inițial, zvonurile indicau în jur de 1.000 de morți³⁶, însă cifrele oficiale au redus numărul morților la trei, plus sute de răniți³⁷. Imediat, antreprenorii I. Blumenfeld și M. Druitz au fost arestați, iar specialiștii au constatat că se folosiseră lemne putrede, foarte prost asamblate, multe nebătute în cuie, cu scopul de a putea fi refolosite, iar stâlpii de susținere au fost improvizați³⁸. Pentru a se masca și alte nereguli, în ziua următoare a mai fost incendiată una dintre tribune de către necunoscuți³⁹. Au fost trei persoane moarte și 369 de persoane rănite, după documente de arhivă⁴⁰.

Conform ordinelor de la București, în țară, organizatorii trebuiau să decoreze orașele cu drapele, iar clădirile publice să fie iluminate și decorate cu ghirlande, flori, chiar și covoare. Pentru a oferi o atmosferă de sărbătoare, toate activitățile erau suspendate, iar toate instituțiile publice erau închise⁴¹. În schimb, deși nu se făceau ore, profesorii și învățătorii trebuiau să țină în școli cuvântări despre semnificația și importanța evenimentului, respectiv despre personalitatea și faptele mărețe ale regelui, care constituia un exemplu pentru elevi. magazinele erau închise, în vitrinele acestora trebuiau să fie expuse tablouri cu regele Carol al II-lea și cu Marele Voievod de Alba-Iulia, Mihai⁴².

Din 1936, unitățile străjerești au organizat „Săptămâna străjerească”, premergătoare zilei de 8 iunie, în care străjerii executau tot felul de lucrări sociale de utilitate publică pentru ridicarea satului (repararea gardurilor, podețelor, drumurilor, fântânilor din sat, îngrijirea bisericilor, cimitirelor, troițelor, monumentelor, curățarea pomilor, ajutor în gospodăria celor săraci, bătrâni și orfani, concursuri pentru cele mai bune gospodării și grădini, pompieri, sanitari, coruri, porturi etc.). „Săptămâna străjerească” trebuia să se desfășoare nu doar în București și marile orașe, prin aceste activități se dorea promovarea lui Carol al II-lea în toată țara, așa cum reiese dintr-un document trimis prefectului în 1936 de către Ministerul de Interne: „Dorim ca acest program să se execute până în cel mai mic cătun și să intre în tradiția poporului nostru, de aceea vă rugăm a lua îndată măsurile necesare și de ordine și vă rugăm ca până la 10 iunie să ne raportați cum au decurs serbările în județul dumneavoastră”⁴³.

³⁶ C. Argetoianu, *Însemnări zilnice (2 februarie 1935-31 decembrie 1936)*, vol. I, pp. 336-340.

³⁷ „Universul”, 10 iunie 1936.

³⁸ *Ibidem*

³⁹ *Ibidem*, 11 iunie 1936.

⁴⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fond Casa Regală, dosar 201/1936, ff. 24-25.

⁴¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (S.J.A.N.) Neamț, fond *Prefectura Județului Neamț*, dosar 26/1935, f. 55.

⁴² *Ibidem*, dosar 393/1937, f. 7.

⁴³ *Ibidem*, dosar 31/1936, f. 51.

În 1937, la Oradea a fost inaugurată o statuie a regelui Carol II-lea, operă a sculptorului Oscar Han, care îl înfățișa în uniforma de vânător de munte. La ceremonie a fost invitat Valeriu Pop, ministrul Industriei și Comerțului, pe lângă numeroșii reprezentanți civili și militari⁴⁴. „Cupa Restaurației” a fost elementul de noutate al serbărilor, cu o cursă ciclistă de la Vadu Crișului – 587 km – cu 39 de candidați înscriși și 20 de cicliști care au terminat⁴⁵.

Carol și-a dorit ca aceste manifestări să fie dedicate în special tineretului, pe care-l dorea alături, o adevărată „generație Carol al II-lea”. Pe lângă prezența masivă a străjerilor, erau implicate și asociațiile și federațiile sportive, erau organizate demonstrații, concursuri, meciuri: atletism, fotbal, oină etc. Încă din 1932, au fost exerciții de gimnastică ale polițiștilor, probe de „ciclo-cross” și marș forțat, probe în care concurenții făceau un tur onorific de pistă, după care plecau în oraș pe un traseu de 12 kilometri stabilit dinainte, întoarcerea fiind tot la stadionul O.N.E.F., unde făceau un ultim tur de pistă, probe de atletism, succedate de exercițiile demonstrative de scrimă și sporturi de contact, un meci de fotbal, două reprize din sportul tradițional românesc, oina, meci de rugby⁴⁶. În anii ce-au urmat, activitățile se diversifică. La 8 iunie 1937, stadionul face „ape-ape”, în timp ce regele trece în revistă cohortele de străjeri și străjerițe, care la trecerea regelui aruncă beretele în aer, cu o furtună de urale care se oprește doar când se ridică pavilionul național. Se dansează „Oița” și „Alunelul”, iar la „Bătuta”, 1.000 de străjeri desenează prin așezarea corpurilor forme geometrice. Se desfășoară exerciții de îndemânare, de prim ajutor contracronometru, demontarea corturilor. Urmează demonstrații de gimnastică și fanfare⁴⁷.

Din cauza evenimentelor neplăcute de pe platoul Cotrocenilor din anul precedent, marea manifestație străjerească a fost organizată la fostul stadion O.N.E.F., redenumit A.N.E.F. (Academia Națională de Educație Fizică), cu tribune mult mai solide față de cele improvizate anul trecut. Totuși au fost luate măsuri de precauție pentru a se evita problemele, fiindu-le interzis spectatorilor să stea în picioare, cu excepția momentului când sosea regele și momentul ridicării pavilionului străjeresc⁴⁸.

Incidentul din anul precedent nu a descurajat oamenii să vină la stadion, astfel că la manifestație au fost prezenți peste 35.000 de spectatori⁴⁹. Străjerii au avut din nou rolul principal. Și-au început manifestația prin cântecul „Trăiască regele”, apoi au recitat „Tatăl nostru” în genunchi, în frunte cu Marele Străjer. După ce un străjer a rostit deviza străjerilor, a fost intonat „Tricolorul”, urmat de o cuvântare a regelui despre importanța tineretului. Străjerii au început demonstrațiile sportive jucăușe cu

⁴⁴ „Universul”, 8 iunie 1937.

⁴⁵ *Ibidem*, 10 iunie 1937.

⁴⁶ *Ibidem*, 11 iunie 1932.

⁴⁷ *Ibidem*, 10 iunie 1937.

⁴⁸ *Ibidem*, 8 iunie 1937.

⁴⁹ „Dimineața”, 10 iunie 1937.

care au obișnuit publicul și în anii precedenți, apoi a urmat defilarea străjerilor, îmbrăcați în uniforme diverse, viu colorate⁵⁰.

Pentru a mări fastul „Serbărilor Restaurației” și pentru a-și crește popularitatea, Carol al II-lea a invitat personalități marcante din afara țării în 1936, când au venit în țară Eduard Beneș, președintele republicii Cehoslovacia și regentul Iugoslaviei, prințul Paul. Pe toate străzile capitalei erau arborate steaguri ale celor trei state membre ale Micii Înțelegeri, primarul capitalei și regele transmițând cu câteva zile înainte câteva comunicate de presă prin care s-a explicat populației importanța acestei alianțe și mai ales importanța acestei vizite pe care acești „prieteni” o efectuau în România⁵¹. După ceremonialul de primire de la gara Mogoșoaia, a avut loc în fața Palatului Regal defilarea trupelor din garnizoana București. Aici au fost construite în câteva zile cinci tribune fără scaune pentru invitați și public, plus tribuna ministerială și cea regală, amplasată central⁵². Defilarea a produs de asemenea, entuziasm în tribune, pe lângă militarii disciplinați făcându-și apariția cele mai performante camioane de armată, tancuri și diferite baterii din artileria grea, în timp ce pe cer au survolat escadrile de avioane în formație de luptă, fiind pentru prima dată când „zilele restaurației” au căpătat un astfel de caracter militar. Vizita celor doi reprezentanți ai Micii Înțelegeri au făcut ca în ediția din acest an să fie etalate cele mai bune echipamente și trupe militare, pentru a fi scoasă în evidență forța militară a României, în acest fel membrii aliați fiind asigurați că România poate oferi oricând sprijin. Vizita aliaților din Mica Înțelegere în România și afișarea lor alături de rege la „Serbările Restaurației”, exprima simbolic solidaritatea coaliției și astfel forța ei⁵³.

Carol al II-lea a anunțat sosirea în România pe 7 iunie 1937 a unui nou invitat cu renume: Ignacy Moscicki, președintele Poloniei. Defilarea trupelor a scos în evidență și în acest an cele mai importante piese din dotarea armatei: baterii de tunuri, mașini de armată, tancuri, obuziere, mașini moderne de pompieri, cele mai bune trupe de aviație și artileria antiaeriană. Efectul a fost cel scontat, polonezii fiind impresionați de dotarea armatei române⁵⁴. Însuși Carol al II-lea era mândru de cum arăta armata, notând în jurnalul său: „Fără să mă laud, Armata noastră se prezintă perfect, și nu numai la paradă.”⁵⁵ Din însemnările regelui constatăm faptul că aceste defilări aveau atât un scop propagandistic atât pentru invitații din afara țării, cât și scopul de a oferi spectaculozitate manifestațiilor. Regele se uită în urmă și spune cu mândrie: „am dreptul să fiu mulțumit fără nici un dubiu, constat că țara a făcut progrese”⁵⁶.

Pe 5 iunie 1938 a sosit în România un nou invitat special, Giuseppe Valle, șeful de stat major al Aviației Italiene și subsecretar de stat al Ministerului

⁵⁰ „Universul”, 10 iunie 1937.

⁵¹ *Ibidem*, 8 iunie 1936.

⁵² *Ibidem*, 5 iunie 1936.

⁵³ „Adevărul”, 7 iunie 1936.

⁵⁴ „Universul”, 9 iunie 1937.

⁵⁵ Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. II, p. 71.

⁵⁶ Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, vol. I, p. 67.

Aeronauticii. Acesta nu era de anvergura invitațiilor din ultimii doi ani, vizita sa în România fiind mai degrabă o întoarcere a vizitei pe care o făcuse cu un an în urmă Radu Irimescu, ministrul Aviației Române⁵⁷.

La Arenele Române, în ziua de 7 iunie a fost ținut Congresul Căminelor Culturale, sub conducerea lui Dimitrie Gusti, foarte apreciat de către rege, care nota în jurnalul său: „Acesta și-a câștigat cu deplin merit Ordinul „Pentru Merit”, ce i-am conferit ieri”⁵⁸.

Ploaia a încurcat ziua cea mai importantă a serbărilor, dar regele a rămas pe teren pentru a înălța pavilionul național. Parcă neatinși de ploaie și cu o forță și mai mare în glas, străjerii au cântat în cor imnul regal cu însuflețire și au rostit în cor Tatăl nostru, urmat de deviza străjerilor și imnul străjeresc⁵⁹. În momentul discursului „cădeau picături așa de mari”, încât Carol al II-lea putea cu greu citi cuvintele, astfel că a luat decizia de a suspenda activitatea, urmând a se relua a doua zi, publicul putând intra pe baza biletelor de pe 8 iunie. Patriarhul Miron Cristea l-a încurajat pe rege, făcând legătura între ploaie și belșug. După un an de pauză, Ziua Sporturilor trebuia să se desfășoare în după-amiaza de 8 iunie, însă a fost amânată pentru o dată ulterioară, în ciuda faptului că vremea se îmbunătățise în cursul după amiezii. Plecat la Palatul Regal, regele și-a găsit alinarea, după cum spune în jurnalul său la „Duduiă”, care îi luase cadou două păsări phoenix, simbol al renașterii, Malaxa oferindu-i la rândul său un valoros manuscris al lui Vasile Alecsandri. Pentru a se relaxa, seara a organizat o partidă de pocher cu Elena Lupescu, Nicolae Malaxa, Max Auschnitt și Ernest Urdăreanu, sumele mari câștigate de la aceștia îmbunătățindu-i starea de spirit sărbătoritului. A doua zi a fost reluată manifestația din punctul în care se suspendase, tribunele fiind și de această dată pline, mai ales că și această zi fusese declarată sărbătoare națională, însă această fragmentare a scăzut din spectaculozitatea „Zilei Restaurației”, cu toate că bucureștenii au sărbătorit pe străzi în ambele zile, profitând de vremea frumoasă din a doua parte a zilei de 8 iunie și de încă o zi liberă. Fanfarele străjerești au impresionat, mai ales cimpoaiele⁶⁰. Boxerul Toma Aurel câștiga în iunie 1938 în fața a 20.000 de spectatori campionatul European la categoria „cocoș” și, bineînțeles, dedica victoria celor opt ani de domnie a regelui⁶¹.

„Cupa Restaurației” a cuprins de această dată atleți, cicliști, aviatori. Ștafetele străjerești aduceau un bulgăre de pământ de la cele patru granițe după punctele cardinale. Ștafeta sud a fost câștigătoare⁶². Din anul 1938, a fost introdusă obligatoriu festivitatea „Zilei Sporturilor” în toată țara, ce se desfășura în după-amiaza zilei de 8

⁵⁷ „Universul”, 7 iunie 1938.

⁵⁸ Carol al II-lea, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. I, p. 157.

⁵⁹ „Universul”, 10 iunie 1938.

⁶⁰ Carol al II-lea, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. I, p. 158-159.

⁶¹ „Realitatea ilustrată”, an XII, nr. 594, 8 iunie 1938.

⁶² „Universul”, 9 iunie 1938.

iunie, în prezența autorităților statului și a reprezentanților Străzii Țării și a tuturor conducătorilor sportivi din localitate⁶³.

Iuliu Maniu pleacă ostentativ de la Serbările Restaurației, „scârbit de lipsa de caracter a oamenilor noștri politici”⁶⁴. Regina Maria nu a fost invitată, fapt care a afectat-o din nou⁶⁵.

La 7 iunie 1939 a fost oaspete al serbărilor prințul Paul al Greciei, participând la ceremoniile străjerești, dar și la o ceremonie comemorativă la Mormântul Eroului Necunoscut din Parcul Carol. Regele Carol al II-lea l-a decorat pe prințul moștenitor Paul, dar și pe numeroși dintre credincioșii săi, în special fiind omagiat Armand Călinescu, omul forte al regimului, care împlinea 46 de ani⁶⁶.

La marea „sărbătoare a tineretului”, desfășurată la stadionul A.N.E.F. au participat numeroși delegați din Grecia, Germania, Anglia, Polonia, Portugalia, Spania etc. Aceștia au venit special în România pentru Ziua Restaurației, fiind plăcut impresionați de manifestația foarte reușită a străjerilor⁶⁷.

Anul 1940 era umbrit de războiul ce sfârșecase Europa, neatingând, e drept, România, până la „Ziua Restaurației”. S-a cerut sobrietate, deși acest ordin a venit destul de târziu, când asociațiile social-economice ale „Străzii Țării” își definitivaseră, în mare parte, un program fastuos, mai ales că se împlinea un deceniu de domnie⁶⁸. Carol al II-lea a anulat „Serbările Restaurației”. Scribe prim-ministrului că este mișcat de intenție, dar nu sunt vremuri pentru așa ceva, în schimb se organizează foarte bine „Luna Bucureștilor”, iar în Pavilioanele Expoziției Naționale sunt prezentate realizările celor 10 ani⁶⁹. Spectacolul de pe teren și de pe străzi a fost mutat în presă, la radio și în scrierile comemorative ale celor mai importanți scriitori din perioadă.

Astfel, în „Ziua Restaurației”, ziarul „România” a publicat un număr special de 48 de pagini în care au fost scrise articole elogioase de către o mulțime de personalități politice și literare, iar „Universul” alocă patru pagini. La „Radio România” a fost organizată „Săptămâna Restaurației”, ce consta în discursuri ale tuturor miniștrilor, în care se făcea o retrospectivă a fiecărui domeniu pe perioada domniei lui Carol al II-lea⁷⁰. S-au organizat te-deumuri, defilări, muzică, discursuri, retrageri cu torțe, dar mai puțin zgomotoase și bogate ca în 1939⁷¹.

Cu ocazia sărbătoririi a 10 ani de domnie, s-a cerut autorităților locale să adune material informativ și iconografic care să ilustreze realizările regimului carlist,

⁶³ S.J.A.N. Neamț, fond *Prefectura Județului Neamț*, dosar 364/1938, f. 183.

⁶⁴ I. Hudiță, *Jurnal politic*, Ed. Fundației Pro, București, 2002, p. 275.

⁶⁵ I. Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1867-1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 249.

⁶⁶ „Grănicerul”, anul VIII, aprilie 1939, pp. 86-87.

⁶⁷ Carol al II-lea, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, vol. I, pp. 111-112.

⁶⁸ Diana Mihaela Păunoiu, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea- 1938-1940*, Ed. Academiei Române, București, 2013, pp. 192-203.

⁶⁹ Carol al II-lea, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, vol. III, p. 177

⁷⁰ *România*, 4 iunie 1940.

⁷¹ P. Țurlea, *Partidul unui rege, F.R.N.*, Ed. Enciclopedică, București, 2006, p. 147.

insistându-se pe opera arhitectonică și economică: clădiri, monumente, fabrici, uzine etc. În 1940, Carol al II-lea a cerut să nu mai fie organizate „Serbările Restaurației” nici în țară. Cu toate acestea, în fiecare școală li s-a vorbit elevilor despre însemnătatea „Marelui Străjer M. S. Regele Carol II-lea” și despre realizările făcute de acesta în cei zece ani de domnie. Nu s-a renunțat la ceremonialul ridicării Pavilionului Național al Străjerilor, deschis printr-o ceremonie religioasă⁷².

„Serbările Restaurației” au fost sărbătoarea lui Carol al II-lea, nu a monarhiei, ci a regelui Carol al II-lea, care făcuse în așa fel încât să nu-i fie deloc umbrită aura de către vreun alt membru al familiei regale. Era o sărbătoare în care lumea era chemată anual să aprobe „restaurația” și să-și dovedească atașamentul față de rege. Erau fastuoase, chiar și în momente de dificultăți economice, trebuind să impresioneze pe omul de rând și pentru aceasta apăreau elemente inovatoare. Sărbătorile pe stadion au fost inovație carlistă, cu mare succes pentru aparatul de propagandă al regimului. Regele, după remarca mama sa regina Maria, știa să se facă popular. Se alătura mulțimii care aprecia un rege ce știa să se vedetizeze, care iubea fastul și ceremoniile.

Dar entuziasmul primilor ani a scăzut și pentru a nu scădea amploarea manifestărilor regimul a apelat la „străjeri” și „frn-iști”. Propaganda regimului a acordat o atenție deosebită „Serbărilor Restaurației” în acțiunile lor de dezvoltare a cultului personalității regelui, spre sfârșitul regimului carlist beneficiind și de sprijinul Ministerului Propagandei Naționale, F.R.N., a Cenzurii, a Străjii Țării. Dar entuziasmul și fervoarea s-au estompat și sărbătorile au devenit tot mai reci și mai formale. A fost cazul anului 1939, apogeul din punct de vedere al amplitudinii, dar fără o participare populară sinceră. Manifestările concepute de Carol s-au sfârșit odată cu domnia sa, dar modelul său a trecut peste ani și istoria noastră a fost martoră a unor sărbători naționale cu multe similarități. Ne-am dorit să prezentăm „Serbările Restaurației” ca parte a cultului personalității regelui pentru a înțelege din greșelile neamului nostru și de a nu le mai repeta...

Bibliografie selectivă

A.N.I.C., fond Casa Regală

S.J.A.N. Neamț, fond Prefectura Județului Neamț

Argetoianu Constantin, *Însemnări zilnice (2 februarie 1935-31 decembrie 1936)*, vol. I, Ediție îngrijită și prefață de Stelian Neagoe, București, Ed. Machiavelli, 1998.

Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, vol. I, Ediție îngrijită, note, glosar și indice de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, Cuvânt înainte de Ioan Scurtu, București, Editura Scripta, 1995.

Carol al II-lea, Rege al României, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. II, reeditare, Ediție îngrijită, note, glosar și indice de Viorica Moisuc, Nicolae Rauș, cuvânt înainte de Ioan Scurtu, București, Ed. Scripta, 2003.

⁷²S.J.A.N. Neamț, Fondul Prefectura Județului Neamț, Dosar 26/1940, *Serbări naționale și religioase*, ff. 157-159.

Călinescu Armand, *Însemnări politice. 1916-1939*, Ed. Humanitas, București, 1990.

Hudiță Ion, *Jurnal politic*, Ed. Fundației Pro, București, 2002.

Manoilescu Mihail, *Memorii*, vol. II, Ediție îngrijită, prefață, note și indice de Valeriu Dinu, București, Ed. Enciclopedică, 1993.

Mihalache A., *Mănuși albe, mănuși negre. Cultul eroilor în vremea dinastiei Hohenzollern*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2007.

Moșneagu B., „Ceremoniile publice. Biserica Ortodoxă și regimul carlist”, *Caietele de Antropologie Istorică*, an IV, nr. 1 (7), ianuarie-iunie 2007.

Nica M.A., *Serbările Restaurației în județul Neamț*, în „Carol al II-lea și sfârșitul democrației”, coord. D. Dieaconu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2017.

Nicoară Simona, *Istoria și miturile. Mituri și mitologii politice moderne*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2009.

Păunoiu Diana Mihaela, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea- 1938-1940*, Editura Academiei Române, București, 2013.

Scurtu Ioan, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1867-1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Ed. Enciclopedică, București, 2001.

Stanca G., *Șantajul și etajul. Pamfil Șeicaru, între legendă și adevăr*, Ed. Adevărul, București, 2012.

Țurlea Petre, *Partidul unui rege, F.R.N.*, Ed. Enciclopedică, București, 2006.

Presa

„Adevărul”, 1930-1940.

„Dimineața”, 1930-1940.

„Grănicerul”, 1938-1940.

„Realitatea ilustrată”, 1935-1940.

„România”, 1940.

„Universul”, 1930-1940.

**INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST.
STUDIU DE CAZ: PRIMARIII SATULUI ROMOS DIN JUDEȚUL
HUNEDOARA ÎN PERIOADA 1945-1950**

*

**THE ESTABLISHMENT OF COMMUNIST REGIME.
CASE STUDY: MAYORS OF ROMOS VILLAGE IN
HUNEDOARA COUNTY DURING THE PERIOD 1945-1950**

*

**L'INSTALLATION DU RÉGIME COMMUNISTE.
ÉTUDE DE CAS: MAIRES DU VILLAGE DE ROMOS DANS LE
COMTÉ DE HUNEDOARA PENDANT LA PÉRIODE 1945-1950**

prof. dr. Adela Emanuela ORDEAN¹

Rezumat: Prin natura izvoarelor istorice și a surselor de informare, spațiul zonei de cercetare face dovada unei alinieri sinuoase, și totodată inevitabile, la procesul național de transformare socialistă a țării, proces implementat odată cu reușita comuniștilor de a prelua puterea în stat. În lumina acestora, așezarea Romos atestă fenomene de o deosebită amploare.

Instaurarea regimului comunist în Romos reprezintă începuturile comunizării zonei de cercetare, perioadă de mare instabilitate politică, cu numeroase schimbări politice la nivelul funcției de primar, iar aceasta cu precădere în perioada 1948-1950.

Cuvinte-cheie: Romos, regimul comunist, funcția de primar, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

Abstract: By the nature of the historical sources and sources of information, the space of the research area proves a winding, and at the same time inevitable, alignment with the national process of socialist transformation of the country, a process implemented with the success of the communists in taking power in the state. In light of these, the settlement of Romos attests to phenomena of a particular magnitude.

The establishment of the communist regime in Romos represents the beginnings of the communalization of the research area, a period of great political instability, with numerous political changes at the level of the mayor's position, and this especially in the period 1948-1950.

Key words: Romos, communist regime, the position of mayor, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

Résumé: De par la nature des sources historiques et des sources d'information, l'espace de la zone de recherche prouve un alignement sinueux, et en même temps inévitable, avec le processus national de transformation socialiste du pays, un processus mis en œuvre avec le succès des communistes dans la prise du pouvoir dans l'État. À la lumière de cela, le peuplement de Romos est témoin de phénomènes d'une ampleur particulière.

¹ Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie, jud. Hunedoara; email: ema_ordean@yahoo.com

L'instauration du régime communiste à Romos représente le début de la communalisation de la zone de recherche, une période de grande instabilité politique, avec de nombreux changements politiques au niveau du poste de maire, et ce surtout dans la période 1948-1950.

Mots clés: Romos, régime communiste, le poste de maire, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

*Atunci s-or perindat mulț' [primari], unu' după altu'... cu comuniștii, cu alea.
Până la urmă o' fost și Trăian a lu' Duligă, țăganu' o' fost primar.*
(Damian Groza)

Au fost [primari] care... n-au apreciat... n-au știut să scrie.
(Anuța Stăncioiu)

*[...] îi duce' la primărie, aicea, și îi pune' [pe] oamenii din sat, [...],
ca chiaburii, și mereau pe Calea Orașului cu boi,
cu cai cu zdrăncane-n coarne și mereau în oraș la Sfatu' raion
și de-acolo mereau la baza de recepție...
și 'nainte cu hăsta, cu Stalin, și cu hăia. Pă' cum?*
(Ioan Lomonar)

Întocmai procesului politic derulat la nivelul întregii țări, instaurarea regimului comunist în Romos cunoaște o activitate continuă de difuzare a ideologiei marxist-leniniste. Agitatorul și propagandistul, două instrumente veritabile ale partidului, nu de puține ori sunt confirmate și istorisite de memoria colectivă romosană. Dincolo de acestea, cursul marilor evenimente naționale dictează, așa cum era de așteptat, implicit la nivelul zonei de cercetare, instalarea treptată a comunismului, respectiv a regimului care, odată ajuns la putere „nu a promis o viață politică organizată după modelul democrațiilor parlamentare europene, ci o *bună guvernare*, una mai bună decât cea realizată de clasa politică tradițională”².

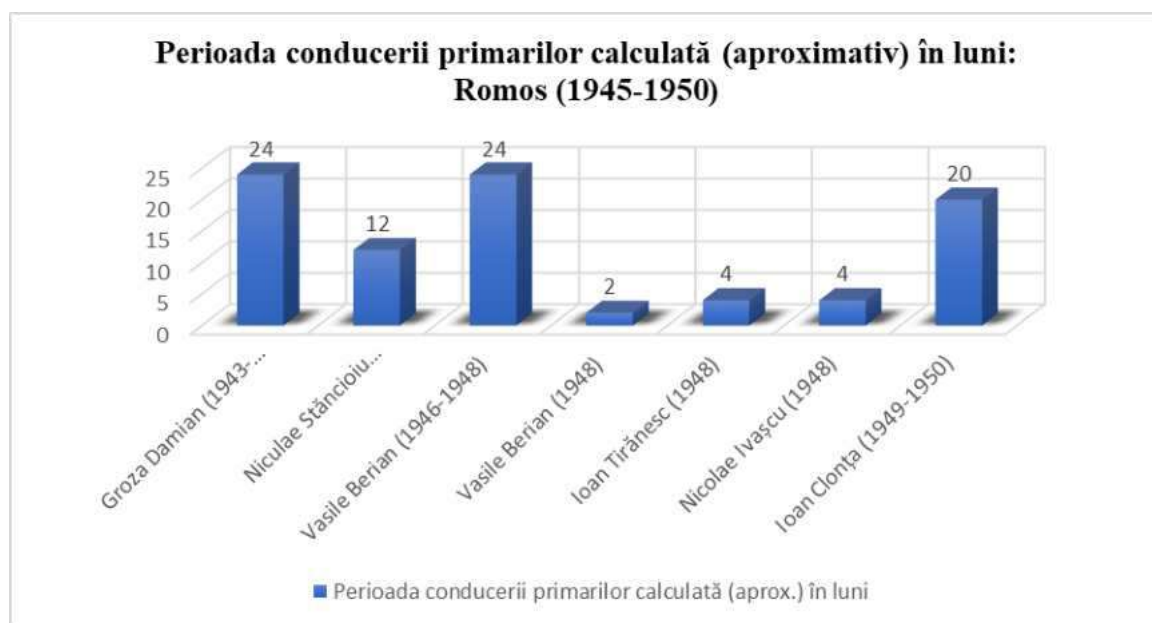
În timpul derulării marilor evenimente naționale – de la instalarea guvernului Petru Groza în 6 martie 1945, rezultatul alegerilor din 19 noiembrie 1946, la abdicarea forțată a regelui Mihai în 30 decembrie 1947, și până la proclamarea socialismului în România, comunitatea romosană înregistrează pe scena politică a localității o serie de primari. Activitatea de cercetare a identificat prezența următoarelor figuri politice: Damian Groza, Niculae Stăncioiu, Vasile Berian, Ioan Tirănesc, Nicolae Ivașcu, respectiv Ioan Clonța. În vederea reconstituirii tabloului istoric al figurilor politice aflate, în circumstanțele vremii, mai mult ori mai puțin, la cârmuirea Romosului,

² Ramona Coman, *Ipostaze ale comunismului românesc. Despre crearea și funcțiile instituției judiciare*, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 35.

expunem grafic linia cronologică a guvernării acestora (**Fig. 1**), împreună cu perioada de activitate înregistrată (**Fig. 2**).

Figură 1: Proiecție proprie. Primarii din Romos în perioada instaurării regimului comunist.

Figură 2: Proiecție proprie. Perioada de conducere a primarilor calculată (aproximativ) în luni: Romos (1945-1950).

Înainte de a desprinde concluzii pe seama expunerilor grafice, trebuie remarcat faptul că, cel puțin până la Ioan Clonța, fiecare primar își găsea originea în Romos, ceea ce face ca în perioada instaurării regimului comunist, comunitatea romosană să cunoască în continuare tradiția istorică a primarilor autohtoni. În privința apartenenței politice, memoria rurală subliniază adeziunea primarilor la partidul politic al Frontului Plugarilor³. Întrucât documentele de arhivă confirmă pentru spațiul de cercetare o

³ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

slabă susținere a Partidului Comunist – din 2784 persoane cu drept de vot (comuna Romos), la nivelul anului 1946 numai un număr de 62 de săteni erau membrii ai Partidului Comunist, tindem a crede că în perioada 1945-1948 este mai posibil ca primarii din localitate să aparțină în cea mai mare parte, ori chiar numai, structurilor politice amintite de istoria orală – Frontul Plugarilor, în care, potrivit documentelor istorice, la nivelul anului 1946 exista un număr de 428 persoane membre (comuna Romos) a grupării politice anterior amintite⁴.

Revenind asupra expunerii grafice, putem trasa câteva concluzii esențiale. În primul rând, în perioada 1945-1948 – de la instaurarea guvernului Petru Groza la instaurarea efectivă a regimului comunist, Romosul a înregistrat conducerea a trei primari, respectiv: Damian Groza, Nicolae Stăncioiu și Vasile Berian⁵. Tot aici, remarcăm faptul că odată cu apariția guvernului din 6 martie 1945, la nivelul zonei de cercetare, primarii au cunoscut mandate scurte, aspect ce pune în relief instabilitatea politică în teritoriu. Pe de altă parte, numai la nivelul anului 1948 pe scena politică aparținătoare comunității romosane s-au aflat trei primari – cu posibilitatea de a mai fi existat și alții, neidentificați la momentul de față, după cum urmează: Vasile Berian (ianuarie – februarie 1948), Ioan Tirănesc (aprilie – iulie 1948), Nicolae Ivașcu (septembrie - decembrie 1948)⁶. Prin prisma acestora remarcăm continuarea instabilității politice în Romos, pe fondul marilor evenimente naționale ale anului 1948. Cu siguranță, Romosul asistă acum, în mod inevitabil, la o serie de numeroase schimbări ale primarilor.

Despre perioada instaurării regimului comunist, la nivelul zonei de cercetare, istoria orală, prin vocea săteanului Damian Groza, fiul fostului primar Damian Groza (1943-1945), pune în lumină următoarea realitate: „Atunci s-or perindat mult' [primari], unu' după altu'... cu comuniștii, cu alea. Până la urmă o' fost și Trăian a lu' Duligă, țăganu' o' fost primar”⁷. Iată, implicit memoria locală susține existența unui număr mare de primari, într-un timp relativ scurt, la Romos, în perioada instaurării regimului comunist. Cel mai probabil, numeroasele schimbări ale primarilor pot fi explicate în contextul numirilor politice întreprinse de autoritățile comuniste locale. În sfârșit, la o analiză atentă a graficului ce reprezintă perioada conducerii primarilor calculată (aproximativ) în luni, și anume anii 1945-1950, putem observa că, cea mai lungă cărmuire i-a aparținut lui Vasile Berian (1946-1948).

În continuare, reconstituirea tabloului istoric vizează îndreptarea atenției asupra relației dintre figurile politice locale – aflate în funcția de primar, respectiv contextul politic național.

⁴ Camelia Maria Stanciu, *Aspecte ale activității sectorului jandarmi Orăștie în perioada alegerilor electorale din 1946*, în Anuarul „Sargetia”, Deva, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, 2010, p. 480.

⁵ Aurel Răduțiu, *Romos (jud. Hunedoara). File de Cronică 1850-1950*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2015, p. 403.

⁶ *Ibidem*, p. 403.

⁷ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

Primarul Damian Groza (1943-1945)

Damian Groza reprezintă omul politic aflat în funcția de primar al Romosului în perioada 1943-1945, deci în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale și a unor mari evenimente naționale.

„Tata o' fost brigadier silvic”⁸, povestește Damian Groza – fiul primarului Damian Groza, aflat la etatea de 93 de ani. Apartenența politică a tatălui său a fost, în mod inevitabil, legată de gruparea Frontul Plugarilor. Mai mult decât atât, anul 1945 îl plasează pe primarul Groza Damian în ochiul furtunii politice, mai exact în momente de grea cumpănă, așa cum au fost instalarea guvernului din 6 martie 1945 și decretarea reformei agrare. Desigur, cu toate că la momentul de față al investigației nu ne este cunoscută data exactă a încetării din funcția de primar a săteanului Groza Damian, verificarea unor surse istorice – mai mult sau mai puțin directe față de activitatea politică a primarului, precum documente de arhivă, periodice locale, ori apelul la memoria colectivă, confirmă prezența conducerii lui Damian Groza inclusiv la sfârșitul lunii august 1945. În acest sens, activitatea sa politică a cunoscut fără doar și poate începuturile comunizării României, și implicit ale Romosului.

După cum era de așteptat, principala confruntare a primarului Damian Groza a fost reprezentată de materializarea reformei agrare din 23 martie 1945. Despre aceasta, interviuul Damian Groza mărturisește: „Uite, de exemplu, tata o' avut un năcaz: o' venit lege să exproprieze sașii”⁹. Arhiva Primăriei Comunei Romos, respectiv „Dosar 2/1945-1946”, atestă consecințele instaurării guvernului Petru Groza prin reforma agrară, dar și implicarea primarului Damian Groza în această politică. În sfârșit, în privința apartenenței politice, periodicul local „Zori noi” confirmă relația pozitivă dintre primarul satului și autoritatea comunistă hunedoreană, Damian Groza cunoscând apelativul de „prieten”¹⁰.

Primarii Stăncioiu – Berian – Tirănesc – Ivașcu

Fără a se remarca în mod evident – cel puțin până la momentul cercetării de față, conducerea primarilor Niculae Stăncioiu (1945 - 1946), Vasile Berian (1946 - februarie 1948), Ioan Tirănesc (aprilie - iulie 1948) și Nicolae Ivașcu (septembrie - decembrie 1948), cunoaște la rândul-i începuturile comunizării Romosului: de la scrutinul din 1946, trecerea în ilegalitate a partidelor istorice în 1947, până la abdicarea forțată a regelui Mihai și proclamarea României ca stat socialist. Prin prisma expunerilor grafice (**Fig. 1** și **Fig. 2**), desprindem în centrul ultimelor mari evenimente naționale prezența primarului Vasile Berian, cel care a înregistrat în perioada instaurării regimului comunist cea mai lungă cărmuire.

⁸ *Ibidem*, f.n.

⁹ *Ibidem*, f.n.

¹⁰ 50 de persoane au luat parte la „Marea” adunare a partidului Național Țărănesc al lui Maniu la Orăștie, în „Zori noi”, anul III, nr. 161, joi 21 februarie 1946, p. 1, http://www.bibliotecaadeva.eu/periodice/zorinoi/1946/2/Zori%20noi_1946_%20161.pdf, accesat în data de 23.10.2022.

În continuare, chestiunea apartenenței politice a primarilor anterior amintiți este și ea importantă. Istoria orală aduce în acest sens drept răspuns gruparea Frontul Plugarilor¹¹. Găsim acest răspuns plauzibil, dacă luăm în considerare prezența guvernului Petru Groza, ori chiar mai mult, desființarea partidelor istorice: PNT și PNL.

Nu în ultimul rând, făcând referire la viziunea politică a comunității romosane aflată în contextul abdicării forțate a regelui Mihai, vocea istoriei orale oferă următoarea imagine: „Oamenii or ținut cu regele. Romosanii or ținut cu regele. Da' ce s-o-ntâmplat? Nu mai aveau voie. Intrasăra primari deștia... de la județ, îi monta [în sat], [li se spunea] ce să facă, cum să facă”¹². Iată așadar, comunitatea romosană cunoaște, cel puțin pentru o perioadă, înlocuirea primarilor autohtoni cu primari străini Romosului.

Primarul Ioan Clonța (1949-1950)

Începuturile comunizării Romosului înregistrează în perioada 1948-1950 nu mai puțin de patru intervenții în ceea ce înseamnă instalarea persoanei potrivite în funcția de primar. Chiar dacă guvernările Berian – Tirănesc – Ivașcu ne sunt puțin cunoscute, ultima intervenție comunistă, desigur din perioada istorică la care facem referire, a rămas adânc întipărită în memoria colectivă locală. Astfel, instalarea lui Ioan Clonța în funcția de primar al Romosului reprezintă alinierea zonei de cercetare la politica regimului comunist de numire în funcții importante a unor clase de persoane incompetente și ușor de manipulat.

Pentru o perspectivă cât mai concretă asupra deciziilor politice comuniste materializate la nivelul zonei de cercetare, redăm în continuare o reconstituire istorică a persoanei lui Ioan Clonța, așa cum este aceasta atestată de vocea satului, la peste șapte decenii de la evenimentele vremii.

Ioan Clonța, mărturisește Damian Groza, „țânea cu comuniștii, adică ce să spui, le mai dădea câte ceva lor în plus, așa știi”¹³. Ioan Lomonar expune la rândul-i următoarea imagine de fapt: „cân' o' fo' primar, [Ioan Clonța] făce' romosanii, unii care n-aveau atelaje și deștea, îi duce' la primărie aicea și îi pune' [pe] oamenii din sat, indiferent [din ce categorie făceau parte], ca chiaburii, și mereau pe Calea Orașului cu boi, cu cai cu zdrăncane-n coarne și mereau în oraș la Sfatu' raion și de-acolo mereau la baza de recepție... și 'nainte cu hăsta, cu Stalin, și cu hăia. Pă cum? Clonța o' avut putere. Clonța n-o știut serie nimic, mă, bătrânu'! [...] Clonța nu știa nimic. [L-au pus] pe Baci di' la învățământ să-l înveță pe Clonța. O' fost [să învețe] la 50 de ani să scrie. Și la urmă, l-o-nvățat de-o iscălit. Nu putea scrie „Clonța”, [numai] „Cloanța”. Și-o venit Baci prin grădină beut, la noi, și tata l-o văzut [și l-a întrebat]: Gheorghe, ce-i? Am ajuns la un infinit! Își iscălește numele acuma: „Cloanța”!¹⁴.

¹¹ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

¹² *Ibidem*, f.n.

¹³ *Ibidem*, f.n.

¹⁴ Interviu cu Ioan Lomonar (n. 1940, Romos), realizat la Romos în data de 22 februarie 2015.

În continuare, o altă istorisire, de această dată aparținătoare lui Mișu Lomânare, atestă: „O' fost [primar] Clonța ăsta bătrânu', n-o știut să scrie nici o literă, și o fost primar!”¹⁵. [La arderea Ariei, Ioan Clonța] o' fugit la biserica săsească, de frică că-l bat oamenii, și s-o suit în turnu' bisericii, și de acolo să uita, supraveghea de acolo să vadă focu' și ce să întâmplă”¹⁶, rememora Anuța Stoicoi.

Într-o notă de revoltă, săteanca Elena Lomonar mărturisește despre Ioan Clonța: „Și prostu' ăsta iacă o' fost un prost, nevinovat, Clonța, iel o' fost primar. Apă iel... ce s-o priceput iel că... Noi n-am ajuns nici să trăierăm c-o ars. [...] Sub conducerea lor s-o făcut ce s-o făcut. Pentru că iei or fost incompetenți”¹⁷.

Nu în ultimul rând, Anuța Stăncioiu subliniază starea de fapt experimentată de comunitatea romosană, expunând: „au fost [primari] care... n-au apreciat... n-au știut să scrie. Clonța făcea asta de [alfabetizare]. Țștia n-au știut scrie, n-au știut ce-i o arhivă, n-au știut nimica, [Clonța și Traian a lui Duligă]”¹⁸.

În lumina considerentelor aduse de vocea istoriei orale, putem profila în persoana lui Ioan Clonța incompetența, nepriceperea, neglijența, lipsa asumării, slaba verticalitate, căderea în capcana manipulatorie a promisiunilor comuniste, interesul personal și, nu în ultimul rând, deschiderea față de regimul vremii în detrimentul comunității romosane. Iată, un tablou complex reconstituit prin prisma memoriei colective. Dincolo de toate acestea, este mult cu puțință ca persoana lui Ioan Clonța să fi fost exact „figura politică” de care autoritățile comuniste aveau nevoie pentru ceea ce înseamnă materializarea procesului de transformare socialistă a agriculturii, proces lansat în cadrul Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3-5 martie 1949, an în care Ioan Clonța ajunge să dețină funcția de primar al Romosului.

În virtutea celor expuse, instaurarea regimului comunist în Romos reprezintă începuturile comunizării zonei de cercetare, perioadă de mare instabilitate politică, cu numeroase schimbări politice la nivelul funcției de primar, iar aceasta cu precădere în perioada 1948-1950.

*

Bibliografie selectivă

I. Lucrări speciale

Aurel Răduțiu, *Romos (jud. Hunedoara). File de Cronică 1850-1950*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2015.

Camelia Maria Stanciu, *Aspecte ale activității sectorului jandarmi Orăștie în perioada alegerilor electorale din 1946*, în Anuarul „Sargetia”, Deva, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, 2010.

¹⁵ Interviu cu Mișu Lomânare (n. 1931), realizat la Romos în data de 22 februarie 2015.

¹⁶ Interviu cu Anuța Stoicoi (n. 1939, Romos), realizat la Romos în data de 9 februarie 2019.

¹⁷ Interviu cu Elena Lomonar, (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 16 aprilie 2015.

¹⁸ Interviu cu Anuța Stăncioiu (n. 1938, Romos), realizat la Romos în data de 14 aprilie 2015.

Ramona Coman, *Ipostaze ale comunismului românesc. Despre crearea și funcțiile instituției judiciare*, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Iași, Editura Polirom, 2009.

II.Periodice:

50 de persoane au luat parte la „Marea” adunare a partidului Național Țărănesc al lui Maniu la Orăștie, în „Zori noi”, anul III, nr. 161, joi 21 februarie 1946, p. 1,

http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/zorinoi/1946/2/Zori%20noi_1946_%20161.pdf,

accesat în data de 23.10.2022.

III.Interviuri de istorie orală:

Interviu cu Anuța Stăncioiu (n. 1938, Romos), realizat la Romos, 14 aprilie 2015.

Interviu cu Anuța Stoicoi (n. 1939, Romos), realizat la Romos, 9 februarie 2019.

Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos, 4 decembrie 2022.

Interviu cu Elena Lomonar, (n. 1930, Romos), realizat la Romos, 16 aprilie 2015.

Interviu cu Ioan Lomonar (n. 1940, Romos), realizat la Romos, 22 februarie 2015.

Interviu cu Mișu Lomânare (n. 1931), realizat la Romos, 22 februarie 2015.

ARHIVISTICĂ

ARCHIVE

ARCHIVER

CÂTEVA MĂRTURII DOCUMENTARE DIN SECOLELE XVII-XVIII PRIVITOARE LA SATUL IUCAȘUL, ȚINUTUL NEAMȚ, MOȘIA MĂNĂSTIRII BALICA DIN IAȘI

*

SOME DOCUMENTARY TESTIMONY FROM THE PREVIOUS 17TH-18TH CENTURIES AT THE VILLAGE OF IUCAȘUL, NEAMȚ COUNTY, THE ESTATE OF THE BALICA MONASTERY IN IAȘI

*

QUELQUES TÉMOIGNAGES DOCUMENTAIRES DES 17E-18E SIÈCLES PRÉCÉDENTS AU VILLAGE D'IUCAȘUL, REGION DE NEAMȚ, DOMAINE DU MONASTÈRE DE BALICA À IAȘI

Costin CLIT¹

Rezumat: O parte a satului Iucaș din ținutul Neamțului, înglobat în satul Mărgineni, astăzi reședință de comună, ajunge în stăpânirea Mănăstirii Balica, cunoscută și sub numele de Galata de Jos sau Frumoasa din secolul al XVIII-lea, ctitoria hatmanului Melentie Balica, înrudit prin căsătoria cu Șcheauca-Ana cu familia Movileștilor, închinată ca și Mănăstirea Sfânta Vineri din Iași la Muntele Sinai (Mănăstirea Sfânta Ecaterina) iar cealaltă jumătate devine proprietatea hatmanului Isac Balica până la moartea lui, întâmplată în timpul bătăliei de la Cornul lui Sas din 1612. Prin studiul de față punem în valoare cinci documente inedite din perioada 1664 și 1775, precum și un fragment din uricul lui Eustratie Dabija din 16 aprilie 1663, redactat în limba slavă, pe care le coroborăm cu cele publicate.

Cuvinte cheie: satul Iucaș, ținutul Neamț, Melentie și Isac Balica, ctitori, Mănăstirea Balica (Galata de Jos, Frumoasa), documente, danie, vânzare, cumpărare, Mănăstirea Sinai.

*

Abstract: A part of the village of Iucaș in the Neamțu county, included in the village of Mărgineni, today the residence of the commune, comes under the control of the Balica Monastery, also known as Galata de Jos or Frumoasa from the 18th century, the foundation of the hetman Melentie Balica, related by marriage with Șcheauca-Ana and the Movilești family, worshiped like the Saint Friday Monastery from Iasi at Mount Sinai (Saint Catherine Monastery) and the other half became the property of the hetman Isac Balica until his death, which happened during the battle of the Sas Horn in 1612. Through In this study, we highlight five unpublished documents from the period 1664 and 1775, as well as a fragment of Eustratie Dabija's eulogy from April 16, 1663, written in Slavic, which we corroborate with the published ones.

¹ Profesor Colegiul Național „Cuza Vodă” Huși, istoric și editor de documente; email:costinclit@yahoo.com

Keywords: *Iucaș village, Neamț county, Melentie and Isac Balica, founders, Balica Monastery (Galata de Jos, Frumoasa), documents, danie, sale, purchase, Sinai Monastery.*

*

Résumé: *Une partie du village de Lucaș dans la région de Neamț, incluse dans le village de Mărgineni, aujourd'hui résidence de la commune, passe sous le contrôle du monastère de Balica, également connu sous le nom de Galata de Jos ou Frumoasa du XVIIIe siècle, la fondation de l'hetman Melentie Balica, liée par le mariage de Șcheauca-Ana avec la famille Movilești, vénérée comme le monastère du Vendredi Saint à Iasi au Mont Sinai (monastère Sainte Catherine) et l'autre moitié devint la propriété de l'hetman Isac Balica jusqu'à sa mort, survenue lors de la bataille de Sas Horn en 1612. A travers la présente étude, nous mettons en évidence cinq nouveaux documents de la période 1664 et 1775, ainsi qu'un fragment de l'éloge funèbre d'Eustratie Dabija du 16 avril 1663, écrit en slave, que nous corroborons avec ceux publiés.*

Mots-clés: *village de Lucaș, région de Neamț, Melentie et Isac Balica, fondateurs, monastère de Balica (Galata de Jos, Frumoasa), documents, danie, vente, achat, monastère du Sinai.*

*

Satul Lucașul, de pe teritoriul de astăzi a localității Mărgineni, județul Neamț², a făcut parte din ocolul domnesc al târgului Piatra. Cu Mărginenii, „un sat la Lucaș”, este miluit la 6 august 1440 pentru slujbele îndeplinite Fete, de către Iliș voievod³.

Petru Rareș întărește la 1 mai 1546 fraților Ion Panco, Nicoară și Drăguș stăpânirea pe jumătate din satul Lucaș de la Movilă, „ce a rămas din ocolul Pietrii, jumătate din a cincea parte, jumătatea de sus”, cumpărată cu 130 de zloți tătarăști de la Fătul, Gherasim și Nicoară, frați, și a nepoților lor, Dumă, Huhulea, Piiatra, Stana, Tudora și Sorcă, frați. Domnul întărește în același timp lui Ion Panco și fraților lui ocina vândută de Tudora, femeia lui Birtoc, cu privilegiul de întăritură, ca și în cazul primilor, deținută de la Ștefăniță cel Tânăr (1517-1527)⁴.

Satul Lucaș, dat postelnicului David de către domnie, urma ca după decesul acestuia „să fie rugătorilor noștri, pentru sufletul lui, pentru slujba lui dreaptă și credincioasă. Iar rugătorii noștri să aibă a-l pomeni și a-l scrie în sfântul pomelnic mare și mic și să-i facă pomenire și din an în an, ca să-i fie sfintei mănăstiri de la noi uric cu tot venitul”. Ieremia Movilă miluiește la 10 februarie 1603, după moartea postelnicului David, „mănăstirea nou zidită Sinai, unde este hramul arhistrategilor, arhanghelii Mihail și Gavril, numită mănăstirea răposatului pan Balica hatman, cu o jumătate de sat din Lucaș, partea de jos și cu loc de iaz și de moară”, de la ținutul Neamț⁵. Ieremia Movilă devine astfel ctitor al Mănăstirii Balica.

² Paul Păltănea, *Hatmanul Isac Balica și moșile sale*, în „Arhiva Genealogică”, VII (XII), 2000, 1-4, p. 267, nr. 52.

³ *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, A. Moldova, I (1384-1448), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Republicii Socialiste România, 1975, p. 290-291, nr. 205.

⁴ *Documente privind istoria României (DIR)*, A. Moldova, XVI, vol. I (1501-1550), p. 485-486, nr. 439.

⁵ *DIR*, A. Moldova, XVII, vol. I (1601-1605), p. 72, nr. 109.

Mănăstirea Sinai cu hramul „arhistrategilor, arhanghelii Mihail și Gavril”, identificată de Nicolae Iorga ca fiind Mănăstirea Balica (din secolul al XVIII-lea Frumoasa)⁶, este ctitoria hatmanului Melentie (Leontie) Balica, din familia Buzeștilor, și a jupânesei lui Șcheauca-Ana, fiica Mariei Rareș și a logofătului Ion Moghilă, zidită între 1583 și 1586 și închinată Mănăstirii Schimbarea la Față din Muntele Sinai înainte de 9 august 1586, când ctitorul era deja decedat, în urma împușcătorii din toamna anului 1582 în timpul luptei împotriva cazacilor⁷. Mănăstirea a fost ridicată pe locul dăruit lui Balica de către Petru Șchiopul⁸.

Dania lui Ieremia Movilă arătată mai sus va fi confirmată de Simion Movilă, Ștefan Tomșa, Alexandru Iliăș și Miron Barnovschi. Simion Movilă miluește la 30 iulie 1606 „ruga noastră nou-zidită, mănăstire Sinaitică ... cu o jumătate de sat din Iucaș ce este în ținutul Neamțului, partea de jos și cu loc de iaz și moară”⁹.

Constantin Movilă împuternicește la 10 iunie 1608 pe marele vistier Isac Balica, cu ureadnicul și vătămanul lui din Iucaș, să-și stăpânească și să-și apere „averile sale drepte, boi și vaci și cai și tot ce vor avea ei ... nimeni să nu aibă a intra în acel sat, nici olăcari, nici globnici, nici sugubinari, nici podvodari, nici sulgeri, nici pârčalabi, nici altul nimeni. Și voi, dăbilar, să nu le luați vitele lor pentru alte sate sau pentru alți oameni”¹⁰.

Cealaltă jumătate de sat a fost cumpărată de marele vistier Isac Balica, apoi hatman, feciorul lui hatmanului Leonte (Melentie) Balica și al jupânesei Șcheauca-Ana. Constantin Movilă întărește la 26 ianuarie 1609 lui Isac Balica, hatman și pârčalab de Suceava, 16 ogoare din satul Iucaș, de la ținutul Neamțului, cumpărate de la Ionașco, nepotul lui Panco, cu 12 galbeni ungurești¹¹. Hatmanul Isac Balica, pârčalabul Sucevii, cumpără cu 260 de taleri a cincea parte din satul Iucaș „di la Movilă” de la Șandru, Drăguș și Ion, feciorii lui Necoară, de la nepotul lor Ionașcu, feciorul Macdalinii, de la Fătu, feciorul Grozavii și Ion, feciorul lui Drăguș, partea „ci au avut moșul lor Moga și Tudora, de la tânărul Ștefan vod<ă>”. Isac Balica cumpără cu 280 de taleri și părțile din satul Iucaș a Zamfirei, Nastasiei, Irinei și Ioanei, fetele Nastii și a altor rudenii, moștenite de la Moga, Tudora și Hăsan, „moșul lor”, cu „dres” de la Ștefăniță cel Tânăr. Părțile cumpărate vor fi întărite hatmanului Isac Balica de Constantin Movilă în mai 1610¹².

Isac Balica, născut pe la 1580, a fost fiul lui Melentie (Leontie) și al Anei-Șcheauca, sora mitropolitului Gheorghe Movilă și a domnilor Ieremia și Simion Movilă, își petrece copilăria în Polonia unde primește indigenatul la 1607, se căsătorește cu Nastasia, fiica lui Nestor Ureche, devine stăpânul unui întins domeniu funciar, deține dregătoriile de mare vistier și hatman, sfârșește ucis în bătălia de la Cornul lui Sas din 1612, unde participase alături de Constantin Movilă împotriva lui Ștefan Tomșa, moarte urmată de cea a jupânesei Nastasia în

⁶ N. Iorga, *istoria Bisericii Românești*, București, Editura Ministerului de Culte, 1928, I, p. 218; respectiv p. 263; Idem, *Inscripții din bisericile României*, București, Atelierele grafice Socec, & Comp., II, p. 334-337; Idem, *Studii și documente*, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1905, XV, p. 334-337.

⁷ Alexandru I. Gonța, *Mănăstirea Balica din Iași o ctitorie din veacul al XVI-lea a boierilor Buzești din Țara Românească*, în *Studii de istorie medievală*, Iași, Editura „Dosoftei”, 1998, p. 241-248.

⁸ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, *Iașii vechilor zidiri până la 1821*, Ediția a II-a, revăzută, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2019, p. 356.

⁹ **DIR**, A. Moldova, XVII, vol. II (1606-1610), p. 57, nr. 59.

¹⁰ *Ibidem*, p. 156-157, nr. 201.

¹¹ *Ibidem*, p. 190, nr. 253.

¹² *Ibidem*, p. 293, nr. 388.

1614. Isac Balica și Nastasia nu au avut urmași. Moșiile hatmanului confiscare de Ștefan Tomșa sunt dăruite Mănăstirii Solca sau boierilor credincioși. O parte a moșiilor și satelor sunt recuperate de Miron Barnovschi și dăruite mănăstirilor Balica și Dragomirna¹³.

Nădăbaico, marele vornic al Țării de Sus, poruncește deșugubinarilor ținutului Neamț la 17 februarie 1612 să nu tulbure pentru o moarte de om „satul Iucașul, care este satul sfintei mănăstiri Galata”, moarte iertată „pentru voia sfintei mănăstiri¹⁴, poruncă reluată la 3 ianuarie <1614-1615> și de Mârzea, marele vornic al Țării de Sus”¹⁵.

Ștefan Tomșa al II-lea întărește la 9 martie 1612 egumenului Mănăstirii Sinai și ureadnicilor ei, stăpânirea vecinilor din satul lor Iucaș¹⁶ iar la 17 iulie 1612 volnicește pe egumenul de la Mănăstirea Sinai, ureadnicul și vătămanul lor din satul Iucaș, „ca să fie tari și puternici” și să oblige vecinii la ascultare „întru toate cele ce vor fi trebile sfintei mănăstiri. Iar cine nu va asculta, să aibă a-i pedepsi, ca pe niște vecini. Iar dacă și așa nu vor să asculte, pe unii ca aceștia să aibă a-i trimite legați la domnia mea”¹⁷.

Hotarul Iucașului este menționat în uricul domnului Alexandru Iliș din 27 martie 1621 prin care întărește Mănăstirii Bisericiani satul Troița cu vaduri de moară pe Cracău, dăruit de Ștefan Tomșa¹⁸.

Miron Barnovschi, nepotul de soră a hatmanului Isac Balica, întărește la 2 aprilie 1628 stăpânirea Mănăstirii lui Balica asupra satelor Ulmi, Borcești, Șivița, Mogoșești, Iucaș „cu loc de iaz și moară ... ci-au fost giurămate dintr-acela sat drept domnesc ... iar giurămate din satul acela Iucaș au fost dreaptă cumpărătură lui Isac Balica hatman. Și iarăș au dat și au miluit sfânta mănăstire” și a viilor de la Cotnari¹⁹.

Din 1663, pentru stăpânirea moșiei Iucașul, mănăstirea Balica este asociată documentar cu Mănăstirea Sfânta Vineri din Iași, marelui vornic al Țării de Jos Nestor Ureche, închinată de ctitor Mănăstirii Schimbarea la Față de la Muntele Sinai la 21 decembrie 1610²⁰.

¹³ Maria Magdalena Székely, *Doi hatmani moldoveni: Melentie și Isac Balica*, în „Magazin istoric”, Serie nouă, februarie 1994, p. 69-72; Paul Păltânea, *op. cit.*, p. 239-271.

¹⁴ **DIR**, A. Moldova, XVII, vol. III (1611-1615), p. 65, nr. 106.

¹⁵ *Ibidem*, p. 153, nr. 241.

¹⁶ *Ibidem*, p. 67-68, nr. 109.

¹⁷ *Ibidem*, p. 94, nr. 152.

¹⁸ **DIR**, A. Moldova, XVII, vol. V (1621-1625), p. 33, nr. 31.

¹⁹ **DRH**, A. Moldova, XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chirica, București, 1969, p. 454-455, nr. 333.

²⁰ Despre Mănăstirea Sfânta Vineri a se vedea: Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național. Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 477; Nicolae Iorga, *Două hrisoave domnești pentru M-reă Mărgineni închinată Muntelui Sinai* în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom. XVII (1935-1936), p. 3-10; **DIR**, XVII, A. Moldova, II, p. 336-338; Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* (în continuare *Documente Iași*), volumul I, *Acte interne (1408-1660)*, Iași, Editura „Dosoftei”, 1999, p. 126-131, nr. 394; Maria Magdalena Székely, *Note despre bisericele Sf. Vineri și tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul din Iași*, în „Studii și Materiale de Istorie Medievală”, XIX, 2001, p. 31; Adrian Marinescu, *Mănăstirea Sf. Ecaterina de la Muntele Sinai și legăturile ei cu Țările Române. Perspectivă istorico-patristică*, București, Editura Sofia, 2009, p. 267-291; Aurica Ichim, *Trei biserici ieșene dispărute: Dancu, Sfânta Vineri și Sfântul Ilie. Cataografiile averilor secularizate la 1863*, în „Monumentul”, XII, Partea a 2-a, *Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor*, Ediția a XII-a, Iași-Chișinău, 2010, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, Editura

Eustratie Dabija, împreună „cu cei patru sfinți părinți moldovenești: chir Sava arhiepiscop și mitropolit al Sucevei și chir Dosoftei episcop de Roman, și chir Theofan episcop de Rădăuți și chir Serafim episcop de Huși și cu dorința întregului nostru Sfat, boierii noștri moldoveni” miluiește și întărește la 16 aprilie 1663 mănăstirile „Sfânta Vineri din târgul Iașilor pe care a zidit-o și a făcut-o Nistor Ureche vornic și altă mănăstire pe care a făcut-o Melentie hatman care se cheamă Galata de Jos unde este hramul Sfântului Arhanghel Mihail și Gavriil și în afară de asta ambele două mănăstiri sunt două metoace la marea și preaslăvită în toată lumea mănăstire de pe Muntele Sinai unde este hramul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu împreună cu focul nestins unde sunt moaștele Sfintei mare mucenițe Ecaterina” cu: „un loc pe care îl are sfânta noastră mănăstire al lui Balica lângă sfânta mînăstire cu două trei case și un loc de la porțile orașului de danie și miluire de la Petru voievod din uric de miluire și din uric de miluire și dăruire și de întărire și de la Radu vodă de unde este în semne acel hotar al sfintei mănăstiri din vale și până la porțile orașului ale lui Nicoară. Iar de acolo în sus până la marele drum al Scânteii dincolo de pârăul Galata și dincolo de moara mănăstirii Socola. Iar din pădure și până la Cetățuie și unde curg apele spre mănăstire. Acesta este întreg hotarul. Și întru aceea dăm și întărim sfintei mănăstiri ambele pentru ocinile și deadinile sate și vii și robi ȝigani pe care le are sfânta mănăstire ambele pentru danie și miluire din acte pe care ni le-a arătat Haim, satul Ulmii cu vecini și cu iaz și cu mori pe Bahlui care este în ținutul Hârlăului și cu venitul domniei mele de pe muncă, pentru iliș și sulgiu și pentru armată și pentru două sute de oi de goștină care este din venitul domniei mele și de pe cincizeci de stupi de albiți desetina din venitul domniei mele și de cincizeci de porci de goștină, de asemenea din venitul domniei mele pe toți anii care acel sat a fost domnesc ascultător de ocolul târgului Cotnari și este o danie și miluire de la Petru voievod din uricul său și uricul de întărire de la Ieremia ca să-i fie și din partea domniei mele sfintei mănăstiri cu tot venitul. **Și de asemenea dăm sfintei mănăstiri un alt sat, Lucașul cu loc de iaz și moară care se află în ținutul Neamț, care a fost jumătate de sat**

„Doxologia”, 2011, p. 418-420; Idem, *Cum a fost dăruit un monument istoric: Mănăstirea Sf. Vineri din Iași*, în „Monumentul”, V, *Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor*, Ediția a V-a, Iași, 2004, volum coordonat de Silviu Văcaru și Aurica Ichim, p. 145-151; Costin Clit, *Unele considerații privitoare la proprietățile Mănăstirii Sfânta Vineri din Iași – Moșia Puntîșeni, ținutul Tutova – Documente inedite*, în „Monumentul”, XXI, *Lucrările celei de-a XXI-edii a Simpozionului Internațional Monumentul – Tradiție și viitor*, Iași, 2019, Volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter și Aurica Ichim, Iași, Editura Doxologia, 2020, p. 59-171.

ascultător de târgul Piatra și a fost de danie și vislujenie lui David postelnicul, iar după moarte au dat și au miluit sfânta mănăstire pentru sufletul lui David postelnic. Și l-a scris în sfântul mare pomelnic. Iar jumătate din acel sat Iucaș a fost cumpărătură lui Isac Balica hatman. Și iarăși a dat și a miluit sfânta mănăstire. De aceea ca să-i fie sfintei mănăstiri cu tot venitul. Și întru aceea, de asemenea, dăm și întărim sfintei mănăstiri un alt sat cu nume Șivița cu bălți de pește și cu vii care sunt în ținutul Covurlui. Care acel sat Șivița este danie și miluire a sfintei mănăstiri de la Ceacărul, iar lui i-a fost cumpărătură cu tot venitul. Întru aceea de asemenea dăm și întărim sfintei mănăstiri un alt sat Borcești pe Ciorna cu lor de mori și cu prisăci. Și încă să aibă să-și facă cât vor reuși pe acea apă care se află în ținutul Soroca. Care acel sat mai înainte a fost a lui Isac Balica hatman dreaptă ocină și deadină lui nepotului său Barnovschi și Moise Movilă. Și ei au miluit sfânta mănăstire a lui Balica cu acel sat. De aceea ca să-i fie sfintei mănăstiri cu tot venitul. Și întru aceea, de asemenea, dăm și întărim sfintei mănăstiri un alt sat pe nume Heciul în ținutul Soroca pe râul Răut cu loc pentru iaz cu mori în acel râu cu tot hotarul. Care acel sat au dat și au miluit sfânta mănăstire Gavriil Movilă și Ioan Movilă voievozi și a fost cumpătură nepoților și lui Isac din ispisocol lor. Prin urmare, să-i fie sfintii mănăstiri cu tot venitul. Și de asemenea dăm și întărim sfintii mănăstiri trei fălci de vie în Cotnari în Dealul Laslău care îi este danie și miluire sfintii mănăstiri de la Savin Prăjescul vornic și Dumitrașco Șoldan vornic și Iordachi visternic și Pătrașco Ciogolea logofăt, nepoții lui Balica hatman. Care acele vii au fost ale lui Balica de cumpărătură. Prin urmare ca să-i fie mănăstirii cu tot venitul. Și de asemenea, dăm și întărim svintii mănăstiri o falcă de vie care este în târgul Iași în Dealul Ursulea care este danie și miluire sfintii mănăstiri a lui Balica de la Necula Grecul și de la fratele lui, Iane, și au fost ei datori sfintii mănăstiri cu șaizeci și opt taleri de argint. De aceea, ca să-i fie sfintii mănăstiri cu tot venitul. Și sunt toate ocinile și viile ale sfintii mănăstiri a lui Balica, Galata de Jos și viile mai sus pomenite. Și întru aceea de asemenea, dăm și întărim sfintii mănăstiri Sfânta Vineri satul pe numele Procelnici cu vecinii ce sunt pe Jijia în ținutul Iașilor cu vaduri de mori în râul Jijia care acel sat au dat și au miluit mănăstirea Sfânta Vineri ctitorul sfintii mănăstiri Ureche vornic, iar lui i-a fost cumpărătură de la Antemia cneaghina lui Bucium vornic și de la nepoți Saul cel Bătrân și Procelnic cu 500 de taleri bătuți. Și de asemenea, a cincea parte de sat Cozmeștii, pe Jijia în ținutul Iașilor cu vad după podul plutitor la râul Prut care acea a cincea parte este lângă hotarul Procelnicilor de Jos care este dreaptă cumpărătură, de asemenea, lui Nistor Ureche de la Gligor Saul și Saul cel Bătrân cu 80 de taleri de argint. Și acea a cincea parte se hotărânicește cu hotarul Procelnicilor și a fost stâlpit împreună cu Procelnicii până la hotarul de sus și de jos. Și l-a hotărât la început Bucium vornic și Golăe logofăt și Murgu vornic și Ionașco Cehan și Alexa și Vasilie Roșca vornici de poartă și Apostol uricar și mai apoi s-a hotărât și s-a stâlpit mai înainte de domnia mea pe unde arată actul călugărilor și de la început în partea de jos s-a pus stâlp pe malul Prutului mai sus de Hameiuși. Al doilea stâlp la gârla Cocoroaie unde trece drumul peste gârla Cocoroaie și unde trece drumul de la Poiana lui Micu. Al treilea stâlp la Gârla Cocoroaie în Jijia dinspre sud. Iar de acolo înainte prin câmpie la al patrulea stâlp la

piscul cel mare și înainte pe deal la un buor vechi. Și apoi până la hotarul târgului Iași, iar alte semnte dinspre partea de sus dinspre iazuri până la Fântâna Mare, iar de acolo deasupra izvorului de jos până la Podul lui Ciolan până dă în Jijia, alt stâlp mai jos de Grozoaia. Alt stâlp dă în Hărmănești. Acesta este hotarul Procelnicilor cu a cincea parte din Cozmești. Prin urmare ca să-i fie sfintii mănăstiri din partea domniei mele cu tot venitul. Și de asemenea satul Ciurlîții cu vad după podul plutitor, la Prut, în ținutul Iași. Și de asemenea satul Băltenii, și Verdeșenii în ținutul Iași, care acele trei sate le-au dat mănăstirii Sfânta Vineri Nistor Ureche vornic. Prin urmare ca să-i fie sfintii mănăstiri cu tot venitul și de asemenea satul Socacii pe Prut în ținutul Iași cu vad de moară pe râul Prut care acel sat este dreaptă danie și miluire sfintii mănăstiri Sfânta Vineri de la Malcoci pârcălab și cneaghina lui Varvara, fiica lui Ieremia biv vornic, iar lui i-a fost dreaptă danie de la socrul său Ieremia vornic și a fost scris în marele pomelnic²¹ (am reprodus numai o parte a documentului).

Nacul și Ștefănia, feciorii lui Ioniță Dos din satul Lucaș, Nastasia, nepoata lor, fiica lui Vasilie, feciorul lui Ioniță Dos, nepoții lui Ion Dos, vând la 8 februarie 1664 marelui postelnic Stamatie și jupănesii lui Todosca, partea lor dreaptă de ocină și moșie Movila Lucașului din satul Lucaș - 12 prăjini din „din partea nemișască din sus” în siliștea satului, „din câmpu, și din fânață, și din pomeț, și din loc de prisăci, și dintr-ap(ă), și din tot vinitul cât să va aleage pre această parte”²². Stamatie, grec din insula Hios, numit Hioti (Hiotul) sau Sacâzlea (Sacazliul), poliglot, politician, diplomat, sol domnesc²³, a fost căsătorit cu Tudosca, fiica medelnicerului Dumitru Boul²⁴.

Gheorghe Duca întărește la 8 aprilie 1669 Mănăstirii Sfânta Vineri din Iași, „zidită de răposatul Nistor Ureche vel vorn(ic)” și Mănăstirii Galata, „zidită de Melentie Balica hatma(n)”, ambele închinat la Mănăstirea Schimbarea la Față de la Muntele Sinai, satele: Verejeni, Heciul, ținutul Soroca, „cumpărătură de la Isac Balica hatma(n)”, Gligeni peste Prutu, ținutul Iașilor, Ulmii, „și satul Lucașul, cu loc de heleșteu și de moară, din țin(utul) Neamțului ... giumătate dintr-acela domnesc, la ocolul Pietrii, ... danie și miluire lui david post(elnic) de la Ieremie v(oie)vod. Iar David post(elnic) au miluit sfânta monastire lui Balica, iar jumătate dintr-acel sat Iocaș au fost dreaptă cumpărătură lui Isac Balica hat(man) și au miluit la sfânta monastire”; Șivița, ținutul Covurlui, Borcești pe Ciorna, ținutul Soroca, Procelnicii pe Jijia, Cozmești pe Jijia, Ciurlinții, cu vad de pod în Prut, Socani, ținutul Iași, Puntîșeni, ținutul Bârladului, Mogoșăști, „ce sânt supt Codru”, a treia parte din

²¹ Biblioteca Academiei Române, Peciți, 381; Traducerea fragmentului din limba slavă aparține domnului Valentin Constantinov din Chișinău, căruia îi mulțumim și pe această cale; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Maria Dogaru, *Tezaur sfragistic românesc. II. Sigiliile emise de Cancelaria domnească a Moldovei (1387-1856) / Trésor sfragistique roumain. II. Les sceaux emises par la Chancellerie princière de la Moldavie (1387-1856)*, București, Ars Docendi, 2006, p. 59;

²² Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLIV/102.

²³ Sergiu Bacalov, *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVIII-lea începutul secolului al XVIII-lea (Studiu istorico-genealogic)*, Chișinău, 2012, p. 345.

²⁴ *Ibidem*, 357.

satul Rogojăni, ținutul Covurlui, vii la Cotnari, Șorogari, Iași, Huși-Dric, cu vecini, helește, vaduri de mori, vii, țișani și acordarea unor scutiri²⁵.

Hotarul moșiei Lucaș al Mănăstirii Sfânta Vineri era împresurat la 1674 de împrejurări, realitate care atrage jalba egumenului urmată de porunca domnului Dumitrașco Cantacuzino din 5 septembrie 1674 către fostul pârcaș Constantin Bantaș pentru a cerceta și a stâlpi hotarul moșiei mănăstirii²⁶.

Antioh Cantemir volnicește pe egumenul Mănăstirii Sfânta Vineri de a percepe zeciuiala cuvenită din țarini, poieni, fânețe, prisăci, „și din tot locul și venitul, cât va hi pe moșie sventii m(ă)n(ă)stiri”²⁷.

La rândul lui, Mihai Racoviță volnicește la 16 ianuarie 1708 pe egumenul Simeon al Mănăstirii Sfânta Vineri ca „pré cine va trimite ca să fie volnic și putiarnic cu carte domniei miali, a merge la moșia” Lucașul să perceapă zeciuiala din pâine, fân, „și dintr-altéi din toate cine ce hran(ă) ar hi făcut pe acia moșie a sfintei mănăstiri, și nim(e) scutialnic să nu fie, ce de la toți să ia pe obicei”. Medelnicerul Brăescu era acuza de călugări că a „făcut pâine pe locul mănăstiri(i), și li-ai poprit 4 clăi de ordzu di a dzăci, și 3 clăi de mălai”. Mihai Racoviță îi poruncește să le dea „vinitul lor, ce li s-au cădzut”, în caz contrar era amenințat cu omul domnesc „și vei da și ciubote”²⁸.

Printre altele, părțile din Lucași sunt lăsate prin diata hatmanului Vasile Roset din 27 februarie 1767 fiului său Lăscărache²⁹. Moșia Lucașul se găsea la 1775 în proprietatea Mănăstirii Frumoasa din Iași, a cărui egumen Melentie se jeluia domniei de împresurarea făcută de aga Lăscărache Roset. Cercetarea documentelor de către veliții boieri confirmă stăpânirea agăi Lăscărache a o parte din moșia Lucașul. Grigore Alexandru al III-lea Ghica poruncește la 20 august 1775 biv vel paharnicului Matei Hurmuzachi, ispravnicul ținutului Neamț, biv vel stolnicului Ilie Eni și vornicului de poartă Gligori Beldiman să cerceteze dovezile după citirea cărții de blestem a mitropolitului, să aleagă și să hotărască părțile de moșie ale mănăstirii și agăi Lăscărache Roset, lucrări urmate de redactarea mărturiilor hotarnice pentru părțile implicate în disputa funciară³⁰.

ANEXĂ

1 februarie 8, Iași

1664 (7172)

† Adec(ă) noi, Nacul, și cu sora mia Ștefăniia, ficiorii lui Ioniți Dos din sat din Lucaș, și nepoata noastră Nastasiia, fata lui Vasilie, ficiorul lui Ioniți Dos, nepoții lui Ion Dos, scriem și mărturisim cu acestu zăpis al nostru, cum noi de bună voia noastră, de nemene voiți, nici asupriți, am vândut a noastră dreaptă ocină și moșie, din sat din Lucaș, ce să cheamă la Movila

²⁵ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, II, *Acte interne (1661-1690)*, Iași, Editura „Dosoței”, 2000, p. 215-219, nr. 246.

²⁶ Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLV/11.

²⁷ Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLV/102.

²⁸ Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XII/276.

²⁹ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI, *Acte interne (1756-1770)*, Iași, Editura „Dosoței”, 2004, p. 671, nr. 767 (numerotat greșit 768)

³⁰ Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, III/10.

Iucașului, însă din partea nemișască din sus, ce iaste în ținutul Neamțului, din vatra satului doaăspredzeace prăjini, și prăjina câte de trei stânjeni, în săliștea satului, de curmeziș, cu optusprădzeace pământuri în Ț(a)rină, și din câmpu, și din fănață, și din pomeț, și din loc de prisăci, și dintr-ap(ă), și din tot vinitul cât să va aleage pre această parte.

Aceasta parte o am vândut dumisale lui Stamatie marelui postealnic, și giupâneasei sali Todoscăi, drept doadzăcișeapte zloți bătuți, și ne-au plătit dumnealui toți banii deplin cât mai sus scrie, 27 zloți bătuți, dinaintea dumisale Mihălașco Beldiman vornic de poartă, și Costantin Bantăș, și Costantin Buhuș biv jitnicear, și Dumitru din Bozăiani din partea Hăbășescului, și Gavril Mierăuți din Mărgineani, și Vasilie Haștea din Jidești, și Sava, fratele nostru, ficior lui Ioniți Dos, și Toader din Boziani ai Mihăileasă, și mulți oameni buni megiași de prenpregiur.

Pentru mai mare credința ne-am pus peceteile, și acești boiari martori iscălit-au. Și pre acesta zăpis să aibă a-ș(i) face dumn(ea)lui și direase domnești.

Și eu Apostol uricar am scris. Дас знает.

V ІІс, в(ъ) л(ѣ)т(ѣ) зрѣв <7172/1664> фев(р)аріе) и <8>.

† Nacul; † Ștefăniia; † Vnuc i Nastasiia.

Из, Михѣлаш Бeldиман vornик глотни <m.p.>.

† Срєсѣл vornик глотни, искал <m.p.>.

Костантин Банташ (?) <m.p.>.

† Dumitrașcu ot Bozian(i).

† Gavril ot Mărgini(ni).

† Vasilie Haștă.

† Gavril Dos.

† Toader s(i)n Mih(ă)ias.

† Mir(ă)uță.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLIV/102. Original, sigiliu mic octogonal.

2
septembrie 5, Iași

1674 (7183)

† Иѡ ДѢМИТРАШКО КАТАКОЗНО ВОЕВОДА, Б(О)ЖІЮ МИЛ(О)СТІЮ, Г(ОС)П(О)ДАРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. Scriem domniia mea la boiariul nostru la Costantin Bantăș, ce-au fost pârcălab. Dămu-ți știre că domniei mele s-au jeluït rugătoriul nostru egumenul, și cu totu săborul de la svânta m(ă)năstiri de la Svânta Vineri, dzicându că au un hotar acolo ce s(ă) cheamă Lucașiul, și-l împresoară alte hotară de pen pregiur, de-l pișcă de toati părțile.

Pentr-a(ceasta) (?) deaca veți(i) vedea cartea domniei mele, iar dumneata să mergi acolo să strângi oameni buni de penpregiur megiași și oameni bătrâni ce vor ști pe unde au fost hotarul cel bătrân, și să socotești, și pe direasă ce vor avea, și deaca vei găsi hotarul cel drept, să pui și stâlpi penpregiurul acelu hotar a sventei m(ă)năstiri ce s(ă) cheamă Lucașiul.

Și deaca vei așadza treaba hotarului, să faci o mărturie de la dumneata, să ne dai știre. Aceasta scriem.

V Іс, л(Ѣ)Т(О) *ЗРПГ <7183/1674> сеп(темвріе) ѿ <5>.

† СЛАМ Г(ОС)П(О)Д(И)НЪ ВЕЛАА <† Înсуși domnul a poruncit>.

Мирон вел ворник <Miron vel vornic> <m.p.>.

БѢ НЕВИТ(НОСТИ) ВЕЛ ЛОГОФЕТ <Nefiind marele logofăt>.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLV/11. Original, difolio (300x250 mm), sigiliu rotund imprimat în chinovar.

3

august 24, Iași

1696 (7204)

† Иѡ Антиѡх Костандин ВОЕВОДА, Б(О)ЖІЮ МИЛ(О)СТІЮ, Г(ОС)П(О)ДАРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. Dat-am carte(a) domnii meli rugătoriului nostru egumenului de Sânta Veniri, și pe cini va triimiti cu carte(a) domnii meli, să hie volnic a merge la sat la Lucași, ci-i la ținutul Ne(a)mțului, și s(ă) ia de a dzece din țarin(i), din poi(e)ni, și din fânaț, și din prisăci, și din tot locul și venitul, cât va hi pe moșie sventii m(ă)n(ă)stiri, și nim(e) să nu ste(a) înpotriva cărții domnii meli, iar cini ar ave ceva a răspunde, să vie de faț(ă) și să-și aduc(ă) și dresili.

V Іс, л(Ѣ)Т(О) *ЗСА <7204/1696> ав(густ) КД <24>.

Вел лог(О)ф(Е)Т <Vel logofet>.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XLV/102. Original, difolio (300x200 mm), sigiliu rotund imprimat în chinovar.

4
ianuarie 16

1708 (7216)

† Иѡ Миѡан Раковницѣ) воевода, Б(о)ж(ію) мил(о)ст(ію), г(о)сп(о)дарѣ Земли Молдавскѡи. Dat-am carte domniei miali rugătoriului nostru lui Simeon egumenului de la Sfânta Mănăstiri Sfânta Viniri din Iași, și pré cine va trimite ca să fie volnic și putiarnic cu carte domniei miali, a merge la moșiia sfintei mănăstiri la Lucașii, de la ținutul Niamțului, și să aibă a lua de-a dzăci din fân, și din pâine, și dintr-altéli din toate cine ce hran(ă) ar hi făcut pe acii moșié a sfintei mănăstiri, și nim(e) scutialnic să nu fie, ce de la toți să ia pe obicei.

Așijdéri și dumn(ea)ta medelniciar Brăiascule jăluir(ă) călugării pe cum ai făcut pâine pe locul mănăstiri(i), și li-ai poprit 4 clăi de ordzu di a dzăci, și 3 clăi de mălai. Deci de ai făcut așa, nu ți s-au cădzut. Pentru acéia dacă vei vedea carte(a) domniei miali iar dumn(ea)ta să li dai vinitul lor, ce li s-au cădzut, că de a mai vini jalobă cum nu li-ai dat, a merge om domnescu de li-a plini, și vei da și ciubote, într-alt chip n-a hi. Și ori la cin(e) ar hi avându a lua de dzăci, volnici să fie să ia deplin, și nim(e) să nu ste înprotiva cărții domniei miali.

V Иѡс, л(ѣ)т(о) *зсѣѣ <7216/1708> гел(аріе) еѣ <15>.

Deadiul vel spăt(ar), nehiind vel log(o)f(e)t.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, XII/276. Original, difolio (290x205 mm) sigiliu rotund imprimat în chinovar.

5
august 20

1775

† Иѡни Григоріе Леззандрѣ) Гика в(о)евда, Б(о)ж(ію) мил(о)ст(ію), г(о)сп(о)дарѣ Земли Молдавскѡи. Scriem domnie mia la credincioș(i) boerii domnii mele, dum(nea)v(oastră) Matei Hurmuzachi biv vel pah(arnic), isprav(nic) de țin(u)t(ul) Niamțului, i Ilie Eni biv vel stol(ni)c.

Facem știre că domnii mele au dat jalbă cuvios rugătoriul nostru Meletie, egumenul de la Mănăstirea Frumoasa de aicea di(n) Iaș(i), arătând că are mănăstirea Frumoasa o moșie la acel țin(u)t al Niamțului, anume Iucașul, dar fiindu că are și dum(nealui) aga Lăscărache Roset parte într-aceia moșie Iucașul, iar fi înpresurând și parte(a) mănăstirii, cu care jalbă fiind întâi rânduîț(i) la dum(nealor) veliții boeri de-au cercetat scrisorile ce-au arătat și o parte și alta, s-au dovedit precum că într-aceia moșie Iucașul are și dum(nealui) aga Lăscărache parte.

Și cerându numitul egum(e)n ca să i să aliagă partea mănăstirii de cătră parte(a) dumisale agăi, iată că scriem și vă rânduim pe dum(nea)v(oastră) dinpreună și cu Gligori Beldiman vornicul de poartă, să mergeț(i) la numita moșie, și strângând pe toț(i) înpregiurașii după scrisori și alte dovezi ce va arăta și o parte și alta, cum și după stăpânire, cetindu-s(e) și carte de blăstăm ce s-au făcut de la preosfinția sa părintele mitropolitul, în frica lui D(u)mnezeu și cu bună dreptate să alegeți și s(ă) hotărâți parte(a) de moșie a mănăstirii de cîtră parte(a) dumisale agăi, stălpindu-o și cu pietri hotară, după care alegere și hotărâtură ce veț(i) face, să daț(i) mărturiia dumilorvoastre și la mâna egumenului, și la mâna dumisale agăi, în care mărturie să iscăliți atât dum(nea)v(oastră), cât și alții carii să vor tâmpla la hotărât.

Care mărturie să s(e) trimită aicea ca să s(e) cercetezi de dum(nealui) vel log(o)f(e)t, și aflându-se făcute cu cale și cu dreptate, să li s(e) dea și întăritură de la domnie mia. Aceasta scriem.

* ⲁⲱⲩⲉ <1775> ⲁⲅⲓⲣⲥⲧⲧⲩ ⲕⲏ <20>.
Прочит вел лѡг(о)ф(е)т.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, III/10. Original, difolio (350x220 mm), sigiliu imprimat în chinovar.

*

Bibliografie selectivă

I.Documente inedite

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, III/10; XII/276; XLIV/102; XLV/11, 102; Biblioteca Academiei Române, Pечеți, 381.

II.Documente edite

Caproșu, Ioan, Zahariuc, Petronel, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* (în continuare *Documente Iași*), volumul I, *Acte interne (1408-1660)*, Iași, Editura „Dosoștei”, 1999;

Caproșu, Ioan, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, II, *Acte interne (1661-1690)*, Iași, Editura „Dosoștei”, 2000;

Idem, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI, *Acte interne (1756-1770)*, Iași, Editura „Dosoștei”, 2004;

Clit, Costin, *Unele considerații privitoare la proprietățile Mănăstirii Sfânta Vineri din Iași – Moșia Puntîșeni, ținutul Tutova – Documente inedite*, în „Monumentul”, XXI, *Lucrările celei de-a XXI-ediiții a Simpozionului Internațional Monumentul – Tradiție și viitor*, Iași, 2019, Volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter și Aurica Ichim, Iași, Editura Doxologia, 2020, p. 59-171;

Documente privind istoria României, A. Moldova, XVI, vol. I (1501-1550), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1953;

Documente privind istoria României, A. Moldova, XVII, vol. I (1601-1605), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1952;

Documente privind istoria României, A. Moldova, XVII, vol. II (1606-1610), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1953;

Documente privind istoria României, A. Moldova, XVII, vol. III (1611-1615), București, Editura Academiei Republicii Populare România, 1954;

Documente privind istoria României, A. Moldova, XVII, vol. V (1621-1625) București, Editura Academiei Republicii Populare, România, 1957;

Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, I (1384-1448), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Republicii Socialiste România, 1975

Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chirica, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969;

Iorga, N., *Studii și documente*, Buucrești, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1905, vol. XV;

Idem, *Inscripții din bisericile României*, București, Atelierele grafice Socec, & Comp., 1908, II;

Idem, *Două hrisoave domnești pentru M-rea Mărgineni închinată Muntelui Sinai* în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom. XVII (1935-1936), p. 3-10;

Szemkovics, Laurențiu-Ștefan, Dogaru, Maria, *Tezaur sfragistic românesc. II. Sigiliile emise de Cancelaria domnească a Moldovei (1387-1856) / Trésor sfragistique roumain. II. Les sceaux emis par la Chancellerie princière de la Moldavie (1387-1856)*, București, Ars Docendi, 2006;

III. Lucrări, studii și articole

Bacalov, Sergiu, *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVIII-lea începutul secolului al XVIII-lea (Studiu istorico-genealogic)*, Chișinău, 2012

Bădărău, Dan, Caproșu, Ioan, *Iașii vechilor zidiri până la 1821*, Ediția a II-a, revăzută, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2019;

Gonța, Alexandru I., *Mănăstirea Balica din Iași o ctitorie din veacul al XVI-lea a boierilor Buzești din Țara Românească*, în *Studii de istorie medieval*, Iași, Editura „Dosoftei”, 1998, p. 241-248.

Ichim, Aurica, *Trei biserici ieșene dispărute: Dancu, Sfânta Vineri și Sfântul Ilie. Catagrafiile averilor secularizate la 1863*, în „Monumentul”, XII, Partea a 2-a, *Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor*, Ediția a XII-a, Iași-Chișinău, 2010, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, Editura „Doxologia”, 2011, p. 411-424;

Idem, *Cum a fost dărâmat un monument istoric: Mănăstirea Sf. Vineri din Iași*, în „Monumentul”, V, *Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor*, Ediția a V-a, Iași, 2004, volum coordonat de Silviu Văcaru și Aurica Ichim, p. 145-151;

Iorga, N., *Istoria Bisericii Românești*, București, Editura Ministerului de Culte, 1928, vol. I;

Marinescu, Adrian, *Mănăstirea Sf. Ecaterina de la Muntele Sinai și legăturile ei cu Țările Române. Perspectivă istorico-patristică*, București, Editura Sofia, 2009;

Păltănea, Paul, *Hatmanul Isac Balica și moșiile sale*, în „Arhiva Genealogică”, VII (XII), 2000, 1-4, p. 239-271;

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național. Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974;

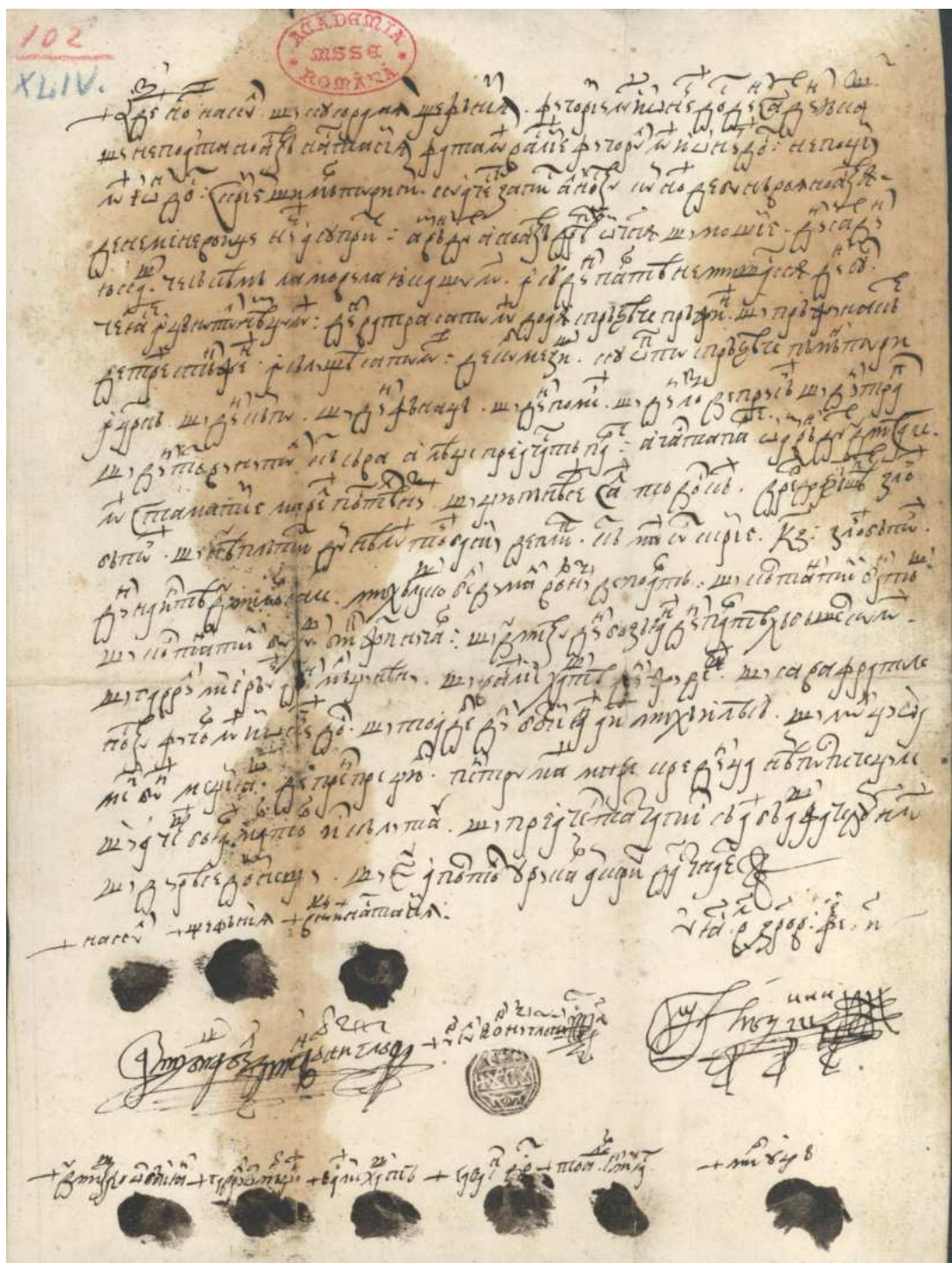
Székely, Maria Magdalena, *Doi hatmani moldoveni: Melentie și Isac Balica*, în „Magazin istoric”, Serie nouă, februarie 1994, p. 69-72;

Idem, *Note despre bisericile Sf. Vineri și Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul din Iași*, în „Studii și Materiale de Istorie Medievală”, XIX, 2001, p. 31-38.

ANEXE

Hrisovul lui Eustratie Dabija din 16 aprilie 1663

Documentul nr. 1 (8 februarie 1664)

ASPECTE PRIVIND PLANUL DE APĂRARE A LEGIUNII DE JANDARMI TECUCI ÎMPOTRIVA PARAȘUTIȘTILOR ÎN ANUL 1943

*

ASPECTS REGARDING THE DEFENSE PLAN OF THE TECUCI GENDARMERIE LEGION AGAINST PARATROOPERS IN 1943

*

ASPECTS CONCERNANT LE PLAN DE DÉFENSE DE LA LÉGION DE GENDARMERIE DE TECUCI CONTRE LES PARACHUTISTES EN 1943

mr. drd. Marcel IOAN¹

Rezumat: În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Jandarmeria Română a participat activ la misiuni care vizau asigurarea siguranței naționale, prevenirea și combaterea actelor de sabotaj, terorism și spionaj, în special desfășurate de parașutiști inamici. Având în vedere situația militară din anul 1943 pe teritoriul României, au fost elaborate planuri de acțiune pentru apărarea împotriva parașutiștilor, fiind concepute metode de intervenție adaptate fiecărei unități de jandarmi. Aceste planuri țineau cont de numărul efectivelor disponibile, configurația terenului, densitatea populației și starea de spirit a comunității. Legiunea de Jandarmi Tecuci a luat măsuri specifice, asigurând că efectivele din subordine erau instruite atât în realizarea dispozitivelor de apărare, cât și în gestionarea situațiilor în care parașutiști inamici erau lansați în zona de competență. Obiectivele de interes erau reprezentate de infrastructura critică, precum lucrările de artă (poduri), depozitele de muniții, terenurile ce puteau fi folosite pentru aterizare, precum și liniile de cale ferată. Protejarea acestor puncte strategice a fost considerată o prioritate pentru Jandarmeria Română în contextul războiului.

Cuvinte cheie: jandarm, parașutist, apărare, infrastructură

Abstract: During World War II, the Romanian Gendarmerie actively participated in missions aimed at ensuring national security, preventing and combating acts of sabotage, terrorism, and espionage, particularly those carried out by enemy paratroopers. Considering the military situation in 1943 on Romanian territory, action plans were developed to defend against paratroopers, with intervention methods tailored to each gendarmerie unit. These plans took into account the number of available personnel, the terrain configuration, population density, and the community's morale. The Tecuci Gendarmerie Legion implemented specific measures, ensuring that its personnel were trained both in organizing defense systems and in managing situations where enemy paratroopers were deployed in the area under their jurisdiction. The key objectives of interest included critical infrastructure, such as works of art (bridges), ammunition depots, landing fields, and railway lines. Protecting these strategic points was considered a priority for the Romanian Gendarmerie in the context of the war.

Keywords: gendarme, paratrooper, defense, infrastructure

¹ Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, Școala Doctorală – Domeniul Științe Militare.

Résumé: Pendant la Seconde Guerre mondiale, la Gendarmerie Roumaine a participé activ à des missions visant à assurer la sécurité nationale, prévenir et combattre les actes de sabotage, de terrorisme et d'espionnage, en particulier ceux commis par des parachutistes ennemis. Compte tenu de la situation militaire en 1943 sur le territoire roumain, des plans d'action ont été élaborés pour la défense contre les parachutistes, avec des méthodes d'intervention adaptées à chaque unité de gendarmerie. Ces plans prenaient en compte le nombre de troupes disponibles, la configuration du terrain, la densité de la population et l'état d'esprit de la communauté. La Légion de Gendarmerie de Tecuci a pris des mesures spécifiques, veillant à ce que ses troupes soient formées à la fois pour la mise en place de dispositifs de défense et pour la gestion des situations où des parachutistes ennemis étaient largués dans la zone de compétence. Les objectifs d'intérêt comprenaient l'infrastructure critique, tels que les ouvrages d'art (ponts), les dépôts de munitions, les terrains pouvant être utilisés pour les atterrissages, ainsi que les lignes de chemin de fer. La protection de ces points stratégiques a été considérée comme une priorité pour la Gendarmerie roumaine dans le contexte de la guerre.

Mots-clés : gendarme, parachutiste, défense, infrastructure

Situația politico-militară generată de implicarea efectivelor Jandarmeriei în al Doilea Război Mondial, inclusiv a efectivelor din cadrul Legiunii de Jandarmi Tecuci, aflată sub comanda lt. col. C. Cojocaru, a condus la o reorganizare treptată a subunităților, pentru a răspunde nevoilor de apărare a teritoriului românesc împotriva parașutiștilor. În data de 20 ianuarie 1943, prin Ordinul Inspectorului General al Jandarmeriei nr. 108437/1943 și Ordinul de Zi nr. 828, a fost înființat Postul de Jandarmi Mândrești, cu un efectiv de 3 jandarmi². La 13 aprilie 1943, conform Ordinului IGJ nr. 100262/1943, a avut loc redenumirea posturilor de jandarmi după cum urmează: Postul de Jandarmi Tăvădărești a fost redenumit în Postul de Jandarmi Negulești, Postul de Jandarmi Ungureni Corni a fost redenumit în Postul de Jandarmi Corni, Postul de Jandarmi Benești în Postul de Jandarmi Crăiești, Postul de Jandarmi Brăteanu în Postul de Jandarmi Fundeni, iar Secția de Jandarmi Barcea a fost desființată, înlocuindu-se cu Secția de Jandarmi Ivești³.

De asemenea, în ceea ce privește organizarea posturilor de jandarmi în secții, situația era astfel: Secția de Jandarmi Ivești includea posturile Barcea, Drăgănești, Grivița și Umbrărești, Secția Barcea fiind desființată. Secția de Jandarmi Nicorești cuprindea postul de jandarmi Movileni, care se afla anterior în cadrul Secției de Jandarmi Barcea. Postul de jandarmi Vultureni se regăsea în cadrul Secției de Jandarmi Stănișești, iar Secția de Jandarmi Podu Turcului includea acest post. În ceea ce privește Secția de Jandarmi Corod, recent înființată, aceasta includea posturile de jandarmi Corod, Matca, Mândrești, Negrișești, Ungureni și Puteni, care anterior făceau parte din Secția de Jandarmi Nicorești⁴.

În ceea ce privește apărarea împotriva parașutiștilor, trupelor aeropurtate și partizanilor, a fost întocmit un plan de acțiune pentru conform Instrucțiunilor nr. 41.841 din 1 octombrie 1943, privind lupta și apărarea contra parașutiștilor, emis de

² Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Inspectoratele Regionale de Jandarmi*, dosar 286, f. 57v.

³ *Ibidem*, f. 58.

⁴ *Ibidem*.

Inspectoratul General al Jandarmeriei - Direcția Siguranței și Ordinii Publice, și conform Ordinului nr. 31.968 din 2 septembrie 1943 și nr. 32.250 din 13 octombrie 1943, emise de Divizia 21 Infanterie, precum și cu Planul de acțiune nr. 123 din 7 noiembrie 1943. Acest plan includea contextul întocmirii, descriind situația inamicului. S-a constatat că, pentru a obține succese suplimentare în afara operațiunilor militare de pe front, inamicul a încercat să lanseze parașutiști, fie izolați, fie în grupuri foarte mici, cu scopul de a dezorganiza zonele din spatele frontului. Aceștia acționează prin acte de terorism și sabotaj, având posibilitatea de a fi sprijiniți de elemente autohtone, precum români afiliați mișcărilor legionare sau comuniști. Pentru acțiuni mai importante, inamicul utiliza trupe aeropurtate, având ca obiective distrugerea nodurilor de comunicații de interes militar⁵, garilor, depozitelor de muniții, instalațiilor centrale de telefonie și telegrafie, uzinelor și altor puncte strategice⁶.

Misiunea Legiunii de Jandarmi Tecuci, conform acestui plan, era de a preveni și reprimă orice acțiune de sabotaj semnalată pe raza județului Tecuci, precum și de a preveni, în orice moment, încercări de grevă și mișcări de mase care ar fi putut pune în pericol siguranța statului și ordinea publică. De asemenea, trebuia să mențină o supraveghere permanentă și să semnaleze elementele periculoase siguranței statului, care putea provoca dezordine, tulburări interne sau acte de teroare. Activitatea informativă și contrainformativă nu putea lipsi, fiind orientată spre prevenirea oricărui act împotriva siguranței statului sau, cel puțin, spre asigurarea intervenției cu mijloacele disponibile în timp util. Legiunea avea, de asemenea, misiunea de a captura parașutiștii sau trupele aerotransportate care debarca pe teritoriul sectorului Tecuci. Se impunea menținerea legăturii prin unitățile teritoriale cu posturile de pândă și alarmă ale Centrului de Informații. Totodată, se asigura protecția punctelor sensibile prin organizarea de gărzii proprii sau prin cooperarea cu gărzile armatei, desfășurând acțiuni împotriva parașutiștilor ca parte a unităților teritoriale de apărare⁷.

În ceea ce privește mijloacele de organizare și zonele de acțiune, la reședința grupului de comandă constituit din jandarmi, ofițeri, subofițeri și jandarmi, se desfășurau acțiunile conform planului de apărare al localului. În teritoriu, erau constituite unități teritoriale auxiliare de apărare contra parașutiștilor, formate din jandarmi, elemente de încredere, instruite (ofițeri, subofițeri, neconcentrați aflați la vatră și prevăzuți în ordinul Marele Stat Major nr. 580.127 din 8 septembrie 1943, oameni de la vatră scutiți de mobilizare sau mobilizați pentru muncă, funcționari comunal și gardieni premilitari instruiți). Întreaga populație, împreună cu gărzile deja aflate la punctele sensibile din raza județului, contribuia la apărarea acestora. De

⁵ Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, fond *Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 50/1942, f. 160v

⁶ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, fond *Legiunea de Jandarmi Tecuci*, dosar 31/1944, f. 21.

⁷ *Ibidem*.

asemenea, armata garnizoanelor unde se aflau (Tecuci, Cosmești, Hanu Conachi) aveau obligația să sprijine aceste măsuri⁸.

Organizarea dispozitivului de apărare contra parașutiștilor se realiza de către comandantul Legiunii de Jandarmi Tecuci, lt.col. C. Cojocaru, pentru toate comunele conform tabelului.

Tabel nominal cu efectivul de jandarmi, premilitari și oameni de încredere

Nr. crt.	Comuna/ Postul de Jandarmi	Jandarmi	Premilitari	Oameni de încredere	Total efectiv
	T. Vladimirescu	32	120	130	182
	Fundeni				
	Serbănești				
	Liești				
	Bucești				
	Ivești				
	Grivița				
	Umbrărești				
	Barcea				
	Drăgănești				
	Corod	18	72	75	165
	Matca				
	Mândrești				
	Negrilești				
	Puțeni				
	Ungureni				
	Nicorești	17	60	70	147
	Cosmești				
	Furceni				
	Munteni				
	Movileni				
	Buciumeni	28	108	90	226
	Ploscuțeni				
	Homocea				
	Corni				
	Huruiești				
	Florești				
	Corbasca				
	Găiceana				
	Negulești				
	Brăhăsești	15	60	50	125
	Tepu				
	Nărtesti				

⁸ *Ibidem*, f. 45.

Nr. crt.	Comuna/ Postul de Jandarmi		Jandarmi	Premilitari	Oameni de încredere	Total efectiv
	Gohor	Brăhășești (5 comune)				
	Corbița					
	Boghești	Plutonul Podu Turcului (5 comune)	16	60	70	146
	Galbeni					
	P. Turcului					
	Glăvănești					
	Motoșeni					
	Burdusaci	Plutonul Stănișești (9 comune)	27	108	90	225
	Răchitoasa					
	Buda					
	Crăești					
	Stănișești					
	Oncești					
	Codinești					
	Vulturenii					
	Colonești					

Sursa: Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, fond Legiunea de Jandarmi Tecuci, dosar 31/1944, f. 22.

Unitățile se constituie pe grupe, în fiecare comună, cu efectiv de 10 persoane. Comanda grupei era asigurată de șeful de post, iar în localitățile unde nu exista șef de post de jandarmi, comanda era preluată de un ofițer din comună, care conducea un efectiv de 10 persoane. Grupele se constituiau în plutoane, sub comanda unui ofițer de rezervă nemobilizat sau, în absența acestuia, sub comanda șefului de secție⁹. Plutoanele din raza județului formau un sub-sector, aflat sub comanda comandantului de legiune, la dispoziția Diviziei 21 Infanterie și a Comandantului Garnizoanei Tecuci. În comunele unde nu exista post de jandarmi, unitățile auxiliare de apărare contra parașutiștilor se organizau conform aceleași norme, sub conducerea șefului de post din comună, care desemna, pentru comandă, subofițeri nemobilizați.

Zona de acțiune, în raza județului Tecuci, pe teritoriul rural, presupunea apărarea, în special, a punctelor sensibile prevăzute în tabel, care nu beneficia de apărare proprie, precum și sprijinirea celor care aveau apărare proprie. De asemenea în orașul Tecuci, era asigurată apărarea localului Legiunii.

Situație cu punctele critice la care intervineau plutoanele din cadrul Legiunii Jandarmi Tecuci.

⁹ *Ibidem.*

Nr. crt.	Postul (comuna)	Punctul sensibil unde se intervenea
1.	Plutonul Ivești	Podul Lungoci Depozitul de muniții Hanul Conachi Terenul de aterizare Umbrărești Podul CFR și șoseaua Drăgănești
2.	Plutonul Matca	Terenul de aterizare Matca
3.	Plutonul Nicorești	Podul Cosmești Terenul de aterizare Frunzeasca
4.	Plutonul Homocea	Podul de peste Siret la Adjud Podul de peste Siret la Rogoza
5.	Plutonul Brăhăsești	Podul CFR și de pe șoseaua națională de la Berheci
6.	Plutonul Podu Turcului	Oficiile publice
7.	Plutonul Stănișești	Oficiile publice

Sursa: SJAN Galați, fond Legiunea de Jandarmi Tecuci, dosar 31/1944, f. 22

Cu privire la acțiunea inamicului și modalitatea de executare a apărării, de obicei, acțiunea parașutiștilor sau a trupelor aerotransportate se realiza prin transportarea lor pe timpul nopții, debarcarea acestora realizându-se cât mai aproape de obiectivul de distrus. Imediat după lansarea grupului sau detașamentului, acesta se aduna într-un punct stabilit anterior, utilizând semnalizatoare sau semnale convenite, ulterior detașamentul îndreptându-se către obiectivul ordonat, având ca scop distrugerea acestuia. Pe parcursul operației de distrugere a obiectivului, detașamentul asigura paza acestuia, instalând arme automate pe direcțiile cele mai periculoase, fiind pregătit să facă față oricărui atac. După îndeplinirea misiunii, detașamentul putea îmbarca sau se stabili în locații acoperite, pentru a-i pierde urma și pentru a se putea îndrepta spre alte obiective stabilite anterior. În cazul în care în apropierea obiectivului se afla populație de aceeași origine etnică, acțiunea urmărea să solidarizeze cu populația, în scopul de a lupta împotriva forțelor naționale¹⁰.

Ca infrastructură critică, au fost avute în vedere podurile de peste Siret din zona localităților Lungoci, Cosmești, Homocea, Rogoza, podurile CFR, șoseaua națională de la Berheci și Drăgănești, precum și depozitul de muniții de la Hanul Conachi și Gara Tecuci. De asemenea, au fost stabilite puncte critice, însă nu s-au asigurat gărzi permanente la Gara Hanul Conachi, Liești, Ivești, Umbrărești, Barcea, Cosmești,

¹⁰ *Ibidem*

Frunzeasca și Berheci¹¹. Supravegherea aeriană se executa de către secțiile de artilerie antiaeriană din bateria de la podul Cosmești. În orașul Tecuci, supravegherea se realiza de către postul de pândă instalat la Movila Mare, cota 61 (aproximativ 2 km de localitatea Tecuci), precum și de posturile Bateriei Apărării Antiaeriene de la Aerodrom. În restul județului, supravegherea aeriană se executa de posturile de pândă teritoriale de la Corod, Ivești, Tudor Vladimirescu și Nicorești

În ceea ce privește modul de acțiune în caz de atac, activitățile erau clar definite și stabilite. Astfel, dacă se constatau lansări de parașutiști în grupuri mai mari decât formațiunile de jandarmi, acestea erau semnalate imediat celei mai apropiate unități militare, prin orice mijloc de transmisiune, indicând locul, timpul, forța, tipul armamentului și, dacă era posibil, obiectivul asupra căruia se îndreptau parașutiștii inamici. Până la sosirea ajutoarelor, comandantul unității de jandarmi din zonă avea obligația să organizeze și să înceapă lupta împotriva parașutiștilor. Primele măsuri de urmărire și prinderea echipajelor avioanelor doborâte sau a parașutiștilor lansați reveneau Legiunii de Jandarmi pe teritoriul rural, prin structurile specializate, înarmate corespunzător și instruite în acest scop. Ceea ce caracteriza acțiunea împotriva parașutiștilor era rapiditatea intervenției și încercuirea acestora. Unitățile auxiliare ACP interveneau automat la prima alarmă¹² dată cu indicativul „ALARMA AVION”, cerând, la nevoie, și ajutorul populației¹³.

În situația în care o acțiune inamică cu parașutiști sau trupe aerotransportate se producea simultan și se suprapunea cu o tulburare internă, grupa de intervenție pentru paza internă, alarmată prin indicativul «Atențiune Jandarmi», acționa în același timp și împotriva parașutiștilor, căutând izolarea grupurilor de rebeli de restul teritoriului comunei responsabile. Se urmărea izolarea cuiburilor de parașutiști unele față de altele și lichidarea cât mai rapidă a rebeliunii prin arestarea capilor, precum și distrugerea cuiburilor de parașutiști sau a trupelor aerotransportate inamice, începând cu cele mai importante. Prizonierii capturați de către locuitori erau predați celei mai apropiate primării sau post de jandarmi, dar nu înainte de a fi supuși percheziției corporale. Bunurile găsite, precum armament, documente de valoare și monede, erau menționate într-un proces-verbal întocmit în fața a doi martori asistenți¹⁴. Modul de lucru se aplica și în cazul prizonierilor răniți, operațiunea fiind executată înainte de evacuarea acestora la spital de către organele competente. Activitatea privind paza prizonierilor capturați era realizată de către jandarmi, cu sprijinul premilitarilor. Transferul prizonierilor de pe teritoriul rural până la comandamentele militare era efectuat de către jandarmi, iar transportul acestora se desfășura cu căruța sau, eventual, cu mijloace rechiziționate sau puse la dispoziție de către armată. Se aducea în atenție faptul că parașutiștii, folosind uniforme românești sau ale armatei aliate, se prefăceau

¹¹ *Ibidem*.

¹² Marcel, Ioan, *Jandarmeria și acțiunea parașutiștilor*, în „Analele Liceului Vasile Conta Tg.Neamț”, nr. 3, Editura Pim, Iași, 2021, pp. 178-179.

¹³ *Ibidem*, f. 46.

¹⁴ *Ibidem*.

morți sau răniți la primele focuri, iar în apropierea lor deschideau foc cu pistoale automate.

Instrucția se executa conform programului stabilit de Divizia 21 Infanterie pentru unitățile auxiliare ACP, care era transmis fiecărui post, iar executarea acestuia se făcea de către șeful postului respectiv și șeful secției, aceștia având responsabilitatea controlului respectării ordinelor. Fiecare secție (pluton de apărare) și post (grupă de apărare) întocmeau un plan de acțiune care cuprindea punctele prevăzute pentru secții și posturi în Ordinul nr. 45.100 al I.G.J., referitor la alarmarea formațiunilor de jandarmi în cazul în care se prevedeau sau se produceau tulburări interne. În plus, erau incluse toate punctele critice vizate de inamic, aflate în raza secției sau postului respectiv, care intervenea pentru apărarea contra parașutiștilor. Șeful de secție și șeful de post (comandant de pluton sau grupă) executau instrucția pregătitoare conform programului stabilit de legiune, desfășurând exerciții de alarmă săptămânale (în zilele de sărbătoare sau duminica), aplicând diferite ipoteze prevăzute în planul de acțiune. Șeful secției sau al postului avea obligația de a controla posturile de pândă și de supraveghere antiaeriană instalate pe raza secției și postului, asigurând legătura pentru sesizarea în caz de lansări de parașutiști. Armamentul și muniția furnizate de legiune pentru posturile armate de locuitorii de încredere erau păstrate la posturile respective și se eliberau doar în caz de nevoie¹⁵.

Premilitarilor, pe lângă misiunile încredințate în grupele de intervenție și apărare, li se mai atribuiau și misiuni privind constituirea de posturi de pândă și observatori, telefoniști, precum și la încadrarea echipelor de stingere a incendiilor provocate de bombardamentele aviației inamice. Secțiile trebuia să înainteze un exemplar din planul de acțiune întocmit până la data de 25 ianuarie 1944 la Legiune, pentru verificare¹⁶.

Situație

cu armamentul și muniția aflată asupra posturilor de jandarmi din Legiunea pentru paza teritoriului, repartizat pe jandarm, premilitar și oameni de încredere

Nr. crt.	Postul	Arme	Cartușe
1.	Plutonul Ivești	180	15400
2.	Plutonul Matca	111	11100
3.	Plutonul Nicorești	95	9500

¹⁵ *Ibidem*, f. 47.

¹⁶ *Ibidem*, f. 48.

4.	Plutonul Homocea	144	14400
5.	Plutonul Brăhășești	80	8000
6.	Plutonul Podu Turcului	100	10000
7.	Plutonul Stănișești	144	14400

Sursa: SJAN Galați, fond Legiunea de Jandarmi Tecuci, dosar 31/1944, f. 22

În ceea ce privește modul de organizare și punerea în aplicare a planului de acțiune, dorim să aducem în atenție o ipoteză de acțiune prevăzută ca fiind **IPOTEZA -D-**.

Situația operativă se prezenta astfel: pe platoul N-V al satului Homocea (la 2 km de sat) a aterizat o unitate de parașutiști inamici, cu intenția de a se îndrepta către podul de peste Siret (Adjudul Vechi) pentru a pune stăpânire pe acesta. În analiza situației, comandantul plutonului Homocea, înștiințat despre prezența unităților inamice pe teritoriul său, a dat alarma plutonului pe locul de adunare, informându-i și orientându-i în teren pentru a cunoaște intențiile inamicilor, precum și direcția pe care trebuiau să o urmeze. Terenul de acțiune era favorabil, fiind deschis în partea de nord a satului Homocea, ușor de străbătut. De asemenea, starea de spirit a populației și orientarea acesteia erau importante, majoritatea având sentimente românești, cu excepția comunei Ploscuțeni, care era populată de unguri (ceangăi), aclimatizați perfect cu populația românească și favorabili acțiunii contra inamicului.

Plutonul Homocea avea sarcina de a înainta pe direcția podului de peste pârâul Poloceni, cu misiunea de a surprinde, încercui și nimici inamicul.

La darea alarmei, prin telefon și clopotele de la biserici, grupele se adunau pe locul de adunare în cel mai scurt timp și, îndreptându-se spre locul unde a apărut inamicul, îl fixa pe front și încerca să-l încercuiască pentru a-l captura.

Dispozitivul era format din Grupa I, amplasată la centrul dispozitivului, la 1 km N-V de satul Homocea, care acționa în direcția podului de peste Poloceni. Grupa a II-a executa încercuirea pe partea dreaptă (la 500 de metri distanță de Grupa I), iar Grupa a III-a executa încercuirea pe partea stângă (tot la 500 de metri distanță de Grupa I). Drumul de retragere către podul de peste Siret, de la Adjudul Vechi, era prin lunca Siretului, până la șanțul de tragere din fața podului. Pentru executarea misiunii, se constituiau locașuri de tragere pentru armele automate și șanțuri de tragere pentru trăgători în picior, în fața podului de peste Siret. Legătura între grupe se realiza prin „alergători”. Din punct de vedere logistic, fiecare post dispunea de două căruțe

pregătite pentru a sprijini posturile apropiate. Răniții erau transportați la spitalul din localitatea Adjud¹⁷.

În concluzie, în urma cercetării documentelor de arhivă, am dorit să evidențiem câteva aspecte legate de elaborarea planului de apărare împotriva parașutiștilor a Legiunii de Jandarmi Tecuci, precum și de modul în care au fost îndeplinite sarcinile rezultate din acesta. Este important de subliniat că, prin acest plan, s-a creat cadrul necesar pregătirii efectivelor de jandarmi, prin simularea unor situații în care aceștia ar fi putut fi implicați, de la semnalarea prezenței inamicului până la capturarea acestuia. Toate aceste aspecte subliniază rolul jandarmilor pe linia menținerii ordinii și a siguranței naționale.

Bibliografie selectivă

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Inspectoratele Regionale de Jandarmi*.
Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, fond *Legiunea de Jandarmi Buzău*.
Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, fond *Legiunea de Jandarmi Tecuci*.
Ioan, Marcel, *Jandarmeria și acțiunea parașutiștilor*, în „Analele Liceului Vasile Conta Tg. Neamț”, nr. 3, Editura Pim, Iași, 2021.

¹⁷ *Ibidem*, f. 27.

FILE DIN ARHIVA UNIVERSITĂȚII „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA

*

ARCHIVE FILES OF "STEFAN CEL MARE" UNIVERSITY OF SUCEAVA

*

DOSSIERS DES ARCHIVES DE L' UNIVERSITÉ «STEFAN CEL MARE» DE SUCEAVA

drd. Roxana-Melania CORNILĂ (LEUCIUC)¹

Rezumat: Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, situată în Bucovina, nord-estul României, este o instituție publică de învățământ superior inovatoare și complexă, care oferă programe de licență, masterat, doctorat și post-doctorat și desfășoară cercetări științifice în domeniile economiei, științe tehnice, inginerie și informatică, științe naturale, umaniste și sănătate. Prima universitate din România ca număr de brevete și invenții din ultimul deceniu, instituția joacă un rol cheie în dezvoltarea și diseminarea cunoștințelor științifice. De la înființarea sa în 1963, a fost o prezență puternică, având o contribuție decisivă la construirea unei identități moderne pentru comunitatea locală, în contextul geopolitic al dezvoltării regionale și al relațiilor transfrontaliere dintre România, Ucraina și Republica Moldova. Prin urmare, este și de așteptat ca o astfel de instituție să dețină o arhivă care constituie o sursă de documentare pentru informare, conferințe, simpozioane etc.

Cuvinte cheie: arhivă, fond, depozit, responsabil arhivă, selecționare, corespondență

*

Abstract: The University "Ștefan cel Mare" of Suceava, located in Bucovina, north-eastern Romania, is an innovative and complex public institution of higher education, which offers bachelor's, master's, doctorate and post-doctorate programs and conducts scientific research in the fields of Economics, Technical sciences, Engineering and Informatics, Natural sciences, Humanities and Health. The first university in Romania in terms of patents and inventions in the last decade, the institution plays a key role in the development and dissemination of scientific knowledge. Since its establishment in 1963, it has been a strong presence, making a decisive contribution to building a modern identity for the local community, in the geopolitical context of regional development and cross-border relations between Romania, Ukraine and the Republic of Moldova. Therefore, it is also expected that such an institution has an archive that constitutes a source of documentation for information, conferences, symposia, etc.

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Școala Doctorală de Științe Socio-Umane.
email: leuciucmelania78@gmail.com

Keywords: archives, fund, archive storage, archive manager, selection, correspondence

Sommaire: *L'Université «Ștefan cel Mare» de Suceava située en Bucovine, au nord-est de la Roumanie, est un établissement public d'enseignement supérieur innovant et complexe, qui propose des programmes de licence, de maîtrise, de doctorat et de postdoctorat et mène des recherches scientifiques dans les domaines de l'économie, sciences techniques, ingénierie et informatique, sciences naturelles, sciences humaines et santé. Première université de Roumanie en termes de brevets et d'inventions au cours de la dernière décennie, l'institution joue un rôle clé dans le développement et la diffusion des connaissances scientifiques. Depuis sa création en 1963, sa forte présence apporte une contribution décisive à la construction d'une identité moderne pour la communauté locale, dans le contexte géopolitique du développement régional et des relations transfrontalières entre la Roumanie, l'Ukraine et la République de Moldavie. Par conséquent, il est également attendu qu'une telle institution dispose d'archives qui constituent une source de documentation pour l'information, les conférences, les colloques, etc.*

Mots clés: archives, fonds, dépôt, gestionnaire d'archives, sélection, correspondance

*

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava este continuarea tradițiilor culturale și de învățământ superior din Bucovina, reprezentate de școlile domnești din primele capitale ale Moldovei, de Academia de la Putna, Institutul Teologic și Universitatea din Cernăuți (Facultatea de Teologie a acestei universități a activat o vreme la Suceava), de Facultatea de Silvicultură de la Câmpulung Moldovenesc și, înainte de toate, de Institutul Pedagogic din Suceava, inițial cu sediul în locația Școlii pedagogice Suceava, din Strada Mihai Viteazul – astăzi, sediul Colegiului Național *Petru Rareș*². Din 1963 și până astăzi, instituția de învățământ superior a parcurs patru etape distincte³: etapa Învățământului superior pedagogic (1963 – 1976), etapa Institutului de învățământ superior mixt, pedagogic și tehnic (1976 - 1984), Facultatea de Subingineri (1984 – 1989), aflată în subordinea Institutului Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași, Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava (1990 - până în zilele noastre). Statutul de universitate este consfințit în anul 1990, în data de 7 martie.

Deschiderea anului universitar 1963 – 1964 s-a desfășurat într-un cadru festiv în sala Cinematografului *Modern*, la 1 octombrie 1963, sub prezidiul Profesorului universitar, Constantin Ciopraga, primul rector al institutului⁴. Pentru anul I, planul de școlarizare prevedea două facultăți, Filologie și Matematică⁵. Organizarea procesului de învățământ era una minuțioasă, sub bagheta magică a unor cadre didactice cu

²Arhiva Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, dosar 2/A3/1964, f. 17-18. Arhiva Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava-în continuare AUS. Vezi Anexe: Foto 1-2.

³Mihai Iacobescu, *Universitatea Ștefan cel Mare Suceava. File de istorie (1963-2003)*, Editura Universității, Suceava, 2003, p. 31.

⁴*Ibidem*, p. 29.

⁵AUS, dosar 2/A.3/1963, f. 3, f. 7. Vezi Anexe: Foto 3-4.

experiență, cum vedem din numirea responsabililor anilor de studii și a grupelor⁶. La finalul primului an universitar, deja era solicitată înființarea Facultății de Istorie-Geografie anul universitar 1964 – 1965, pregătirea condițiilor pentru Facultatea de Științe Naturale-Agricultură⁷. Instituția se dezvoltă rapid, dovadă fiind aprobarea de școlarizare pentru specializarea Istorie – Geografie, în cadrul Facultății de Filologie pentru anul universitar 1964 – 1965⁸. Un lucru interesant pe care l-am descoperit pe parcursul investigării documentelor pentru prezenta lucrare, este acela că exista o practică unitară în ceea ce privește organizarea deschiderii anului universitar la nivel național, deoarece ministerul de resort transmitea tuturor instituțiilor de învățământ superior instrucțiuni cu privire la deschiderea anului universitar, după cum reiese din adresa nr. 98856 din 13 septembrie 1963⁹.

Gestionarea documentelor s-a întrepătruns și se întrepătrunde cu activitatea zilnică desfășurată cadrul instituției sucevene. De la actele constitutive, la cele de natură școlară, financiară, juridică, și până la corespondența zilnică, toate au fost realizate într-un mod care au avut drept consecință eficientizarea procesului de creare, stocare, organizare, identificare și utilizare, servind atât intereselor organizației, cât și participanților, fie studenți, angajați, autorități. Una dintre caracteristicile importante ale modelului de organizare a instituției de învățământ superior este aceea că s-a bazat și se bazează și astăzi pe documente scrise. Nu ne putem imagina nicio organizație, oricât de mică ar fi, fără ca aceasta să administreze documente. Însăși esența aparatului birocratic este legată de modul în care se reușește gestionarea serviciilor prin conexiunea dintre nevoile oamenilor și procedurile interne create de organizație pentru găsirea unor soluții optime pentru fiecare situație.

Așa cum observăm din corespondența cu instituția arhivelor de la nivel județean, arhiva a fost de la început bine organizată, fondarea constituind un prim pas în procesul de arhivare a documentelor, prin stabilirea apartenenței acestora la fondul arhivistic corespunzător. În acest context, s-au identificat și clasat documentele în funcție de natura și de contextul informațiilor conținute, cu scopul de a asigura un management eficient. Această etapă a implicat atât evaluarea, cât și categorisirea documentelor în conformitate cu politicile și procedurile interne. Pe parcursul existenței universității, fondul arhivistic a cunoscut modificări, însă profilul s-a păstrat, menținându-și astfel continuitatea, propunându-se ca denumirea fondului să fie ultimul nume atribuit instituției, anume Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Schema de ordonare a fost adoptată în funcție de organigrama instituției după două criterii, având în vedere etapele din evoluția universității: a) cronologic – structural, pentru perioada 1963 - 1989; schema de sistematizare cronologic structurală se aplică pentru fondurile create de instituții care au suferit organizări dese, în acest caz inventarierea

⁶ *Ibidem*, f. 10. Vezi Anexe: Foto 5.

⁷ *Idem*, dosar 2/A.3/1964, f. 3-5. Vezi Anexe: Foto 6-8.

⁸ *Ibidem*, f. 39-40. Vezi Anexe: Foto 9-10.

⁹ *Idem*, dosar 2/A3/1963, f. 8-9. Vezi Anexe: Foto 11-12.

realizându-se pe ani, iar în cadrul fiecărui an pe compartimente¹⁰; b) structural – cronologic pentru perioada 1990 – prezent (schema de sistematizare structural-cronologică o găsim la fondurile create de instituții care au avut aceeași formă de organizare sau au cunoscut puține modificări de-a lungul activității lor, inventarierea realizându-se pe compartimente, iar în cadrul compartimentelor pe ani, iar în cadrul anilor, pe termene de păstrare¹¹).

După fondare, s-a întreprins gruparea documentelor într-un mod sistematic, în conformitate cu cele două criterii mai sus menționate, proces important datorită faptului că a avut și are rolul de a facilita accesul și identificarea lor în cadrul arhivei, asigurând astfel o structură clară și coerentă a informațiilor. Gruparea materialului documentar conform criteriilor prestabilite a contribuit la eficientizarea procesului de arhivare și gestionare a documentelor. Următorul pas în procesul de arhivare a fost constituirea unităților arhivistice corespunzătoare (dosare, pachete). Acestea au fost legate și numerotate pentru identificarea clară și precisă. Pentru unele categorii de documente s-a procedat chiar la legarea lor în coperti cartonate sau alte materiale adecvate, astfel încât să fie protejate împotriva deteriorării și pierderii – mape, cutii de arhivă. Astăzi, toate documentele cu termen de păstrare permanent sunt legate în coperti de carton la Tipografia universității.

După constituirea unităților arhivistice, s-au întocmit inventare pe fiecare categorie de documente, aceasta presupunând înregistrarea detaliată a conținutului fiecăreia, în conformitate cu termenele de păstrare stabilite prin nomenclatorul arhivistic al instituției și cu legislația în vigoare. Inventarele au fost refăcute conform etapelor parcurse de instituție, așa cum reiese din Anexe¹². Invenarierea asigură o evidență precisă și completă a documentelor din arhivă, fiind mai ușoară identificarea și recuperarea ulterioară a acestora.

De-a lungul anilor, s-a menținut o corespondență consecventă cu instituția arhivelor din Județul Suceava – sub diferitele denumiri pe care le-a avut, Filială a Arhivelor Statului, Direcția Județeană, Serviciul Județean al Arhivelor Suceava. Din toată această corespondență, aflăm că după aproape 2 ani, respectiv în ianuarie 1965, conducerea Institutului Pedagogic de 3 ani din Suceava, reprezentată de Profesorul Constantin Ciopraga, își face oficial cunoscută prezența instituției arhivelor din Suceava printr-o adresă în care se menționează actul în baza căreia a fost înființată, respectiv Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 680 din septembrie 1963¹³.

¹⁰ Laurențiu Mera, *Îndreptar arhivistic*, Ediția a-2-a, Editura Aronda, Cluj-Napoca, 2004, p. 133.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Redăm câte un inventar din fiecare etapă a instituției, de unde reiese schema de organizare a fondului arhivistic al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. Vezi Anexe: Foto 21-37.

¹³ Idem, Dosar 16/A.30/1965, f.1. Vezi Anexe: Foto 13. D.C.A.-Direcțiunea Colectări și Achiziții din cadrul Ministerului Industriei Ușoare; conform Art. 1 din Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 51 din 18 ianuarie 1951, colectarea deșeurilor de hârtie se efectua prin această Direcție care funcționa în cadrul Ministerului menționat, deșeuri însemnând refilatura tipografică, arhiva veche, cărți, broșuri, reviste, ziare, saci de hârtie, mucava, precum și orice fel de maculatură și hârtie neîntrebuințabilă pentru

Correspondența este diversă: fie aflăm despre informări de la ministerul de resort - cum ar fi transmiterea de către Ministerul Învățământului a Nomenclatorului tip pentru învățământul superior universitar¹⁴, transmiterea instrucțiunilor de păstrare a materialelor documentare din Fondul arhivistic de stat¹⁵ –, solicitări formulate de către Filiala Arhivelor Statului – de exemplu situația fondurilor arhivistice ale institutului, împreună cu componența Comisiei de expertiză¹⁶, completarea unei fișe de evidență cu numărul de fonduri, anii extremi, cantitatea de arhivă selecționată și inventariată, selecționată și neinventariată, neselecționată și inventariată, neselecționată și neinventariată, cantitatea de documente care poate fi predată Arhivelor Statului, cantitatea de documente cu termen de păstrare permanent create într-un interval de timp determinat, situația spațiului de depozitare, situația personalului de arhivă¹⁷ – fie în cadrul instituției – de exemplu, solicitarea Rectoratului transmisă Serviciului Administrativ cu privire la predarea a 100 de corespondențe pentru finalizarea activității de arhivă pentru o anumită perioadă¹⁸, nemaipunând la socoteală corespondența referitoare la selecționare. Până în anul 2002, lucrările de selecționare erau incluse în dosarele de corespondență între instituția de învățământ superior și instituția arhivelor. Un alt element care a atras atenția cu privire la importanța care se acorda documentelor, a fost acela că se organizau periodic ședințe de instruire pentru arhivarii instituțiilor, cum vedem prin nota telefonică nr. 421 din 6 aprilie 1972: Consiliul Popular Municipal Suceava solicită participarea arhivarului instituției de învățământ superior la ședința de instruire¹⁹, fiind delegată în acest sens Lucia Suciu, în data de 7 aprilie 1972²⁰.

Documentele inventariate sunt depozitate în spațiile special amenajate pentru arhivă, dosarele fiind așezate pe rafturi sau în dulapuri într-o manieră ordonată și accesibilă, în conformitate cu normele menționate în Legea Arhivelor Naționale nr.16/1996²¹, cu modificările și completările ulterioare și Instrucțiunile privind activitatea de arhivă la creatorii și deținătorii de documente²². Organizarea arhivei în mod corect și eficient este o etapă crucială atât pentru a asigura o gestionare și

scopurile pentru care au fost destinate, în <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/46934> (Accesat 22 februarie 2024).

¹⁴ Idem, dosar 22/A.27/1966, 37 f.

¹⁵ Idem, dosar 30/A.27/1968, f. 1. Vezi Anexe: Foto 14.

¹⁶ Idem, dosar 21/A.27/1969, f. 3. Vezi Anexe: Foto 15.

¹⁷ Idem, dosar 18/A.27/1978, f. 4-6. Vezi Anexe: Foto 16-18.

¹⁸ Idem, dosar 35/A.27/1967, f. 1. Vezi Anexe: Foto 19.

¹⁹ Idem, dosar 21/A.27/1972, f. 30. Vezi Anexe: Foto 20.

²⁰ *Ibidem*, f. 31.

²¹ *** *Legea Arhivelor Naționale nr. 16 din 2 aprilie 1996*, cu modificările și completările ulterioare, în <https://lege5.ro/Gratuit/gm4tmmyha/legea-arhivelor-nationale-nr-16-1996> (Accesat 21 mai 2024).

²² *** *Instrucțiuni privind activitatea de arhivă la creatorii și deținătorii de documente, aprobate de conducerea Arhivelor Naționale prin Ordinul de zi nr. 217 din 23 mai 1996*, în https://arhivelenationale.ro/site/download/acte_normative/Instrucțiuni-pentru-creatorii-de-arhiva.pdf (Accesat 21 mai 2024).

conservare adecvată a documentelor, cât și pentru a facilita accesul la informații. În ceea ce privește spațiul destinat păstrării documentelor, prin controlul de fond din anul 1990, întreprins de Filiala Arhivelor Statului Județul Suceava, aflăm din procesul-verbal²³, că până în luna noiembrie 1990, documentele din perioada 1963 – 1989 erau depozitate în condiții foarte bune, cu respectarea prevederilor legale, într-o încăpere la parterul clădirii principale a instituției²⁴. Lipsa de spațiu a determinat conducerea să mute arhiva în două locuri: la etajul II al Primăriei Municipiului Suceava, într-o încăpere mică și într-un spațiu la subsolul Căminului nr. 1²⁵. În octombrie 2001, exista un singur depozit cu documente inventariate parțial, mare parte din dosare cu documente având termen de păstrare permanent se găseau la secretariatele și compartimentele instituției, fără instrumente de evidență²⁶. La momentul de față, universitatea dispune de trei depozite de arhivă, amenajate conform cerințelor legale, două depozite în incinta Corpului E, unde se află și Rectoratul, al treilea depozit fiind amplasat în Căminul nr. 4, de asemenea în cadrul campusului. Unul din depozitele din Corpul E dispune de 6 rânduri de polițe-raft mobile, fiecare rând a câte 40 ml de arhivă. Aici sunt depozitate cea mai mare parte a documentelor cu termen de păstrare permanent de la momentul înființării Institutului Pedagogic de 3 ani. Depozitele sunt ventilate, echipate corespunzător pentru asigurarea microclimatului optim de conservare, igienizate anual, agenții dăunători fiind înlăturați prin desprăfuire, curățire mecanică, dezinsecție, dezinfecție și deratizare. Desprăfuirea se face fie cu perii moi, fie cu un aspirator electric. Este asigurat un microclimat caracterizat prin temperaturi cuprinse între 15-24°C și umiditate relativă de 50-60%. Pentru a asigura condiții de umiditate optimă, se utilizează în timpul verii dezumidificatoare, iar pentru măsurarea și monitorizarea parametrilor de microclimat, depozitele sunt dotate cu termohigrometru. De asemenea, spațiile de arhivă sunt prevăzute cu stingătoare de incendiu, cu mijloace și sisteme moderne, electronice de alarmare a începuturilor de incendiu, de stingere automată a acestora.

Documentele referitoare la activitatea de școlaritate – registre matricole, cataloage, centralizatoare note –, se găsesc atât în depozitul din Corpul E, cât și în spațiul alocat secretariatelor facultăților, compartimentelor *Acte de studii, Doctorat, Perfecționare*, pentru toate existând o evidență strictă prin inventare, așa cum reiese din *Registrul de evidență curentă*²⁷. Acest instrument de evidență este constituit electronic, pentru fiecare serviciu fiind creat câte un document în format Excel, toate documentele fiind listate și arhivate pe măsură ce intervin modificări în ceea ce privește inventarele fiecărei structuri. Registrul arată o imagine foarte clară de unde și ce s-a preluat în arhivă, când, în baza cărui act, precum și numărul total al unităților

²³ Idem, dosar nr. 36/A.42/1990, f. 1-3.

²⁴ *Ibidem*, f. 1.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Idem, dosar 32/I.G.93/2021, vol. I-II, 427f, 239f.

²⁷ *Registrul evidență curentă* se găsește în Biroul Arhivă, Corp E, Camera 136, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

arhivistice existente în arhivă la o anumită dată. Inventarele sunt întocmite anual, nu doar pentru ceea ce se predă efectiv în depozitul de arhivă, ci și pentru toate categoriile de documente precizate în Nomenclatorul arhivistic în dreptul fiecărui compartiment, cu mențiunea păstrării acestora la compartimentul respectiv.

Până la punerea în aplicare a Legii nr. 16 din aprilie 1996, pentru fiecare ramură de activitate exista un Nomenclator-tip, prin urmare, instituțiile de învățământ superior aplicau același nomenclator arhivistic. Din anul 1996, fiecare instituție aprobă propriul nomenclator, pentru care solicită confirmarea de la serviciile județene ale Arhivelor Naționale. Primul nomenclator arhivistic al universității sucevene a fost aprobat de conducerea instituției și confirmat prin Adresa nr. 154 din 26 martie 2002²⁸ de Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale²⁹. Instituția a evoluat în timp, drept consecință, s-a impus aprobarea celui de-al doilea nomenclator arhivistic, aplicabil începând cu anul 2013, confirmat prin Adresa nr. 116768 din 23 noiembrie 2012 de Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale³⁰. Cel de-al treilea nomenclator arhivistic, aplicabil astăzi este din anul 2019, confirmat prin Adresa nr. SJANSV-19-U-2018 din 28 ianuarie 2019³¹.

În final, în gestionarea unei arhive pasul final este etapa de selecționare și distrugere a unor documente, esențială pentru păstrarea unei arhive ordonate și actualizate, dar totodată și pentru faptul că acele documente care au depășit termenul de păstrare sau nu mai au valoare administrativă devin inutile. Reprezintă un procedeu complex care necesită experiență, foarte multă atenție și cunoaștere în domeniu. Din consultarea dosarelor de *Corespondență cu Arhivele Statului*, găsim că prima selecționare a Institutului s-a derulat în anul 1969, fiind eliminate documente cu termen de păstrare temporar din perioada 1963 – 1966³². Lucrări de selecționare au fost întocmite și în intervalul 1973 -1977, iar pentru perioada 1982 – 1989, informații cu privire la selecționare, aflăm din dosarul Controlului de fond din anul 1990, care menționează lucrări de selecționare din anii 1982, 1983, 1986, 1988 și 1989, toate aprobate de instituția arhivelor din județ³³. În anul 2002, s-a întocmit o importantă lucrare de selecționare pentru documentele create în perioada 1975 – 1995³⁴, aprobată de către DJANSV³⁵, din care a rezultat o cantitate de 1.140 kg de maculatură³⁶. În perioada 2008 – 2023 s-au efectuat nouă lucrări de selecționare: 2008 – aprobată de către DJANSV prin adresa nr. 99773 din 23.01.2009³⁷, 2011 – aprobată de DJANSV

²⁸ AUS, dosar 32/A.41/2001, f. 49.

²⁹ Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale, în continuare DJANSV.

³⁰ AUS, dosar 73/I.G.85/2013, f. 1. Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, în continuare SJANSV.

³¹ Idem, dosar 43/I.G.90/2019, f. 1.

³² Idem, dosar 21/A.27/1969, f. 16.

³³ Idem, dosar 36/A.42/1990, f. 1.

³⁴ Idem, dosar 39/A.41/2002, 76f.

³⁵ *Ibidem*, f. 1.

³⁶ *Ibidem*, f. 73.

³⁷ Idem, dosar 65/A.41/2008, f. 1.

prin adresa nr. 116544 din 29.06.2012³⁸, 2013 – aprobată de SJANSV prin adresa nr. 864 din 09.05.2013³⁹, 2015 – aprobată prin adresa SJANSV-2632-U-2015 din 18.01.2016⁴⁰, 2016 – aprobată prin adresa SJANSV-1621-U-2016⁴¹, 2017 – două lucrări de selecționare aprobate prin adresele SJANSV-1459-U/11.10.2017⁴² și SJANSV-1855-U/11.10.2017⁴³, 2020 – aprobată prin adresa SJANSV-1148-18.08.2020⁴⁴, 2022 – două lucrări de selecționare aprobate prin adresele Serviciului Județean Suceava al Arhivelor Naționale SJANSV-394-U din 20.05.2022⁴⁵ și SJANSV-1167-U-2022 din 22.07.2022⁴⁶ cu un total de 14.625 kg de maculatură predate, așa cum reiese din tabelul de mai jos.

Anul selecționării	Datele extreme ale documentelor cu termen de păstrare permanent selecționate	Cantitatea de maculatură rezultată (kg)
2002	1975 – 1995	1.140 ⁴⁷
2008	1987 – 2006	1.870 ⁴⁸
2011	1988 – 2009	1.560 ⁴⁹
2013	1988 – 2011	1.410 ⁵⁰
2015	2003 – 2004	185 ⁵¹
2016	2003 – 2012	1.080 ⁵²
2017	1996 – 2016, 2008 – 2009; 2007 – 2011	1.980 ⁵³
2020	1990 – 2016	4.020 ⁵⁴
2022	1999 – 2018	700 ⁵⁵
2022	2007 – 2020	680 ⁵⁶

³⁸ Idem, dosar 71/A.41/2011, f. 1.

³⁹ Idem, dosar 73/I.G.85/2013, f. 1.

⁴⁰ Idem, dosar 60/I.G.85/2015, f. 33.

⁴¹ Idem, dosar 54/I.G.85/2016, f.1.

⁴² Idem, dosar 62/I.G.85/2017, f. 2.

⁴³ *Ibidem*, f. 105.

⁴⁴ Idem, *Lucrare de selecționare a arhivei*, dosar 18/I.G.92/2020, vol. I, f. 1.

⁴⁵ Idem, dosar 19/I.G.92/2022, f. 3.

⁴⁶ Idem, dosar nr. 20-21/I.G.92/2022, vol. I-II, f. 3.

⁴⁷ Cf. *supra* nota 35.

⁴⁸ Idem, dosar 65/A.41/2008, f. 2.

⁴⁹ Idem, *Lucrare de selecționare a documentelor pe anul 2011*, dosar 71/A.41/2011, f. 2.

⁵⁰ Idem, *Lucrare de selecționare a arhivei*, dosar 73/I.G.85/2013, f. 388.

⁵¹ Idem, dosar 60/I.G.85/2015, f. 34.

⁵² Idem, dosar 54/I.G.85/2016, f.112.

⁵³ Idem, dosar 62/I.G.85/2017, f. 145-146.

⁵⁴ Idem, dosar 21/I.G.92/2020, vol. IV, f. 159.

⁵⁵ Idem, dosar 19/I.G.92/2022, f. 1.

⁵⁶ Idem, dosar 21/I.G.92/2022, vol. II, f. 1.

Referitor la personalul responsabil cu activitatea de arhivă, am reușit să creionăm un tablou al persoanelor care au îndeplinit pe lângă sarcinile specifice postului pe care îl ocupau, și pe cele de arhivar: 1969 – din Comisia de expertiză⁵⁷ (astăzi Comisie de selecționare), face parte arhivara, Maria Malcinski. În anul 1971, institutul solicită Arhivelor Statului Suceava prin adresa nr. 5295 din data de 10 noiembrie 1971, avizarea pe postul de arhivar a doamnei Lucia Suci, secretar, ca urmare a trecerii Mariei Malcinski de pe postul de arhivar pe postul de telefonist⁵⁸. În februarie 1975, secretarul principal, Georgeta Vasilescu, este numită responsabil cu problemele care privesc arhiva institutului⁵⁹, pentru puțin timp, deoarece din noiembrie 1976, responsabil cu activitatea de arhivă a fost numită Elena Vultur, operator mașini de multiplicat⁶⁰. La data de 1 martie 1980, responsabil cu activitatea de arhivă este, de la Andreescu Maria, dactilograf principal⁶¹, în locul Elenei Vultur Ciobanu⁶², de la 1 octombrie 1981 Baltariu Gheorghe în locul Mariei Andreescu-Nahirneac⁶³, iar de la 1 decembrie 1982, responsabil cu activitatea de arhivă este Letiția Tiron⁶⁴. De la 1 noiembrie 1990, arhivara universității a fost numită Doina Tanasiciuc⁶⁵, iar din 2001 până în anul 2021, pentru 20 de ani, postul de arhivar a fost ocupat de Cristina Spirescu⁶⁶, ultimul deținător al acestui post de responsabil cu activitatea de arhivă având viziuni novatoare. Consecința acestora a fost faptul că în universitate s-au desfășurat cursuri în vederea obținerii Certificatului de arhivar/arhivist, arhiva instituției servind ca suport pentru desfășurarea aplicațiilor practice specifice.

Plecând de la titlul unui articol *Is There Room for Archives in the Postmodern World?*⁶⁷ prin care autorul adresează întrebarea dacă există loc pentru arhive în lumea postmodernă, la fel ne putem întreba dacă prezintă interes arhiva unei instituții cu 61 de ani de existență. Arhiva universității sucevene reprezintă o sursă de informare mai ales pentru instituție, documentele fiind de o mare diversitate, atât sub aspectul informației, cât și sub aspectul suportului pe care se găsesc, servind inclusiv pentru editarea unor monografii: la împlinirea a 40 de ani de existență a instituției, în anul

⁵⁷ Idem, dosar 21/A.27/1969, f. 3.

⁵⁸ Idem, dosar 19/A.27/1971, f. 1.

⁵⁹ Idem, dosar 19/A.27/1975, f. 2.

⁶⁰ Idem, dosar 27/A.27/1977, f. 9.

⁶¹ Idem, dosar 15/A.27/1982, f. 15.

⁶² *Ibidem*, f. 12.

⁶³ *Ibidem*, f. 7.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 3.

⁶⁵ Idem, dosar 36/A.42/1990, f. 2.

⁶⁶ Idem, dosar 78/A.41/2012, f. 252.

⁶⁷**** Carolyn Heald, *Is There Room for Archives in the Postmodern World?*, "American Archivist", Vol. 59, Winter 1996, în <https://meridian.allenpress.com/american-archivist/article/59/1/88/23739/Is-There-Room-for-Archives-in-the-Postmodern-World> (accesat 9.12.2021).

2003, la aniversarea a 50 de ani de existență, în anul 2013⁶⁸, toate aceste documentări fiind consemnate în *Registrul de depozit*⁶⁹. Documentele sunt consultate pentru organizarea unor evenimente diverse, cum ar fi simpozioane. Anul acesta s-a desfășurat Simpozionul național cu participare internațională, din perioada 19 – 20 aprilie 2024, sub egida Bibliotecii instituției, *Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc*⁷⁰, drept pentru care, au fost cercetate dosarele referitoare la evoluția acestui Compartimentului Bibliotecă din anul 1963 și până în prezent: înființare, dotare, personal, donații etc.

Arhiva constituie un furnizor de informație competent, pentru a-și legitima existența, pentru a crea o imagine cât mai favorabilă a instituției la nivelul comunității locale, la nivel național și internațional și pentru a putea face față provocărilor tot mai crescânde. Având ca reper însăși definiția pentru cuvântul *arhivă* din *Dicționarul științelor speciale ale istoriei*, conform căruia arhiva reprezintă „1. ansamblu de documente constituite organic (elaborate sau primite) referitoare la istoria unui popor, la activitatea unei organizații, la persoane particulare sau juridice, destinate, prin natura lor, a fi conservate”⁷¹ și „2. loc special amenajat unde sunt strânse documentele rezultate din activitatea unei organizații în vederea păstrării și cercetării lor”⁷², vedem că documentele din arhivă noastră sunt originale, inedite, diferențiate. Explorarea și exploatarea fondurilor pot deschide calea altor și altor subiecte de cercetare. Totul fiind în permanentă mișcare, se are în vedere digitizarea documentelor pentru a ține pasul cu dinamica societății. Un exemplu în acest sens îl reprezintă faptul că se derulează în prezent procesul de scanare a statelor de plată, pentru a fi ușor accesibile Serviciului de Resurse Umane. Digitizarea va avea ca rezultat cercetarea fondurilor în regim online nu doar de către structurile interne, ci și de către cercetători, cu respectarea prevederilor legale referitoare la protecția datelor cu caracter personal, confidențialitatea informațiilor păstrate de instituție. Arhivarea și păstrarea documentelor create în format electronic au ca impact atât valorificarea rapidă a informațiilor, cât și regândirea normelor și principiilor de bază ale profesiei de arhivar/arhivist.

Valoarea patrimoniului documentar, personalul care l-a organizat în stadiul în care se găsește astăzi, indiferent de formatul și suportul de păstrare, sunt elemente în jurul cărora s-a întocmit subiectul acestui articol. Un rol deosebit l-a deținut personalul

⁶⁸ Mihai Iacobescu, *Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava ...op. cit.*, 311p.; Ștefan Purici (coordonator) et. al., *Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava: 50 de ani (1963-2013)*, Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, Suceava, 2013, 218p.

⁶⁹ AUS, dosar 74/I.G.87/2013, 50f.

⁷⁰ ***Simpozion Național cu participare internațională *Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc*, în <https://abr.org.ro/simpozion-biblioteca-usv> (Accesat 16.04.2023).

⁷¹ Ioana Burlacu, Maria Dogaru, Ionel Gal, Gabriela Mărășoiu, Marin Mocanu, Ioana Alexandra Negreanu, Veronica Vasilescu, Gernot Nussbächer, Florea Oprea, Maria Soveja, Ștefan Stănculescu, Elena Stângăciu, Maria Stoian, Coordonator Ionel Gal, *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, București, Editura științifică și enciclopedică, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1982, p. 33.

⁷² *Ibidem*.

responsabil cu activitatea de arhivă, având misiunea de a contribui la continuitatea fondurilor prin conservarea lor și de a-i păstra unitatea.

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava este o instituție care deține documente originale, arhiva având dublă funcționalitate: conservă acte specifice activității derulate și oferă informații up-to-date, mereu în mișcare, ca un organism viu.

Bibliografie selectivă

I.Documente inedite

Instrucțiuni, circulare, regulamente

AUS, dosar 2/A.3/1963.

Idem, dosar 2/A.3/1964.

Corepondență cu Arhivele Statului

Idem, dosar 16/A.30/1965.

Idem, dosar 22/A.27/1966.

Idem, dosar 35/A.27/1967.

Idem, dosar 30/A.27/1968.

Idem, dosar 21/A.27/1969.

Idem, dosar 19/A.27/1971.

Idem, dosar 21/A.27/1972.

Idem, dosar 16/A.27/1973.

Idem, dosar 17/A.27/1974.

Idem, dosar 19/A.27/1975.

Idem, dosar 23/A.27/1977.

Idem, dosar 18/A.27/1978.

Idem, dosar 15/A.27/1982.

Control de fond de la Arhivele Statului

Idem, dosar 36/A.42/1990.

Idem, dosar 78/A.41/2012.

Nomenclatorul dosarelor

Idem, dosar 32/A.41/2001.

Idem, dosar 73/I.G.85/2013.

Idem, dosar 43/I.G.90/2019.

Lucrări de selecționare

Idem, dosar 39/A.41/2002.

Idem, dosar 65/A.41/2008.

Idem, dosar 71/A.41/2011.

Idem, dosar 60/I.G.85/2015.

Idem, dosar 54/I.G.85/2016.

Idem, dosar 62/I.G.85/2017.

Idem, dosar 18-21/I.G.92/2020, Vol. I-IV.

Idem, dosar 19/I.G.92/2022.

Idem, dosar 20-21/I.G.92/2022, Vol. I-II.

Proces-verbal de predare-primire a arhivei

Idem, dosar 32/I.G.93/2021, vol. I-II.

II. Instrumente de lucru

Gal, Ionel (coordonator) et. al., *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, București, Editura științifică și enciclopedică, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1982. Inventare pe anul 1963, *Secretariat, Contabilitate, Planificare și organizarea muncii, Administrativ, Personal*.

Inventare pe anul 1977, *Serviciul Secretariat, Facultatea de Învățământ Tehnic și Pedagogic, Contabilitate, Serviciul Plan Retribuire, Serviciul Social, Personal*.

Inventare pe anul 1986, *Secretariat Decanat*.

Registru de depozit arhivă corp A (E2), Dosar 74/I.G.87/2013.

Registru de evidență curentă – bază de date în format Excel

III. Lucrări speciale

Iacobescu, Mihai, *Universitatea Ștefan cel Mare Suceava. File de istorie (1963-2003)*, Editura Universității, Suceava, 2003.

Mera, Laurențiu, *Îndreptar arhivistic*, Ediția a-2-a, Editura Aronda, Cluj-Napoca, 2004.

Purici, Ștefan (coordonator) et al., *Universitatea Ștefan cel Mare Suceava: 50 de ani (1963-2013)*, Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, Suceava, 2013.

IV. Resurse electronice

Carolyn Heald, *Is There Room for Archives in the Postmodern World?*, „American Archivist”, Vol. 59, Winter 1996, în [https://meridian.allenpress.com/american-archivist/article/59/1/88/23739/Is-There-Room-for-Archives-in-the-Postmodern-](https://meridian.allenpress.com/american-archivist/article/59/1/88/23739/Is-There-Room-for-Archives-in-the-Postmodern-World)

[World](https://meridian.allenpress.com/american-archivist/article/59/1/88/23739/Is-There-Room-for-Archives-in-the-Postmodern-World). ***Simpozion Național cu participare internațională *Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc*, în <https://abr.org.ro/simpozion-biblioteca-usv>. ****Legea Arhivelor Naționale nr. 16 din 2 aprilie 1996*, cu modificările și completările ulterioare, în <https://lege5.ro/Gratuit/gm4tmmbyha/legea-arhivelor-nationale-nr-16-1996>.

****Instrucțiuni privind activitatea de arhivă la creatorii și deținătorii de documente, aprobate de conducerea Arhivelor Naționale prin Ordinul de zi nr. 217 din 23 mai 1996*, în https://arhivelenationale.ro/site/download/acte_normative/Instrucțiuni-pentru-creatorii-de-arhiva.pdf.

ANEXE

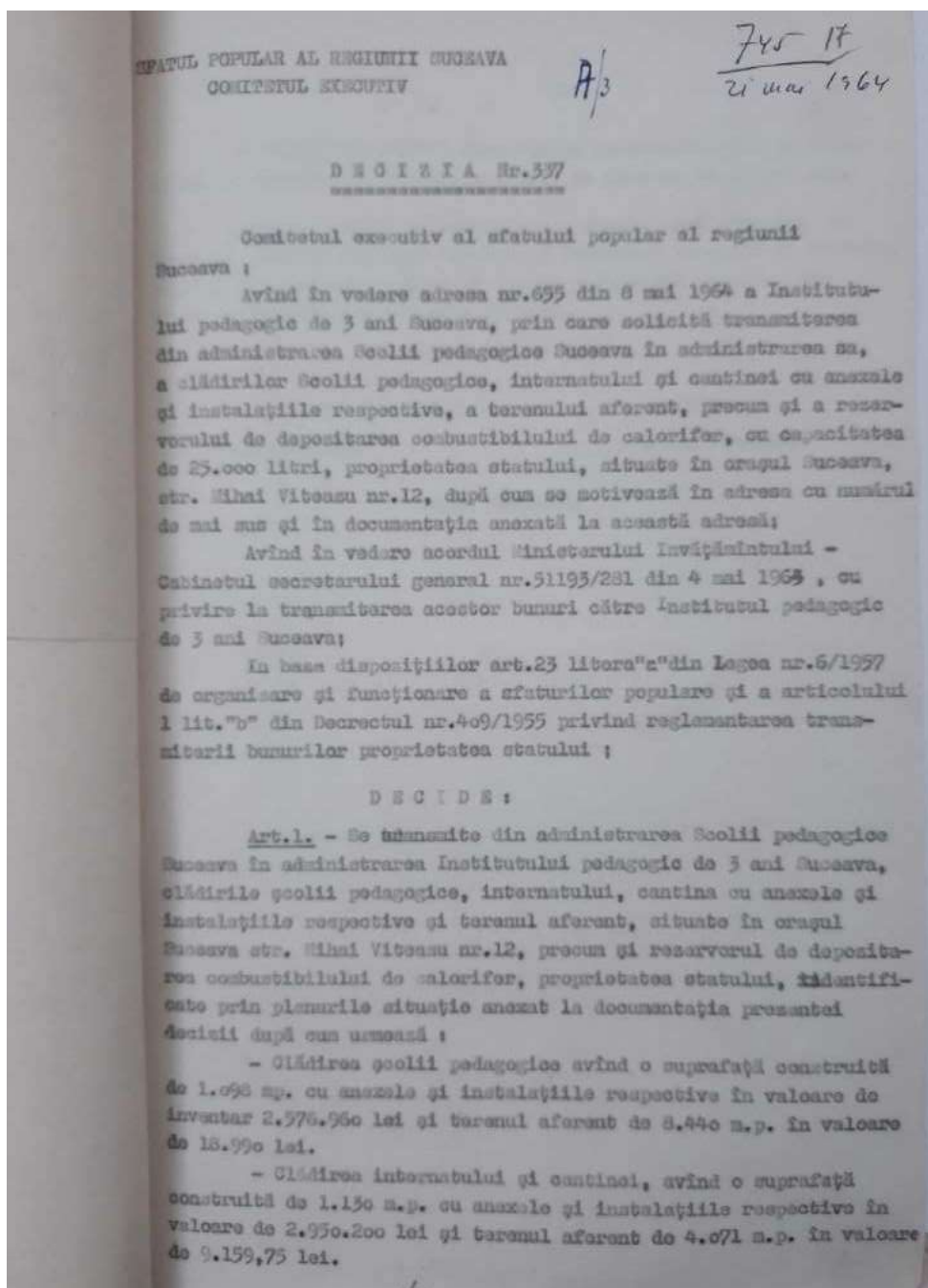

Foto 1. AUS, dosar 2/A.3/1964, f. 17.

- 2 -

- Rezervorul pentru depozitarea combustibilului de calorifer cu capacitatea de 25.000 litri, în valoare de 10.000 lei.

Art.2.- Secția de învățământ a Comitetului executiv al sfatului popular regional Suceava și Comitetul executiv al sfatului popular al orașului Suceava și Școala pedagogică Suceava, vor aduce la îndeplinire prezenta decizie.-

Dată astăzi 16 mai 1964.

P R E S E D I N T E,

LS. ss Popescu

SECRETAR,

ss. Gh. Florescu

Copie conformă,

Foto 2. *Ibidem*, f. 18.

ANEXA NR.3.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
DIN SUCEAVA

PLANUL DE SCOLARIZARE

la anul I - cursuri de zi și fără frecvență -
în anul școlar 1963/1964

	Cursuri de zi	Cursuri f.frecv.
TOTAL	160	-
I.- FACULTATEA DE FILOLOGIE	80	-
1/. Limba și literatura română	80	-
II.- FACULTATEA DE MATEMATICA	80	-
1/. Matematică		

CM/ZE.

Foto 3. Idem, dosar 2/A.3/1963, f 3.

MASURI ORGANIZATORICE

pentru anul universitar 1963/1964, aprobate prin
ordinul Ministrului Învățămîntului nr.

1. Se stabilește următorul profil pentru Institutul
pedagogic de 3 ani din Suceava:

- a. Facultatea de filologie
- secția "limba și literatura română"
- b. Facultatea de matematică
- secția "matematică"

Foto 4. *Ibidem*, f. 7.

ORDIN AL RECTORATULUI

Institutului pedagogic de 3 ani Suceava
din 29 octombrie 1963

187

Cu privire la numirea responsabililor de grupă
și ani de studii

Pentru buna organizare și desfășurare a procesului instru-
tiv educativ

RECTORUL INSTITUTULUI PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA

d i s p u n e:

1. Pentru anul universitar 1963/64 se numesc responsabili
de an de studii și grupe de studenți:

Facultatea de filologie: Lazăr Ioan, lector, responsabil pe
an de studii

Tudose Maria, asistentă, responsa-
bilă grupa I

Bolohan Modesta, șef cabină, respon-
sabilă grupa II

Iordache Mihai, asistent, responsa-
bil grupa III

Facultatea de matematică: Nimițan Ioan, lector, responsabil
pe an de studii

Sbiera Ioan, lector, responsabil
grupa I

Lohănel Grigore, șef cabinet, res-
ponsabil grupa II

2. Secretariatul institutului va aduce la cunoștința celor de
mai sus prezentul ordin.

RECTOR
Prof. Const. Ciopraga

Foto 5: Ibidem, f. 10.

A/3

18 aprilie

4

3

R E C T O R A T
405

Către

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Cabinetul tov. ministru adjunct J. Livescu

B U C U R E S T I

Institutul pedagogic de 3 ani Suceava a luat ființă în septembrie 1963, în vederea pregătirii cadrelor calificate pentru școala de cultură generală.

Pentru regiunea Suceava, nevoia creerii unui institut de învățământ superior, a fost cu atât mai mare cu cât în prezent duce lipsă acută de cadre calificate la disciplinele ce se predau în școala de 8 ani. După o statistică de la sfârșitul anului 1963, rezultă că în anul școlar 1963/1964 funcționează în școala de cultură generală 1.164 cadre calificate, fiind necesare pentru acoperirea catedrelor suplinite de cadre necalificate, de încă 2.346 cadre, fără să ținem seama de sporirea necesarului pentru anul de învățământ 1964/1965, când vor funcționa și clasele a VIII-a. Un singur raion, cum este de exemplu raionul Săveni are în prezent nevoie de 329 cadre calificate dintre care 47 la limba română, 49 la matematică, 46 la istorie și geografie. Cu excepția orașului Botogani (85 cadre) și a raionului Vatra-Dornei (95 cadre), toate celelalte raioane au nevoie în prezent de sute de cadre.

Pentru anul în curs 80 % din totalul studenților provin din regiunea Suceava și vor fi repartizați, la absolvire, în școlile de 8 ani ale regiunii. Este de prevăzut că pentru anul 1964/1965, procentul celor proveniți din regiune va crește.

Cu sprijinul Ministerului Învățământului și al organelor locale de partid și de stat, institutul și-a putut asigura baza materială necesară funcționării, desfășurând în condiții normale, încă de la jumătatea lunii octombrie, procesul de învățământ și munca de educație comunistă a studenților. În desfășurarea procesului de învățământ s-a dovedit justă aprecierea Ministerului Învățământului ca predarea, la unele obiecte de bază, să se facă de cadre didactice cu o înaltă calificare și experiență de la Universitatea "Al.I. Cuza" Iași precum și al sprijinului permanent pe care acest centru universitar l-a dat institutului nostru.

Foto 6. Idem, dosar A.2/1964, f. 3.

Intrucît în cursul anului universitar 1963/1964, clădirile afectate au fost folosite în comun cu Școala pedagogică și Institutul pedagogic de 2 ani, nu s-au putut lua toate măsurile organizatorice și nici afecta sumele necesare pentru reparații capitale sau investiții în mobilier și utilaj. Clădirile urmează a trece în patrimoniul Ministerului Învățămîntului - Direcția învățămîntului superior, în care scop am obținut acceptul de transfer al organelor locale și așteptăm avizul Ministerului pentru care s-au făcut formele necesare în vederea definitivării transferului. Acest transfer rezolvă baza materială necesară bunei funcționări a institutului și face să fie înlăturate unele rezerve ale Ministerului Învățămîntului în ce privește posibilitățile de dezvoltare ale institutului.

Conducerea institutului, analizînd posibilitățile reale ale dezvoltării institutului și eficienței investițiilor ce se fac, a propus încă de la sfîrșitul anului 1963 și la Conferința regională de partid Suceava, înființarea pentru anul universitar 1964/1965 a unei facultăți de istorie-geografie și pregătirea condițiilor pentru a patra facultate de științe naturale - agricultură în anul universitar 1965/1966. Aceste propuneri nu necesită alocări de sume suplimentare, întrucît schema personalului administrativ-gospodăresc este aceea de institut pînă la 600 studenți, iar costul lunar pe student va fi mult mai mic decît în condițiile prezente.

O a treia facultate crează un nucleu puternic de studenți în măsură să contribuie într-un viitor apropiat la îmbunătățirea procesului de învățămînt al regiunii, să aducă o contribuție activă în viața culturală a orașului și regiunii, în activitățile obștești.

Prin dezvoltarea institutului cu a treia facultate se întărește colectivul de cadre didactice prin distribuirea rațională a sarcinilor de catedră, prin formarea unui colectiv stabil, legat de institut, în măsură să se pregătească temeinic pentru ridicarea calificării profesionale și să contribuie la educația comunistă a studenților.

Înființarea celei de a treia facultăți cu profil istorie-geografie, corespunde atît lipsei de cadre calificate în aceste specialități cît și posibilităților ce le are regiunea Suceava de a pregăti în această specialitate, prin numeroasele monumente ale naturii și de cultură materială, cercetări istorice și geografice ce se efectuează, a unui bogat material documentar existent și a posibilității recrutării cadrelor didactice necesare.

În acest scop propunem cifra de cuprindere în anul I în anul universitar 1964/1965 de 240 studenți (80 matematică, 80 filologie, 80 istorie-geografie).

În această situație institutul avea circa 350 studenți pentru care există asigurate condițiile de cazare, cantină și spațiu pentru procesul de învățământ.

Pentru a evita situația de la începutul anului universitar 1963/1964, când în pregătirea primului examen de admitere s-a cunoscut hotărîrea de a se înființa institutul, rugăm a ni se comunica din timp cifrele de lași pentru a putea lua măsurile corespunzătoare asigurării numărului de studenți și a unei selecții riguroase. Cunoașterea din timp a profilului institutului, va da posibilitatea ca sprijiniți de Ministerul învățămîntului, Universitatea "Al.I. Cuza" Iași și organele locale, să putem selecționa cadrele didactice corespunzătoare, în măsură să asigure procesul de învățământ.

Se va putea asigura în mai bune condițiuni transportul cadrelor didactice ce vin de la Iași, cazarea pentru cei ce au cursul la noi și ocuințe pentru cadrele stabile.

Organele locale sînt de acord cu cele arătate în prezentul memoriu.

R E C T O R,

Prof. Const. Ciopraga

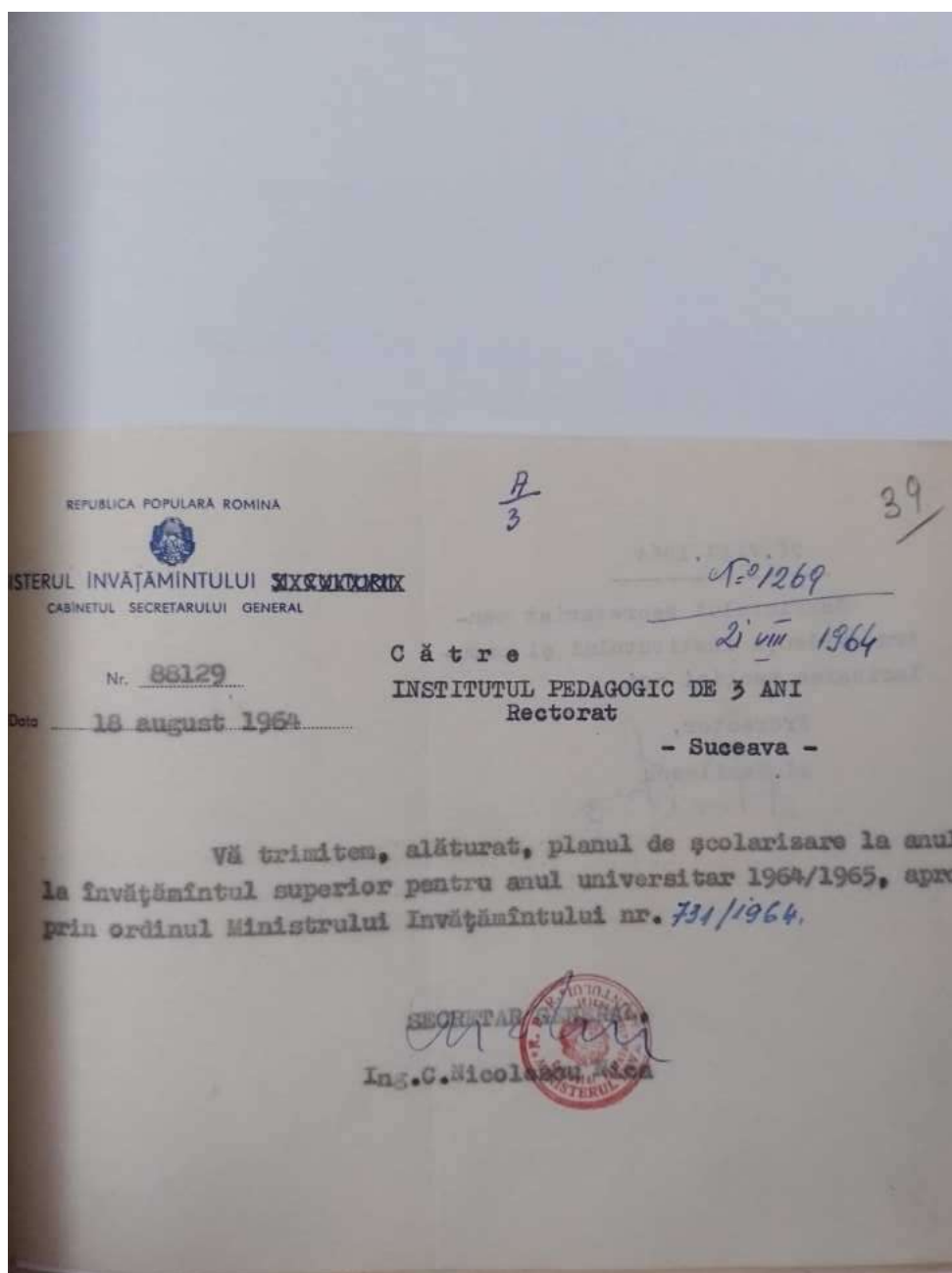

Foto 9. *Ibidem*, f. 39.

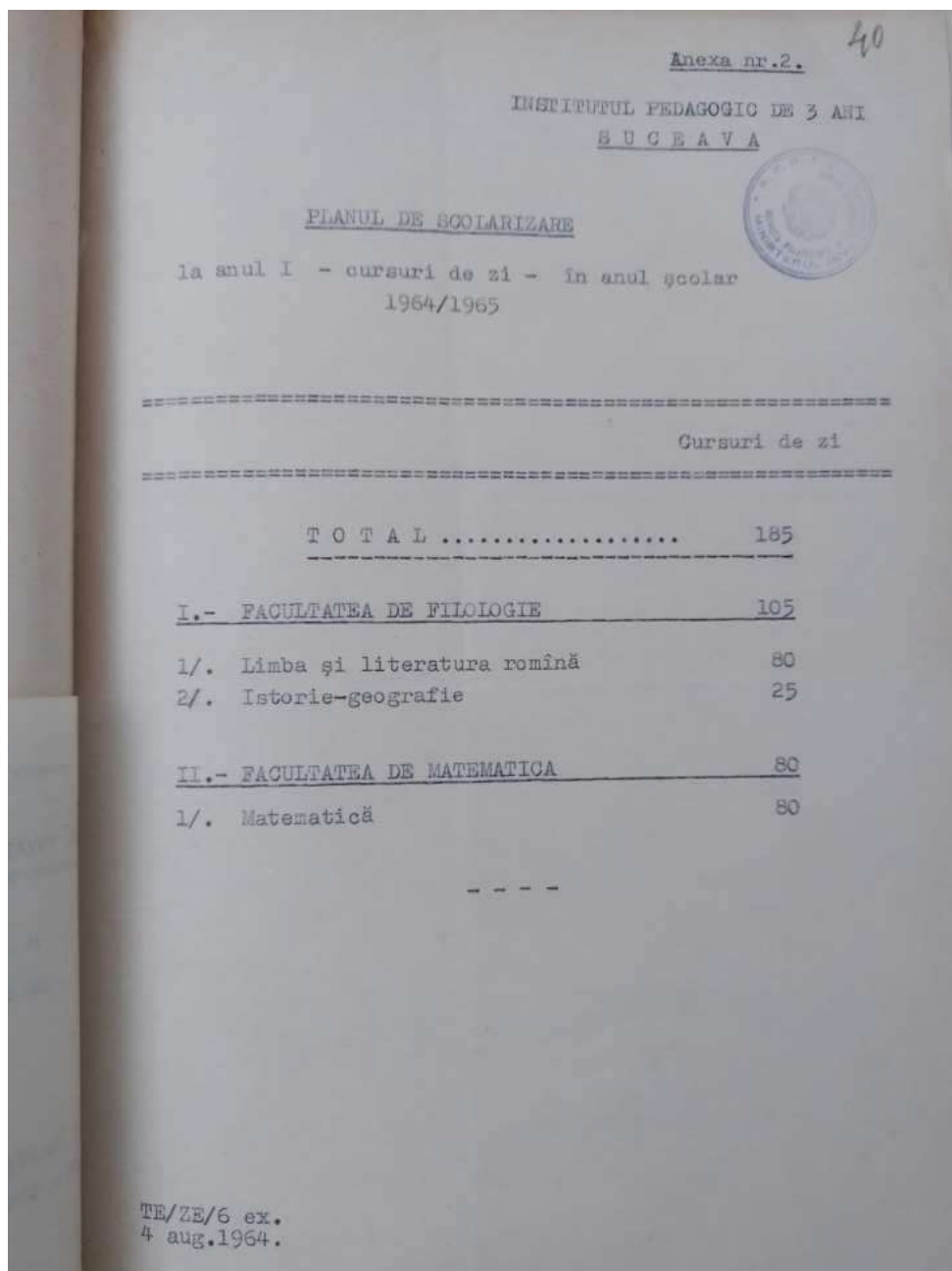

Foto 10. *Ibidem*, f. 40.

8

Nr. 48
11 oct. 1963 F
3

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Nr. 98.856/13.IX/1963

C ă t r e

Prof. Pedagogic de
Limba - Literatură -

La 1 octombrie se deschid cursurile anului universitar 1963/1964.

În dimineața acestei zile, în toate instituțiile de învățămînt superior, se va organiza festivitatea de deschidere la care vor participa membrii corpului didactic, studenții, personalul administrativ.

La festivitate vor fi invitați activiști de partid și de stat, personalități ale vieții științifice și culturale, directori și tineri muncitori din întreprinderile cu care instituția dv. are legături în domeniul practicii în producție și colaborare tehnico-științifică.

Adunările festive se vor organiza pe institute, grupe de facultăți sau facultăți, în funcție de numărul studenților și de capacitatea sălilor. Se recomandă ca durata adunării festive să nu depășească 1 1/2 ore.

Cu acest prilej, rectorul (sau un decan - în funcție de organizarea festivității -) va face un scurt bilanț al rezultatelor obținute în anul universitar 1962/1963, va insista asupra principalelor sarcini pentru anul universitar 1963/1964, sublinind în mod deosebit răspunderea pe care studenții și personalul didactic o au în pregătirea viitorilor specialiști cu calificare superioară, necesari economiei și culturii noastre socialiste.

././.

Foto 11: Idem, dosar nr. 2/A.3/1963, f. 8.

Vor mai lua cuvântul profesori cu autoritate științifică, care vor împărtăși din experiența lor și vor da îndrumări studenților, precum și reprezentanți ai organizațiilor de tineret și studenți.

Recomandăm ca cu acest prilej să se facă premierea studenților fruntași la învățătură și în activitatea obștească (dacă aceasta nu s-a făcut la sfârșitul sesiunii de examene din vară).

În cadrul festivității de deschidere, o atenție deosebită se va acorda primirii studenților din anul I și studenților străini veniți la studii în țara noastră în acest nou an universitar.

După festivitatea de deschidere, studenții și cadrele didactice vor intra la primele ore de curs, conform orarului anunțat.

Rugăm conducerile instituțiilor de învățământ superior să ia toate măsurile pentru realizarea prezentelor indicații.

Vă anunțăm totodată că între 1 și 10 octombrie a.c. se vor organiza de către institute consfătuiri cu studenții din toți anii de studii pentru a se discuta aspectele de disciplină în muncă și de comportare în instituție și în afara ei. Urmază instrucțiuni.

ADJUNCT AL MINISTRULUI,
Prof. dr. *Ion I. Ionescu*
Jdău I. Ionescu

Foto 12: *Ibidem*, f. 9.

9 ianuarie

5

$\frac{A}{30}$

Secretariat

24

Către

Serviciul Arhivelor Statului

SUCRAVA

Vă facem cunoscut că în conformitate cu
H.C.M. nr. 680 din Septembrie 1963 a luat ființă Institutul
pedagogic de 3 ani din Suceava, instituție subord. natl.
Ministerului Învățământului.

SECRETAR,

Prof. Gheorghe Ciopraga.

Secretar șef,

G. Cîrsteanu.

G. Cîrsteanu,

Foto 13. Idem, dosar 16/A.30/1965, f. 1.

4/27
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE 8891 simbolul 21
REGIA GENERALA A ARHIVELOR STATULUI
SERVICIUL ARHIVELOR STATULUI SUCEAVA

Nr. 1229 din 13.11.1968

Dosar nr.9

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA

Vă trimitem alăturat 1 exemplar din
Instrucțiunile M.A.I. Nr. 222 din 1 Sept. 1968 privind condiții
de păstrare a materialelor documentare din Fondul arhivistic
de stat pentru studiere și aplicare.

Cu ocazia controlului organelor noastre
de teren vom verifica modul cum se aplică prezentele instruc-
țiuni.--

1 SERUL SERVICIULUI

V. Miron

Arhivist principal

Radi Freitag

Foto 14. Idem, dosar 30/A.27/1968, f. 1.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
FILIALA ARHIVELOR STATULUI SUCEAVA
Nr. 335 din 14 aprilie 1969
Dosar nr.12

C ă t r e

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA

În conformitate cu Decretul nr.353/1957 cit
și H.C.M. nr.1119/1957 Direcția Generală a Arhivelor Statu-
lui ce funcționează în cadrul Ministerului Afacerilor Inter-
ne organizează, îndrumă și controlează evidența, păstrarea,
completarea, prelucrarea și folosirea materialelor documen-
tare ce fac parte din Fondul arhivistice de stat.-

În vederea întocmirii evidenței centralizate
a tuturor fondurilor arhivistice existente în raza județului
Suceava, vă rugăm a completa și a ne restitui până la data de
15 mai 1969 situația alăturată privind fondurile arhivistice
deținute de unitatea dv.-

Totodată ne veți comunica numele arhivarului
sau în lipsa acestuia numele și funcția responsabilului de
arhivă cit și componența comisiei de expertiză numită de con-
ducătorul unității dv. în conformitate cu instrucțiunile nr.
3813/1961 pentru expertizarea materialelor arhivistice emise
de Direcția Generală a Arhivelor Statului.

Vă rugăm a acorda cea mai mare atenție com-
pletării situației, cunoscând că arhiviștii filialei noastre
cu prilejul muncii de îndrumare și control vor verifica
exactitatea datelor raportate de dv.-

DIRECTOR,
V. Hiron

Arhivist,
Badu Freitag

Foto 15. Idem, dosar 21/A.27/1969, f. 3.

MINISTERUL DE INTERNE
LA ARHIVELOR STATULUI JUDEȚUL SUCEAVA

Nr. 329 din 22 mai 1978

Dosar nr. 5

C ă t r e

Institutul Pedagogic

Suceava

Pentru asigurarea condițiilor de depozitare a documentelor ce
ză a fi preluate în următorii ani de către Arhivele Statului, vă
să completați cu cea mai mare atenție fișa de evidență alăturată.
Fișa, cu datele cerute ne va fi înaintată pînă la data de
ie 1978.

Pentru orice nelămuriri cu privire la modul de completare a
de evidență vă veți adresa Arhivelor Statului județul Suceava.

Totodată veți lua măsurile convenite pentru întocmirea și
area nomenclatorului dosarelor; inventarierea arhivei pe termene
istrare; selecționarea periodică a documentelor și păstrarea acestor
nformitate cu prevederile Decretului nr. 472/1971 privind Fondul
istic Național al R.S.R., republicat în Buletinul oficial nr. 155
0 decembrie 1974. -

Arhivist principal,

G. Irimescu

Foto 16. Idem, dosar 18/A.27/1978, f. 6.

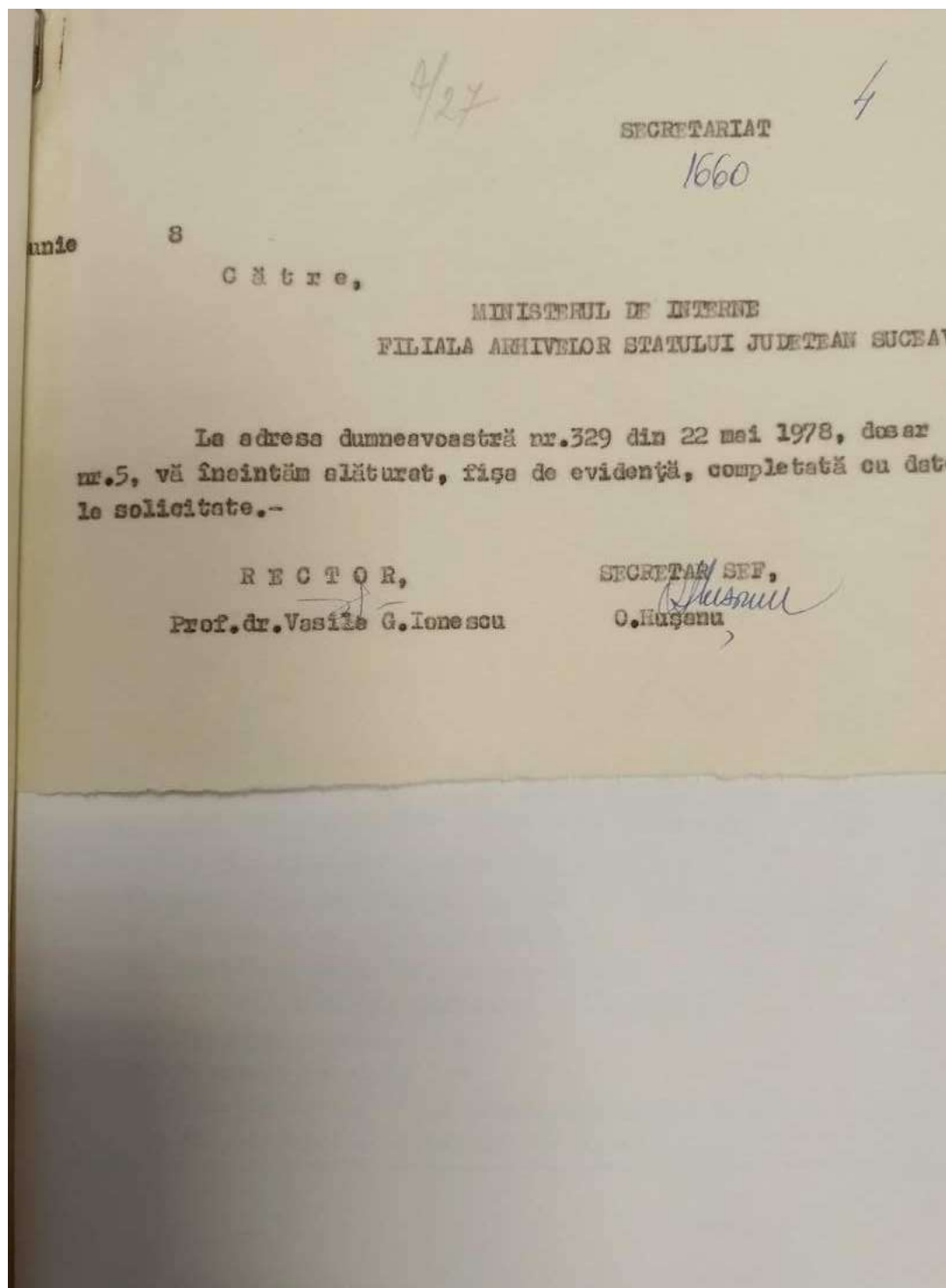

Foto 17. Ibidem, f. 4.

5

FIȘA DE EVIDENȚĂ

Ministerul, organul central: Ministerul Educației și Învățământului
 Unitatea raportoare: Institutul de învățământ superior Suceava
 Adresa (localitatea): Suceava, str. Em. Bodnăraș nr. 13 cod 5 1/

I. Situația arhivelor păstrate 2/

1. Numărul de fonduri 2.039
2. Anii extremi ai cantității totale de documente 1963-1976
3. Cantitatea de arhivă selecționată și inventariată: 2039/17,1 m. raft
4. Cantitatea de arhivă selecționată și neinvent. - nu
5. Cantitatea de arhivă neselecționată și inventariată - nu
6. Cantitatea de arhivă neselecționată și neinventariată - nu
7. Cantitatea de documente ce poate fi predată la Arhivele Statului 4/
8. Cantitatea de documente creată în anul 1972 210
 din care cantitatea cu caracter permanent 66
9. Cantitatea de documente creată în anul 1973 185
 din care cantitatea cu caracter permanent 73
10. Cantitatea de documente creată în anul 1974 224
 din care cantitatea cu caracter permanent 53
11. Cantitatea de documente creată în anul 1975 172
 din care cantitatea cu caracter permanent 48
12. Cantitatea de documente creată în anul 1976 200
 din care cantitatea cu caracter permanent 91

II. Situația spațiului de depozitare

13. Suprafața de depozite ocupată cu arhivă 11,32 mp.
14. Spațiu de depozite disponibil 3 mp.
15. Spațiu de depozite necorespunzător nu

III. Situația personalului de arhivă

16. Personal necesar 1
17. Personal existent 1
18. Funcția courier 5/ și pregătirea: Liceul teoretic + 2 ani
 inv. superior, personalului de arhivă.

Subscris
Lăscaru E.

Foto 18. Ibidem, f. 5.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
SUCSEAVA
SERVICIUL SECRETARIAT
2100 din 10 iunie 1967

11/27

1

Către

SERVICIUL ADMINISTRATIV

Intrucât se constată că după predarea arhivei serviciului administrativ pe anul 1965 au rămas nedescărcate din registrul de intrare ieșire peste 100 de corespondențe înregistrate, fapt care frânează mersul lucrărilor de încheiere a anului 1965,

vă rugăm să predați și aceste peste 100 corespondențe pentru ce serviciul secretariat să nu apară și la sfârșitul trimestrului II cu lucrarea de arhivă neterminată.

SECRETAR ȘEF,

G. Gîrsteanu

G. Gîrsteanu

Foto 19. Idem, dosar nr. 35/A.27/1967, f. 1.

NOTA TELEFONICA nr.421/6.IV.1972

A27

Transmisă de Consiliul Popular Municipal Suceava

In atenția tov.Rector

Vă rugăm să binevoiți a trimite arhivarul - responsabil cu arhiva la ședința de instruire ce va avea loc
mîine 7 aprilie a.c. orele 8 dimineața în sala de ședințe
a Consiliului popular a municipiului Suceava - camera 32.

Participantul va avea un caiet și decretul nr.472/7

TRANSMITE

Păltineș

Foto 20. Idem, Dosar 21/A.27/1972, f. 30.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA
SECRETARIAT

INVENTAR PE ANUL 1963
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.2	Comunicate pentru presă și radio, extrase din ziare și reviste	01.10.1963 31.12.1963	6	
2.	A.3	Instrucțiuni, circulare, regulamente privind organizarea învățământului. Planuri de școlarizare	01.10.1963 31.12.1963	22	
3.	A.7	Lucrări referitoare la condițiile de admitere în învățământul superior. Organizarea și desfășurarea examenelor de admitere, rezultatele la examenele de admitere	septembrie 1963	92	
4.	A.12	Correspondență privind numirea comisiilor științifice, procese verbale, ordinea de zi a ședințelor	01.10.1963 31.12.1963	6	
5.	A.13	Planurile de învățământ, programe de învățământ și avize la programe. Îndrumări metodice de învățământ	01.10.1963 31.12.1963	19	
6.	A.14	Correspondență și dări de seamă privind activitatea științifică (indeplinirea planului de cercetări). Planuri de cercetări. Programe de sesiuni științifice	01.10.1963 31.12.1963	4	
7.	A.16	Instrucțiuni, hotărâri, ordine privind organizarea și îndrumarea activității sportive în facultăți. Correspondență privind organizarea vacanței. Instrucțiuni și rapoarte asupra concursurilor, campionatelor. Programe de desfășurare a festivalurilor. Lucrări privind activitatea cercurilor științifice studențești	01.10.1963 31.12.1963	2	
8.	A.17	Organizarea și desfășurarea excursiilor, instrucțiuni și rapoarte privind cercurile de studenți. Programe de activitate, dări de seamă și informări asupra activității cluburilor studențești	01.10.1963 31.12.1963	4	(15 ani CE)
9.	A.19	Centralizator note, facultatea de filologie, zi și ff	1963 1969	96	
10.	A.19	Centralizator note, facultatea de matematică, zi și ff	1963 1971	94	
11.	A.19	Registru evidență studenți, IP3 Sv, filologie, matematică, istorie-geografie, zi și ff	1963 1969	120	
12.	A.25	Situații statistice privind procesul de învățământ	01.10.1963 31.12.1963	22	(15 ani CE)
13.	A.26	Regulamentul burselor, regulamentul de funcționare a căminului și cantinei, regulamentul pentru concursul de burse, regulamentul pentru activitatea cercurilor științifice studențești, de funcționare al taberelor, regulamentul caselor de cultură studențești	01.10.1963 31.12.1963	36	
14.	A.29	Correspondență cu privire la aprobări de stampile, chitanțe de primirea ștampilelor de către direcție. Procese verbale de distrugerea ștampilelor.	01.10.1963 31.12.1963	2	

Foto 21. Idem, Inventar pe anul 1963, *Secretariat*.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA
CONTABILITATE

INVENTAR PE ANUL 1963
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Serviciul
1.	B.34	Acte privind planul de venituri și cheltuieli	01.09.1963-31.12.1963	18	
2.	B.39	Bilanț întocmit la 31.12.1963	01.09.1963-31.12.1963	29	
3.	B.40	Cont sintetic cont 44 – cheltuieli bugetare, vol.I	oct.1963-31.12.1963	26	
4.	B.40	Fișe sintetice – cont 44, 60, 984, 75, 31, 22, 12, 20, 29, 30, 121, 13, 15, 01, 061, 069, 07, 100, 38 – vol.II	oct. 1963-31.12.1963	80	
5.	B.40	Cont sintetic 100, credite pentru cheltuieli proprii și acțiuni centralizate – vol.III	oct. 1963-31.12.1963	24	

Prezentul inventar format din 1 file, conține 5 dosare.

AM PRIMIT,

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 22. Idem, Contabilitate.

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA
PLANIFICAREA ȘI ORGANIZAREA MUNCII

INVENTAR PE ANUL 1963
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Serviciul
1.	C.52	Planul forțelor de muncă, fond salarii și cheltuieli administrativ-gospodărești. Planul forțelor de muncă și al fondului de salarii (proponeri, proiect și plan cu încadrări minimale pe funcțiuni și salarizare)	01.10.1963-31.12.1963	45	
2.	C.53	Instrucțiuni privind aplicarea dispozițiilor referitoare la probleme de muncă (angajări, concedii, desfacere de contracte, plata drepturilor salariaților)	01.12.1963-31.12.1963	16	
3.	C.54	Ordine ministeriale prin care se stabilesc funcțiile de muncă nenormată și numărul zilelor de concediu	01.10.1963-31.12.1963	20	
4.	C.57	Regulamentul de premiere și instrucțiuni de aplicare a lui	01.10.1963-31.12.1963	4	
5.	C.57	Lucrările privind salarizarea muncitorilor și a personalului de conducere (referate, memorii, calcule economice, indicatoare tarifare, tarife de salarizare). State de salarii	01.10.1963-31.12.1963	35	
6.	C.62	Situații statistice cu mișcările de personal și salariile plătite lunar	01.10.1963-31.12.1963	39	

Prezentul inventar format din 1 file, conține 6 dosare.

Referent arhivă,
Cristina SPIRESCU

Foto 23. Idem, *Planificarea și organizarea muncii.*

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA
ADMINISTRATIV

INVENTAR PE ANUL 1963
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Serviciul
24.	D.73	Instrucțiuni pentru întocmirea și executarea planului de aprovizionare anual.	29.10.1963-31.12.1963	104	

Prezentul inventar format din 1 file, conține 1 dosar.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI SUCEAVA
PERSONAL

INVENTAR PE ANUL 1963
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Serviciul
1.	E.95	Scheme de organizarea instituției	sept. 1963-sept. 1963	25	
2.	E.96	Correspondență privind dosarele personale ale salariaților	01.10.1963-31.12.1963	9	
3.	E.98	Correspondență privind încadrările de personal	19.09.1963-27.12.1963	78	
4.	E.99	Correspondență privind carnetele de muncă ale salariaților	01.10.1963-31.12.1963	4	
5.	E.100	Propuneri și numiri în funcție. Decizii de angajări, detașări, transferări, sancționări, desfaceri de contracte și corespondența respectivă	01.10.1963-14.12.1963	154	

Prezentul inventar format din 1 file, conține 5 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 24. Idem, Serviciile Administrativ, Personal.

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
SERVICIUL SECRETARIAT

**INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT**

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.1	Ordine, regulamente și circulare ale Ministerului Educației și Învățământului privind organizarea și desfășurarea procesului de învățământ. Planuri de școlarizare, planuri de activitate. Instrucțiuni de aplicare a actelor normative	01.01.1977 31.12.1977	311	
2-	A.1	Instrucțiuni privind desfășurarea procesului de învățământ. Structura anului pentru profilele institutului	01.01.1977 31.12.1977	32	
3.	A.2	Ordine, regulamente și circulare ale M.E.I. privind organizarea procesului de învățământ.	01.01.1977 31.12.1977	73	
4.	A.6	Correspondență privind numirea consiliilor științifice, procese verbale, ordinea de zi a ședințelor, materiale discutate	01.01.1977 31.12.1977	131	
5.	A.7	Correspondență privind activitatea sportivă	01.01.1977 31.12.1977	31	
6.	A.8	Lucrări privind activitatea de cercetare a studenților. Cercuri științifice. Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activității cercurilor științifice.	01.01.1977 31.12.1977	65	
7.	A.9	Concursul de admitere – vol.I	01.01.1977 31.12.1977	266	
8.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.II	01.01.1977 31.12.1977	224	
9.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.III	01.01.1977 31.12.1977	303	
10.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.IV	01.01.1977 31.12.1977	216	
11.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.V Ordinul M.E.I. – cifrele de școlarizare	01.01.1977 31.12.1977	149	
12.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.VI	01.01.1977 31.12.1977	289	
13.	A.9	Lucrări referitoare la concursul de admitere – vol.VII	01.01.1977 31.12.1977	446	
14.	A.16	Correspondență privind efectuarea practicii agricole și pedagogice	01.01.1977 31.12.1977	38	
15.	A.17	Lucrări referitoare la examenul de diplomă. Numirea comisiilor	01.01.1977 31.12.1977	74	
16.	A.18	Evidența repartizării absolvenților în producție.	01.01.1977 31.12.1977	153	
17.	A.19	Lucrări privind eliberarea de certificate de studii	01.01.1977 31.12.1977	143	
18.	A.20	Regulamentul și situația atribuirii burselor	01.01.1977 31.12.1977	96	
19.	A.20	Regulament burse – evidența actelor privind atribuirea burselor	01.01.1977 31.12.1977	223	

Foto 25. Idem, Inventar pe anul 1977, *Serviciul Secretariat.*

20.	A.21	Planuri de muncă, dări de seamă, informări, corespondență privind activitatea științifică	01.01.1977 31.12.1977	137	
21.	A.22	Situația multiplicării cursurilor	01.01.1977 31.12.1977	29	
22.	A.24	Dispoziții, referate, ordine privind recunoașterea titlurilor științifice ale cadrelor didactice. Lucrări privind evidența specializărilor în țară și străinătate.	01.01.1977 31.12.1977	299	
23.	A.27	Correspondență cu Arhivele statului. Tabel nomenclator de dosare pe anul în curs. Correspondență în legătură cu arhiva	01.01.1977 31.12.1977	11	
24.	A.28	Lucrări privind dările de seamă statistice	01.01.1977 31.12.1977	106	
25.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.I (de la nr.1 la nr.936)	03.01.1977 24.03.1977	103	
26.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.II (de la nr.937 la nr.1944)	24.03.1977 10.06.1977	100	
27.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.IV (de la nr.3255 la nr.4179)	01.10.1977 16.12.1977	97	
28.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.V (de la nr.4180 la nr.4630)	16.12.1977 31.12.1977	18	

Prezentul inventar format din 2 file, conține 28 dosare și registre.

Referent ARHIVĂ,

Cristina SPIRESCU

Foto 26. Ibidem.

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
FACULTATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT TEHNIC ȘI PEDAGOGIC
SECȚIA FILOLOGIE, EDUCAȚIE FIZICĂ, STUDENȚI GRECI

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt.	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.15	Cataloage examene secțiile filologie și educație fizică	01.01.1977 31.12.1977	156	A.5/1977
2.	A.15	Cataloage examene studenți greci	01.01.1977 31.12.1977	128	A.5/1977
3.	A.17	Examen de diplomă la Facultatea de învățământ tehnic și pedagogic, secțiile filologie și educație fizică, iunie 1977	iun.1977		A.5/1977
4.	A.18	Lucrări privind repartizarea absolvenților de la educație fizică în producție	01.01.1977 31.12.1977	106	A.4/1977
5.	A.29	Lucrări personale studenți greci	01.01.1977 31.12.1977	167	A.4/1977

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 5 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 27. Idem, *Facultatea de Învățământ Tehnic și Pedagogic, Secția Filologie, Educație fizică, Studenți greci*

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
FACULTATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT TEHNIC ȘI PEDAGOGIC
ISTORIE-GEOGRAFIE, MATEMATICĂ-FIZICĂ
T.C.M. ZI ȘI SERAL, T.P.A.O.A, INFORMATICĂ

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.15	Cataloge examene secția istorie-geografie	01.01.1977 31.12.1977	38	A.6/1977
2.	A.15	Cataloge examene secția matematică-fizică	01.01.1977 31.12.1977	103	A.6/1977
3.	A.15	Cataloge examene secția T.C.M. subingineri zi	01.01.1977 31.12.1977	37	A.6/1977
4.	A.15	Cataloge examene secția T.C.M. subingineri seral	01.01.1977 31.12.1977	24	A.6/1977
5.	A.15	Catalog anul II, curs zi	1977 1978	18	pachet pe raft
6.	A.15	Catalog anul II, curs seral	1977 1978	18	pachet pe raft
7.	A.17	Examen de diplomă la Facultatea de învățământ tehnic și pedagogic, secția istorie-geografie– ianuarie-februarie și iunie 1977	ian.1977 iun.1977		A.6/1977
8.	A.17	Examen de diplomă la Facultatea de învățământ tehnic și pedagogic, secția matematică-fizică– ianuarie-februarie și iunie 1977	ian.1977 iun.1977		A.6/1977
9.	A.17	Examen de absolvire la Facultatea de învățământ tehnic și pedagogic, Școala postliceală de informatică– iunie 1977	iun.1977		A.6/1977
10.	A.18	Repartizarea în producție a promoției 1977 a Facultății de învățământ tehnic și pedagogic, secția matematică-fizică	01.01.1977 31.12.1977	146	A.6/1977
11.	A.29	Dosare personale absolvenți matematică-fizică	01.01.1977 31.12.1977	1 pachet	pe raft
12.	A.29	Dosare personale absolvenți informatică	01.01.1977 31.12.1977	1 pachet	pe raft
13.	A.29	Dosare personale absolvenți informatică seral	01.01.1977 31.12.1977	1 pachet	A.6/1977
14.		Centralizator note TCM ingineri zi și TPAOA subingineri	1977 1978	22	pe raft

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 14 dosare.

Referent ARHIVĂ,

Cristina SPIRESCU

Foto 28. Idem, *Istorie-Geografie, Matematică-Fizică, T.C.M.(Tehnologia Construcțiilor de Mașini) zi și seral, T.P.A.O.A. (Tehnologia Produselor Alimentare de Origine Animală), Informatică.*

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
CONTABILITATE

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	B.44	Balanțe de verificare lunare și trimestriale	01.01.1977 31.12.1977	91	B.1/1977
2.	B.44	Balanțe analitice 1977	01.01.1977 31.12.1977	107	B.1/1977
3.	B.44	Balanțe analitice 220, 231, 234, 602, 630	01.01.1977 31.12.1977	35	B.1/1977
4.	B.44	Balanțe analitice cont 01:601 și balanțe verificare	01.01.1977 31.12.1977	14	B.1/1977
5.	B.44	Planul de venituri și cheltuieli bugetare. Școala Postliceală de informatică	01.01.1977 31.12.1977	19	B.1/1977
6.	B.44	Dări de seamă contabile trimestriale Club	01.01.1977 31.12.1977	27	B.1/1977
7.	B.44	Planul de cheltuieli pe anul 1977	01.01.1977 31.12.1977	41	B.1/1977
8.	B.44	Planul de venituri și cheltuieli autofinanțare	01.01.1977 31.12.1977	13	B.1/1977
9.	B.44	C.F.I. Proces verbal control financiar de fond Institut și Club sportiv	01.01.1977 31.12.1977	137	B.1/1977
10.	B.44	Planuri de venituri și cheltuieli primite de la M.E.I. la buget, investiții, plan casă	01.01.1977 31.12.1977	188	B.2/1977
11.	B.44	Plan cheltuieli reanalizat Institut	01.01.1977 31.12.1977	265	B.2/1977
12.	B.44	Dări de seamă contabile trimestriale Institut	01.01.1977 31.12.1977	134	B.2/1977
13.	B.44	Dări de seamă contabile A.S.C.	01.01.1977 31.12.1977	87	B.2/1977

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 13 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 29. Idem, *Contabilitate*.

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
SERVICIUL PLAN RETRIBUIRE

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	C.70	State de funcțiuni personal didactic și TESA	01.01.1977 31.12.1977	112	C.1/1977
2.	C.70	State de funcțiuni Școala postliceală de informatică	01.01.1977 31.12.1977	57	C.1/1977
3.	C.71	State plată personal didactic – vol.I	01.01.1977 31.12.1977	117	C.1/1977
4.	C.71	State plată personal didactic – vol.II	01.01.1977 31.12.1977	182	C.1/1977
5.	C.71	State plată TESA – vol.III	01.01.1977 31.12.1977	187	C.1/1977
6.	C.71	State plată TESA – vol.IV	01.01.1977 31.12.1977	227	C.1/1977
7.	C.76	Dări de seamă statistice	01.01.1977 31.12.1977	96	C.1/1977

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 7 dosare.

Referent,
Cristina SPIRESCU

Foto 30. Idem, *Serviciul Plan, Retribuire.*

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
SERVICIUL SOCIAL

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	D.93	Dări de seamă stastistice	01.01.1977 31.12.1977	32	D.1/1977
2.	D.101	Cazare studenți români	01.01.1977 31.12.1977	87	D.1/1977
3.	D.102	State de plată a burselor – vol.I	01.01.1977 31.12.1977	197	D.1/1977
4.	D.102	State de plată a burselor – vol.II	01.01.1977 31.12.1977	150	D.1/1977
5.	D.102	State de plată a burselor – vol.III	01.01.1977 31.12.1977	180	D.1/1977
6.	D.104	Decontarea legitimațiilor de masă – vol.I	01.01.1977 31.12.1977	252	D.2/1977
7.	D.104	Decontarea legitimațiilor de masă – vol.II	01.01.1977 31.12.1977	586	D.2/1977
8.	D.104	Decontarea legitimațiilor de masă – vol.III	01.01.1977 31.12.1977	238	D.2/1977
9.	D.106	Correspondență privind întreținerea oaspeților străini și din țară..	01.01.1977 31.12.1977	190	D.2/1977
10.	D.106	Bilete de tabără	01.01.1977 31.12.1977	36	D.2/1977
11.	D.119	Buget. Note contabile. Incasări plăți	01.01.1977 31.12.1977	294	D.3/1977
12.	D.119	Fișe individuale depuneri, împrumuturi C.A.R.	01.01.1977 31.12.1977	49	D.3/1977

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 12 dosare.

Referent
Cristina SPIRESCU

Foto 31. Idem, *Serviciul Social*.

INSTITUTUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR SUCEAVA
PERSONAL

INVENTAR PE ANUL 1977
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	E.123	Decizii angajări, transferări, sancțiuni, desfaceri de contracte și corespondența respectivă. Mișcări de personal cu avize pt.angajări – vol.I	01.01.1977 31.12.1977	250	E.1/1977
1.	E.123	Decizii angajare, detașări, transferări, sancționări, desfaceri de contracte și corespondența respectivă. Mișcări de personal cu avize pt.angajări	01.01.1977 31.12.1977	144	E.1/1977

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 2 dosare.

Referent

Cristina SPIRESCU

Foto 32. Idem, *Personal*.

INSTITUTUL DE SUBINGINERII SUCEAVA
SECRETARIAT DECANAT

INVENTAR PE ANUL 1986
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.1	Ordine și instrucțiuni de la Ministerul Educației și Învățământului cu privire la procesul de învățământ	01.01.1986 31.12.1986	175	
2.	A.2	Lucrări privind repartizarea locuințelor din fondul locativ de stat. Procese verbale de control PSI – vol.I	01.01.1986 31.12.1986	56	
3.	A.2	Cereri concedii de odihnă, concedii fără plată, cereri pentru aprobarea recuperărilor – vol.II	01.01.1986 31.12.1986	292	
4.	A.2	Circulare ale decanatului, note de serviciu cu diferite comunicări, norne și sarcini trasate pentru organizarea activității didactice și administrative – vol.III	01.01.1986 31.12.1986	172	
5.	A.6	Procese verbale de la ședințele Biroului Executiv al Consiliului Profesorat	27.10.1986 28.09.1987	80	
6.	A.6	Lucrări de la ședințele Biroului Executiv	01.01.1986 31.12.1986	249	
7.	A.9	Concursul de admitere, sesiunea iulie 1986. Rezultatele admiterii – vol.I	01.01.1986 31.12.1986	53	pe raft
8.	A.9	Concursul de admitere, sesiunea iulie 1986. Rezultatele admiterii – vol.II	01.01.1986 31.12.1986	94	pe raft
9.	A.9	Concursul de admitere, sesiunea iulie 1986. Borderouri corectură – vol.III	01.01.1986 31.12.1986	467	
10.	A.9	Concursul de admitere, sesiunea iulie 1986. Raportul responsabilului de sală. Lista candidaților înscriși – vol.IV	01.01.1986 31.12.1986	246	pe raft
11.	A.9	Concursul de admitere, sesiunea iulie 1986. Borderouri, decizie numire comisie concurs, decizii comisii corectură, statistici, contestații – vol.V	01.01.1986 31.12.1986	98	
12.	A.18	Repartizarea în producție a absolvenților 1986	01.01.1986 31.12.1986	40	
13.	A.20	Ordinul decanului de sancționare a studenților	05.12.1984 13.1.1986	127	
14.	A.28	Situații statistice privind procesul de învățământ	01.01.1986 31.12.1986	64	
15.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.I (de la nr.1 la nr.1086)	04.01.1986 30.06.1986	100	
16.	A.33	Registru intrare-ieșire – vol.II (de la nr.1087 la nr.2039)	30.06.1986 31.12.1986	100	

Prezentul inventar format din 2 file, conține 16 dosare și registre. Dosarul de la nr.crt.5 se găsește pe raftul 3, la secțiunea „Istoric USV”.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 33. Idem, Inventar pe anul 1986, Secretariat Decanat.

INSTITUTUL DE SUBINGINERII SUCEAVA
SECȚIILE: FILOLOGIE, ISTORIE-GEOGRAFIE,
T.C.M, T.P.A.O.A.

**INVENTAR PE ANUL 1986
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT**

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.15	Situații examene (cataloge), amânări medicale și reexaminări secția T.C.M. ingineri zi și studenți străini	01.01.1986 31.12.1986	282	A.3/1986
2.	A.15	Situații examene (cataloge) și procese verbale secția T.C.M. ingineri seral	01.01.1986 31.12.1986	337	A.3/1986
3.	A.15	Situații examene (cataloge) secțiile M.U. ing. seral, U.T. ing. seral, Energetică, TCM subing. seral, M.U.C., filologie și istorie-geografie	01.01.1986 31.12.1986	476	A.3/1986
4.	A.15	Aprobări amânări medicale T.C.M. ingineri seral	01.01.1986 31.12.1986	159	A.3/1986
5.	A.15	Aprobări reexaminări T.C.M. ingineri seral	01.01.1986 31.12.1986	200	A.3/1986
6.	A.16	Dosare practica pedagogică de la secțiile filologie și istorie-geografie	01.01.1986 31.12.1986	1 pach	pe raft
7.	A.17	Examen de diplomă la secția T.C.M. ingineri zi – februarie și iunie 1986	febr.1986 iun.1986	176	A.4/1986
8.	A.17	Examen de diplomă la secțiile T.C.M. subingineri seral, T.P.A.O.A. subingineri zi, filologie și istorie-geografie, februarie și iunie 1986	febr.1986 iun.1986	202	A.4/1986
9.	A.18	Repartizarea în producție a promoției 1986, secția T.C.M. ingineri zi	01.01.1986 31.12.1986	282	A.4/1986
10.	A.18	Repartizarea în producție a promoției 1986, secțiile filologie și istorie-geografie	01.01.1986 31.12.1986	104	A.4/1986
11.	A.29	Dosare personale absolvenți T.C.M. ingineri zi	01.01.1986 31.12.1986	1 pach	pe raft

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 11 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 34. Idem, *Secțiile Filologie, Istorie-Geografie, T.C.M (Tehnologia Construcțiilor de Mașini), T.P.A.O.A. (Tehnologia Produselor Alimentare de Origine Animală)*

INSTITUTUL DE SUBINGINERII SUCEAVA
CONTABILITATE

INVENTAR PE ANUL 1986
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	B.44	Dări de seamă contabile A.S.C	01.01.1986 31.12.1986	65	B.1/1986
2.	B.44	Planul de venituri și cheltuieli pentru activitatea de autofinanțare	01.01.1986 31.12.1986	47	B.1/1986
3.	B.44	Proces verbal de control MEI	01.01.1986 31.12.1986	48	B.1/1986
4.	B.44	Planul de venituri și cheltuieli buget	01.01.1986 31.12.1986	183	B.1/1986
5.	B.44	Dări de seamă contabile 1986	01.01.1986 31.12.1988	181	B.1/1986

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 5 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

INSTITUTUL DE SUBINGINERII SUCEAVA
PERSONAL

INVENTAR PE ANUL 1986
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	E.123	Decizii, contracte de muncă, transferări, majorări retribuții, acordări de gradații cadre didactice și personal TESA	01.01.1986 31.12.1986	257	E.1/1986
2.		Cereri de angajări personal TESA și muncitor soluționate și nesoluționate. Documente personale cadre didactice care au depus cereri de angajare	1986 1990	286	E.1/1986

Prezentul inventar format din 1 filă, conține 2 dosare.

Referent arhivă,

Cristina SPIRESCU

Foto 35. Idem, Contabilitate, Personal.

UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
RECTORAT - SECRETARIAT

INVENTAR PE ANUL 1990
PENTRU DOCUMENTELE CARE SE PĂSTREAZĂ PERMANENT

Nr. crt	Indicativ dosar	Conținutul pe scurt al dosarului, registrului etc.	Datele extreme	Nr. file	Observații
1.	A.1	Ordine, regulamente, instrucțiuni, circulare cu caracter normativ privind organizarea și desfășurarea procesului de învățământ	12.02.1990 26.12.1990	217	
2.	A.1/A.2	Adrese primite și trimise de la/la minister privind organizarea și desfășurarea procesului de învățământ. Protocol cu Clubul Sportiv Suceava	26.12.1989 12.06.1990	43	
3.	A.1	Adrese primite de la Facultatea de Litere	1990 1993	267	
4.	A.1	Protocol „VALEOLOGIA” privind școlarizarea studenților din Republica Moldova	14.06.1990 02.11.1993	74	
5.	A.2	Copii după adrese trimise la Ministerul Învățământului privind organizarea și desfășurarea procesului de învățământ	29.01.1990 26.12.1990	186	
6.	A.4	Adeverințe pentru excursii efectuate de salariați în străinătate	05.01.1990 07.12.1990	88	
7.	A.6	Liste nominale de bursieri, cereri, acte aferente, referate și corespondența privind acordările de burse în anul universitar 1990-1991	1990 1991	104	
8.	A.6	Lucrări de atribuire a bursei în anul universitar 1990-1991	1990 1991	91	
9.	A.9	Alegeri 1990 Alegerea șefilor de catedre, Consiliului profesoral, decanilor, prodecanilor și secretarului științific	1990	78	
10.	A.9	Documente referitoare la alegerea Senatului, a Biroului Senatului și Consiliilor Academice ale facultăților	29.10.1990 03.03.1992	202	
11.	A.9	Procese verbale și lucrări discutate în ședințele de Senat	14.03.1990 13.12.1990	93	
12.	A.9	Procese verbale ale Biroului executiv al Consiliului Profesorat (Birou Senat)	03.01.1990 25.06.1991	183	
13.	A.9	Lucrări discutate în ședințele Biroului Consiliului Profesorat	23.11.1990 17.12.1990	174	
14.	A.9	Procese verbale și lucrări ale ședințelor Consiliului de Administrație	16.01.1990 17.12.1991	326	
15.	A.10	Situații statistice anuale pentru învățământul superior trimise la Direcția Județeană de Statistică Suceava	1990 1991	157	
16.	A.13	Programarea examenelor ianuarie-februarie 1990	ian.1990 febr.1990	9	
17.	A.14	State de funcții originale ale cadrelor didactice pentru anul universitar 1990-1991	1990 1991	71	
18.	A.15	Precizări posturi didactice	1990 1994	106	
19.	A.15	Posturi didactice 1990-1991	1990 1991	164	

Foto 36. Idem, Inventar pe anul 1990, *Rectorat – Secretariat.*

20.	A.16	Publicații de concurs pentru ocuparea posturilor de cadre didactice. Decizii privind numirea comisiilor de concurs. Propunerile catedrelor privind scoaterea la concurs a unor posturi didactice. Tematici pentru concurs.	09.01.1990 08.05.1990	185	
21.	A.18	Instrucțiuni, ordine, dispoziții, referate și alte acte referitoare la doctorat (1990-1996)	1990 1996	404	
22.	A.18	Decizii referitoare la doctorat (Decizii ale rectorului privind constituirea comisiilor pentru doctorat, admiterea la doctorat, susținerea examenelor și a referatelor)	19.10.1990 11.12.1998	24	
23.	A.26	Lucrări privind organizarea și desfășurarea concursului de admitere 1990. Planul de școlarizare pt. anul universitar 1990-1991. Lista probelor de concurs – vol.I	Iulie 1990 Sept 1990	70	
24.	A.27	Concursul de admitere 1990. Rezultate finale ale concursului de admitere – vol.II	Iulie 1990	165	
25.	A.27	Concursul de admitere iulie 1990. Comisia centrală de admitere, documente afișate, tabele nominale rezervă, tabele nominale prezență la concurs, rapoarte sală, subiecte și baremuri – vol.III	Iulie 1990	523	
26.	A.27	Concursul de admitere iulie 1990. Bareme de corectare – vol.IV	Iulie 1990	189	
27.	A.27	Concursul de admitere 1990. Contestații, baremuri de corectură – vol.V	Iulie 1990	541	
28.	A.27	Concursul de admitere sesiunea septembrie 1990 la Facultatea de istorie și geografie – vol.VI	Sept. 1990	170	
29.	A.27	Concursul de admitere 1990. Borderouri corectură + centralizatoare – vol.VII	1990	640	
30.	A.28	Rezultatul concursului de admitere (liste candidați admiși pe facultăți) – vol.VIII. Angajamente personal	Iulie 1990	196	
31.	A.28	Rezultatul concursului de admitere (liste candidați admiși pe facultăți) – vol.IX	Iulie 1990	36	
32.	A.29	Ordine ale rectorului privind studenții (exmatriculări, reinmatriculări, transferări, retrageri definitive de la studii)	04.01.1990 11.12.1990	59	
33.	A.30	Examine de finalizare a studiilor (datele de susținere a acestora, componența comisiilor)	1990 1993	59	
34.	A.31	Rezultatele examenului de diplomă - Facultatea de Inginerie – T.C.M. ingineri seral	Februarie- iunie 1990	162	Birou Arhivă
35.	A.31	Rezultatele examenului de diplomă - Facultatea de Inginerie – T.C.M. subingineri seral	Februarie- iunie 1990	121	Birou Arhivă
36.	A.42	Control de fond de la Arhivele Statului (proces verbal nr. 2967/1990)	1990	84	
37.		Registrul de evidență a studenților străini – An pregătitor	1990 1991	100	

Prezentul inventar format din 2 file, conține 36 dosare, 1 registru. Dosarele nr. 10 – 14 se găsesc pe raftul 3, la secțiunea *Istorie USV*, iar dosarele de la nr. crt. 34 – 35 se găsesc în Corpul E (136) – Birou Arhivă.

Astăzi, 27.07.2022, s-au inventariat 36 dosare, 1 registru.

Secretar cu atribuții de arhivar,

Roxana – Melania LEUCIUC

Foto 37. Ibidem.

ISTORIE LOCALĂ
*
LOCAL HISTORY
*
HISTOIRE LOCALE

COMEMORAREA LUI ION CREANGĂ ÎN PRESA VREMII

*

THE COMMEMORATION OF ION CREANGĂ IN THE PRESS OF THE TIME

*

LA COMMÉMORATION D'ION CREANGĂ DANS LA PRESSE DE L'ÉPOQUE

prof. dr. Emanuel BĂLAN¹

Rezumat: Anul acesta de împlinesc 135 de ani de la moartea marelui povestitor, Ion Creangă, la 31 decembrie 1889. Nu aveam de gând să scriu acest material dacă nu mă lovea știrea cu monstruoșitatea restaurării casei din Țicău, acolo unde și-a găsit sfârșitul și de unde a intrat în eternitate, marele Nică a lui Ștefan a Petrei din Humulești. Nu voi vorbi despre asta, ci despre cum îl comemorau înaintașii pe cel născut pe apa Ozanei. S-au ținut conferințe și spectacole și s-a vizitat casa în care s-a născut Ion Creangă. Vom descoperi cum erau prezentate de presa vremii aceste manifestări, răsfoind filele ziarelor din perioada 1910-1969.

Cuvinte cheie: comemorare, Ion Creangă, Humulești, zilele Creangă, Târgu-Neamț

*

Abstract: This year marks the 135th anniversary of the death of the great storyteller, Ion Creangă, on December 31, 1889. I had no intention of writing this material if I had not been struck by the news of the monstrosity of the restoration of the house in Țicău, where he found his end and where he entered eternity, the great Nică of Ștefan a Petrei from Humulești. I will not talk about this, but about how the ancients commemorated the one born on the water of Ozana. Conferences and shows were held and the house where Ion Creangă was born was visited. We will discover how the press of the time presented these events, browsing the pages of newspapers from 1910-1969.

Keywords: commemoration, Ion Creangă, Humulești, Creangă days, Târgu-Neamț

*

Résumé: Cette année marque le 135ème anniversaire de la mort du grand conteur Ion Creangă, le 31 décembre 1889. Je n'avais pas l'intention d'écrire ce texte si je n'avais pas été frappé par la nouvelle de la monstruosité de la restauration de la maison de Țicău, où il a trouvé sa fin et où il est entré dans l'éternité, le grand Nică de Ștefan a Petrei de Humulești. Je ne parlerai pas de cela, mais de la façon dont les anciens commémoraient celui qui était né sur l'eau d'Ozana. Des conférences et des spectacles ont été organisés et la maison natale d'Ion Creangă a été visitée. Nous découvrirons comment la presse de l'époque présentait ces événements en parcourant les pages des journaux de 1910-1969.

Mots-clés: commémoration, Ion Creangă, Humulești, journées Creangă, Târgu-Neamț

¹ Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț; email: emmanuel.balan_tgn@yahoo.com

Anul acesta de împlinesc 135 de ani de la moartea marelui povestitor, Ion Creangă, la 31 decembrie 1889. Nu aveam de gând să scriu acest material dacă nu mă lovea știrea cu monstruoșitatea restaurării casei din Țicău, acolo unde și-a găsit sfârșitul și de unde a intrat în eternitate, marele Nică a lui Ștefan a Petrei din Humulești. Nu voi vorbi despre asta, ci despre cum îl comemorau înaintații pe cel născut pe apa Ozanei. Vom descoperi cum erau prezentate de presa vremii aceste manifestări, răsfoind filele ziarelor din perioada 1910-1969.

Într-o corespondență din 18 ianuarie 1910, ziarul „Universul” informa că „toate prăvăliile, și locuințele au arborat steaguri tricolore și chipul lui Creanga se vedea pretutindeni. La orele 9 jum. dim. în sunetul clopotelor de la biserici, porni o impunătoare procesiune din curtea primăriei în ordinea următoare : membrii bibliotecii populare „Ioan Creangă” cu drapelul; corul școalelor de notari, care tot drumul intona „Deșteaptă-te române”, școlile primare, delegații sosiți pentru această serbare, autoritățile și în fine nu mare număr de cetățeni”. Procesiunea s-a îndreptat spre biserica „Sf. Nicolae” din Humulești acolo unde, s-a oficiat slujba de pomenire de către un sobor format din toți preoții de la bisericile din oraș. După serviciul divin și alocuțiunea învățătorului Neculai Bancea, care a elogiât personalitatea scriitorului, cei prezenți s-au îndreptat spre casa în care s-a născut povestitorul. „Casa era foarte frumos împodobită cu coroane și arcuri de triumf, făcute din brad care făcea un frumos contrast cu albul zăpezei”. Aici au vorbit, Gh. Cosmovici, directorul școlii de băieți nr. 1, acolo unde a învățat și Creangă și studentul V. Todicescu.

„La orele 11, întreaga asistență se îndreptă către trapezul bisericii „Sf. Neculai” din Humulești unde erau așezate mese întinse și unde afară fierbeau cazanele cu mâncările pregătite, fiind orânduit un mare praznic țărănesc, pentru 400 oameni”. Aici, a luat cuvântul Mihail Sadoveanu care i-a îndemnat pe cei prezenți să citească scrierile lui Creangă, să-i îndemne pe copii să le citească. La manifestare a fost prezent și Ion State, fost coleg de școală cu Ion Creangă, „haj- malăul Nică a lui Costache, monitorul ce-î însemna greșelile și-l bătea pe Creangă”, amintit de acesta în Amintirile sale².

În 1915, la 25 de ani de la moartea scriitorului, a fost organizată la 4 ianuarie o serbare de către membrii corpului didactic și biblioteca „Ion Creangă”. După oficierea parastasului la biserica din Humulești, participanții au mers și la casa unde s-a născut scriitorul, unde au ținut cuvântări, învățătorul Bancea și primarul Dimitrie Zamvel. În cadrul serbării au vorbit despre scriitor, Ispir, doctor în teologie și L. Mrejeru, revizor școlar. „Serbarea s’a terminat cu un frumos bal”, după cum informa ziarul „Adevărul”³.

² „Universul”, an 28, nr. 2, 22 ianuarie 1910, p. 2.

³ „Adevărul”, an 28, nr. 9992, 6 ianuarie 1915, p. 3.

Ziarul „Adevărul” din 14 ianuarie 1930 scria despre comemorarea acestuia, manifestare organizată de către Ateneul Popular „Ion Creangă”, la 40 de ani de la moartea acestuia. După slujba de pomenire de la biserica din sat și alocuțiunea institutorului Savinescu, cei prezenți s-au îndepărtat spre casa natală a povestitorului. În fruntea cortegiului, se aflau oficialitățile (nu se putea fără nici atunci), deputatul Gh. Popescu, primarul Nae Dușescu, șeful poliției, comisar C. Repca, viceprimarul I. Șneiberg, președintele ateneului Creangă, Neculai Bancea (un personaj avid de funcții și de bani), membrii consiliului local dar și numeroși locuitori. În curtea casei scriitorului au vorbit despre viața și opera sa, Neculai Bancea, Gh. Popescu și N. Dușescu, corul Ateneului Popular interpretând diverse cântece. A fost prezentă și o nepoată de a lui Creangă, „domnișoara Grigoriu care a arătat diferite cărți și tablouri ce aparținuseră ilustrului dispărut”. Totul s-a încheiat cu o mică degustare în localul băncii populare „Ion Creangă”⁴.

În 1937 se implineau 100 de ani de la nașterea marelui povestitor humuleștean. Ce activități s-au desfășurat cu această ocazie aflăm din presa vremii. Cu acest prilej, în martie 1937, cu sprijinul Cercului cultural al corpului didactic primar din Târgu-Neamț și din inițiativa preotului paroh Constantin Cozma și a învățătorilor Maria Savinescu și Ion Papuc, au fost organizate o serie de manifestări. Dorindu-se o manifestare cu ecou, au fost trimise circa 140 de invitații către Casa Regală a României, Ministerului Educației Naționale, Fundațiilor Regale, Mitropoliei, Societății Scriitorilor Români, Asociației Generale a Învățătorilor din România, tuturor școlilor din vecinătate, preoților, autorităților județene și locale, diferitelor societăți culturale și chiar unor ziare precum „Universul”, „Curentul”, „Avântul”, „Opinia”⁵. Printre personalitățile invitate erau Ion Simionescu (geolog și paleontolog, membru al Academiei Române), Simion Mehedinți (geograf, membru al Academiei Române), Dimitrie Gusti (filosof și sociolog, membru al Academiei Române), Leca Morariu sau G. T. Kirileanu.

Programul manifestării a cuprins: o ședință în memoria scriitorului a Cecului Cultural al școlii primare nr. 3 de fete Humulești, între orele 08.30 și 10, unde învățătoarea Maria I. Papuc a vorbit despre viața și opera lui Creangă.

A urmat un parastas la Biserica din Humulești, slujbă oficiată de un sobor de preoți de la bisericile din Târgu-Neamț, în frunte cu starețul Milchisedec (orele 10-11). Aici au luat cuvântul preotul paroh, Constantin Cozma și C. Ifrim, reprezentantul Fundațiilor Regale.

Între orele 11 și 15, a avut loc un pelerinaj la casa părintească a marelui scriitor, în timpul deplasării către casa povestitorului, corul ateneului a cântat „Patria mea”. La casa scriitorului au vorbit învățătorii Papuc și Bancea, iar corul ateneului „I. Creangă” a cântat în fața casei „Veșnica pomenire” pentru Ion Creangă, Ștefan și

⁴ „Adevărul”, an 43, nr. 14128, 14 ianuarie 1930, p.5.

⁵ Roxana Diaconu, Surse documentare privitoare la celebrarea centenarului nașterii lui Ion Creangă (Humulești, 1937), în „Acta Musei Tutovens”, VIII, 2013, p. 163.

Smaranda părinții lui și pentru iubitul său fiu colonelul Constantin Creangă, mort ca un erou în războiul de întregire. La final, s-au cântat cântece populare și „Mulți ani trăiască“ tuturor membrilor familiei Creangă, în viață. La finalul manifestărilor, între orele 14.30 și 17, a urmat o agapă în localul școlii din Humulești urmată de o serbare. Seria alocuțiunilor a fost deschisă de senatorul Calistrat Scutărăscu, urmat de starețul Melchisedec, delegate al Mitropoliei Moldovei care a vorbit despre personalitatea scriitorului. Au urmat luările de cuvânt ale lui V. Găbureanu, inspector școlar, C. Ifrim din partea Fundațiilor Regale și Virgil Dobrescu, în numele consiliului județean și al corpului profesoral din județul Neamț care a vorbit despre Ion Creangă și Eminescu, valori culturale ale neamului românesc. Acesta a propus înființarea unui muzeu în casa lui Creangă. Au mai luat cuvântul Protoereul Maxim, V. Gheorghiasa, G. Popescu, președintele căminului cultural „G. Cosmovici” și N. Stamate, institutor din Târgu-Neamț.

Un moment emoționant a fost acela când, nepoata scriitorului, Elena Creangă, atunci în vârstă de 80 de ani, „citit amintiri și scene impresionante, de la moartea lui”, apoi a dat citirii o dorință a familiei Creangă: „Ca ruda cea mai apropiată a marelui povestitor I. Creangă, am o dorință care cred că este și a dv., și care, dacă se va îndeplini, ne va face cinste nouă rudelor și satului Humulești: a) terminarea localului de școală „I. Creangă” din Humulești; b) facerea unui bust în amintirea scriitorului; c) amenajarea casei unde s’a născut și copilărit; d) aducerea învățătorului Anton A. Grigoriu, nepotul lui Creangă, din satul Vânătorii Neamțului, la școala din satul Humulești. Această dorință se va putea îndeplini formându-se un comitet local, și cu membrii de onoare dintre personalitățile țării”.

În îndeplinirea acestei dorinți, a fost deschisă și o listă de subscripție, primii care au donat câte 1000 de lei au fost, I. Bârliba, președintele Ligii Antirevizioniste și comisarul Repcea.

Participații au vizitat muzeul Ion Creangă amenajat într-o sală a școlii, urmată de o serbare organizată de învățătorii Maria Savinescu și I. Papuc⁶.

Nu au fost singurele manifestări organizate cu prilejul centenarului nașterii marelui povestitor. În iulie, cu prilejul comemorii a 433 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare a fost organizată o mare serbare populară la Humulești. Aceste manifestări au fost organizate de către Ateneul Popular „Ion Creangă” și sub patronajul directorului ziarului „Universul”, Stelian Popescu, președinte al „Ligii Antirevizioniste Române”, reprezentat la manifestări de Gh. Lungulescu. Au participat numeoriș localnici dar și învățători din toată țara aflați la cursurile de vară de la Piatra Neamț etc.

Programul acestora a fost următorul, după cum prezenta presa națională:
„1. Duminică, 18 iulie, ora 3 după amiază membrii ateneului se vor aduna la casa scriitorului Ion Creangă. Aici va vorbi d. N. Bancea, învățător. Corul ateneului va cânta „Bordeiaș, bordei, bordei”. De la casa scriitorului se va străbate podul peste apa

⁶ „Universul” an 54, nr. 64, 6 martie 1937, p. 6; „Adevărul”, an 51, nr. 16920, 6 martie 1937, p. 5; „Opinia”, an 33, nr. 8969, 26 februarie 1937, p. 2.

Ozanei, orașul Tg.-Neamț, și apoi convoiul se va opri la grădina publică în pavilionul căreia va fi producția școlară, dată de un grup de studenți și elevi ai școlii secundare, membri ai ateneului „Ion Creangă”. La ora 9 seara va fi în același pavilion o serată dansantă.

2. În ziua de 19 Iulie vor fi vizitate locurile pomenite de Ion Creangă în „Amintirile sale din copilărie”.

3. În ziua de 20 Iulie (Sf. Ilie). ora 9 dim. toți membrii ateneului vor lua parte la slujba religioasă. Corul ateneului va da răspunsurile. La ora 11, tot la biserica din Humulești se va forma convoiul și se va merge în procesiune la casa scriitorului, unde se va face pomenirea lui, a părinților lui, a foștilor preoți, dascăli și elevi ai școlii din Chilia Bisericii din Humulești. După pomenire vor urma, în fața casei, cuvântările și o producție școlară dată de elevii și elevele școalelor primare din Humulești, care vor cânta „Pupăza” lui Creangă. La ora 12 din zi, defilarea școalelor a premilitarilor și a membrilor ateneului în fața casei scriitorului. La ora 1 d. a., prânzul în localul nou al școlii primare din Humulești, cu tacâmul obligatoriu. Un bufet modest va sta la dispoziția publicului. Imediat după prânz, la ora 3 toți participanții se vor aduna pe malul stâng al apei Ozana. în dreptul locului unde se scălda copilul Ionică Creangă și de acolo se va lua drumul spre bătrâna cetate a Neamțului, care de veacuri străjuește meleagurile acestui ținut și orașul Tg.-Neamțu.

4. În ziua de 21 Iulie, adunarea la ora 9 dimineța la casa lui Ion Creangă, de unde membrii ateneului vor merge în excursiune pe dealul Boiștea, cea mai apropiată strajă a cetății Neamțului pe timpul lui Ștefan Vodă.

5. În ziua de 22 Iulie (Maria Magdalena, Sf. Mucenic Foca și ziua de naștere a M. S. Reginei Maria, mama răniților, a orfanilor și invalizilor, și văduvelor de război) se va face la ora 10 dini. în biserica Sf. Haralambie din Tg.-Neamț, pomenirea tuturor membrilor decedați, cari au contribuit la înființarea și susținerea bibliotecii „Ion Creangă”. De la biserica Sf. Haralambie, membrii ateneului vor merge în procesiune la școala din Humulești, unde se va ține o șezătoare și se va inaugura biblioteca cu numele de „Ion Creangă”. După amiază la ora 4 va fi în ograda școlii producția școalelor primare din Humulești și jocuri populare. La aceste serbări se va da mare însemnătate costumelor naționale, cântecelor și jocurilor populare. Se vor premia cele mai alese costume naționale. După aceste serbări comemorative, enumerate mai sus, vor urma excursiuni la mănăstirile și localitățile de prin împrejurimi”⁷.

Abia după război, casa în care s-a născut marele povestitor va deveni muzeu.

În 1964 se împlineau 75 de ani de la moartea scriitorului, prilej pentru regimul communist de a comemora cu fast acest eveniment. Este prima dată când apar consemnate „Zilele Ion Creangă”. Cu aceste prilej a fost constituit un Comitet national de comemorare, format din: Ștefan Bălan, ministrul învățământului, acad. Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor din R. P. Română, acad. George Călinescu, directorul Institutului de istorie literară și folclor al Academiei RPR,

⁷ „Universul”, an 54, nr. 196, 19 iulie 1937, p. 9; *Idem*, nr. 203, 26 iulie 1937, p. 12.

scriitorul Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei RPR, scriitorii Otilia Cazimir și Dumitru Corbea, Constanța Crăciun, președintele Comitetului de stat pentru cultură și artă, prof. univ. Constantin Ciopraga, prof. univ. Alexandru Dima, membru corespondent al Academiei RPR, conf. univ. Zoe Dumitrescu- Bușulenga, istoric literar, acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei RPR, scriitorul Dumitru Ignea, secretarul filialei din Iași a Uniunii scriitorilor, acad. Athanase Joja, președintele Comisiei Naționale a RPR pentru UNESCO, Octav Livezeanu, vicepreședinte al Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, Toma Mosor, membru al Comitetului executiv al Sfatului popular al orașului Tg. Neamț, director al Școlii de cultură generală de 8 ani din cartierul Humulești, acad. D. Panaiteșcu-Perpessicius, directorul Muzeului de istorie a literaturii române și Ion Pas, președintele Comitetului de radiodifuziune și televiziune. Era elaborate inclusive un plan de măsuri care prevedea ca între 13— 20 decembrie 1964 Comitetul de stat pentru cultură și artă, Academia RPR și Uniunea scriitorilor să organizeze în colaborare cu alte instituții culturale „Zilele Ion Creangă”, în cadrul cărora „se vor desfășura acțiuni menite să contribuie la adâncirea cunoașterii și studiului operei lui Ion Creangă, la răspîndirea în cele mai largi mase populare a valoroasei opere a marelui povestitor, ca directă emanație a geniului artistic al poporului român”⁸.

Planul prevedea organizarea unei manifestări centrale în capital și a unei ședințe festive la Iași, în timp ce „în întreprinderi, instituții, școli, case de cultură, cluburi, cămine culturale, se vor organiza conferințe și simpozioane cu tema: „Ion Creangă marele povestitor al poporului român”. Conferințele vor fi susținute de către personalități ale vieții noastre culturale, scriitori și profesori de literatură română. În universitățile muncitorești și populare vor avea loc lecții speciale consacrate vieții și operei lui Ion Creangă”⁹. Era prevăzut și un pelerinaj la bojdeauca din Iași și un altul la casa din Humulești.

Radiodifuziunea și televiziunea română trebuia să difuzeze emisiuni special, spectacole dedicate acestei comemorări, iar Studioul cinematografic București urma să realizeze filmul artistic „Amintiri din copilărie”¹⁰ și un film după povestirea „Harap Alb”¹¹. Au fost editate volume cu opera scriitorului și studii de critică și istorie literară

⁸ „Steagul Roșu”, nr. 3682, 3 decembrie 1964, p. 1.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Film românesc din 1965 regizat de Elisabeta Bostan. Filmul a avut premiera pe 14 decembrie 1965. Marele premiu "Osso pardo asturiano" și Premiul special al Juriului la Festivalul Internațional al filmului pentru copii și tineret de la Gijon, Spania – 1965; Premiul special al Juriului la Festivalul Internațional al filmului din La Plata, Argentina - 1965

¹¹ **De-aș fi... Harap Alb** este un film românesc din 1965, regizat de Ion Popescu-Gopo după propriul scenariu. Filmul este o adaptare cinematografică în manieră liber-parodică a basmului „Povestea lui Harap-Alb”. Premiera 26 iunie 1965. Filmul a obținut câteva premii la unele festivaluri de film din țară și din străinătate: Premiul de onoare pentru calitatea imaginii color și a prelucrării în laborator (Grigore Ionescu) la Congresul UNIA TEC de la Milano (1964);

Premiul special al juriului, premiul pentru regie (Ion Popescu-Gopo) și premiul pentru scenografie (Ion Oroveanu) la Festivalul Național al Filmului de la Mamaia (1965); Premiul pentru originalitatea regiei

privind creația lui Ion Creangă. Comitetul de stat pentru cultură și artă e emis și o medalie comemorativă reprezentând pe cei doi buni prieteni, Eminescu și Creangă.

În prima zi a manifestărilor pe 13 decembrie, a avut loc faza finală a festivalului regional „Ion Creangă”, desfășurată la căminul cultural din Humulești. A fost organizat și un simpozion cu tema „75 de ani de la moartea marelui nostru povestitor Ion Creangă”, în cadrul căruia Dumitru Știrban, profesor la școala medie din localitate, a vorbit despre „realismul. și universalitatea operei lui Ion Creangă”¹². Manifestările au inclus și un montaj literar-muzical intitulat „Evocare” susținut de către elevii Școlii medii din oraș sub coordonarea profesoarei Emilia Ivancehin. La muzeul de istorie din oraș a fost vernisată o expoziție de grafică și pictură cu titlul „Ion Creangă în arta plastică”, în timp ce la biblioteca raională a fost organizată o expoziție cuprinzând operele lui Creangă apărute în diferite ediții¹³.

Oficializarea „Zilelor Creangă” pare să fie 1969, având ca organizatori Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al orașului Tg Neamț și Muzeul memorial „Ion Creangă”.

Organizate în perioada 15-21 decembrie 1969, în anul împlinirii a 80 de ani de la moartea povestitorului, manifestările au prilejuit desfășurarea a numeroase acțiuni cultural-artistice, invitat special Constantin Ciopraga. La Târgu-Neamț a fost organizat un simpozion „Humulești. file de monografie”, vernisată expoziția de picture a lui Eugen Ispir - „Locuri și amintiri din opera lui Creangă”, montajul literar „Amintiri din copilărie” și o șezătoare literară la școala din Humulești. În încheierea manifestărilor, pe 20 decembrie a avut loc la Piatra Neamț, vernisajul unei expoziții de carte dedicate operei scriitorului iar la Casa de Cultură a Sindicatelor, o șezătoare literară cu participarea Cenaclului literar „Calistrat Hogaș” și a actorilor Teatrului Tineretului. Pe 21 decembrie, la Târgu-Neamț a avut loc o sesiune de comunicări științifice, un spectacol cu datini și obiceiuri de iarnă desfășurat chiar în curtea casei memorial din Humulești și dramatizarea piesei „Cătiheții de la Humulești”, spectacol jucat pe scena Casei de Cultură¹⁴.

În încheierea acestei contribuții, am dorit să arătăm cum o personalitate a literaturii române a fost comemorată de predecesori, acțiuni prezentate în presa vremii. Desigur, documentele de arhivă sunt mult mai importante, dar nu trebuie trecute cu vederea nici mărturiile de presă, acestea contribuind la întregirea imaginii unor personalități ale culturii române.

(Ion Popescu-Gopo) la Festivalul Internațional al Filmului de la Moscova (1965). În 1967, filmul a fost retras apoi de la difuzarea în cinematografe din cauza prezenței pe generic a Licăi Gheorghiu, fiica lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, și a unor replici rostite de aceasta destul de curajos pentru epoca respectivă. https://ro.wikipedia.org/wiki/De-a%C8%99_fi..._Harap_Alb.

¹² „Steagul Roșu”, nr. 3693, 16 decembrie 1964, p. 1.

¹³ Ibidem.

¹⁴ „Ceahlăul”, an II, nr. 572, 20 decembrie 1969, p. 1; nr. 575, 24 decembrie 1969, p. 1.

Bibliografie selectivă

„Adevărul”, an 28, nr. 9992, 6 ianuarie 1915;
Idem, an 43, nr. 14128, 14 ianuarie 1930;
Idem, an 51, nr. 16920, 6 martie 1937;
„Ceahlăul”, an II, nr. 572, 20 decembrie 1969;
Idem, an II, nr. 575, 24 decembrie 1969;
„Opinia”, an 33, nr. 8969, 26 februarie 1937;.
„Steagul Roșu”, nr. 3682, 3 decembrie 1964;
Idem, nr. 3693, 16 decembrie 1964;
„Universul”, an 28, nr. 2, 22 ianuarie 1910;
Idem, an 54, nr. 64, 6 martie 1937;
Idem, an 54, nr. 196, 19 iulie 1937;
Idem, an 54, nr. 203, 26 iulie 1937;

Roxana Diaconu, *Surse documentare privitoare la celebrarea centenarului nașterii lui Ion Creangă (Humulești, 1937)*, în „Acta Musei Tutovensius”, VIII, 2013;
https://ro.wikipedia.org/wiki/De-a%C8%99_fi..._Harap_Al

Invitație la manifestările organizate cu ocazia celebrării centenarului nașterii lui Ion Creangă.

ROMANIA
Școala primară No. 3 băieți
„IOAN CREANGĂ”
din
Humulești Tg. Neamț Jud. Neamț
No. 48
1937 Luna Februarie Ziua 21

Invitație

Luni 1 Martie a. e. împlinindu-se 100 ani
de la nașterea marelui scriitor Ioan Creangă, s'a
luat hotărârea să i se facă comemorarea în Hu-
mulești în felul următor:

1. Dela ora 8¹/₂-10 se va ține a ședința Cercului Cul-
tural a școalei primare No. 3 fete, care ședință se va în-
china memoriei scriitorului.
2. Dela ora 10-11 se va oficia la biserica din Hu-
mulești un parastas de către cucernici preoți din localitate.
3. Dela ora 11-13 pelerinaj la casa părintească a
marelui scriitor.
4. Dela ora 14¹/₂-17 serbare organizată în localul
școalei „Ioan Creangă” de către școlile primare din
Humulești.

La această înălțătoare manifestație sunteți
rugați a lua parte și D-voastră.

Preot Paroh C. Cosma
Din partea corpul didactic al școalei de fete și de băieți
din Humulești
Directori Maria Savinescu și Ioan Papuc

(Roxana Diaconu, *Surse documentare privitoare la celebrarea centenarului nașterii lui Ion Creangă*
(Humulești, 1937), în „Acta Musei Tutovensius”, VIII, 2013, p. 165)

Fotografii din timpul manifestărilor: 1. la casa familiei Creangă din Humulești; 2. la școala din Humulești.

oxana Diaconu, *Surse documentare privitoare la celebrarea centenarului nașterii lui Ion Creangă* (Humulești, 1937), în „Acta Musei Tutovensius”, VIII, 2013, p. 171) (R

Comemorarea a 100 de ani dela nașterea povestitorului Ion Creangă

Piatra-Neamț, 2 Martie

Împlinindu-se 100 de ani dela nașterea povestitorului moldovean Ion Creangă, căminul cultural din Humulești — satul natal al lui Creangă — a luat inițiativa comemorării lui.

În acea zi, fiind convocată ședința consiliului județean, d. președinte I. Bărliba, care, și președintele Ligii Antirevizioniște, a vorbit în sala consiliului despre marele povestitor și a desemnat să la parte la comemorarea dela Humulești pe d-nii profesori Virgil Dobrescu, Grigore Capșa, Rîtu Popovici și I. Radu, președintele Asoc. învățătorilor din jud. Neamț.

Au mai luat parte d-nii senator Scutărășcu, V. Stavăr, ca delegat al județului, C. Ibrim din partea Fundațiilor Regale și președintele ateneului „Tătărași” din Iași, inspectorul școlar V. Helgiu din partea ministerului educației naționale, etc.

SOLEMNITATEA

De dimineață, cercul cultural a ținut ședința intimă la care d-na inv. Maria I. Papuc a vorbit cu multă însuflețire despre Creangă.

La biserică din Humulești s'a făcut o slujbă religioasă de un sobor de preoți, iar la ora 11 s'a oficiat o panahidă de un sobor în frunte cu starețul Măliședec Dumitriu. Răspunsurile au fost date de corul ateneului popular „Ion Creangă”, sub conducerea d-lui N. Bancea, învățător din Humulești.

La biserică a vorbit pr. C. Cozma, parohul bisericii și d. C. I.

poata scriitorului, a citit amintiri și scene impresionante, de la moartea lui.

Apoi a citit o dorință a familiei Creangă, exprimată în termenii următori: „Ca ruda cea mai apropiată a marelui povestitor I. Creangă, am o dorință care cred că este și a dv., și care, dacă se va îndeplini, ne va face cinste nouă rudelor și satului Humulești: a) terminarea localului de școală „I. Creangă” din Humulești; b) facerea unui busf în amintirea scriitorului; c) amenajarea casei unde s'a născut și copilărit; d) aducerea învățătorului Anton A. Grigoriu, nepotul lui Creangă, din satul Vânători Neamțului, la școala din satul Humulești. Această dorință se va putea îndeplini formându-se un comitet local, și cu membrii de onoare dintre personalitățile țării”.

D. prof. Bărliba, președintele Ligii Antirevizioniște și d. comisar Repea s'au înscris cu câte 1000 lei pentru îndeplinirea celor de mai sus.

D. I. Săvescu, președintele cercului cultural, a adus mulțumiri participanților.

S'au expediat telegrame M. S. Regelui, d-lor miniștri dr. C. Angelescu, prof. Gusti, președintele Fundațiilor Regale, I. P. S. Nicodem, mitropolitul Moldovei și președintele asociației generale a învățătorilor d. V. Toni.

A urmat vizitarea muzeului I. Creangă unde a impresionat casa în miniatură a scriitorului făcută de învățătorul N. Munteanu: casa este făcută așa

CURIER

Statul plătește!

Am scris la timp despre procesul de daune pornit de Sindicatul spiritului contra statului român.

Se știe astfel că trib. Ilfov s. I. com. a admis acțiunea întreprinsă și a condamnat ministerul finanțelor să plătească nouă milioane lei reclamanților constatând că rău și fără nici o bază legală consiliul de miniștri s'a apucat să reducă prețul de vânzare al spiritului după ce îl fixase, cu paza tuturor formelor legii, pe perioadă de 12 luni. Jurnalul consiliului nu putea dispune decât pentru viitor, adică numai pentru campania de producție următoare. Statul a făcut apel împotriva acestei sentințe.

Apelul a prilejuit ample des-

bateri în fața Curții din regi s. III.

Curtea a confirmat însă rirea atacată și a respins ca nefondat.

A deslușit astfel, încă principiul că dacă nici prin legi adhoc nu se poate lega procese — și rapoarte ridice, în genere — încă puțin nu pot fi modificate porturi și acorduri de învalabil perfectate, prin jurnale ale consiliilor de tri (adică ale puterii executive iar dacă totuși se săvârșesc menea imixtiuni, peste legilor, cei lezați au drept reparatiuni.

Din nefericire însă, au țile greșesc și statul plă-

Prezența ministerului public este necesară

Trib. Dâmbovița — la cererea din București s. I, că hoț pețitorilor V. Ionescu și Gr. primei instanțe e nulă de

ARHEOLOGIE
*
ARCHEOLOGY
*
ARCHÉOLOGIE

UNELE CONSIDERAȚII GENERALE REFERITOARE LA
CERAMICA ASPECTELOR CUCUTENI,
FAZA A/TRYPILLIA, FAZA BI

*

SOME GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING CUCUTENI
ASPECTS CERAMICS,
PHASE A/TRYPILLIA, PHASE BI

*

QUELQUES CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES CONCERNANT
LES ASPECTS CÉRAMIQUES CUCUTENI,
PHASE A/TRYPILLIE, PHASE BI

drd. Alexandru Pascariu¹

Rezumat: În prezenta lucrare, am realizat o scurtă prezentare a ceramicii aspectelor regionale culturale ale fazei Cucuteni A/Trypillia BI, discutând categoriile de ceramică, formele lor și particularitățile de decor și procesul tehnologic folosit la crearea acestora. Materialele discutate aici, provin din așezările din nord-estul României, din jumătatea nordică a Republicii Moldova și din sud-vestul Ucrainei; majoritatea lor (în ceea ce privește partea românească) fiind descoperite și studiate de-abia în cea de-a doua jumătate a secolului trecut.

Cuvinte cheie: Cultura Cucuteni, faza A/Trypillia, faza BI, aspect regional, ceramică cu decor adâncit, ceramică cu decor pictat, specii ceramice, tradiție precucuteniană, așezări de tip „Trușești-Drăgușeni”

*

Abstract: In the following paper, we carry out a brief presentation of the ceramics from the cultural regional aspects of the Cucuteni A/Trypillia BI phase, discussing the categories of pottery, their forms and decoration features and the technological process used in their creation. The materials discussed here come from the settlements located in north-eastern Romania, the northern half of Republic of Moldova and the south west of Ukraine; most of them (as far as the Romanian side is concerned) being discovered and studied only in the second half of the last century.

Keywords: Cucuteni A/Trypillia BI culture, regional aspect, cultural variant, incised and fluted pottery, painted pottery, ceramic species, precucutenian tradition, „Trușești-Drăgușeni” type settlements

*

Résumé: Dans cet article, j'ai fait une brève présentation des céramiques des aspects culturels régionaux de la phase Cucuteni A/Trypillia BI, en discutant les catégories de céramiques, leurs formes et particularités de décoration et le processus technologique utilisé dans leur création. Les matériaux

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

discutés ici proviennent des colonies du nord-est de la Roumanie, de la moitié nord de la République de Moldavie et du sud-ouest de l'Ukraine, la plupart d'entre eux (en ce qui concerne la partie roumaine) étant découverts et étudiés seulement dans la seconde moitié du siècle dernier.

Mots clés: culture Cucuteni, phase A/Trypillia, phase BI, aspect régional, céramiques à décor profond, céramiques à décor peint, espèces céramiques, tradition pré-Cucutenienne, habitats de type "Truşeşti-Drăguşeni".

*

1. Introducere

Indiferent de faza sau etapa din care provine, ceramica civilizației Cucuteni-Trypillia este (evident cu excepțiile de rigoare) de o calitate remarcabilă, atât din punct de vedere artistic cât și tehnologic.² Totodată, aceasta reprezintă și cea mai numeroasă categorie de artefacte rămasă de la această civilizație eneolitică. Caracteristicile ei tehnologice; categoriile de ceramica, formele vaselor, decorul și motivele ornamentale; toate spun o „poveste” cu privire la modul de viață, obiceiurile și gustul estetic al unei culturi care a dispărut de pe acest pământ cu peste patru milenii în urmă.³

Studiul întreprins asupra ceramicii, de la descoperirea acestei civilizații și până acum, a permis identificarea a celor trei areale geografice principale: Ariuşd-Cucuteni-Trypillia, dar și a altor variante regionale individuale, situate de-a lungul timpului în cadrul lor.⁴

Dezvoltarea unei civilizații sau culturi arheologice poate fi observată prin prisma evoluției ceramicii: prin dezvoltarea și/sau răspândirea tehnologiilor de construcție și prin dezvoltarea și/sau modificarea în orice fel al motivelor decorative sau ornamentale.⁵ Aceste observații conduc la stabilirea cronologiilor culturale, la identificarea deosebirilor sau asemănarilor dintre anumite așezări, la interpretarea obiceiurilor religioase,⁶ sau la delimitarea zonelor maxime de contact între diferitele comunități preistorice ale vremii.⁷

²C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *Cucuteni a great civilization of the prehistoric world*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2009, p. 80; M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *Cucuteni-Cetățuie: monografie arheologică*, Piatra-Neamț, 2004, pp. 179-180.

³D. Boghian, S. Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. M. Stanc, *Comunitățile cucuteniene din zona Târgului Frumos: cercetări interdisciplinare în siturile de la Costești și Giurgești*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2014, p. 67.

⁴V. Sorochin, *Considerații referitoare la așezările fazei Cucuteni A – Tripolie BI din Ucraina și Republica Moldova*, în *Memoria Antiquitatis*, XXI, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț, 1997, p. 21, p. 71; Vl. Dumitrescu, *Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolie*, în SCIVA, 1, XIV, 1963, pp. 51-79.

⁵L. Stratulat și colab., *Cucuteni – magia ceramicii*, Editura PIM, Iași, 2009, p. 27; N. Ursulescu, S. Ignătescu, *Preutești-Haltă: o așezare Cucuteniană pe valea Șomuzului Mare*, Editura „Demiurg”, Iași, 2003, pp. 51-53.

⁶D. Boghian, S. Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. Margareta Stanc, *op. cit.*, p. 68; Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale în aria de răspândire a Culturii Cucuteni, în cursul primei sale faze de dezvoltare*, în

Este un lucru bine-cunoscut de acum, că sesizarea unor forme deosebite de vase în u-nele așezări,⁸ împreună cu analiza decorului adâncit – în acest caz canelurile – și comparația motivelor decorative ale vaselor pictate,⁹ au fost cruciale în identificarea aspectelor regionale nordice discutate în acest articol.

În cazul aspectelor regionale nordice de tip „Trușești-Borisovka” și „Drăgușeni-Jura” locuințele, uneltele de silex și piatră, plastica antropomorfă și în special cea zoomorfă, nu reprezintă (din diferite motive) decât o parte relativ mică dintr-un întreg. Vasele ceramice însă; unele dintre ele extraordinar păstrate și descoperite în număr foarte mare în raport cu ce-lelalte artefacte; aveau să ofere arheologilor o imagine de ansamblu peste regiunea studiată; o- ferind noi ipoteze noi cu privire la evoluția culturală a regiunii.¹⁰

Ceramica așezărilor de tip „Trușești-Borisovka” și „Drăgușeni-Jura” avea să intre în atenția arheologiei românești odată cu săpăturile întreprinse de profesorul Vladimir Dumitrescu, la Drăgușeni, între anii 1970 și 1973, acestea ducând la identificarea unui aspect regional nordic situat în nord-estul Moldovei dintre Carpați și Prut, în jumătatea de nord a Republicii Moldova și în zona de sud-vest a Ucrainei. Aspectul avea să fie încadrat de profesorul Dumitrescu în etapa Cucuteni A4: aspectul regional Drăgușeni.

Mai târziu, studiile profesorului Dumitrescu, întreprinse asupra ceramicii provenite din așezările de la Trușești,¹¹ Hăbășești și Cucuteni, aveau să conducă la identificarea a încă două aspecte regionale – încadrate de dânsul în etapa Cucuteni A3: aspectul Nord-Est Moldav și cel Vest-Moldav.¹²

Ceramica descrisă de Vladimir Dumitrescu, ce va ajunge să definească mai târziu așezările de tip „Trușești-Borisovka” și „Drăgușeni-Jura”, se deosebește prin

SCIVA, tomul 25, nr. 4, București, 1974, p. 549; C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului din România II: Epoca Cuprului*, Trinitas, Iași, 2007, p. 179.

⁷A. Melniciuc, *Ceramica de tip Cucuteni C din așezările de fază, A-B a culturii Cucuteni din județul Botoșani*, în *Acta Moldaviae Septentrionalis*, IX, 2010, Secțiunea I: Arheologie – Antichitate – Epocă Medic, Muzeul Județean Botoșani, 2010, p. 28.

⁸I. Palaguta, *Tripolye culture during the beginning of the middle period (BI): The relative chronology and local grouping of sites*, BAR International Series 1666, 2007, p. 5.

⁹N. Ursulescu, S. Ignătescu, *op. cit.*, p. 53; D. Kiosak, M. Lobanova, *On the chronology of the Sabatynivka group of Cucuteni-Trypillia cultural complex (central Ukraine)*, în *Sprawozdania Archeologiczne*, 73/2, p. 31.

¹⁰I. Palaguta, *op. cit.*, p. 28.

¹¹Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale în aria de răspândire a culturii Cucuteni, în cursul primei sale faze de dezvoltare*, în *SCIVA*, 25, 4, 1974, pp. 544-553.

¹²Idem, *Einige Fragen zur Cucuteni Kultur im Lichte der Ausgrabungen bei Drăgușeni (NO der Moldau, SR Rumänien)*, în *Zeitschrift für Archäologie*, 7, 1973, pp. 1-20; Idem, *Unele probleme ridicate de așezarea cucuteniană de la Drăgușeni (Jud. Botoșani)*, în *Din trecutul județului Botoșani*, 1973, Botoșani, 1974, pp. 33-47; Idem, *Aspecte regionale...*, pp. 545-554; D. Boghian, *Quelques considérations sur les aspects régionaux du complexe culturel Cucuteni-Tripolye*, în *Memoria Antiquitatis*, XXII, Piatra Neamț, 2001, p. 77; S. Marinescu-Bîlcu, A. Bolomey, *Drăgușeni. A cucutenian community*, Editura Enciclopedică, 2000, p. 110.

metodele particu-lare de ornamentare, precum și prin unele forme speciale de vase, prezente în anumite așezări însă lipsind cu desăvârșire din altele.

Caracteristica ceramicii așezărilor de tip Hăbășești-Trușești de exemplu, este decorul cu șiruri de împunsături mici și de gropițe asociate cu caneluri foarte puțin adâncite și cu ornamente adânc incizate.

Acest decor își găsește analogia în așezări situate la est și nord-est de Prut; în timp ce în așezările de tip Drăgușeni (dar și la Trușești) apar canelurile largi, vopsite în alb cu inter-spațiile vopsite în roșu, șanțulețele largi și pictura tricromă din benzi cu roșu și cu negru crud, și cu alb în șanțuri înguste. La acest tip de decor, întâlnit în așezările de la Trușești și Drăgușeni, se adaugă și așa zisele vase tip „binoclu”. Acestea (ca și decorul) își au analogia în multe dintre așezările cucuteniene de peste Prut și în cele trypilliene de peste Nistru, la noi fiind pre-zente; în cadrul fazei Cucuteni A; în așezările botoșănene de la Trușești, Mitoc și Drăgușeni;¹³ deși se răspândesc mai târziu și mai departe, în cadrul fazei A-B.¹⁴

Mai târziu Victor Sorochin publică rezultatele propriilor sale cercetări din așezările cu- cuteniene de la finalul fazei A, aflate pe teritoriul Republicii Moldova. Folosind periodizarea profesorului Dumitrescu, acesta le așează cronologic în etapa A4, numind astfel un nou aspect regional, pe care îl denumeste „*Drăgușeni-Jura*”.¹⁵

Studiile acestora aveau să fie confirmate mai tarziu și de către Dumitru Boghian, care, pornind de la rezultatele inițiale ale profesorului Dumitrescu, ajunge să descrie la rândul său un număr de variante regionale, localizate în nordul Moldovei, în nordul Republicii Moldova în regiunea superioară a Nistrului mijlociu.¹⁶

Studiile întreprinse asupra ceramicii cucuteniene folosesc cel mai frecvent două abor-dări interconectate: cea morfologică, care examinează caracteristicile specifice formelor vase-lor și cea stilistică, care examinează decorul obiectelor ceramice. Ambele au fost folosite într-o mai mare sau mai mică măsură, de către arheologi la studiul ceramicii culturii Cucuteni A-Tipillia BI, întrucât principiile generării clasificărilor materialelor ce țin cont de atributele de formă și decor,

¹³V. Sorochin, *Aspectul regional cucutenian Drăgușeni-Jura*, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț, 2002, pp. 33-35; C.-M. Mantu, *Cultura Cucuteni: Evoluție, cronologie, legături*, Piatra-Neamț, 1998, p. 44; D. Popovici, *Cercetările arheologice de la Mitoc „Pîrîul lui Istrati”*, Jud. Botoșani, 1981, în *Cercetări Arheologice*, VIII, București, 1986, pp. 9-18.

¹⁴*Cronica cercetărilor arheologice din România: Campania 2018*, a LIII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 13 – 15 Septembrie, 2019, p. 168; M. Diaconescu, *Aspecte ale unor practici magico – religioase în așezarea cucuteniană de la Vorniceni, Pod Ibăneasa*, Jud. Botoșani, în AMS, XI, 2012, Secțiunea I: Istorie Veche și Arheologie, pp. 14-25; Eadem, *Obiecte de mobilier cucuteniene de la Vorniceni-Pod Ibăneasa – Județul Botoșani*, în AMS, XIV – XV, 2015 – 2016, Secțiunea I: Arheologie, pp. 19-30.

¹⁵V. Sorochin, *Aspectul regional...*, pp. 45-59.

¹⁶D. Boghian, *op. cit.*, pp. 71-114; G. Bodi, *Aspectele regionale ale culturii Cucuteni faza A din perspectivă statistică. Teorie și studiu de caz asupra variației formei paharelor din cinci așezări*, în *Arheologia Moldovei*, XLII, 2019, pp. 7-8.

determină realizarea schemelor de periodizare și cronologice, precum și fiabilitatea acestora.

Cu toate acestea, în majoritatea studiilor, aspectele de decor au fost preferate ca reprezentând cel mai accesibil și mai divers set de caracteristici ale ansamblurilor ceramice. Principiul ornamental a devenit baza majorității clasificărilor ceramicii tripilliene. Tatiana Passek de exemplu, a folosit diferențele tehnicilor de decorare în propria ei clasificare,¹⁷ precum și a majorităților sistemelor de clasificare ulterioară. Formele vaselor aveau în continuare să fie luate în considerare, însă într-o măsură mult mai mică. Acest lucru se poate datora și numărului foarte mare de fragmente de vase disponibile arheologilor în comparație cu vasele întregi descoperite în special în arealul tripillian.

Metoda cea mai des folosită la crearea schemelor periodice ale etapei timpurii a culturii Trypillia, consta în analiza ansamblurilor ceramice din punct de vedere al procentelor diverselor grupe de ceramică, fabricate prin tehnici de decorare diferite. Ca exemplu, în așezarea de la Polivanov Yar III, ceramica avea să fie împărțită în patru categorii, bazate pe tehnica decorului exterior. În alte cazuri, forma vaselor nu era luată în calcul decât ca element suplimentar al decorului.

Victor Sorochin avea să folosească același tip de clasificare pentru prelucrarea ceramicii Cucuteni A din interfluviul Prut-Nistru. Acesta avea însă să descrie ceramica provenită din toate așezările la un loc (similar descrierii ceramicii dintr-o singură așezare) pentru ca mai apoi să le încadreze pe toate într-un singur aspect regional. Această abordare nu a permis o comparație consecutivă a ansamblurilor ceramice pentru a clarifica cronologia lor respectivă și diferențele locale – așa cum este obișnuit în arheologie – drept urmare, concluziile acestuia cu privire la unitatea materialelor colectate pe acest teritoriu, definit convențional, au rămas la acel moment nefondate.

O altă modalitate avea să fie folosită de V.G. Zbenovic și V.A. Șumova: bazată pe ”principiul tehnologic”, aceasta lua în calcul aditivii adăugați lutului, caracterul tratamentului exterior și gradul de ardere a ceramicii. În acest caz, ceramica era împărțită în trei grupe, potrivit diferențelor de argilă plastică.¹⁸ Varietățile de formă și decor aveau să fie luate în calcul în cadrul fiecăruia dintre aceste grupe.

În arheologia românească modalitatea cea mai folosită avea să fie „analiza stilistică”. Aplicată pentru prima dată la Cucuteni de către Hubert Schmidt, acesta introduce noțiunea de „stil de pictură”, folosit de arheologii români până astăzi. În acest caz, la definirea stilurilor, pe lângă tehnicile de pictură și combinațiile de culori, sunt luate în considerare și modelele decorative stabile.¹⁹

¹⁷I. Palaguta, *op. cit.*, pp. 4-5.

¹⁸*Ibidem*, p. 12.

¹⁹*Ibidem*, pp. 12-13; V. Sorochin, *Aspectul regional...*, p. 98.

Aceste clasificări ale decorului; fiecare dintre ele cu propriile avantaje și dezavantaje specifice; au permis arheologilor crearea unei baze de lucru pentru periodizarea culturii și de-definiția grupelor majore de așezări.

Întorcându-ne deci la ceramica așezărilor de tip „*Trușești-Borisovka*” și „*Drăgușeni-Jura*”, acesta avea să fie definită de Victor Sorochin în cinci categorii: grosieră, cu decor inci-zat, cu decor canelat, cu decor pictat (înainte și după ardere) și așa-zisa ceramica Cucuteni C; la care mai putem adăuga și ceramica cu decor realizat prin tehnici asociate. Clasificarea deci, făcându-se aici tot pe baza ornamentelor exterioare.²⁰

2. Caracteristici generale ale ceramicii Cucuteni A/Trypillia BI

Ceramica comunităților Cucuteni-Trypillia; în special cea folosită la realizarea vaselor bogat ornamentate; era de bună calitate, arsă la roșu, în cuptoare surprinzător de elaborate care puteau atinge temperaturi de până la 1000° C.

Studiul amănunțit al fragmentelor ceramice a permis arheologilor să înțeleagă destul de bine materia primă folosită, particularitățile pastei și tehnologia folosită, în special cu privi-re la arderea și compoziția culorilor.

Diversitatea remarcabilă de forme, combinată cu un decor elaborat și variat, a făcut ca unele exemplare să devină adevărate opere de artă, comparabile cu orice civilizație preistorică sau antică din istorie.

Vasele cucuteniene erau de două feluri. Unele destinate vieții de zi cu zi: pahare, cupe, străchini, castroane, vase de provizii și linguri, etc; forme familiare – unele chiar identice – cu cele pe care le folosim astăzi și unele care se presupun a fi de cult; folosite în scopuri religioase; vase de forme deosebite, funcția unora dintre acestea reprezentând un mister și până astăzi: vase suport, vase-binoclu, vase antropomorfe și zoomorfe, prismatice sau de tip horă etc.²¹

Decorul ceramicii cucuteniene a evoluat de-a lungul vremii, elementele timpurii fiind marcate de tradiția precucuteniană a decorului incizat – lucru observat în special în tehnicile decorative ale vaselor, fie că vorbim de caneluri, incizii, ove, alveole, spirale și chiar pictură.

Ceramica Cucuteni-Trypillia timpurie avea să fie marcată și de elemente împrumutate din culturile vecine: Petrești și Gumelnița. Acestea aveau să fie asimilate, evoluând în stiluri care vor ajunge – odată cu adoptarea picturii tricrome – să definească arta acestei civilizații eneolitice. În acest caz, culorile folosite aveau să fie alb, roșu și negru; în prima fază de evo-luție a artei cucuteniene, există obiceiul ca întreaga suprafață exterioară a vasului să fie acope-rită cu vopsea. Albul și roșul sunt

²⁰M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A.C. Florescu, *Trușești: Monografie arheologică*, Editura Academiei Române, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, București-Iași, 1999, p.290; V. Sorochin, *Aspectul regional...*, p.90.

²¹L. Stratulat și colab., *op. cit.*, p. 28.

principalele culori folosite în timp ce negrul era folosit nu-mai la conturarea și sublinierea unor motive decorative.²²

În privința decorului, motivul principal al vaselor cucuteniene era spirala, aceasta fiind compusă și descompusă în nenumărate combinații. Motivul acesteia era combinat cu cercuri pictate, ove, elipse, linii și benzi, decorul vaselor remarcându-se prin echilibrul dintre simetrie și ritmicitate.²³

Varietatea formelor de vase avea să explodeze odată cu începutul fazei A/BI, cele mai numeroase fiind cupele și tipurile de vase cu picior (incluzând suporturile și fructierele).

La început, culoarea ceramicii este un negru închis, maro sau roșie, cu elemente mine-rale în compoziția pasteii, iar decorul era compus din caneluri, asociate cu alte motive genera-le, pictate cu alb pe negru sau roșu; sau roșu pe gălbui sau maro; motivele în cauză fiind gene-rate prin linii subțiri și/sau puncte micuțe. Tot acum la început de fază, apare și pictura bicro-mă însă dominația ei nu este de durată, undeva în etapa A2 apărând (și predominând) pictura tricromă. De regulă, motivele se aplicau pe un slip de culoare deschisă, uneori roșie, sau di-rect pe fundalul vasului, fiind apoi conturate cu negru. Ornamentarea era pozitivă și negativă, prin scoaterea motivelor din stratul de acoperire inițial. Culorile predominante erau albul și roșul, negrul având exclusiv rolul de contur. Încă de la început apar vase cu ornamentație tec-tonică, cu registre decorative multiple, adaptate zonei de decor. Deseori, motivele decorative erau dublate, sporind astfel efectul estetic.²⁴

Către final de fază, în etapa A4/BI-2, se evidențiază unele aspecte regionale nordice; cu așezări în nord-estul României, în jumătatea nordică a Republicii Moldova și în sud-vestul Ucrainei; în care decorul pictat se asociază cu decorul canelat și incizat, și este realizat atât în bicromie cât și în tricromie; uneori pictura fiind aplicată după ardere.

Ornamentele incizate și canelate; de origine precucuteniană; sunt preluate, devenind mult mai evidente, ajungând să fie folosite pentru o perioadă îndelungată în spațiul geografic typillian.

În aceeași etapă, în regiunea aspectului „*Drăgușeni-Jura*”,²⁵ dar și în alte așezări, sunt identificate noi forme ceramice și noi stiluri decorative, prin care se observă clar trecerea de la faza A la faza A-B.²⁶

Evoluția decorului ceramicii din faza Cucuteni A-Trypilla BI, avea să fie surprinsă tot de către Vladimir Dumitrescu. Potrivit acestuia, în etapa A1 apare o ceramică bicromă de tip arhaic, cu linii albe pictate pe un fundal roșu sau brun; și o ceramică cu linii incizate combina-te cu pictura bicromă, precum și modele

²²*Ibidem*, p. 29.

²³Vl. Dumitrescu, *Arta culturii cucuteni*, Editura Meridiane, București, 1979, pp. 25-49; L. Stratulat și colab., *op. cit.*, pp. 27-29.

²⁴C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

²⁵V. Sorochin, *Aspectul regional...*, p. 45

²⁶C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

ornamentale incizate sau canelate nepictate. În etapa A2, apare o ceramică cu pictură bicromă și tricromă cu decor incizat; în etapa A3 apare cera-mica cu cea mai mare expansiune de pictură tricromă – cea bicromă de origine arhaică, dispărând aproape complet de-acum – împreună cu ceramica cu decor incizat și canelat; iar în etapa A4 se observă o ceramică tricromă, apariția unei ceramici ”bicrome târzii”, identificată prin pictura negativă albă, aplicată peste un fundal de angobă și combinată uneori cu caneluri;²⁷ și dispariția ceramicii cu decor incizat.²⁸

3. Materiile prime și procesele tehnologice

Judecând după calitatea unor vase ceramice excelent păstrate chiar și după atâtea mii de ani, devine evident că meșterii cucutenieni stăpâneau la perfecție arta olăritului cu toate procesele ei, fie că vorbim de obținerea unei materii prime de calitate: argila și pigmentii sau de operațiunile fazelor ulterioare: ornamentarea vaselor și procesul de ardere. În special, calitățile argilei pentru modelat erau foarte bine cunoscute de aceștia, analizele geo-arheologice arătând că în general, aceasta posedă o concentrație mare de fier și mica, ce permitea obținerea diverselor nuanțe de roșu sau negru.²⁹

Astfel de argile sunt des întâlnite în zonele Subcarpaților Moldovei și în Podișul Moldovei. Evident, experiența trebuie să fi jucat un rol important în această meserie, olarii cucutenieni cunoscând foarte bine zonele cu cel mai bun material pentru obținerea unui obiect ceramice cu o structură foarte echilibrată, ce nu avea să necesite decât într-o mică măsură de adaugarea incluziunilor intenționate, necesare pentru prevenirea spargerii și fisurării vaselor, în timpul procesului de ardere și de uscare.³⁰

Pe lângă talentul și îndemânarea unui meșter olar experimentat însă, un rol foarte important este jucat și de materia primă disponibilă, fără de care calitatea vasului creat ar avea mult de suferit; existența oricărei industrii depinzând de disponibilitatea și cantitatea materialelor, fie ele organice sau anorganice.

În privința ceramicii Cucuteni A/Trypillia BI, teritoriile comunităților acestei faze s-au suprapus geologic peste Platforma Scitică și Scutul Cristalinelor Ucrainene,³¹ o regiune alcătuită din formațiuni de rocă sedimentară ce are la suprafață o cuvertură în care predomină argila și marna, laolaltă cu lentilele de nisip și niște gresii slab

²⁷Cu exemple întâlnite în așezările de la Drăgușeni.

²⁸I. Palaguta, *op. cit.*, p. 5.

²⁹Nuanțele de roșu erau obținute prin arderea vaselor într-o atmosferă oxidantă, cele de negru fiind obținute în urma arderii într-o atmosferă reductoare.

³⁰C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 70.

³¹Către partea de vest, între Carpații de Est și Râul Prut, regiunea este cunoscută ca *Platforma Moldovenească*.

cimentată.³² Regiunea este bogată și în oxizi de fier: hematit, goetit, limonit, în calciu și carbonat de magneziu sau mangan; zona Ucrainei posedând și cea mai mare rezervă mondială de mangan. Oxizii și hidroxizii de mangan aveau deci, să fie în principal folosiți la crearea culorii negre și uneori brun-negre, ale ceramicii cucuteniene.³³

Majoritatea vaselor cucuteniene erau modelate cu mâna, prin *metoda bobinei* – din co-caci de lut – un sistem folosit de majoritatea civilizațiilor preistorice. În fapt, pe tot parcursul fazei Cucuteni A/Trypillia BI construcția vaselor se făcea astfel, această metodă începând; odată cu faza Cucuteni A-B; să fie complementată de dispozitivele rotative.³⁴

Procesul de realizare a unui vas ceramic era unul direct. Lutul potrivit odată ales, era pus la pîrguit, tăiat în plăci, udat, bătut cu ciocanul, și mai apoi depozitat în atelierul meșteru-lui. Ulterior era călcat și curățat de toate impuritățile pentru obținerea unei paste omogene. Urma adăugarea agenților de degresare pentru evitarea și crăparea ceramicii la uscare sau ar-dere. În rolul degresanților se foloseau în special cioburi provenite din vasele zdrobite și/sau materiale organice, dar o deosebită importanță o avea argila folosită, aceasta conținând nume-roase minerale care aveau să contribuie la plasticitatea produsului final.

Modelarea avea probabil loc pe o masă din lemn și era făcută prin încolăcirea rulouri-lor, de la bază către gât. În timpul modelării se ordona barbotina, se atașau torțile, protomele, protubernanțele, sau proeminențele, care se prindeau de cele mai multe ori printr-un cep, dar și prin presare; sau; erau trase din peretele vasului.³⁵ Finisarea vasului se făcea fie cu mâna fie cu o spatulă din lemn, os sau corn. Angoba, preparată din apă și humă colorată, albă sau roșie, se aplica pe vas după finisare, prin scufundarea acestuia într-o baie de soluție argiloasă. Aceasta avea drept scop crearea unei suprafețe netede și fără asperități, ce avea să reprezinte fundalul pentru pictură. Acest proces finaliza construcția vasului, care urma apoi să fie decorat cu vopsea.³⁶

Pictura era aplicată cu pensule de mărimi diferite, vopselele aplicate fiind extrase din culori naturale precum hematita: pentru diverse nuanțe de roșu, maro sau negru, provenită din acumulările geologice a Platoului Moldovenesc. Oxizii feroși de mangan brun-negru, cu mul-tiplele sale nuanțe, puteau fi întâlniți în zona Carpaților

³²N. Anastasiu, M. Brânzilă, A. Seghedi, D. Tabără, *Shale gas potential of the romanian platform units*, în Proc. Rom. Acad., Series B, 2015, 17 (2), p. 182; D.V. Rundqvist, F.P. Mitrofanov, *Developments in Precambrian geology Volume 9: Precambrian geology of the USSR*, Elsevier Science Ltd, 1993, p. 125-158.

³³L. Ellis, *The Cucuteni-Tripolye culture: A study in technology and the origins of complex society*, BAR International Series 217, 1984, pp. 81-93.

³⁴C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, pp.71-73.

³⁵R. Alaiba, *Olăritul în cultura Cucuteni*, în *Arheologia Moldovei*, XXVIII, 2005, p. 67.

³⁶*Ibidem*, p. 68.

Orientali, sau mai la nord, în Ucraina Subcarpatică iar carbonatul de calciu era pentru culoarea albă.³⁷

Procurarea acestor materiale implica probabil și un oarecare grad de dificultate. Dacă pigmenții pentru alb și roșu se găseau relativ ușor; datorită frecvenței lor ridicate în formațiunilor geologice argiloase; pigmentul brun avea o arie mai restrânsă de răspândire. Cu toate acestea, în afară de presupusele zone de exploatare: Munții Bistrița/Jacobeni, Munții Civcin, zonele mlăștinoase din Ucraina etc; nu trebuie neglijată nici posibilitatea oferite de mlăștinile locale și/sau turbăriile sau faptul că acești pigmenți să fi constituit bunuri oferite spre schimb între diferitele comunități Cucuteni-Trypillia, sau, între acestea din urmă și comunitățile cultu-rilor învecinate.³⁸

Inițial, vasele erau pictate după procesul de ardere. Această tehnică însă, începe să dispară odată cu trecerea la faza Cucuteni A/Trypillia BI. Deja din etapa A1 aceasta începe să fie din ce în ce mai puțin folosită; odată cu etapa A2, pictura fiind aplicată înainte de ardere.³⁹ După aplicarea picturii vasele erau puse la uscat într-un loc dosit pentru a fi protejate de soare și curent.

Decorul vaselor cucuteniene se putea făcea prin trei modalități: 1) modificare suprafaței de lut, prin incizie, excizie sau canelare; 2) prin aplicarea a una, două sau a trei straturi de angobă pe bază de minerale, ce constau dintr-o soluție de argilă combinată cu apă cu pigmenți sub formă de pulbere de minerale, utilizate fie pentru a acoperi complet suprafața vasului, fie pentru a produce modele decorative pe suprafața de argilă încă ne arsă; 3) printr-o combinație a primelor două metode.⁴⁰

Cu privire la pigmenții folosiți pentru pictarea vaselor, trei tipuri sunt întâlnite în spațiul cucutenian: alb, roșu și negru sau brun închis. Pigmentul alb este cel mai comun și mai folosit. În spațiul cucutenian este reprezentat de silicalitul de calciu, exemple provenind din mai multe așezări din faza A. În zona tripoliană însă cel mai des întâlnit este caolinul. În do-ua ocazii s-au descoperit și combinații de metacaolinit și calcit sau de calcit și protoenstatit. În majoritatea cazurilor, la crearea pigmentului roșu cel mai comun este hematitul. Numai două excepții se cunosc: goethitul și limonitul prezente în așezarea de la Ghelăiești (faza Cucuteni A-B); substanțe care,

³⁷D. Boghian, *The works of Balthazar Hacquet – Sources for the study of the natural resources used by the pre-historical and historical communities from the north-eastern Carpathian area*, în *Semper Fidelis*, în *Honorem Magistri Mircea Ignat*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Suceava, 2013, pp. 44-55; D. Boghian, I. Sandu, V. Vasilache, S. Enea, *Studiul unor probe de pigmenți minerali din situl cucutenian de la Buznea (com. Ion Neculce, jud. Iași)*, în *Orbis Praehistoriae*, Mircea Petrescu-Dîmbovița – în memoriam, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015, pp.435-446; Idem, *Noi considerații referitoare la pigmenții minerali utilizați la pictarea artefactelor ceramice cucuteniene*, în *Miscellanea Historica Et Archaeologica* în *Honorem Vasile Ursachi Octogenarii*, Muzeul Brăilei „Carol I”, Editura Istros, 2015, pp.141-152.

³⁸C.-M. Mantu, A.-M. Vlad, G. Niculescu, *Pigmenții de pictură în complexul cultural Cucuteni-Tripolie*, în *Cercetări Istorice*, XVIII-XX, Iași, 2002, pp. 23-24.

³⁹R. Alaiba, *op. cit.*, 67; S. Marinescu-Bîlcu, *Târpești: From prehistory to history in eastern Romania*, BAR International Series 107, 1981, p.61.

⁴⁰L. Ellis, *op. cit.*, pp. 115-119.

după ardere se transformă în hematit; și hematitul cu maghemitul, des-coperite în așezarea de la Scânteia (faza Cucuteni A). Pentru obținerea pigmentului negru sau brun închis, o varietate de oxizi de mangan și fier au fost descoperiți.

Pigmentul alb, sub formă de silicalit de calciu, este prezent în așezările de la Cucuteni (faza Cucuteni A, B), Trușești (etapa Cucuteni A3), Poduri (faza Cucuteni A) și Scânteia.

Pigmentul roșu sub formă de hematit, este prezent în așezările de la Cucuteni, Trușești, Poduri și Dumești (etapa Cucuteni A3); și, sub formă de hematit și magemit în așezarea de la Scânteia.

Pigmentul negru, sub forma oxidului de mangan și aoxidului de mangan de fier/jacob-sit și ilit, este prezent în așezările de la Cucuteni și Trușești. Jacobsitul este prezent în așezările de la Poduri, Dumești și Scânteia iar hematitul la Târgul Berești (etapa Cucuteni A3).⁴¹

Majoritatea vaselor denotă un proces de ardere oxidant. Erau arse atât în gropi simple, cât și în cuptoare cu una sau cu două camere, acestea din urmă permițând atingerea unor temperaturi foarte mari (cuprinse între 700 și 1200° C) și facilitând un control asupra arderii; o operațiune extrem de importantă în obținerea unor vase de calitate superioară.⁴²

Cuptoarele folosite de civilizația Cucuteni-Trypillia sunt considerate a fi printre cele mai complexe din preistorie – exemple însemnate provenind din așezări precum Luka Vruble-vețkaia (Ucraina), Trușești-Țuguieța (jud. Botoșani), Hăbășești (jud. Iași), Hangu și Frumuși-ca (jud. Neamț),⁴³ dar și altele.⁴⁴

4. Clasificarea generală a ceramicii fazei Cucuteni A/Trypillia BI. Categorii, forme și decoruri

Ceramica culturii Cucuteni-Trypillia reprezintă cel mai important marker arheologic care poate fi folosit la identificarea unui aspect cultural sau la stabilirea unei cronologii exacte.⁴⁵ Datorită numărului uriaș și divers al materialului recoltat de-a lungul vremii din așezările excavate, clasificarea ceramicii a ajuns să conțină multiple categorii, precum: ceramica de uz comun, ceramica de uz gospodăresc, ceramica grosieră, ceramica semifină, ceramica fină, ceramica cu decor incizat, ceramică cu decor canelat, ceramica cu decor incizat și canelat, ceramica ornamentată cu decor

⁴¹C.-M. Mantu, A.-M. Vlad, G. Niculescu, *op. cit.*, p. 27.

⁴²C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 7.

⁴³Aici facem referire doar la cuptoare bicamerale, cu camerele dispuse vertical, considerate ca fiind cele mai "moderne" și mai evaluate forme de instalație de ardere a ceramicii din preistorie.

⁴⁴F. A. Tencariu, *Instalații de ardere a ceramicii în civilizațiile pre- și protoistorice de pe teritoriul României*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015, pp. 89-93; C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului din România II: Epoca Cuprului*, Trinitas, Iași, 2007, pp. 214-216.

⁴⁵D. Boghian, S. Constantin Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. Margareta Stanc, *op. cit.*, p. 67.

adâncit și canelat, ceramica cu decor pictat, ceramica bicromă; ceramică tricromă; ceramica canelată în combinație cu două sau cu trei culorietc.

În criteriile folosite în această clasificare s-a luat în calcul modul de preparare a pasteii; modul de lucru a suprafeței vaselor; elementele morfologice și modul de construcție al acestora; sau elementele tehnologice printre altele. Iar numărul mare de așezări descoperite într-un areal uriaș, răspândit pe teritoriile a trei țări europene și combinat cu un vast material ceramic, divers și original, a facilitat de-a lungul vremii apariția mai multor scheme de clasificare; generații întregi de arheologi din România și din spațiul fostei URSS, având propriile idei și teorii referitoare la clasificarea ceramicii Cucuteni-Trypillia.⁴⁶

În cadrul fazei Cucuteni A/Trypillia BI, speciile distincte de ceramică sunt ceramica fină; semifină; grosieră; cu decor adâncit, incizat și canelat; cu decor pictat; cu decor asociat și „Cucuteni C”.

Primele două sunt extrem de asemănătoare și de o calitate excelentă, singura deosebire între dânsle fiind cantitățile mai mari de incluziuni: nisipul cu granulație milimetrică, concrețiunile calcaroase sau cioburile fin mărunțite și prepararea mai mult sau mai puțin atentă a ar-gilei. Arderea acestui tip de ceramică era întotdeauna superioară, având loc într-o atmosferă oxidantă, la temperaturi de peste 700-900° C. Pereții erau uniform pătrunși de foc, ceramica căpătând celebrele nuanțe roșiatice-cărămizii și portocalii-roșiatice caracteristice de-acum ceramicii cucuteniene.⁴⁷

Ceramica de uz gospodăresc sau grosieră diferea în consistența pasteii în funcție de așezare. Exemplarele recoltate din zona Târgului Frumos de exemplu, erau alcătuite dintr-o pastă de bună calitate, densă și asemănătoare cu cea a categoriilor prezentate mai sus. Incluziunile prezente în pastă, erau de regulă mășcate: nisip milimetric, pietricele mici,⁴⁸ concrețiuni calcaroase, fragmente ceramice pisate supramilimetric, și uneori, însă numai în faza A/BI, pleavă și paie tocate.⁴⁹ La Trușești vasele erau lucrate din pastă fină dar și grosieră iar în așezările de peste Prut găsim o pastă cu impurități, pietricelele fiind cel mai des întâlnite.⁵⁰

De obicei arderea este bună; tot într-o atmosferă oxidantă; dar unele exemplare prezintă urme de ardere secundară insuficientă, probabil în urma folosirii pe vatră sau cuptor, căpătând astfel nuanțe diferite, de la brun-cărămiziu la cenușiu. Diferențe de ardere se observă și la pie-sele care provin din așezările de la Cucuteni, Trușești și Hăbășești; unele exemplare fiind arse la temperaturi insuficiente, în cuptoare închise la aproximativ 300-400° C, în timp ce altele au fost expuse la temperaturi de aproximativ

⁴⁶V. Sorochin, *Aspectul regional...*, pp. 97-99.

⁴⁷D. Boghian, S. Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. Margareta Stanc, *op. cit.*, pp. 69-71; G. Bodi, *Hoisești – La Pod. O așezare cucuteniană pe valea Bahluului*, Editura Pim, Iași, 2010, pp. 134-135.

⁴⁸Având dimensiunea cuprinsă între 2 și 5 milimetri.

⁴⁹D. Boghian, S. Constantin Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. Margareta Stanc, *op. cit.*, p. 71.

⁵⁰V. Sorochin, *Aspectul Regional...*, p. 98.

700-900° C. În cazul din urmă, ceramica rezultată avea să fie de o calitate excelentă, uneori chiar identică cu cea a ceramicii pictate.⁵¹

Prezentă în mai toate aşezările fazei A/Trypillia BI, ceramica cu decor incizat, adâncit şi canelat se deosebeşte de celelalte specii prin arderea făcută la temperaturi reduse: între 400° şi 600° C. În compoziţia pastei s-au observat grăunţe de nisip, pietricele şi cavităţi de la amestecul cu particule de paie sau lemn, dispărute în timpul arderii. Şi la această specie culoarea variază, vasele căpătând nuanţe diverse de cafeniu, cărămiziu sau brun cu negru. Cauza, la fel ca şi în celelalte cazuri, o reprezintă arderea inegală, sau poziţia vaselor în cuptor⁵².

Ceramica reprezentativă culturii Cucuteni-Trypillia, este însă cea cu decor pictat, care apare pretutindeni în cadrul fazei Cucuteni A/Trypillia BI, şi este celebră prin frumuseţea mo-tivelor decorative şi tehnica de realizare. Este aproape întotdeauna modelată dintr-o pastă bună şi fără impurităţi iar arderea este de regulă uniformă şi completă. Culoarea oscilează între gălbui, roşiatic şi roşu – în funcţie de intensitatea arderii.⁵³ Suprafaţa este bine netezită, de multe ori acestea fiind acoperite de o pastă fină şi, uneori, colorată.⁵⁴

Exemplarele din aşezările de tip „*Drăguşeni-Jura*” conţin şi unele impurităţi în compoziţia pastei, deşi aceasta este tot una de bună calitate. În aceste cazuri în compoziţie se observă şi degresanţii, aici fiind vorba de pietricele, nisip şi şamotă; aceasta din urmă diferind de la aşezare la aşezare, în funcţie de mărimea granulaţiei.⁵⁵

Suprafaţa acestor vase era extrem de bine lustruită, de multe ori acestea fiind acoperite complet de un strat foarte subţire de culoare albă, care avea un rol de fundal pentru pictură. Modelul picturii era cruşat din acest strat, artiştii folosind diferite culori, precum galben închis, brun închis, roşu, roşu-marونیu etc; în timp ce negru – aşa cum am mai menţionat – era folosit doar pentru contur⁵⁶. Combinaţiile de pictură pot fi (bineînţeles) extrem de variate, în special atunci când vorbim de aspecte regionale diferite;⁵⁷ decorul pictat evoluând odată cu civilizaţia cututeniană.

Bicromia de exemplu, este combinaţia de două culori. Iniţial formată din linii albe trase pe un fundal roşu sau brun, este înlocuită treptat de bicromia cu roşu şi alb, la rândul ei, derivată decorul incizat şi canelat – aceasta păstrând culorile primare şi motivele decorative a-le decorului în relief.⁵⁸ Un alt tip de bicromie, specific fazei

⁵¹M. Petrescu-Dîmboviţa, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, p. 180.

⁵²M. Petrescu-Dîmboviţa, M. Florescu, A. C. Florescu, *op. cit.*, p. 266, p. 426; M. Petrescu-Dîmboviţa, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, pp. 156-159.

⁵³Exemple de astfel vase, de culoare gri sau cenuşie, survenite în urma unei arderi incomplete, sunt cunoscute, dar se observă foarte rar.

⁵⁴H. Schmidt, *Cucuteni: Din Moldova – România*, Editura Tehnopress, Iaşi, 2007, p. 14

⁵⁵V. Sorochin, *Aspectul regional...*, pp. 122-123.

⁵⁶H. Schmidt, *op. cit.*, p. 14.

⁵⁷M. Petrescu-Dîmboviţa, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, p. 161.

⁵⁸Profesorul Vladimir Dumitrescu avea să numească aceste două tipuri de bicromii drept „*Bicromia antică*” şi „*Bicromia târzie*”.

Cucuteni A-B, dar care apare încă din timpul fazei A, este cea cu negru pe alb – pictură neagră sau brun-întunecat, aplicată peste o angobă de culoare albă⁵⁹.

Tricromia, care ajunge să domine arta cucuteniană, înlocuind treptat pictura bicromă,⁶⁰ era creată prin combinația de trei culori: alb, roșu și negru; modelele fiind trasate cu alb pe un fundal roșu și conturate mai apoi, cu negru. Uneori însă, se întâlnește și reversul: modelele fiind trasate cu roșu, pe un fundal alb; culoarea neagră fiind însă, întotdeauna folosită pentru a contura modelele⁶¹.

Un alt tip de pictură, este cea monocromă (colorată), clasificată astfel de către Hubert Schmidt, în urma săpăturilor de la Cucuteni, și, în care se încadrează în mod special, ceramica de uz casnic⁶².

5. Forme și decoruri

Formele vaselor cucuteniene nu sunt (în marea lor majoritate) împărțite pe speciile de ceramică și nici decorul lor nu este exclusiv formei.⁶³ În faza Cucuteni A-Trypillia BI, varietatea cea mai mare o găsim în special în cadrul ceramicii fine, semifine și a celei cu decor pic-tat; foarte numeroase aici fiind paharele, potirele sau vasele cu picior⁶⁴.

Printre formele de vase descoperite în așezările Cucuteni A-Trypillia BI observăm paharele, cupele, borcanele, castroanele; chiupurile; fructierele, străchinile (semisferice, tronco-nice sau cu picior etc.), suporturile, vase cu picior înalt, vase bitronconice, vase cu corp pris-matic, vase cu corp sferoidal, vase cu corp bombat, vase cu etaj, vase cu gâtul înalt (și corpul bombat, cu și fără picior), vase cu gât îngust înalt și corpul bombat, vase de tip „Kernos”, vase în formă de pară (sau în formă de pară întoarsă), vase piriforme, vase borcan, celebrele vase-binoclu, vase antropomorfe, vase cu protome zoomorfe, vase miniaturale, capace, linguri, po-lonice etc. Toate aceste forme (împreună cu cele pe care nu le-am mai menționat aici), au provariante și subvariante. (fig.1)⁶⁵.

La începutul fazei A/BI ceramica se caracteriza prin culoarea neagră-cenușie, maronie și roșiatică, decorul canelat și un ornament general, pictat pe negru sau roșu; sau roșu pe gălbui sau maro. Motivele decorative erau create prin linii subțiri sau alveole micuțe. Tot atunci se observă și apariția bicromiei, înlocuită odată cu etapa Cucuteni A2 de tricromie. Cele mai folosite motive decorative erau spiralele, urmate

⁵⁹I. Palaguta, *op. cit.*, p. 17.

⁶⁰C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

⁶¹I. Palaguta, *op. cit.*, p. 17.

⁶²H. Schmidt, *op. cit.*, pp. 22-24; M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, pp. 179-182.

⁶³M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A. C. Florescu, *op. cit.*, p. 446.

⁶⁴C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

⁶⁵H. Schmidt, *op. cit.*, pp. 17-22; Vl. Dumitrescu, *Hăbășești: monografie arheologică*, Academia Republicii Populare Romine, București, 1954, pp. 343-372. M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A. C. Florescu, *op. cit.*, pp. 266-426 ; V. Sorochin, *Aspectul regional*....., pp. 98-138; M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *op. cit.*, pp. 156-185.

de meandre (care inițial erau spirale), printre ele numărându-se elemente secundare, precum motivele în formă de ou, arcurile circulare, și altele. De regulă, motivele ornamentale erau aplicate pe o angobă de o nuanță deschisă, uneori roșie, sau pe fundalul vasului, conturul fiind făcut cu vopsea neagră. Ornamentarea era atât pozitivă cât și negativă, prin economisirea motivelor din stratul inițial de înveliș al vasului.

Culorile predominante erau albul și roșul, negru fiind utilizat numai pentru conturarea motivelor decorative. Tot acum apar și vasele cu cu mai multe registre decorative, adaptate zonei de decor. Pe tot mai multe exemplare, motivele decorative sunt dublate, creându-se în acest fel, un efect estetic sporit.⁶⁶

Unele forme speciale: aici vasele-binoclu, precum și particularitățile decorative ale ce-*ra micii* aveau să conducă la identificarea a mai multor grupuri culturale și aspecte regionale. Grupul cultural Ariușd de exemplu, localizat în Transilvania, își are originea la începutul fazei A, continuând tocmai până în Cucuteni B1. Ceramica predominantă aici era cea bicromă și tricromă, urmată de cea cu decorul adâncit, incizat și canelat, de tradiție precucuteniană. Si-milară cu ceramica cucuteniană, în special cu cea din etapa A2, ceramica de tip Ariușd avea să evolueze într-o direcție total diferită.⁶⁷ Dacă în spațiul cucutenian ceramica avea să evolu-eze, adoptând în timp particularitățile specifice etapelor A3, A4; și mai apoi, a fazei A-B; în spațiul Ariușd, aceasta păstrează în continuare tradiția și particularitățile etapei A2, rămânând oarecum blocată parcă, în timp.⁶⁸

În ceea ce privește variantele regionale, un aspect al etapei A3 localizat în centrul Mol-dovei, se caracterizează prin ceramica pictată, asociată cu ornamente create din împunsături, gropițe și caneluri, aplicate pe lărgimi și adâncimi diferite,⁶⁹ și observate în așezările de la Hăbășești și Cucuteni.⁷⁰

Un alt aspect, localizat în aceeași regiune dar din etapele A3-A4, a fost identificat dato-rită ceramicii de la Trușești și Drăgușeni. În nordul Moldovei, a Republicii Moldova și în zo-na Nistrului mijlociu, a fost decelată varianta regională de tip Horodnica-Trușești-Cuconești Vechi, care este aceeași ca încadrare cronologică și caracteristici cu Trușești-Borisovka.⁷¹ De-și acestea continuă tradiția și particularitățile etapei precedente, decorul se deosebește prin dimensiunea motivelor adâncite; ambele aspecte fiind clar distincte de un al treilea, situat în nord-vestul Moldovei; la vest de Siret; unde predomină ceramica pictată – cea cu decor adân-cit fiind cu mult mai puțină.⁷²

⁶⁶C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

⁶⁷S. J. Szatáncsuj, *Grupul cultural Ariușd pe teritoriul Transilvaniei*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, p. 188, pp. 256-259; G. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *Despre fazele A₁ ale grupelor Ariușd și Cucuteni*, în *Angustia*, 14, 2010, *Arheologie*, p.29.

⁶⁸S. J. Szatáncsuj, *op. cit.*, p. 267.

⁶⁹VI. Dumitrescu, *Aspecte regionale...* *op. cit.*, p. 548.

⁷⁰*Ibidem*, p. 548.

⁷¹D. Boghian, *Quelques considérations...*, p. 97.

⁷²*Ibidem*, pp. 72-73; S. Marinescu-Bîlcu, *op. cit.*, pp. 58-61.

Așezările de tip Hăbășești se deosebesc prin ceramica decorată cu șiruri de în-punsături mici și de gropițe asociate cu caneluri puțin adâncite și ornamente adânc incizate iar decorul lor are analogii în siturile de la est și nord-est de Prut.

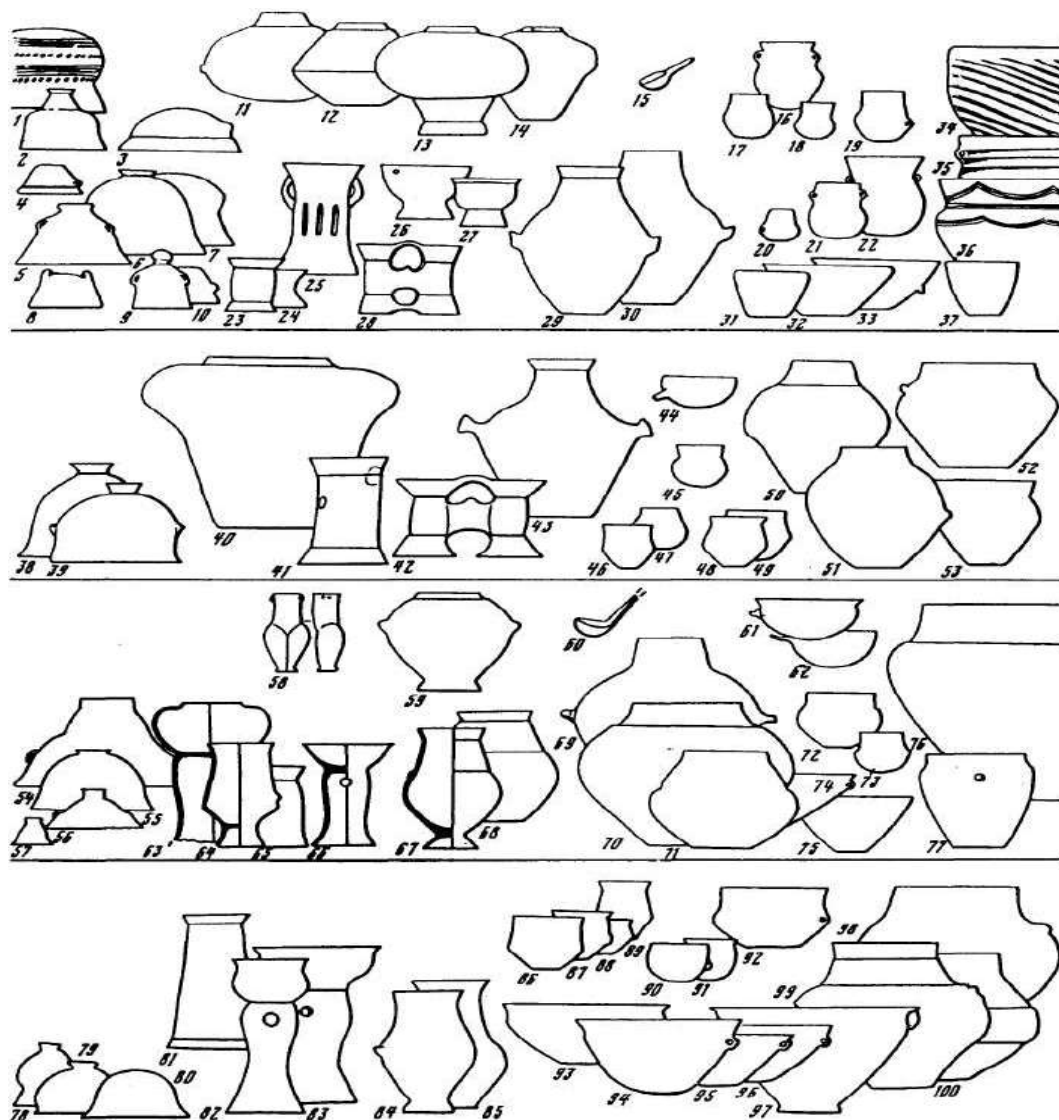

Fig.1: Formele de vase ale fazei Cucuteni A/Trypillia BI din România și din teritoriul fostei URSS. *apud: Linda Ellis (1984).*

În așezările de tip Drăgușeni (dar și la Trușești) canelurile sunt largi și pictate cu alb, interspațiile cu roșu, șanțulețele sunt largi, pictura tricromă din benzi cu roșu și negru crud, iar șanțurile înguste sunt albe. Pe lângă decor, se adaugă și așa zisele vase

„binoclu”. Acestea, ca și decorul mai sus menționat, își au analogia în așezările cucuteniene de peste Prut – la noi fiind caracteristice numai în așezările de tip Trușești-Drăgușeni (**fig.2**).⁷³

Fig. 2: Vase Binoclu din așezările de tip „Trușești-Borisovka” și „Drăgușeni-Jura”:

1, 2 – Trușești-*Țuguiea*; 3 – Kolodiste; 4 – Drăgușeni-*Ostrov*; 5-6 – Jura;

7-8 – Cobani/Butești I-*Stâncuță*; 9 – Krasnostavka.

apud: L. Stratulat, 2009; Vl. Dumitrescu, 1979; C.-Magda Lazarovici, G.-Corneliu Lazarovici, S. Țurcanu, 2009; M. A. Lobanova, 2004; S. Bodean, 2019.⁷⁴

Ceramica din așezările de tip Drăgușeni-Jura, aspect regional de la finalul fazei A, cu o prezență majoră pe ambele maluri ale Prutului, este ornamentată cu o pictură

⁷³V. Sorochin, *Aspectul regional...*, pp. 33-35; C.-M. Mantu, *op. cit.*, p. 44; D. Popovici, *op. cit.*, pp. 9-18.

⁷⁴Imaginea nr. 2 este preluată de la adresa:

<https://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=A26B4B461A0847FA97FFDB617DCBE6FD>

asociată cu de-cor canelat și incizat, creat atât în bicromie cât și în tricromie. În acest aspect, pictura a fost u-neori aplicată chiar și după ardere.

În spațiul trypillian decorul incizat și canelat de tradiție precucuteniană, odată preluat, avea să devină proeminent, supraviețuind cu mult după dispariția lui din celelalte regiuni. Tot în regiunea aspectului Drăgușeni-Jura sunt identificate noi forme ceramice și stiluri decorati-ve, care marchează trecerea de la faza Cucuteni A la A-B.⁷⁵

Un alt aspect regional, încadrat în etapele Cucuteni A3-A4, se evidențiază de această dată în sudul Moldovei și se recunoaște prin ceramica tricromă cu bandă îngustă, aplicată pe un fond roșu închis.⁷⁶

Ultima categorie prezintă către finalul fazei Cucuteni A/Trypillia BI, este așa-zisa ce-ramică „Cucuteni C”. Denumită astfel de H. Schmidt în 1932, în urma săpăturilor de la Cucu-teni, exemplare ale acestei specii încep să apară în etapele A3 și A4. Descoperită în multiple așezări, pe ambele maluri ale Prutului, denumirea ei este improprie, această tip de ceramică ne avându-și originea în arta și cultura cucuteniană. În fapt, ceramica de tip ”C” este complet di-ferită de cea tipică comunităților Cucuteni-Trypillia, fie că vorbim despre materia primă, pro-ce sul de ardere, forme, decorațiunile, sau, de restul procesului tehnologic.⁷⁷

Apariția ei în spațiul Cucuteni/Trypillia este pusă pe seama contactelor dintre acestea și culturile stepice migratoare, din est, regiuni unde s-au descoperit vase foarte similare.⁷⁸

O specie primitivă cu un decor adâncit, vasele ei sunt confecționate dintr-un lut banal, pasta prezentând foarte multe impurități, fiind amestecată cu pietricele, nisip, calcar, muscovit și scoici, împreună cu cochilii de melci pisate. Arderea este primitivă: semireducătoare și ine-gală la temperaturi de aproximativ 500° C. Din această pricină culoarea pastei nu este bine de-finită apărând în nuanțe de gri, gri-gălbui, uneori (dar rar) galbenă, sau (și mai rar) roșiatică.

Suprafața (și pasta) acestor vase era deci grosieră; fără nici un înveliș și nelustruită; acoperită cu o varietate de combinații decorative adâncite, precum gropițele, striurile crestatu-rile sau festoanele.⁷⁹

⁷⁵C.-M.Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *op. cit.*, p. 74.

⁷⁶I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice din așezarea cucuteniană de la Berești „Dealul Bulgarului”* (jud. Galați)/*Les fouilles archéologiques du site de type Cucuteni à Berești „Dealul Bulgarului”* (dép. de Galați), în *Materiale și cercetări arheologice*, n 15, 1983. A XV-A sesiune anuală de rapoarte, Muzeul județean Brașov –

1981, pp. 74-80; Idem, *Așezarea neolitică de la Berești „Dealul Bulgarului”, jud.*

Galați/L'établissement néolithique de Berești „Dealul Bulgarului”, dép. de Galați, în *Materiale și cercetări arheologice*, n 17 1992. A XVII-A sesiune anuală de rapoarte, Ploiești 1983 (Partea I), pp. 81-99; D. Boghian, *op. cit.*, p. 95; C.-M. Mantu, *op. cit.*, p. 45.

⁷⁷I. Palaguta, *op. cit.*, pp. 67-72.

⁷⁸L. Ellis, *op. cit.*, p. 41; M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A. C. Florescu, *op. cit.*, p. 470; S. Marinescu Bîlcu, A. Bolomey, *op. cit.*, p. 104; I. Palaguta, *op. cit.*, p. 70.

⁷⁹A. Crîșmaru, *Drăgușeni: Contribuție la o monografie arheologică*, Muzeul de Istorie Botoșani, 1977,

6. Concluzii

Civilizația Cucuteni-Trypillia este definită de ceramica ei. Mai mult ca orice fel de artefact (inclusiv plastică), aceasta a ajuns să reprezinte apogeul artei cucuteniene, indiferent de faza în care a fost creată. Datorită acesteia, străvechea lume cucuteniană avea să devină celebră la scară mondială, arătând întregii lumi științifice (și nu numai), că în eneolitic, la gra-nița dintre preistorie și antichitate, pe aceste meleaguri exista o civilizație care, din punct de vedere spiritual, cultural și artistic, nu era cu nimic mai prejos decât viitoarele mari civilizații ale epocii bronzului.

Mai mult de atât, pe lângă imaginea artistică, spirituală sau practică a vieții cucutenie-ne (cel puțin atât cât o putem noi presupune, prin studiul unor obiecte inanimate), ceramica a jucat un rol extrem de important în datarea și periodizarea culturii Cucuteni-Trypillia.

Apariția și evoluția diverselor forme de vase împreună cu prezența lor în anumite regi-uni geografice, specificul decorului și ornamentelor, și evoluția acestora în timp, observarea a-semănărilor sau diferențelor ceramicii în funcție de regiune și „modernizarea” procesului de ardere, semnalând o dezvoltare a tehnologiei cuptoarelor de ars, au permis arheologilor să observe evoluția cronologică a culturii Cucuteni-Trypillia, porecum și aspectele regionale și loc-cale născute din mijlocul ei. Ceramica cucuteniană – în această caz cea a fazei Cucuteni A – cuprinde mai multe aspecte și variații regionale sau locale, ea însăși făcând parte din uriașul aspect cultural Ariușd-Cucuteni-Trypillia, situat într-un imens areal geografic care începe din Transilvania și se sfârșește în stepele Ucrainei.

Construită pe studiul amănunțit al ceramicii, identificarea aspectelor regionale cucute-niene, începe la noi pe la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut, când – după ce cu un deceniu mai devreme stabilește o cronologie a culturii Cucuteni – profesorul Vladimir Dumitrescu, re-ușește să schițeze primele variante regionale din centrul și nord-estul Moldovei. La scurt timp după aceea, și alți arheologi de renume aveau să contribuie cu propriile lor rezultate, identi-fi-când aspecte și variante: locale și regionale, pe întregul cuprins al culturii Cucuteni, toate cu diverse grade de variație între ele.

În ciuda diferențelor însă, unele elemente ale ceramicii sunt identice. Pe larg, ceramica cucuteniană, indiferent de aspect, este consistentă, de bună calitate și arsă de obicei la roșu în temperaturi de aproximativ 1000° C. Evident, diferențe există, în funcție de categoria ei; cea cu decor pictat fiind întotdeauna de o calitate mai bună față de celelalte, la fel cum cea grosi-eră este întotdeauna de o mai slabă calitate – deși, în cazul acesteia sunt unele excepții. Iar de-corul decorul vaselor poate fi spectacular, fie că vorbim de cel adâncit, de cel pictat sau de cel asociat.

Decorul adâncit; de origine precucuteniană; și care implică incizii, caneluri, alveole, și multe alte elemente adâncite, aplicate în tot felul de combinații; avea să

coexistă cu cel pictat, uneori în asociere cu acesta; și poate fi observat în toată gloria sa pe vasele etapelor A3 și A4. Acest decor străvechi, chiar și la timpul fazei Cucuteni A, dispare încet, încet către finalul fa-zei A din lumea cucuteniană, cu excepția variantelor regionale din nord-estul României (deve-nind unul din criteriile de identificare ale acestora), dar și a lumii trypilliene, unde avea să mai dăinuiască o bună bucată de timp.

Ca motiv decorativ universal, găsim aici spirala. Observată pe vase provenite din toate aspectele, fazele sau etapele, aceasta era aplicată în diferite combinații – împreună cu diverse-le motive ornamentale descrise în paginile anterioare.

În cazul formelor de vase, acestea sunt oarecum universale, fără a le socoti însă pe ce-le unicat – unele dintre ele cu adevărat spectaculoase – specifice așezărilor individuale. În așe-zările aspectelor din nord-est („*Trușești-Borisovka*” și „*Drăgușeni-Jura*”) însă, apar așa-zise-pe vase-binoclu, absente din aspectele regionale învecinate, dar numeroase în așezările arealu-lui Trypillia, și prezente atât în așezările acestor două variante regionale situate pe teritoriul țării noastre (mai exact în nord-estul județului Botoșani), cât și în cele din teritoriul Republicii Moldova și din sud-vestul Ucrainei.⁸⁰ Cu privire la diferențele dintre aspecte, ceramica acestora este ușor identificată prin prisma decorului. Cel adâncit, de origine precucuteniană, poate fi observat în aspectele din nord-vest și nord-estul Moldovei, inclusiv în așezările de peste Prut. Aceste aspecte, de tip Hăbășești și Trușești-Drăgușeni, împărtășesc unele asemănări; observate cu precădere în cera-mica de la Cucuteni, Hăbășești și Trușești; dar și diferențe majore, situl de la Trușești fiind se pare, o ”graniță” dintre variantele regionale din vest și cele din est.

Aceste două aspecte au în comun elemente ale ceramicii pictate, dar și a celei cu decor adâncit, aceasta din urmă reprezentând însă și unul dintre criteriile de diferențiere dintre ele.

Ceramica aspectului de la vest de Siret, este (așa cum am menționat), este predominant pictată, cea cu decor adâncit fiind prezentă în număr mai redus, iar elementele adâncite fiind mult mai finuțe în comparație cele de tip Trușești-Drăgușeni. Și aici, ca și în cazul aspectului Hăbășești, au apărut unele importuri de tip Trușești-Drăgușeni, însă extrem de izolate,⁸¹ fapt ce nu face decât să confirme diferențele de ceramică dintre toate aceste variante regionale.

Cu privire la ceramica aspectului regional sud-Moldav, cea cu decor adâncit lipsește cu desăvârșire, prezentă fiind o ceramică pictată tricrom; de foarte bună calitate; și ceramica grosieră.

⁸⁰O singură excepție o reprezintă un fragment descoperit în așezarea de la Cucuteni-*Cetățuie*. Piesa în cauză, aparținând ceramicii cu decor incizat, este considerată a fi doar un simplu import. În fapt, două astfel de piese au fost descoperite la Cucuteni, cel de-al doilea însă, din categoria ceramicii cu decor pictat, aparține fazei Cucuteni B1, deci cu mult după ce astfel de vase încep să apară și în așezările din afara arealului inițial.

⁸¹M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, p. 158, p. 212; N. Ursulescu, S. Ignătescu, *op. cit.*, p. 51.

Toate aceste aspecte însă, au în comun prezența ceramicii ”Cucuteni” C, specie care a-pare în inventarul arheologic cândva, pe la finalul etapei Cucuteni A3, pentru a rămâne până la finalul civilizației. Această ceramică invazivă, de origine estică, nu poate fi folosită la iden-tificarea unui aspect regional cucutenian, cel puțin nu ca un element singular.

Bibliografie/Bibliography

- A. Crîșmaru, *Drăgușeni: Contribuție la o monografie arheologică*, Muzeul de Istorie Botoșani, 1977.
- A. Melniciuc, *Ceramica de tip Cucuteni C din așezările de fază, A-B a culturii Cucuteni din județul Botoșani*, în AMS, IX, 2010, Secțiunea I: Arheologie – Antichitate – Epocă Medie, Muzeul Județean Botoșani, 2010.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și epocii Cuprului din România II: Epoca Cuprului*, Trinitas, Iași, 2007.
- C.-M. Lazarovici, Gh.-C. Lazarovici, S. Țurcanu, *Cucuteni a great civilization of the prehistoric world*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2009.
- C.-M. Mantu, A.-M. Vlad, G. Niculescu, *Pigmenții de pictură în complexul cultural Cucuteni-Tripolie*, în *Cercetări Istoric*, XVIII-XX, Iași, 2002.
- C.-Magda Mantu, *Cultura Cucuteni: Evoluție, cronologie, legături*, Piatra-Neamț, 1998.
- Cronica cercetărilor arheologice din România: Campania 2018*, a LIII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 13 – 15 Septembrie, 2019.
- D. Boghian, I. Sandu, V. Vasilache, S. Enea, *Noi considerații referitoare la pigmenții minerali utilizați la pictarea artefactelor ceramice cucuteniene*, în *Miscellanea Historica Et Archaeologica In Honorem Vasile Ursachi Octogenarii*, Muzeul Brăilei „Carol I”, Editura Istros, 2015.
- D. Boghian, I. Sandu, V. Vasilache, S. Enea, *Studiul unor probe de pigmenți minerali din situl cucutenian de la Buznea (com. Ion Neculce, jud. Iași)*, în *Orbis Praehistoriae*, Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015.
- D. Boghian, *Quelques considérations sur les aspects régionaux du complexe culturel Cucuteni-Tripolye*, în *Memoria Antiquitatis*, XXII, Piatra Neamț, 2001.
- VI. Dumitrescu, *Aspecte regionale în aria de răspândire a culturii Cucuteni*, în *cursul primei sale faze de dezvoltare*, în SCIVA, tomul 25, nr. 4, București, 1974.
- D. Boghian, S. Enea, S. Ignătescu, L. Bejenaru, S. M. Stanc, *Comunitățile cucuteniene din zona Târgului Frumos: Cercetări interdisciplinare în siturile de la Costești și Giurgești*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2014.
- D. Boghian, *The works of Balthazar Hacquet – Sources for the study of the natural resources used by the pre-historical and historical communities from the north-eastern Carpathian area*, în *Semper Fidelis*, In Honorem Magistri Mircea Ignat, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Suceava, 2013.
- D. Kiosak, M. Lobanova, *On the chronology of the Sabatynivka group of Cucuteni-Trypillia cultural complex (central Ukraine)*, în *Sprawozdania Archeologiczne*, 73/2.
- D. Popovici, *Cercetările arheologice de la Mitoc ”Pîrîul lui Istrati”*, *Jud. Botoșani*, 1981, în *Cercetări Arheologice*, VIII, București, 1986.
- D.V. Rundqvist, F.P. Mitrofanov, *Developments in precambrian geology, volume 9: Precambrian geology of the USSR*, Elsevier Science Ltd, 1993.
- F. A. Tencariu, *Instalații de ardere a ceramicii în civilizațiile pre- și protoistorice de pe teritoriul României*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Din Iași, 2015.
- G. Bodi, *Aspectele regionale ale culturii Cucuteni faza A din perspectivă statistică. Teorie și studiu de caz asupra variației formei paharelor din cinci așezări*, în *Arheologia Moldovei*, XLII, 2019.
- G. Bodi, *Hoisești – La Pod. O așezare cucuteniană pe valea Bahluiului*, Editura Pim, Iași, 2010.

- G. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *Despre fazele A₁ ale grupelor Ariușd și Cucuteni*, în *Angustia*, 14, 2010, Arheologie.
- H. Schmidt, *Cucuteni: din Moldova – România*, Editura Tehnopress, Iași, 2007.
- I. Palaguta, *Tripolye Culture during the beginning of the middle period (BI): The relative chronology and local grouping of sites*, BAR International Series 1666, 2007.
- I. T. Dragomir, *Așezarea neolitică de la Berești „Dealul Bulgarului”, jud. Galați/L'établissement néolithique de Berești „Dealul Bulgarului”, dép. de Galați*, în *Materiale și cercetări arheologice*, n 17 1992. A XVII-A sesiune anuală de rapoarte, Ploiești 1983 (Partea I).
- I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice din așezarea cucuteniană de la Berești „Dealul Bulgarului” (jud. Galați)/Les fouilles archéologiques du site de type Cucuteni à Berești „Dealul Bulgarului” (dép. de Galați)*, în *Materiale și cercetări arheologice*, n 15, 1983. A XV-A sesiune anuală de rapoarte, Muzeul județean Brașov – 1981.
- L. Ellis, *The Cucuteni-Tripolye culture: A study in technology and the origins of complex society*, BAR International Series 217, 1984.
- L. Stratulat și colab., *Cucuteni – magia ceramicii*, Editura PIM, Iași, 2009.
- M. Diaconescu, *Aspecte ale unor practici magico-religioase în așezarea cucuteniană de la Vorniceni, Pod Ibăneasa, jud. Botoșani*, în *AMS*, XI, 2012, Secțiunea I: Istorie Veche și Arheologie.
- M. Diaconescu, *Obiecte de mobilier cucuteniene de la Vorniceni-Pod Ibăneasa – Județul Botoșani*, în *AMS*, XIV – XV, 2015 – 2016, Secțiunea I: Arheologie.
- M. Petrescu-Dîmbovița, M. Florescu, A.C. Florescu, *Trușești: Monografie arheologică*, Editura Academiei Române, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, București-Iași, 1999.
- M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu, *Cucuteni-Cetățuie: Monografie arheologică*, Piatra-Neamț, 2004.
- N. Anastasiu, M. Brânzilă, A. Seghedi, D. Tabără, *Shale gas potential of the Romanian platform units*, în *Proc. Rom. Acad., Series B*, 2015, 17 (2).
- N. Ursulescu, S. Ignătescu, *Preutești-Haltă: O așezare cucuteniană pe valea Șomuzului Mare*, Editura „Demiurg”, Iași, 2003.
- R. Alaiba, *Olăritul în cultura Cucuteni*, în *Arheologia Moldovei*, XXVIH, 2005.
- S. J. Szatácsuj, *Grupul cultural Ariușd pe teritoriul Transilvaniei*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015.
- S. Marinescu-Bîlcu, A. Bolomey, *Drăgușeni. A cucutenian community*, Editura Enciclopedică, 2000.
- S. Marinescu-Bîlcu, *Târpești: From prehistory to history in eastern Romania*, BAR International Series 107, 1981.
- V. Sorochin, *Aspectul regional cucutenian Drăgușeni-Jura*, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț, 2002.
- V. Sorochin, *Considerații referitoare la așezările fazei Cucuteni A – Tripolie BI din Ucraina și Republica Moldova*, în *Memoria Antiquitatis*, XXI, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț, 1997.
- VI. Dumitrescu, *Arta culturii Cucuteni*, Editura Meridiane, București, 1979.
- VI. Dumitrescu, *Aspecte regionale în aria de răspândire a culturii Cucuteni, în cursul primei sale faze de dezvoltare*, în *SCIVA*, 25, 4, 1974.
- VI. Dumitrescu, *Einige fragen zur Cucuteni kultur im lichte der ausgrabungen bei Drăgușeni (NO der Moldau, SR Rumänien)*, în *Zeitschrift für Archäologie*, 7, 1973.
- VI. Dumitrescu, *Hăbășești: monografie arheologică*, Academia Republicii Populare Romine, București, 1954.
- VI. Dumitrescu, *Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolie*, în *SCIVA*, 1, XIV, 1963.
- VI. Dumitrescu, *Unele probleme ridicate de așezarea cucuteniană de la Drăgușeni (Jud. Botoșani)*, în *Din trecutul județului Botoșani*, 1973, Botoșani, 1974.
- <https://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=A26B4B461A0847FA97FFDB617DCBE6FD>

ABREVIERI
*
ABREVIATIONS
*
ABRÉVIATIONS

AMS – Acta Moldaviae Septentrionalis, Muzeul Județean Botoșani.
BMA – Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Complexul Muzeal Neamț
BMW- Bayerische Motoren Werke AG
BOR-Biserica Ortodoxă Română
СЕКА- Comisia Extraordinară pentru Întreaga Rusie (*Всероссийская Чрезвычайная Комиссия*)
CIA- Agenția Centrală de Informații
CNN- Cable News Network
FPEG-
FSB- Serviciul Federal de Securitate (*Федеральная служба безопасности Российской Федерации*)
GRU- Directoratul principal de spionaj (*Glavnoe Razvedıvatelnoe Upravlenie*)
КСИИМК–Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры, Москва
КСИА–Краткие Сообщения Института Археологии, Москва
KGB- Comitetul Securității Statului (Комитет государственной безопасности)
МИА–Материалы и Исследования по Археологии, Москва-Ленинград
MGB-Ministerul Securității Statului (*Министерство государственной безопасности*)
NKVD- Comisariatul pentru Afaceri Interne al Poporului (*Народный комиссариат внутренних дел*)
OPEC- Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol
SCIV/SCIVA – Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București;
SUA-Statele Unite ale Americii
URSS- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Lucrarea va fi redactată în format A5, cu font Times New Roman, 12, la distanța de 1; număr maxim de pagini – 10-15. Studiile vor fi însoțite de rezumat în limba engleză și cuvinte-cheie (maximum 5) și, de asemenea, de o scurtă biografie a autorului (5 rânduri).

Pentru așezarea în pagină se vor respecta următoarele cerințe: sus: 2 cm; jos: 2 cm; stânga / dreapta: 2 cm. Alineatele vor fi setate automat, la 1, 25 cm.

Titlul lucrării: bold, centrat, Times New Roman, 12 cu majuscule, urmat de un rând liber. Titlul universitar, numele și prenumele: bold, dreapta, Times New Roman, 12. Instituția de proveniență: bold, dreapta, Times New Roman, 12, urmat de un rând liber.

Rezumatul: Times New Roman, 10, italic, urmat de un rând liber (maximum 200 de cuvinte), însoțit de 5 cuvinte cheie, redactat în română, engleză și franceză.

Referințele vor fi inserate în text folosind tehnica notelor de subsol. Acestea vor fi redactate cu Times New Roman, 10, după modelul:

Alexandra Tomiță, *O istorie „glorioasă”*. *Dosarul protocronismului românesc*, București, Editura „Cartea Românească”, 2007, p. 25.

Michael Shafir, „Xenophobic Communism: The Case of Bulgaria and Romania”, în *The World Today*, vol. 45, nr. 12, 1989, pp. 208-212.

SJAN Neamț, fond *Legiunea de Jandarmi Neamț*, dosar 45/1937, f. 10.

La finalul articolului va fi inserată bibliografia.

Se pune accent pe studii care folosesc surse arhivistice.

Fotografiile sau imaginile vor fi trimise separat în extensie JPG.

Lucările se vor axa pe următoarele teme mari: *Istoria culturii române, Istorie politică și social economică, România în perioada regimului communist, Evenimente ale anului 1989 în România și în lume, Istoria Holocaustului, Biografii și momente din viața unor personalități, Arheologie și istorie veche, Arhivistică, Recenzii și prezentări de cărți*.

Materialele vor fi trimise la adresa analelvcistorie@gmail.com până la data de 25 aprilie pentru numărul din iunie și 25 octombrie pentru cel din decembrie.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

The paper will be written in A5 format, with Times New Roman font, 12, at a distance of 1; maximum number of pages - 10-15. The studies will be accompanied by a summary in English and keywords (maximum 5) and also by a short biography of the author (5 lines).

For the layout, the following requirements will be observed: top: 2 cm; bottom: 2 cm; left / right: 2 cm. The paragraphs will be set automatically at 1.25 cm.

Paper title: bold, centered, Times New Roman, 12 in capital letters, followed by a free line. University degree, name and surname: bold, right, Times New Roman, 12. Institution of origin: bold, right, Times New Roman, 12, followed by a blank line.

Summary: Times New Roman, 10, italics, followed by a free line (maximum 200 words), accompanied by 5 keywords, written in Romanian, English and French.

References will be inserted into the text using the footnote technique. These will be written with Times New Roman, 10, following the model:

Alexandra Tomiță, *A "glorious" history. The file of the Romanian protochronism*, Bucharest, „Cartea Românească” Publishing House, 2007, p. 25.

Michael Shafir, „Xenophobic Communism: The Case of Bulgaria and Romania”, în *The World Today*, vol. 45, nr. 12, 1989, pp. 208-212.

SJAN Neamț, fund of the Neamț Gendarmes Legion, file 45/1937, f. 10.

The bibliography will be inserted at the end of the article

Emphasis is placed on studies that use archival sources.

Photos or images will be sent separately in the JPG extension.

The papers will focus on the following major topics: History of Romanian culture, Political and socio-economic history, Romania during the communist regime, Events of 1989 in Romania and in the world, History of the Holocaust, Biographies and moments from the life of some personalities, Archeology and ancient history, Archiving, Reviews and book presentations.

The materials will be sent to analelvcistorie@gmail.com until April 25 for the June issue and October 25 for the December issue.

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Le papier sera rédigé au format A5, avec la police Times New Roman, 12, à une distance de 1; nombre maximum de pages - 10-15. Les études seront accompagnées d'un résumé en anglais et de mots-clés (maximum 5) et également d'une courte biographie de l'auteur (5 lignes).

Pour la mise en page, les exigences suivantes seront respectées: haut: 2 cm; bas: 2 cm; gauche / droite: 2 cm. Les paragraphes seront réglés automatiquement à 1,25 cm.

Titre de l'article: gras, centré, Times New Roman, 12 en majuscules, suivi d'une ligne libre. Titre de l'université, nom et prénom: gras, à droite, Times New Roman, 12. Institution d'origine: gras, à droite, Times New Roman, 12, suivi d'une ligne vide.

Résumé: Times New Roman, 10, italique, suivi d'une ligne libre (maximum 200 mots), accompagné de 5 mots-clés, rédigés en roumain, anglais et français.

Les références seront insérées dans le texte en utilisant la technique des notes de bas de page. Ceux-ci seront écrits avec Times New Roman, 10, suivant le modèle:

Alexandra Tomiță, *Une histoire "glorieuse". Le dossier du protochronisme roumain*, Bucarest, Maison d'édition «Cartea Românească», 2007, p. 25.

Michael Shafir, „Communisme xénophobe: le cas de la Bulgarie et de la Roumanie”, dans „Le monde aujourd'hui”, vol. 45, no. 12, 1989, p. 208-212.

SJAN Neamț, fonds de la Légion des gendarmes Neamț, dossier 45/1937, page 10.

La bibliographie sera insérée à la fin de l'article.

L'accent est mis sur les études utilisant des sources d'archives.

Les photos ou images seront envoyées séparément en extension JPG.

Les travaux porteront sur les grands thèmes suivants: Histoire de la culture roumaine, Histoire politique et socio-économique, Roumanie sous le régime communiste, Événements de 1989 en Roumanie et dans le monde, Histoire de l'Holocauste, Biographies et moments de la vie de certaines personnalités, Archéologie et histoire ancienne, Archivage, critiques de livres et présentations.

Les documents seront envoyés à analelvcistorie@gmail.com jusqu'au 25 avril pour le numéro de juin et le 25 octobre pour le numéro de décembre.

Tipar digital realizat la Tipografia Pim
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 109, 700497
Tel: 0730.086.676, 0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
E-mail: editura@pimcopy.ro, editura.pim@gmail.com
www.pimcop

ISSN 2668 - 6317
ISSN-L 2668 - 6317

